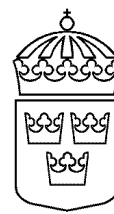

Riksdagens protokoll

1997/98:47

Måndagen den 15 december

Kl. 10.00 – 22.40

Protokoll
1997/98:47

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 8 och 9 december.

2 § Meddelande om information från regeringen

Talmannen meddelade att *onsdagen den 17 december kl. 14.00* skulle statsminister Göran Persson lämna information om EU:s toppmöte i Luxemburg den 12 och 13 december.

Talmannen meddelade vidare att *torsdagen den 18 december kl. 13.00* skulle försvarsminister Björn von Sydow lämna information om Försvarsmaktens ekonomi.

3 § Meddelande om middagsuppehåll

Talmannen meddelade att dagens arbetsplenum skulle genomföras utan middagsuppehåll.

4 § Anmälan om inkommer faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen

Talmannen meddelade att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och delats ut till kammarens ledamöter:

Angående förslag till rådsförordningar om särskild stimulansordning (arbetsvillkor och miljö) samt utgraduering av de mest utvecklade u-länderna i det allmänna preferenssystemet (GSP) KOM (97) 533, KOM (97) 534

5 § Hänvisning av ärenden till utskott och beslut om förlängd motionstid

Föredrogs och hänvisades
Förslag
1997/98:RR3 till konstitutionsutskottet
1997/98:RR4 till utrikesutskottet

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för ovanstående förslag med hänsyn till juluppehållet skulle förlängas till den 23 januari 1998.

6 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkanden 1997/98:FiU2–FiU5
Jordbruksutskottets betänkanden 1997/98:JoU1, JoU2 och JoU9

Meddelande om uppskjuten votering

Talmannen meddelade att socialförsäkringsutskottets betänkanden SfU1, SfU2 och SfU7 samt socialutskottets betänkande SoU1 skulle avgöras i ett sammanhang *tisdagen den 16 december*.

Anslag inom socialförsäkringsområdet

Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp samt arbetsskadeförsäkring

7 § Anslag inom socialförsäkringsområdet

Föredrogs
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1997/98:SfU1
Anslag inom socialförsäkringsområdet (utgiftsområdena 10, 11 och 12) (prop. 1997/98:1 delvis och prop. 1997/98:9)

Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp samt arbetsskadeförsäkring

Anf. 1 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Jag ber om överseende med min något kraxiga röst i dag.

Vad göras kan är allaredan gjort när det gäller anslagen till de olika utgiftsområdena, eftersom budgetramarna redan är fastlagda. Dagens debatt kan därför i huvudsak endast behandla partiernas principiella inställning i socialförsäkringsfrågorna under de olika utgiftsområdena, de särskilda yttranden vi gjort i anledning därav och de reservationer som inte berör anslagen.

Vi moderater i utskottet har i ett särskilt yttrande förordat en annan inriktning av den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Vi anser att människors sociala trygghet skulle öka genom att hushållen finge en större ekonomisk självständighet, bl.a. genom skattesänkningar framför allt för låg- och medelinkomsttagarna. Med litet mer pengar kvar i den

egna portmonnän skulle människor ges ökat utrymme för egna tilläggsförsäkringar utöver en god grundtrygghet genom en allmän försäkring.

I reservation nr 1, som jag nu yrkar bifall till och endast till denna för att spara kammarens tid, säger vi att det är nödvändigt att i grunden förändra de nuvarande trygghetssystemen. Systemet skall vara robust och stabilt och garantera en god grundtrygghet för alla. Det skall finnas en klar koppling mellan avgifter och förmåner. Socialförsäkringssystemet kan antingen utformas som en obligatorisk försäkring vid inkomstbortfall p.g.a. sjukdom, skada eller arbetslöshet och kombineras med individuella tilläggsförsäkringar eller som ett system med sparkonton, välfärdskonton eller hur vi nu vill benämna dem.

Fem av riksdagens partier har glädjande nog kunnat enas om ett krav på en genomgripande utredning av socialförsäkringssystemet. Det har varit alltför mycket lappande och lagande i gamla system, och tidigare utredningar har inte varit tillräckligt genomgripande. Detta har gjort att systemet är krångligt och mycket svårt att överblicka för den enskilde. Även om de olika partierna redovisar olika syn på de framtida socialförsäkringarnas utformning borde det vara möjligt att åstadkomma en reformering av de olika ersättningssystemen. Gick det att komma överens om en pensionsreform – även om födslovårdorna verkar vara mycket svåra – borde det gå när det gäller socialförsäkringarna i stort.

I vårt särskilda yttrande rörande anslagen redogör vi för våra besparingar som har som mål att ytterligare betona arbetslinjen i socialförsäkringarna och skall ses mot bakgrund av våra skattesänkingsförslag och vår uppläggning av det finansiella samarbetet, FINSAM.

Våra besparingsmål kan uppnås bl.a. genom att vi säger nej till höjda ersättningsnivåer, genom ytterligare en karensdag i sjukförsäkringen, genom att personskador till följd av trafikolyckor förs över till trafikförsäkringen, genom en effektiv kontroll mot fusk och överutnyttjande och genom förändrad beräkningsgrund för sjukpenningen.

Jag är förvånad över att regeringen nu säger sig ha så gott om pengar att den inte följer de förslag rörande sjukpenningberäkningen som den själv begärt av en särskild utredare och där en proposition var avsedd att lämnas i höst. På detta område anser sig regeringen tydligen ha mycket god råd men inte med att t.ex. återge änkorna deras pensioner! Det rör sig nämligen om ungefär samma summa, ca 900 miljoner kronor. Hur är det med prioriteringarna inom socialförsäkringarna, socialförsäkringsministern? Det är förstås LO som styrt regeringen igen!

Det är bra att regeringen äntligen tog sitt förnuft till fånga när det gäller sjuklöneperioden. Det var ju mer eller mindre ett dråpslag, särskilt mot mindre företag. Men flera partier anser att ändringen tillbaka till det tidigare systemet bör ske redan den 1 januari 1998, och inte i april. Det är nog svårt för småföretagen ändå att klara sin situation.

Vi anser också – tillsammans med Folkpartiet liberalerna och Kristdemokraterna – att försäkringen mot kostnader för sjuklön måste förbättras. Det är alltför få i dag som anser sig ha råd att ta försäkringen. Vi anser vidare att karensdagsreglerna måste förbättras för personer som har flera arbetsgivare liksom sjukpenningförsäkringen för personer med tidsanställning och blandade inkomster. Det blir allt vanligare att människor har både en anställning, kanske flera anställningar, och driver eget företag. Men socialförsäkringarna är de facto konstruerade för lönein-

*Fel! Okänt
växelargument.*

komster, helst inkomst från heltidsanställning på en och samma arbetsplats. Inser inte utskottsmajoriteten och regeringen att vi måste förändra socialförsäkringen så att den passar den moderna tiden?

Den största diskussionsfrågan under utgiftsområde 10 har gällt förslaget om FINSAM, dvs. finansiellt samarbete mellan försäkringskassan, socialvården, landstingen och arbetsförmedlingen. Regeringen har efter press från övriga partier tagit ett steg i rätt riktning – det kanske närmast är utskottsmajoriteten som har gjort detta – och frångått den lösliga projektmodellen som presenterades i propositionen. Men majoritetsförslaget omfattar ju enbart de s.k. rehabiliteringspengarna om drygt 800 miljoner kronor. Dessa har naggats hårt i kanten genom att 200 miljoner kronor skall gå till administration. Det blir alltså inte särskilt mycket pengar kvar.

Vi moderater vill precis som reservanterna i reservation 6 att försäkringskassan skall kunna använda kostnaderna för sjukpenning liksom de medel som frigörs genom besparingar till såväl vård som medicinsk rehabilitering.

Denna riktiga FINSAM-modell skulle minska sjukpenningkostnaderna väsentligt men framför allt minska mänskligt lidande.

Vi har valt att uttrycka vår uppfattning i ett särskilt yttrande, eftersom vi inte aktivt vill stödja regeringens förslag till medelsfördelning inom anslaget i övrigt. Vi har dock exakt den uppfattning som framgår av reservation 6.

När det gäller försäkringskassornas arbetssituation vill jag säga att vi har fått mycket oroande rapporter från kassorna. Detsamma gäller inte minst det uttalande som JO, vid den hearing som vi genomförde för någon tid sedan, gjorde om tilltagande rättsosäkerhet i bedömningarna. Detta har gjort att vi moderater i vårt budgetförslag har anvisat 200 miljoner kronor att användas till administrationskostnader. Utskottsmajoriteten har tagit 200 miljoner kronor av rehabiliteringspengarna till administration. Hur kan ni försvara detta?

Vidare några ord om arbetsskadeförsäkringen, som ligger utanför statsbudgeten.

Vi moderater har sedan länge förordat en modell där arbetsgivaren tecknar en obligatorisk arbetsskadeförsäkring för sina anställda. Detta kommer att ge företagen ett ökat incitament att förbättra arbetsmiljöerna, eftersom det då skulle finnas ett direkt samband mellan den enskilde arbetsgivarens utgifter för arbetsskadeförsäkringen och skadefallet.

Till sist kan jag notera att vi glädjande nog har fått enighet i utskottet för en motion av mig själv m.fl. om kvinnors rätt till en rehabilitering som är likvärdig med vad som gäller för männen – en fråga där det borde ha hänt mycket mera, eftersom utskottet redan budgetåret 1994/95 gav regeringen detta önskemål till känna. Låt oss nu hoppas att något verkligt kommer att ske i den här frågan.

Fru talman! Jag har avsiktligt med hänsyn till kammarens tid inte vidrört alla de reservationer och särskilda yttranden som avgivits vid betänkandet, men vi står naturligtvis bakom de uppfattningar som vi där har redovisat.

Anf. 2 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Vissa partier klarar inte att ta upp en debatt om förändringar i våra trygghetssystem. Centerpartiets hävdande av att grundtrygghet skall vara ett grundläggande krav möter stort motstånd. Vi förde en sådan argumentation redan när ATP-frågan var aktuell. När ATP-systemet infördes hade Centerpartiet ett förslag som innebar en grundpension lika för alla. Ett resultat av det pensionssystemet skulle ha blivit fler pensionsfonder, i stället för de stora AP-fonder som nu dominerar. Med Centerens system skulle betydligt mera riskkapital ha kunnat ställas till förfogande för företagen.

Nu är den debatten överspelad, och vi står inför ett nytt pensionssystem, där man faktiskt anammat Centerpartiets tanke om en grundpension. Så lång tid tar det alltså att få gehör för en god idé.

Vad vi saknar i dagens trygghetssystem är enhetlighet och enkelhet. Vi har under alla år, som Gullan Lindblad sagt, lappat och lagat på något som möjligen hade en viss enkelhet när det för många år sedan infördes.

En generell försäkring som ger ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp är också för Centerpartiet ett mål, men vi har tacklat detta område med en annan infallsvinkel än regeringens. För all frånvaro från arbetslivet bör ges likartad ersättning. Det gäller alltså en ny arbetslivs- och ohälsorelaterad försäkring. Den skall gälla vid arbetslöshet, sjukdom, arbetsskada eller förtidspension. Den skall ge en grundpenning till alla och därutöver ha en inkomstrelaterad del. Försäkringen måste även för företagarna utan krångel ge ersättning för inkomstbortfall som de av olika orsaker kan drabbas av.

Centerpartiet hävdar att denna försäkring även bör gynna arbetslinjen. Rehabiliteringsinsatserna måste alltså vara lönande och få den enskilde att kunna återgå till arbetslivet. Det fusk som enligt vad vi ibland diskuterat finns i våra transfereringssystem skulle på detta sätt kunna undvikas, till fromma för statens ekonomi.

Regeringspartiet kan inte ställa sig bakom dessa tankegångar. Jag inser att man ibland inte ens lyssnar på våra argument utan redan från början bestämt sig för att det enda som skall gälla är inkomstbortfallsprincipen. Den finns dock med även här, och därför borde väl socialdemokraterna kunna vara med på ett sådant här förslag. Man säger sig ju också värna om de sämst ställda, om dem som hamnar utanför systemen.

Jag är mycket nöjd med detta betänkande, som äntligen ger frihet för samordning av olika verksamheter för att åstadkomma en godtagbar rehabilitering för den enskilde. De s.k. FINSAM-försöken har varit väglädande för att öka samarbetet mellan försäkringskassorna, socialtjänsten och landstingen. Vi kan med det lagförslag som riksdagen nu kommer att anta utöka och permanenta dessa försök. I denna samverkan skall också Arbetsmarknadsstyrelsen finnas med.

Redan har insatser för att förmå myndigheterna, Landstingsförbundet och Kommunförbundet till ökat samarbete påbörjats. I vissa kommuner har detta nu lett till ökad samverkan. Allt detta syftar till ett minskat lidande för enskilda individer och till påskyndande av ett rehabiliteringsarbete för återgång till arbetslivet. De försök som gjorts har i stort sett varit positiva. De fyra parterna skall nu kunna samverka utan hinder av lagar, och det gäller att man utnyttjar denna möjlighet.

Prot. 1997/98:47
15 december

Anslag inom socialförsäkringsområdet

Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp samt arbetsskadeförsäkring

Försäkringskassan får medel att bruka för detta, och samverkansavtal måste upprättas enligt lokala förutsättningar. Alla parter bör naturligtvis vara med, och lokalt kan kanske ytterligare samverkanspartner ingå. Jag ser detta som en stor möjlighet. Revirtänkandet måste överges.

Arbetsmarknadsverket får ju återställa medel för de senaste åren till staten, och där finns säkert medel att hämta till verkningfulla insatser.

När de här myndigheterna erbjuds dessa möjligheter ställs från oss beslutsfattare det kravet att man gör det bästa möjliga av denna lagändring. Centerpartiet ser detta som en verklig möjlighet. Vi vill från Centerpartiets sida inte se några öppna kranar mellan sjukvårdsförsäkringen och landstingen. Vi ser i stället förbättrade möjligheter att utnyttja befintliga resurser, som inte är små. De avgifter som betalas till sjukförsäkringen ser i dag oändliga ut, och regeringen har ju valt att betala andra utgifter från denna post. Dessa avgifter skall dock täcka utgifterna för sjukvårdsförsäkringen, och eventuella överskott är tillgängliga bara detta år. Vi kan inte binda upp oss med en så osäker inkomst. Vi vill använda arbetsgivaravgifter och sjukförsäkringsavgifter till att klara framtidens pensionsystem.

Centerpartiet tillstyrker därför varmt betänkandets förslag om ökad samordning. Vi har i riksdagen arbetat för detta under säkerligen tio år. Så lång tid tar det alltså att få gehör för goda förslag och idéer.

Vänsterpartiet och Socialdemokraterna verkar vara nöjda med nuvarande socialförsäkringssystem. Vi i andra partier ser en utredning vara nödvändig för att åstadkomma en grundlig förändring. Vår avsikt är att de kommande socialförsäkringssystemen inte skall ställa några människor utanför trygghetssystem.

När det gäller anslagen ställer sig Centerpartiet bakom regeringens förslag. Vi har dock vissa principiella synpunkter, som jag redan har berört.

Vissa patientgrupper bemöts inte på ett bra sätt i sjukvården. Även bemötandet från försäkringskassornas tjänstemäns och förtroendeläkarens sida kan kritiseras. Det gäller då främst personer som har sjukdomar som de relaterar till amalgamfyllningar eller elkänslighet. Nu kommer, enligt vad jag erfarit, Socialstyrelsen med allmänna råd som tar upp dessa bemötandefrågor från sjukvårdens sida. Även Riksförsäkringsverket borde ge ut sådana allmänna råd, i samverkan med Tandvårdsskadeförbundet och andra patientföreningar som verkligen upplevt den brist på empati som man ofta möts av i kontakt med olika myndigheter.

Jag är övertygad om att kostnaderna för samhället sjunker, om patienter bemöts på ett medmänskligt sätt. Vi har från utskottets sida årligen upprepat detta. Vissa förbättringar har väl skett, men mera återstår att göra.

Jag vill med detta, fru talman, yrka bifall till reservation nr 2. Centerpartiet står naturligtvis bakom alla övriga reservationer under utgiftsområde 10.

Anf. 3 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! Folkpartiets förslag till budget för 1998 har temat jobb, vård och skola. Vårt budgetförslag skall ses som en helhet, och det är i detta andra steg därför inte meningsfullt för oss att fullfölja våra anslagsyrkanden. Vi redovisar i stället våra åsikter i det särskilda yttrandet.

Fru talman! Jag kommer huvudsakligen att ägna mitt anförande åt att ta upp de helt avgörande frågorna när det gäller socialförsäkringarna och det som hör till dem av vård och omsorg.

Låt mig börja med socialförsäkringarna. Regeringen har fört en politik som underminerar förtroendet för våra socialförsäkringar. Det gäller ersättningsnivåerna i systemet, trixandet med sjukförsäkringen och återgången till en icke-allmän arbetslöshetsförsäkring. Detta har inneburit att svenska folket inte längre litar på socialförsäkringarna.

Det är bra att regeringen nu äntligen kommer tillbaka till 80 % i ersättningsnivåerna. Men det är viktigt att gå vidare på vägen mot större trovärdighet i våra socialförsäkringar. Folkpartiet vill ha en reform som återskapar tydligheten om principerna för samtliga socialförsäkringar.

Vi anser att det skall finnas tre socialförsäkringar: pensionsförsäkring, allmän sjukförsäkring och en allmän arbetslöshetsförsäkring. Dessa skall vara obligatoriska och fristående från statens budget. Vi vill ha en avgiftsväxling så att de kan finansieras med egenavgifter. Vi kräver en kommission som ger möjligheter till en bred parlamentarisk överenskommelse om de framtida försäkringssystemen.

När vi väckte den frågan fick vi positiva signaler från flera partier, och även från Socialdemokraterna. Det fanns ett intresse och en förståelse för dagens problem. Jag vill väcka frågan hos socialförsäkringsministern redan i dag: Finns det intresset kvar hos er såväl i utskottet som hos regeringen? Om så inte är fallet: Vilket är skälet till att ni tycker något annat i dag?

Fru talman! Folkpartiet anser att sjukförsäkringen skall ha större försäkringsmässighet. Den skall bygga på inkomstbortfallsprincipen, och det skall finnas ett direkt samband mellan inbetalda avgifter och förmåner. Vad är det för fel på den principen? Det finns ju redan en solidarisk finansiering genom att höginkomsttagarna har färre sjukdagar och därmed bidrar mer än vad de skulle göra om man räknade på de kostnader de åsamkar försäkringen. Därför är jag litet förvånad över att vissa partier vill ta ut avgifter långt utöver taket.

Sjukförsäkringen måste gynna rehabilitering och motverka utslagning. Det måste alltid löna sig att arbeta, och därför måste det finnas en karenssdag som motverkar fusk och överutnyttjande.

Sjukförsäkringen skall finansieras med avgifter samt direkta statsbidrag för fördelningspolitiska inslag. Det är viktigt att taket i sjukförsäkringen sätts så att det stora flertalet inkomsttagare ligger under taket. Men på sikt är det också viktigt att taket blir detsamma för såväl sjukförsäkring, a-kassa som pensioner.

Fru talman! Det är viktigt att vi har en välfärdspolitik som uppfattas som rättvis, att den genomförs korrekt och att bördorna fördelas någorlunda rättvist. Missbruk och fusk undergräver stödet för den generella välfärdspolitiken. Det är därför avgörande för systemens legitimitet att fusk och missbruk beivras och att systemen utformas och underhålls på ett sådant sätt att människorna ser en långsiktighet och en trygghet i systemen.

Fru talman! Jag vill ägna resten av min taletid åt huvudsakligen två viktiga frågor, FINSAM och sjuklöneperioden. I min inledning redovisade jag Folkpartiets huvudinriktning i budgeten. Det handlar om att skapa ett så gott företagarklimat som möjligt därför att jobben måste öka.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Vi måste enligt Folkpartiet få fler skattebetalare men inte högre skatter. Legitimiteten för våra välfärdssystem handlar mycket om hur de kan finansieras. Det behövs fler människor i jobb – flera som bidrar till att upprätthålla trovärdigheten i välfärden.

Efter en lång och hård debatt om sjuklöneperioden och vad fyra veckors sjuklöneperiod har skapat för problem har äntligen regeringen och Centern fogat sig och vill återgå till två veckor, men inte omgående utan först till nästa vår. Har ni inte förstått att människor nu är arbetslösa, att avarterna av fyra veckors sjuklöneperiod har slagit igenom och att de missgynnar sysselsättning och tillväxt? Varför inte genomföra återgången till två veckor så snart som möjligt, dvs. den 1 januari 1998, som Folkpartiet och flera andra kräver? Folkpartiet anser att om regeringen skall ha någon trovärdighet både när det gäller jobben och småföretagarfrågorna måste sjuklöneperioden återställas den 1 januari 1998 och inte en dag senare.

Fru talman! Finns det någon här i riksdagen som inte mött sjuka människor som står i kö och väntar på åtgärder? Jag tror inte det. Jag är övertygad om att vi alla tycker att köerna i vården är orimliga, omänskliga och att de så snabbt som möjligt måste åtgärdas. Landstingsförbundet har redovisat att det står närmare 67 000 människor i vårdkö, eller 26 000 fler än 1993/94.

De fem försöken i FINSAM, finansiell samordning mellan försäkringskassan och vården, har visat vilka vinster som kan nås genom en finansiell samverkan. Efter mycken kamp i utskottet har vi baxat Centern och sossarna till ett majoritetsförslag som innebär att FINSAM genomförs i hela landet. Men var finns pengarna? När jag möter socialdemokratiska landstingspolitiker tror de inte det är sant när jag berättar att regeringen inte vill använda inbesparade sjukpenningssmedel för att korta sjukvårdsköerna.

Nu vill majoriteten – s, c och v – genomföra FINSAM och anslår 614 miljoner, dvs. rehabpengarna, till detta. Att aktivera sjukpenningssmedlen till att korta köerna och öka rehabilitering av sjuka säger man nej till. Varför säger ni nej? Det är ju enkel matematik att konstatera att rehabiliteringsmedlen inte räcker speciellt långt. Dessutom var de ämnade även för andra saker. Tror majoriteten att det går att göra stora insatser i vården med så begränsade medel?

Genom att korta vårdköerna frigörs sjukpenningssmedel som kan användas i vården. Varför säger ni nej till detta? Principen är att det inte kostar någonting, eftersom vi använder de inbesparade medlen. Jag skulle vilja att socialförsäkringsministern förklarar för mig varför ni säger nej till just detta. Varför låter ni människor lida i vårdköer när sjukpenningssmedel kan aktiveras?

Jag har i min bänk ett TT-meddelande där Centern säger: Detta ger bara vinster. Det finns inget att tveka inför, säger Centerns ledamot Karin Israelsson i riksdagens socialförsäkringsutskott. I dag säger Centern nej. Varför har ni ändrat er?

Fru talman! Varför säger Vänsterpartiet nej? I Sjuk- och arbetsskadekommittén var vi överens i den här frågan. Varför har ni ändrat er och säger nej i dag? Är skälet enbart principen att sjukpenningssmedel inte skall användas i vården? Eller vill ni fjäska för regeringen för att komma närmare köttgrytorna? Dagens TT-meddelanden redovisar en annan syn.

Folkpartiet har i motionen med rubriken *Krisplan för vården* redovisat ett antal mycket allvarliga problem i dagens Vårdsverige. Låt mig bara ta ett enda exempel som borde leda till eftertanke för majoritetspartierna: klassklyftorna visar tecken på att komma tillbaka i vården. Det anser Folkpartiet.

I min inledning har jag skissat på hur vi skall ha socialförsäkringarna utformade. Genom att skilja dem från statsbudgeten blir de mer försäkringsmässiga samtidigt som regeringen inte kan ta överskotten och kasta ned i de stora svarta hål som sannolikt kommer att finnas även i fortsättningen, inte minst när det gäller statsskulden. Sanningen i FINSAM-frågan är att regeringen är rädd att överskotten i sjukförsäkringen skall minska. Vi talar om inbesparade sjukpenningssmedel, och därmed tillförs inte statskassan lika stora överskott, eller gör det om regeringen ämnar ta dem. Folkpartiet tycker inte att överskotten i sjukförsäkringen skall tillföras statsbudgeten. Men här talar vi om inbesparade sjukpenningssmedel som inte kommer att finnas om människor skall stå i sjukvårdsköer och passivt vänta.

Folkpartiet har aldrig och kommer aldrig att ställa gamla och sjuka i vårdköerna mot statsbudgeten. Sjukpenningssmedel kan sparas genom att korta köerna i vården. Självklart skall detta ske. Det är en omänsklig politik som regeringen leder in såväl Centern som Vänstern på, en politik som Folkpartiet aldrig kommer att acceptera.

Fru talman! I ett antal reservationer tar Folkpartiet bl.a. upp kravet på att en karensdag skall gälla även dem som har flera arbetsgivare. Regeringen bör snarast se över försäkringsmöjligheterna när det gäller kostnader för sjuklön. Inte minst gäller detta småföretagen. Vi i Folkpartiet säger att det är viktigt att göra en långsiktigt översyn av försäkringskassornas verksamhet. När det gäller arbetskadeförsäkringen har vi också sagt att försäkringarna för arbetsolycksfallen skall börja tecknas på den privata försäkringsmarknaden. Detta borde lagfästas, och kostnaderna kunde övertas från sjukförsäkringen.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag redovisa Folkpartiets syn på närståendevården. Vi vill utöka möjligheterna för anhöriga att vårda sina närmaste i hemmet från 60 dagar till 120. Självfallet skall detta vara ett val som den anhörige gör, men möjligheterna skall finnas. Vi konstaterar att detta sparar pengar i landstingen, men det avgörande för vårt ställningstagande är möjligheten att få vårdas hemma av en nära anhörig, inte minst i livets slutskede.

Fru talman! Med detta yrkar jag för tids vinnande endast bifall till reservationerna 3, 5, 6 och 7. Självfallet står jag bakom alla de reservationer där Folkpartiet finns med.

Anf. 4 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Fru talman! Det är ganska intressant att lyssna till Sigge Godins argumentation. Han ser inte några möjligheter med den förändring som gäller möjligheter till ökad samverkan som vi i dag kommer att debattera. Han ser bara en part i den samverkan, som skall stå för alla kostnader, nämligen försäkringskassan. Men i samarbetet finns faktiskt försäkringskassa, landsting, kommuner och även Arbetsmarknadsstyrelsen samt Arbetsmarknadsverket. I alla dessa funktioner finns en del medel till förfogande för att korta rehabiliteringstiderna. Respektive medel skall

också användas till detta. Vad vi har att diskutera i vårt utskott är naturligtvis bara försäkringskassans pengar.

Jag vill fråga Folkpartiet om man är beredd att alltid ha ett överuttag av socialförsäkringsavgifter. Tydligt accepterar Folkpartiet med stor tacksamhet detta överuttag, och tänker för framtiden utnyttja det hela på det viset. Eller hur har Folkpartiet tänkt sig det hela om vi nu får ordning på socialförsäkringsavgifterna, så att man tar ut vad man behöver till sjukförsäkringarna och inte något mer, som man gör i dag?

Vi är kritiska från Centerns sida till regeringens sätt att ta ut sjukförsäkringsavgifterna. Vi vet att de går till andra åtaganden. De åtagandena försvinner ju inte även om man ser till att förändra utgiftsuttaget. Som jag sade i mitt anförande ser vi i Centerpartiet möjligheterna till ett arbetsvaruttag som ser ut som i dag, men med delar som kan användas till de nya pensionerna. Där finns alltså inget utrymme.

Anf. 5 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Först och främst skall jag beröra TT-artikeln. Där säger Centern att man inte ser några problem. Det finns alltså en majoritet i utskottet för att lösa problemet. Jag frågar mig verkligen hur det kan komma sig att man inom Centern helt framt nu har ändrat sig. Det är nämligen inte som Karin Israelsson säger – vi talar inte om något överskott i sjukförsäkringarna som skall användas. Vi talar om de inbesparade sjukpenningmedlen, Karin Israelsson! Om man inte kortar tiden som människor uppbär sjukpenning får man naturligtvis inte loss de här pengarna. Genom att korta vårdköerna löser man det problemet, och sparar pengar på det ena kontot som går att använda till att ytterligare korta sjukvårdsköerna.

Det kan inte vara så svårt att förstå det här! Det har inte att göra med något överskott i sjukförsäkringen. Det handlar i stället om att använda pengarna och aktivera sjukpenningmedlen, som Folkpartiet säger. Det trodde jag att Centern också tyckte, eftersom man enligt TT-meddelandet tydligt gjorde det.

Anf. 6 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Fru talman! Jag trodde inte att Sigge Godin var så ovan vid utskottsarbete att han trodde att utskottet sitter och behandlar TT-meddelanden som dessutom bygger på en något grumlig intervju. Vi från Centern har i utskottet behandlat vår motion. Där kräver vi ett permanentande av de samverkansavtal som har upprättats i form av s.k. FINSAM-försök eller liknande samt en utvidgning av det hela. Detta skall ges regeringen till känna. Vi har fått igenom vårt motionsförslag, och jag tycker att det är det som vi skall behandla.

En journalist har i en intervju frågat om saker. Tydligt var han inte riktigt på det klara med hur frågorna skulle ställas och hur han skulle värdera svaren. Detta kan inte ligga som grund för ett utskottsarbete.

Centerpartiet står fast vid sin motion. Vi centerpartister är glada över att ha fått den bifallen och att arbetet kommer att kunna påbörjas den 1 januari. Vi fäster naturligtvis stor vikt vid att köerna till sjukvården kommer att kunna kortas. Men vi har ännu inte tagit ställning till hur de inbesparade medlen kommer att kunna användas. Låt oss först avvakta!

Det tar tid innan avtal har slutits och folk har kommit i gång med ett sådant här samverkansavtal och fått det att verka. Vi får se vilket resultat som kommer fram.

FINSAM-försöken var inte alldeles entydiga. Det fanns områden där de inte gav så stora vinster. Men vi vet att detta kommer att ge vinster på de flesta områden om det kommer i gång på ett bra sätt. Dessa vinster kommer naturligtvis att kunna genereras vidare i sjukvården till hjälp för försäkringskassan att öka rehabiliteringsinsatsen.

Anf. 7 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Karin Israelsson kan bara svara ja eller nej. Delar Centerpartiet Folkpartiets uppfattning att inbesparade sjukpenningmedel skall användas för att korta köerna i vården?

614 miljoner kronor – det är rehabiliteringspengarna, som jag tycker skall användas också till andra saker än att korta köerna. Vi kan dela upp pengarna på antalet landsting så ser vi genast att det inte blir så hemskt många kronor. Det kommer inte att få den effekt som Folkpartiet tycker är viktig. Det kan låta på mig som att detta är matematik, men det är inte någon matematik alls! Det handlar i stället om synen på sjuka människor. Skall de – inklusive socialdemokratiska landstingspolitiker som också står i köerna – stå i jättelånga köer och vänta när man kan effektivisera vården genom att använda inbesparade medel i sjukpenningen?

Tycker ni i Centern att det är en rimlig modell borde ni svara ja, men i dag säger ni nej. Jag förstår inte av vilken anledning ni säger nej. Det här har nämligen inte att göra med överskotten i sjukförsäkringen, Karin Israelsson. Det har inte att göra med egenavgifter eller arbetsgivaravgifter till sjukförsäkringen. Det handlar om de inbesparade medel som vi kan få fram. Köerna i vården måste kortas.

Anf. 8 MARIE ENGSTRÖM (v):

Fru talman! De övergripande målen för Vänsterpartiets politik är att få människor i arbete och på det sättet upprätthålla en god välfärd. I dag ser vi flera exempel på hur den stora arbetslösheten och hur besparingar inom t.ex. socialförsäkringarna och i verksamheter ute i kommuner och landsting starkt hotar välfärden. Detta har också fått betydelse för de frågor som vi skall diskutera här i dag under utgiftsområde 10.

Vänsterpartiet lämnar därför omfattande förslag både i sin budgetmotion och i sina arbetsmarknadspolitiska motioner för att minska arbetslösheten. Arbete åt alla – det är grunden i välfärdsbygget.

Det är nödvändigt att hela tiden se över och förbättra de sociala systemen. Det är därför viktigt att ställa upp mål, och att arbeta med systemen så att de omfördelar resurser och minskar inkomstklyftorna. Vi måste ha ett system som bidrar till ökad jämställdhet. Vi måste ha ett system som är stabilt, och ett system som framför allt omfattar alla. Ingen skall lämnas utanför. Det är också viktigt att inkomstbortfallsprincipen inte gröps ur.

Det finns kritik att rikta mot att de här målsättningarna inte uppfylls i dag. Sänkta nivåer i socialförsäkringarna och införande av karensdag har direkt motverkat målet om att utjämna inkomster. Stora grupper anser sig t.ex. i dag inte ha råd att vara sjuka.

Det faktum att kvinnor påverkas mer negativt av besparingarna i transfereringssystemen gör att den utvecklingen är ohållbar i ett jämställdhetsperspektiv.

Att ersättningsnivåerna nu höjs till 80 % ser vi i Vänsterpartiet som ett steg på rätt väg. Vi kommer att under nästa mandatperiod jobba för att öka nivåerna ytterligare.

Efter vad jag förstår av den interpellationsdebatt som jag och Maj-Inger Klingvall förde för någon vecka sedan kommer inte höjningen till 80 % att finansieras med ändring av den sjukpenninggrundande inkomsten.

Jag tycker att det i och för sig är bra eftersom vi har framfört kritik mot den inställningen, precis som LO har gjort. Nu kan ju också höjningen bli en reell höjning.

Men samtidigt inställer sig ju frågan: Var har ni hittat de här pengarna? Det var ju trots allt nästan 1 miljard det var frågan om. Jag hoppas att någon företrädare för Socialdemokraterna kan svara på frågan längre fram i debatten.

Stabila system skapar trovärdighet. Under 90-talet har vi egentligen upplevt den raka motsatsen. Besparingar och ändrade regler har skapat osäkerhet hos många människor. Det har varit svårt att planera sin ekonomi, och det har blivit svårt att planera sin framtid. Att korttidsanställda eller s.k. dag-från-dag-anställda får lägre, och i vissa fall ingen, sjukersättning vid sjukdom är ett tydligt exempel på att försäkringen inte omfattar alla.

Den höga arbetslösheten gör också att kvalifikationskrav till a-kassa och sjukförsäkring upplevs som ouppnåeliga för dem som har svårt att få fotfäste på arbetsmarknaden. Det handlar i första hand om våra ungdomar. Det här problemet kan egentligen aldrig riktigt lösas om vi inte får fler människor i arbete.

Vi behöver också system som har till målsättning att sätta människan i centrum, där helhetssyn och helhetslösningar råder. Vi står därför bakom de skrivningar som finns i betänkandet angående fördjupad samverkan på rehabiliteringsområdet. Vi ser detta som en utveckling av de positiva inslag som försöken inom ramen för FINSAM gav upphov till. Ett mycket viktigt inslag är nu att samverkan skall permanentas och inte längre drivas i termer av projekt eller liknande.

Vänsterpartiets utgångspunkt i de här diskussionerna har varit att just sätta individen i centrum. Vi har velat komma ifrån den många gånger väldigt kränkande behandling som det innebär att bli slussad mellan olika myndigheter. Vi måste också komma bort från långa handläggningstider. Det är viktigt med snabba insatser, dels av ekonomiska skäl för den enskilde, dels för att motivera åtgärder för att snabbt kunna komma tillbaka till ett aktivt liv.

Det har pratats om ekonomiska vinster i de här sammanhangen, och det är absolut inte oviktigt. Men minst lika viktigt är ju att riva barriärer mellan myndigheter för att få en större samsyn. Man kan nästan säga att det är en förutsättning för att någon gång komma åt de ekonomiska vinsterna.

Jag skall ta upp en annan fråga som inte ligger inom utgiftsområde 10, utan som ligger utanför statsbudgeten. Det gäller reduceringen av det särskilda grundavdraget för förtidspensionärer som också har arbetsska-

delivranta. Vi gick emot det här förslaget när det behandlades i finansutskottet. För att anknyta till vad jag tidigare sade om att systemen måste vara stabila och inte ändras från ett år till ett annat, tycker jag att det här är ett paradexempel på hur det inte bör gå till.

Genomförs den här förändringen kommer drygt 9 000 hushåll att få en sänkning av inkomsten med högst 1 000 kr. 20 000 hushåll får en sänkning från 1 000 kr och upp till 5 000 kr per år. 2 000 hushåll får en sänkning på över 5 000 kr per år. De här siffrorna bygger på material som Finansdepartementet har tagit fram.

Precis det som inträffade med efterlevandepensionen för änkorna håller nu på att segla upp för en ny grupp. Förtidspensionärerna har varit överkompenserade tidigare säger man från socialdemokratiskt håll. Låt så vara, men ge i alla fall de här människorna en rimlig chans och en rimlig tid att anpassa sig till nya förutsättningar! Sedan var det väl också meningen att det särskilda grundavdraget, i och med pensionsuppgrörelsen, skulle fasas ut från år 2000.

Vänsterpartiet har två reservationer när det gäller arbetskadeförsäkringen. Vi är kritiska till den skärpning som gjordes av arbetsskadebegreppet. Därför tar vi i en reservation upp vad det betytt för t.ex. kvinnor med belastningsskador. Vi tar också upp elöverkänsligheten, som vi tycker skall kunna erkännas som en arbetsskada.

Fru talman! När det gäller de frågor som omskrivs i vårt särskilda yttrande tänkte jag ta upp några. Vi har nog inte tid med alla. Det gäller bl.a. situationen på försäkringskassorna. JO har ju påpekat att kassorna har ett högt och ökande antal handläggningsfel. Den enskildes rättssäkerhet är i fara. Detta måste vi ta på fullaste allvar. Det är en lång rad regeländringar som har trätt i kraft den sista tiden. Dessutom har tiden mellan att vi fattat beslut här i kammaren till dess att besluten skall verkställas ute på kassorna varit alldeles för kort. Det har också varit uppe till diskussion i utskottet.

Dessutom kommer nästa år ytterligare drygt 160 000 nya ärenden att behöva handläggas på kassorna i och med att vi förkortar sjuklöneperioden. Detta i kombination med besparingskraven gör att situationen är nästan ohållbar. Nu har en majoritet bestående av Socialdemokraterna och Centern beslutat att ge ytterligare resurser till kassorna. I princip tycker Vänstern att det är bra att kassorna får mer pengar. Vi tyckte bara att det gjordes på fel sätt. Vi har varit kritiska till att pengarna togs från nödvändiga insatser till rehabilitering och samverkan.

I Vänsterpartiets budgetalternativ har vi därför föreslagit ytterligare 200 miljoner kronor till kassorna och ytterligare 100 miljoner kronor till rehabiliteringsarbete.

När det gäller sjuklöneperioden fick vi till slut en återgång till 14 dagars sjuklöneperiod. Men trots småföretagarförsäkring och trots särskilt högriskskydd är vi i Vänstern rädda för att sjuklöneperioden även i den här bantade formen skall leda till att människor kan stängas ute från arbetsmarknaden. Risken har naturligtvis minskat, men den är inte borta. Jag är av den uppfattningen att vi redan i dag har ett arbetsmarknadens a- och b-lag. Jag tror att vi måste vidta ytterligare åtgärder för att komma till rätta med detta.

Vi tänker därför återupprepa vårt krav att de allra minsta företagen skall fråntas kravet på att betala sjuklön. Företag med högst tio anställda

*Fel! Okänt
växelargument.*

skall inte behöva betala sjuklön. Detta kostar statskassan ca 700 miljoner kronor. Det finansierar vi inom ramen för vårt budgetalternativ. Vi gör det bl.a. genom att vi sätter ett tak på den föreslagna nedsättningen av arbetsgivaravgiften som finns redan i dag.

Fru talman! Till sist vill jag säga något om intäktssidan. Det gäller de allmänna egenavgifterna som nu kommer att döpas om till allmänna pensionsavgifter. Vi i Vänsterpartiet är av princip kritiska till konstruktionen med allmänna egenavgifter. Vi anser att de är fördelningspolitiskt orättvisa, och framför allt tar de bort många viktiga skatteintäkter för kommuner och landsting. Nu har man föreslagit en höjning med 1 % fr.o.m. nyår, från 5,95 % till 6,95 %. Vi kommer att säga nej till det. Vi går inte med på den höjningen. På så sätt kommer människor med lägre inkomster att slippa ytterligare pålagor. På så sätt kommer kommun- och landstingssektorn att få ytterligare två och en halv miljard kronor.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 11, reservation 42 och reservation 43.

Anf. 9 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Jag ställde en enda fråga till Marie Engström i min inledning. Den handlar om FINSAM och hur man skall finansiera den samverkan. Vi skall riva barriärerna för att komma åt pengarna, säger Marie Engström. Exakt så är det. Vi skall samverka över hela den här fronten för att göra det möjligt att korta sjukhusköer, öka rehabiliteringen osv. Då är min fråga: Varför har Vänsterpartiet ändrat uppfattning från Sjuk- och arbetsskadekommittén till i dag?

Där var vi överens. Det är snarare så att Folkpartiet har närmat sig den linje som Vänsterpartiet hade i den utredningen. Varför har ni en annan uppfattning i dag? Varför vill ni inte använda sjukpenningpengarna för att göra det möjligt att riva barriärerna?

Anf. 10 MARIE ENGSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Sigge Godin frågar om vi har frångått våra tidigare idéer. Nu satt inte jag i Sjuk- och arbetsskadekommittén, och i dag är det socialförsäkringsutskottet som debatterar ett betänkande.

När det gäller pengar till samverkan kan Vänsterpartiet i det här läget inte ställa upp på den reservation som Folkpartiet har tillsammans med andra partier där det bl.a. står att försäkringskassan skall ha full beslutanderätt över sjukpenningsanslaget.

Vänsterpartiet tycker däremot att det är bra att de rehabiliteringsanslag som finns nu kan användas till samverkansprojekt. I våra budgetförslag har vi sett till att det finns ett ganska gott utrymme hos både kommuner och landsting att kunna gå in med medel till just den här typen av samverkansarbete.

Anf. 11 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Vi vet att landstingen har underskott och att de inte ens blir hjälpta av de s.k. Perssonpengarna, så det är liksom ingen lösning. Som jag sade till Karin Israelsson löses inte problemet genom att man fördelar 600 miljoner kronor i rehabiliteringsmedel.

Marie Engström brukar vara väl påläst och vet alltid vad Vänsterpartiet tidigare har tyckt. Ni har faktiskt tyckt att det gick att använda de här medlen – genom att spara på sjukpenningkontot kan de användas. Det handlar då om att förhandla med landstingen om att korta köerna och att rehabilitera fler. Medlen skall hanteras på ett sådant sätt att de får de effekter som socialförsäkringsutskottet och Sveriges riksdag menar att de skall få.

Fortfarande undrar jag: Varför har ni ändrat er? Vad finns det för skäl till det? Vi har ju tidigare haft samma uppfattning i frågan.

Anf. 12 MARIE ENGSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Den största vinsten med att vi nu inför en samverkan är att barriären mellan olika myndigheter rivs för att på det sättet kunna få en ekonomisk vinst. Jag tror att Sigge Godin själv sade i sitt huvudanförande att principen är att det egentligen inte skall kosta någonting. Där tror jag att Sigge Godin och jag är överens.

Jag tror inte alls att vi i Vänsterpartiet har ändrat åsikt. Det är bara så att jag inte kan ställa upp på att försäkringskassorna skall få full beslutanderätt över sjukpenninganslaget. Jag är rädd för att det på sikt kan dränera sjukförsäkringen. Vi har ju många viktiga reformer framför oss bl.a. när det gäller karensdagen och nivån på sjukförsäkringarna.

Anf. 13 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Debatten i dag tror jag blir mycket intressant. Många ideologiska tankar kommer fram. Det är dessutom många nästan helt olika saker som behandlas.

Innan jag går in på det huvudsakliga innehållet vill jag säga något om arbetsmiljön för småpartierna när vi har en så här lång debatt. Vi får nämligen inte utrymme för lunch i dag. Detta är allvarligt. Ett par personer i riksdagen är diabetiker. När det är så här långa debatter måste det, anser jag, finnas möjlighet till lunch.

Jag vill så börja med att yrka bifall till reservation 4 avseende mom. 1, reservation 8 avseende mom. 6 och reservation 14 avseende mom. 13.

En rättvisare fördelning ger många vinster i ett samhälle. Det ger människor hopp och en möjlighet att påverka sina liv. Det ger en bättre miljö, både socialt och fysiskt. Det ger en samhällsekonomisk vinst och det spar pengar. Detta får hjulen att snurra. Om de som i dag har det dåligt ställt får litet högre inkomst blir det inte lyxvaror som de köper. I stället skaffar de sig kanske bättre mat och ett bättre boende. Dit går alltså pengarna. De höglönade behöver inte mera pengar till olika investeringar, sparande, lyxvillor på Rivieran etc. Det är alltså de små människorna som behöver mera pengar.

Dagens debatt blir både lång och intressant. Den kommer tydligt att visa var de olika partiernas ideologier har sina grundpelare. Liksom EU har också Miljöpartiet sina grundpelare. Det handlar om solidaritet med människor i vårt eget land och i vår närhet, om solidaritet med människor i andra länder och om solidaritet med naturen och med framtiden.

I dag handlar de tre första debattområdena i huvudsak om solidariteten med människor i vårt eget land och om solidariteten med framtiden.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Det gäller då solidariteten med våra äldre, sjuka och handikappade, med människor som på olika sätt är utsatta. Hur skall vi skydda dem som hamnar mellan stolarna, som faller igenom de allt grövre maskorna i skyddsnetet? Där har Miljöpartiet efter långa debatter och ekonomiska överväganden intagit ståndpunkten att statens övergripande ansvar för t.ex. sjukskrivna, arbetsskadade och pensionärer, även förtidspensionärer, är att ge dessa människor en grundtrygghet – ej att garantera människor att leva kvar på sin eventuellt höga levnadsstandard. Eftersom vi i Miljöpartiet har samma budgetamar som alla andra partier i riksdagen har vi valt denna form.

Miljöpartiets förslag har en bättre fördelningspolitisk profil och innebär därför bättre förutsättningar att komma till rätta med de sociala orättvisor som skapats och accentuerats under lågkonjunktrens svåra år. Huvudtanken är att förbättrade ersättningar för lågavlönade grupper och personer som står utanför nuvarande system skall bekostas genom sänkta ersättningsnivåer i socialförsäkringssystemen för medel- och högavlönade.

Vi i Miljöpartiet vill att socialförsäkringssystemet, vilket i dag inte på något sätt är så generellt som regeringen hävdar, framför allt skall utformas mera som ett grundskydd. Karin Israelsson talade också om grundskyddet. Det är inte så stora avstånd mellan inställningen där och vår inställning.

För att ytterligare säkra försörjningen för dem som under en längre tid blir beroende av samhällets skyddsnet gör vi i vårt förslag skillnad mellan dem som under en kortare tid blir beroende och dem som behöver en mera permanent ersättning.

Vi anser att det bör införas en ny gemensam statlig försäkring som skall träda in vid långvarig ohälsa eller arbetslöshet. Renodlingen av ohälsöförsäkringen leder enligt vår mening till en ännu kraftigare utslagning av människor med blandade medicinska problem, en svag ställning på arbetsmarknaden och kanske också sociala problem. En sådan renodling är en teoretisk konstruktion som inte fungerar i praktiken.

Miljöpartiets förslag till skatteväxling innebär högre kostnader för energi. Detta beräknas medföra en höjning av basbeloppet. Kostnaden inom anslaget ökar därmed med 65 miljoner kronor för 1999 och med 135 miljoner kronor för kommande år.

Vi skall tänka på *hela* människans livssituation. Det går inte att dela upp människan i en del som är sjuk, en del som är arbetslös och en del som har sociala problem. Regeringens nuvarande inriktning mot renodling som en metod för att reformera socialförsäkringarna avvisar vi. Det innebär bl.a. att vi går emot regeringens linje att utestänga alltfler från de generella försäkringarna. I fråga om de kortvariga försäkringarna vill vi höja garantinivåerna och ha en högre procentuell ersättning än vad man nu kommer att införa. Där vill vi nämligen ha 85 % för låginkomsttagare med en lön på upp till ungefär 13 000 kr. För den överstigande inkomsten gäller endast 40 %. Det blir då en väldigt stark fördelningspolitisk profil. Faktum är att det kostar mindre. Ändå blir det mera likhet för människorna.

Människor har både rättigheter och skyldigheter gentemot samhället. Rätten till grundtrygghet baseras på att vi är medlemmar i samhället, inte i första hand på vår position i arbetslivet. Det betyder att också arbets-

lösa, sjuka och handikappade som inte har möjlighet att försörja sig skall kunna lita på att de inte blir lämnade utanför. Samtidigt måste alla som har möjlighet att svara för sin egen försörjning göra det, men vi måste solidariskt hjälpa dem som inte har den här möjligheten.

Genom detta med ett brutet tak sparar vi årligen 800 miljoner kronor från nästa år. Därefter blir det en ökning för varje år. Också sparbeloppet i sjukförsäkringen sänker vi, till 6,5 basbelopp. Detta ger ytterligare minst 150 miljoner kronor i besparing.

Vi reserverar – det gäller reservation 6 avseende mom. 4 och FINSAM – kan inte förstå varför socialdemokraterna inte kan ta emot bra förslag från andra grupper eller partiets tankesmedja eller ens tillstyrka tillskyndandet av ett projekt som slagit väl ut. Behandlingen av FINSAM och SOCSAM, vilket detta dock inte handlar om, är ett typiskt exempel. Det har pågått en försöksverksamhet på flera håll i landet. Till övervägande delen har det varit positiva resultat. Det har varit ett lyckat samarbete mellan kommuner, hälso- och sjukvården, försäkringskassan och arbetsförmedlingen. Detta redovisas i FINSAM-rapporten. Vi anser att det skall bli en lag om detta som under en övergångstid fasas in. Det kommer att leda till effektivitetsökningar vad gäller administration och förvaltning och det skulle kunna vara verklighet inom tre–fem år. Man kan inte begära att det skall ske i en handvändning. Naturligtvis kan de kommuner som har börjat fortsätta.

Framför allt blir det en personlig vinst för berörda människor att inte behöva slussas runt till olika förvaltningar och att kanske slippa utsättas för en–fyra utredningar med allt vad det innebär av andlig striptease. Per Lager kommer att utveckla detta ytterligare med anledning av motion Sf230.

När det gäller arvode för förtidspensionerade i samband med politiska uppdrag tycker vi det är allvarligt att förtidspensionen fasas ut om arvoden överstiger 8 700 kr. Arvodena är olika i olika kommuner. Det är tveksamt ur demokratisk synpunkt. Reglerna bör ändras. Om du har ett arbete och är fritidspolitiker får du uppbära arvode på det som du gör på din fritid plus ersättning för förlorad arbetsinkomst. Det har inte förtidspensionären. Men en förtidspensionär måste också ha rätt att vara fritidspolitiker. Genom att precisera det skulle man kunna få en bra form för och en gräns för tillåtna arvoden. Det är bara fritiden man tar om man inte är anställd som kommunalråd eller ordförande i en nämnd. Det klarar en förtidspensionär normalt, inte alla.

Sedan har vi många tankar och motioner om speciella sjukdomar, t.ex. ätstörningar, anorexi eller bulimi, som är ju mycket vanliga speciellt bland unga ambitiösa flickor. Det finns pojkar också som har det. Det är väldigt allvarligt, för det nedsätter deras hälsa ofta för hela livet. Det finns de som t.ex. aldrig kan få barn om de har varit mycket dåliga. Det kan övergå till motsatsen så att man får bulimi om man haft anorexi. Det är oerhört svårt att komma över de här sjukdomarna. Detta är naturligtvis en protest mot samhället som kräver så mycket av unga flickor – det är som sagt mest flickor.

Elöverkänslighet vill vi skall ge rätt till arbetsskada. Man talar nu om att detta bara är psykiskt. En forskare i Göteborg har hittat en förändrad blodbild hos elöverkänsliga.

Amalgamsjukdomarna står det inte så mycket om i dag.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Det här är många gånger rätt osynliga sjukdomar, och det är nästan enbart kvinnor som drabbas. Kan det vara de stora krav som ställs på kvinnor? De skall sköta arbete och hem och alltid vara duktiga, alltid klara av allting. Då blir de kanske känsligare för de här påverkningarna. I ett känsligt läge, vid stress, trötthet, sjukdom, är man mycket svagare i sin immunitet. Det här är en tanke.

Sedan vill vi ha en utredning om medborgarlön. Det skulle ge de människor som hamnar mellan systemen en rättighet att överleva, visserligen på en låg nivå, men de skulle ändå inte falla helt mellan stolarna. Det skulle skapa bättre förutsättningar för ett ekologiskt och socialt hållbart samhälle. Först när människor känner att de har sin grundtrygghet kan de ta till sig de livsnödvändiga globala överlevnadsfrågorna och samtidigt förverkliga sina idéer och drömmar. Nya småföretag kanske skapas.

Med medborgarlön läggs grunden för kreativa initiativrika människor. För alla de ungdomar som inte kommer i åtnjutande av de sociala skyddsneten som är kopplade till tidigare lönearbete är det en rättvisereform och frihetsreform av största vikt.

Jag anser därför att regeringen bör tillsätta en utredning. Jag tror inte att det kostar så mycket. Vi har arbetslöshetsersättning, socialbidrag, studielån, vi har alla möjliga bidrag. Det här skulle inte kosta mycket, men det skulle ge en rättighet för människor att överleva, de behöver inte gå och tigga någonstans. Det skall avtrappas mot inkomst men inte krona för krona, för då kanske det inte finns några incitament att arbeta.

När det gäller försäkringskassan vill vi satsa 140 miljoner. Det är kanske inte tillräckligt, men vi ändå glada för den satsning på 100 miljoner som majoriteten föreslår även om vi inte delar uppfattningen om var pengarna skall tas. Vi har det i vår budget, men vi har tagit det på annat håll.

Egenavgifterna kommer jag att ta upp när vi kommer till pensionerna. Min taletid är redan vida överstigen.

Anf. 14 ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Fru talman! Det kristdemokratiska budgetalternativet är självklart en helhet som gör att när riksdagens majoritet har antagit ramar för de olika utgiftsområdena är vi i stort sett hänvisade till att framföra våra synpunkter i ett särskilt yttrande. Eftersom vi har en annorlunda syn på hur den politiska helheten skall utformas är det inte rimligt att man går in i de socialdemokratiska ramarna och försöker plottra med summor hit och dit för att möjligen åstadkomma några förbättringar på vissa punkter. Vi vill i stället hålla fast vid vår helhetsalternativ och för att människor skall veta vad vi står för och vad vi vill arbeta för.

Ändock finns det naturligtvis några reservationer i betänkandet som vi står bakom. En av dem är ganska unik. Jag skall inte tala så mycket om den, därför att det redan framförts många bra synpunkter på den. Det gäller FINSAM-reservationen. Den är unik på det sättet att den kopplad till momentet som gäller anslagen inom utgiftsområdet. Vi har från några partier ansett att det här är så viktigt att vi var beredda att bortse från formaliteterna i det här sammanhanget för att kunna driva frågan om FINSAM till en votering här i kammaren.

Jag står alltså bakom denna reservation och kan inledningsvis säga att jag yrkar bifall till reservationerna 5 och 6, för att inte uppta kammarens tid alltför mycket med omröstningar. Vi kristdemokrater står naturligtvis bakom alla våra reservationer.

Det som jag skulle vilja ägna litet mer tid åt är den utredning som det finns en reservation om från fem av partierna. Jag tror nämligen att det skulle kunna vara möjligt att få majoritet för detta. Det borde åtminstone kunna vara möjligt. Av icke-regeringspartier är det bara Vänsterpartiet som inte finns med på reservation 5 under mom. 2 om en utredning. Där emot finns det ett särskilt yttrande från Vänsterpartiet under mom. 1 där man säger så här:

”Vänsterpartiet anser att det är nödvändigt att för framtiden se över och förbättra trygghetssystemen.” Här finns ingen principiell skillnad mellan alla sex icke-regeringspartier. Vi tycker alla att man behöver se över systemen – Vänsterpartiet säger t.o.m. att det är nödvändigt att göra det. Därför har jag, när jag läst betänkandet och funderat över vad som är möjligt att åstadkomma, inte kunnat låta bli att försöka utmana Vänsterpartiet att tänka om i den här frågan. Nu är det så lyckligt ordnat att vi inte skall rösta hastigt och lustigt i dag när debatterna är över. Det blir ingen omröstning förrän i morgon tidigast kl. 12.00, så ni har ju gott om tid att fundera över det här, och ni skulle få rösta rött. Det vore väl inte så illa, ni borde väl tycka om att få rösta rött i den här frågan.

Är det så att vi alla tycker lika? Nej, det gör vi naturligtvis inte. Varför har vi den här reservationen tillsammans? Jo, därför att vi vill öppna för möjligheten att utan en massa i förväg fastlagda principer säga: Vi sätter oss ned och ser över det här. Ni behöver inte vara rädda för att ansluta er för den sakens skull, att vi andra fem skulle vara överens om allting, för det är vi ju inte. Men vi har valt en gemensam reservation för att sedan i ett särskilt yttrande tala om vad det är för principer vi särskilt vill arbeta för.

Vi kristdemokrater har, precis som ni i Vänsterpartiet, t.o.m. avstått från att över huvud taget yrka på och rösta om principerna. I mom. 1, där det finns fyra reservationer om principerna, kommer vi att avstå när det blir omröstning. Vi har alla våra principer i den särskilda motion där vi vill få fram en utredning. Vi har inga yrkanden som handlar om dessa. Vi bara berättar vilka de är, och det finns ganska många som vi tycker är viktiga. Men vi vill inte vara med om att låsa arbetet med att se över trygghetssystemen genom att yrka på dessa principer här i kammaren.

Jag vill verkligen, som sagt, utmana er i Vänsterpartiet att ordentligt fundera igenom igen om ni inte skall vara med på det här. Genom att ni inte är det, stöder ni ju faktiskt socialdemokraternas text på s. 28 i betänkandet där det står att man anser att ”det för närvarande inte föreligger något behov av en utredning och/eller översyn av trygghetssystemet.” Jag kan inte se att ni stöder det på något sätt.

Fru talman! Tiden rusar i väg. Men jag ville använda tiden till något som faktiskt kan påverka vad som händer här i kammaren och hur vi röstar. Allting är ofta så förutsägbart att det i princip aldrig händer någonting när vi röstar. Det kunde faktiskt vara roligt om det hände någonting någon gång.

Men när det gäller rehabilitering, försäkringskassornas situation och deras möjligheter att ha en bra administration, måste jag få framhålla att

*Fel! Okänt
växelargument.*

utskottsmajoriteten inte har hittat den bästa lösningen. Jag tycker att man har använt fel sätt och att man har använt för litet pengar när det gäller att lösa de här problemen. Rehabiliteringspengar går till administration. Vi kristdemokrater plussar på när det gäller rehabilitering och administration.

Det är fråga om att prioritera och att satsa på det som också regeringen säger *är* en prioritering när det gäller trygghetssystemen, nämligen att rätt ersättning skall betalas ut och att fusk och missbruk skall beivras. Men då måste man ju ha resurser för det. Det tillskjuter vi. Vi prioriterar på det sättet.

När det gäller sjuklöneperioden är det bra att man äntligen har tänkt om. Men därmed erkänner man ju att man under hela 1997 och första kvartalet 1998 försvårar för småföretagandet, försvårar för nyanställningar. Detta tycker vi är oerhört synd. Det är väldigt synd att man inte fattade rätt beslut från början, utan att man måste gå in och rätta till med en återställare på det här sättet, och att det ändå dröjer alltför länge in på nästa år.

Vi har också en särskild motion när det gäller karensdagsreglerna. Där tar vi upp problemen för dem som jobbar skift, dem som jobbar deltid, dem som är timanställda och dem som har flera arbetsgivare. När man läser betänkandet ser man redovisningen av hur utskottet tidigare har behandlat det här. Där förutsätter man hela tiden att regeringen *skall* titta på det här. Regeringen *skall* återkomma om man finner att det är möjligt att göra någonting. Återigen betygar man liksom sin tilltro till regeringen. Det är inget nytt. Man bara förutsätter att regeringen kanske skall göra något. På det sättet får vi aldrig ens någon redovisning från regeringens sida gällande om man har övervägt, om man har försökt, om man har tagit det här på allvar. Det tycker jag är väldigt synd. Jag beklagar det.

Fru talman! Min taletid är ute.

Anf. 15 RONNY OLANDER (s):

Fru talman! Vi behandlar nu utgiftsområde 10 om ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp och om administration av socialförsäkringarna. Låt mig först yrka bifall till hemställen i utskottets betänkande.

Först vill jag stanna en stund vid hur viktigt det är att vi värnar och utvecklar den generella välfärden. För mig är det viktigt, eftersom jag tycker att den generella välfärden ger oss ett mer jämlikt samhälle och att den stärker sammanhållningen i samhället. Om alla som betalar skatt också får något tillbaka, så har de intresse av att bidra och försäkringar ligger på en tillräckligt hög nivå.

En grundbult i den svenska välfärdsmodellen är att vi har allmänna, offentliga försäkringar enligt inkomstbortfallsprincipen, som ger en standardtrygghet. Detta är traditionell socialdemokratisk politik. Vi skall ha ett socialförsäkringssystem som ger trygghet, som är rättvist och som är effektivt. Principen är att ge alla en rimlig standardtrygghet.

Det innebär att ingen skall behöva förändra sitt liv radikalt om man blir arbetslös, om man blir sjuk, om man är hemma med barn eller när man blir gammal. Inkomstrelaterade socialförsäkringar stärker arbetslinjen. Ju mer man arbetar, desto högre blir ersättningen. I och med att försäkringen följer individen och inte är knuten till arbetsplatsen, underlättas rörligheten på arbetsmarknaden.

Inkomstrelaterade socialförsäkringar bidrar till jämställdhet mellan kvinnor och män. Varje individ har sin egen försäkring. Det lönar sig att arbeta oavsett kön. Det är möjligt att vara ekonomiskt oberoende. Detta system ger den största tryggheten – också för dem med de lägsta inkomsterna.

Mot bakgrund av denna prioritering i socialdemokratisk välfärdspolitik, säger vi nej till grundtrygghet, kontosystem och privata försäkringslösningar som alternativ till allmänna, offentliga försäkringar eller gemensam sjukvård. Vi anser att dessa alternativ leder till nya klyftor i samhället och strider mot den svenska rättvisekänslan.

Fru talman! Ibland tycks vi glömma oss och koncentrera oss på att våra system skall fungera korrekt. Vi glömmer de människor för vilka systemen är till. Därför är det så viktigt att vi sätter människan i centrum, att vi utgår från en helhetssyn på den människa som behöver stöd. Inga människor skall behöva hamna mellan stolarna på grund av att den situation de lever i inte kan placeras in inom en viss myndighets ansvarsområde.

Människors möjlighet att återvända till ett normalt liv efter sjukdom eller skada skall genomsyra den allmänna försäkringen. Det är viktigt med en bra och effektiv rehabilitering – både ur individens och samhällets perspektiv. Om allt fungerar smidigt och rätt, leder det till ett minskat lidande och till större möjlighet för den enskilde att komma tillbaka till ett aktivt liv. För samhället innebär det minskade kostnader för både sjukförsäkringen och hälso- och sjukvården.

Majoriteten i socialförsäkringsutskottet tillstyrker regeringens förslag om en fördjupad samverkan på lokal nivå mellan försäkringskassa, kommun, landsting och länsarbetsnämnd. En sådan samverkan får omfatta fyra parter, men inget hindrar att samverkan sker mellan två eller tre parter. Detta skall vara en permanent och långsiktig verksamhet som skall träda i kraft den 1 januari 1998.

Genom samverkan kan man undvika att en person får svårt att försörja sig för att handläggningen av ärendet drar ut på tiden eller att han eller hon förlorar motivationen att återvända till ett aktivt liv på grund av långa väntetider för att t.ex. få en rehabiliteringsåtgärd.

Viktigt är också en fungerande utbetalning av ersättningar till den berörde så att denne med full kraft kan delta i rehabiliteringsinsatserna utan att vara upptagen med att jaga i fatt sin pengaersättning.

Här har myndigheterna en viktig uppgift när det gäller att se till att det fungerar dem emellan. Samverkan underlättar också myndigheternas arbete. Ta t.ex. bedömningen av när en person skall anses som arbetsför. Vissa personer har en så komplicerad situation medicinskt, socialt och arbetsmarknadsmässigt att det är helt nödvändigt med samverkan mellan flera myndigheter.

Utskottet anser alltså att det är viktigt att det generellt införs en möjlighet till samverkan mellan parter utifrån lokala förutsättningar och behov och att denna samverkan blir ett permanent inslag. Det som är avgörande för hur samverkan skall fungera och vilken nytta den skall göra är inte i första hand att den tillförs mer resurser. Det handlar framför allt om att det fastställs gemensamma mål om samverkan för de berörda myndigheterna.

För att få i gång verksamheten är det ändå nödvändigt att det finns vissa medel som kan användas av de samverkande parterna.

Utskottet föreslår att 814 miljoner kronor ställs till försäkringskassornas förfogande genom en sammanläggning av vissa rehabiliteringsmedel i syfte att uppnå samverkansvinster. Av dessa får försäkringskassorna använda 200 miljoner för sin administration. Det är viktigt att poängtera att också de andra parterna skall bidra till finansieringen av verksamhet som bedrivs i samverkan. Detta har utskottet beslutat ge regeringen till känna.

Förutom samverkan med de parter jag redan nämnt finns det i dag redan ett etablerat samarbete mellan flertalet försäkringskassor och handikapporganisationerna. Det är naturligtvis mycket viktigt att försäkringskassorna får del av den kunskap som handikapporganisationerna har på sina respektive områden. Som jag sagt tidigare är en fördjupad kunskap om olika sjukdomar och funktionshinder till gagn både för den enskilde och för försäkringskassan.

I detta sammanhang vill jag poängtera att utskottet beslutat om ett tillkännagivande när det gäller kvinnors rehabilitering. Siw Wittgren-Ahl kommer att tala mer om detta senare. Och jag vill uppmana till debatt på detta mycket angelägna område.

Fru talman! 1992 infördes sjuklönen, och syftet var att öka arbetsgivarens ansvar för de anställdas arbetsmiljö och hälsa samt att tillförsäkra de anställda en mer rättvis kompensation för inkomstförluster till följd av sjukdom. Från den 1 januari 1997 har sjuklöneperioden utökats till 28 dagar. Första dagen är karens, och därefter utgår ersättning med 75 %. I samband med att perioden utökades uppstod en tvist kring frågan om den högre avtalsreglerade ersättning som betalas under dag 15 t.o.m. dag 28 i sjukperioder skulle kunna utbetalas i fortsättningen. Eftersom det inte gick, enligt Skiljenämnden för arbetsmarknadsförsäkringar och Arbetsdomstolen, innebar detta att den totala ersättningen för en anställd sänktes under den förlängda sjukperioden. Det här var aldrig syftet med förlängningen, utan arbetsmarknadens parter skulle lösa de avtalsbaserade ersättningarna. Detta har denna kammare tidigare blivit informerad om och även behandlat.

Nu har vi lyssnat och bedömt, och fr.o.m. den 1 april 1998 ändras sjuklöneperioden till 14 dagar igen. Både LO och SAF har sagt att en förkortad sjuklöneperiod underlättar nyanställningar i framför allt små företag, och detta är ett argument som naturligtvis väger tungt för oss socialdemokrater. Att bekämpa arbetslösheten är vår viktigaste uppgift.

Delvis var förlängningen av sjuklöneperioden ett resultat av saneringen av landets ekonomi. Det gällde också sänkningen av ersättningen i sjukpenningen. Nu höjs ersättningen för bl.a. sjukpenning, sjuklön, föräldrapenning, rehabiliteringspenning och närståendepenning till 80 % av förmånsgrundande inkomst fr.o.m. den 1 januari 1998.

Nytt från den 1 januari 1998 är att arbetsgivaren har möjlighet att komplettera sjukersättningen både under sjuklöneperioden och därefter utan att sjukpenningen minskas. Det innebär att den sammanlagda sjukersättningen i sådana fall kommer att vara 90 % av den förmånsgrundande inkomsten.

I samband med detta vill jag nämna att den aviserade propositionen om ändringar av reglerna för sjukpenninggrundande inkomst kommer vid en senare tidpunkt än aviserat.

Fru talman! Jag yrkar återigen bifall till utskottets hemställan.

Jag vill ta ytterligare någon minut i anspråk med anledning av det som Marie Engström sade i sitt anförande om det särskilda grundavdraget.

På senare tid har vi haft en debatt om att den som arbetar kan få mindre pengar i plånboken än den som inte arbetar. Samordningen mellan livränta och förtidspension har lett till sådana effekter. Den här besparingen är förstås mycket besvärlig för dem som får sin skatt höjd, särskilt om inkomsten är låg från början.

Regeringen och finansutskottet har nu föreslagit att det särskilda grundavdraget bör trappas av även för den som har livränta. Detta innebär att det inte spelar någon roll om man har förtidspension, livränta, delvis förtidspension eller delvis livränta – det är hela tiden den totala inkomsten som räknas. Vid behandlingen av frågan i socialförsäkringsutskottet föranledde denna åtgärd inte något speciellt yrkande, någon reservation eller något yttrande från något parti.

Anf. 16 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Jag är överens med Ronny Olander om att alla människor i Sverige skall kunna känna social trygghet. Det största ansvaret för människor, menar moderaterna, har vi gentemot dem som har de största behoven, som kanske föds sjuka eller handikappade eller som tidigt i livet blir sjuka. Där har ni socialdemokrater gjort precis tvärtom på senare år, då ni har sparat kraftigast på dem som är handikappade och psykiskt sjuka och försämrat t.ex. änkepensionerna. Detta tycker vi är helt fel.

Även om Ronny Olander nu talar sig varm för generella system kan väl socialdemokraterna inte blunda för att välfärdssystemen har knakat väsentligt i fogarna de senaste åren. Människor börjar känna en djup misstro mot systemet. De tar saken i egna händer, och trots svårigheter att få pengarna att räcka till tar de egna försäkringar. Vi menar att det är viktigt att ta vara på detta personliga ansvars-kännande hos människor och genom att väsentligt sänka skatterna, framför allt för låg- och mellaninkomsttagarna, göra det möjligt för dem att komplettera den allmänna försäkringen med egna försäkringar. Detta är väsentligt, inte minst för samhällsekonomin, men det skulle också stärka människorna som individer.

När det gäller rehabiliteringen kan vi säga mycket, och jag skall göra det i nästa replik.

Anf. 17 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Gullan Lindblad tar upp vad vi socialdemokrater tycker. Vi kämpar verkligen för generella trygghetssystem. Det visar sig också att de är väldigt uppskattade. Människor tycker att de ger en bra utdelning i förhållande till vad man betalar in.

Jag blir inte förvånad när Gullan Lindblad talar om de stora skattesänkningar som hägrar bortom horisonten om moderaterna skulle få tillfälle att bestämma – det har de sagt många gånger tidigare. Men när jag ser att de vill minska A 1-anslaget med 8 461 miljoner kronor och A 2-

Anslag inom socialförsäkringsområdet

Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp samt arbetskadeförsäkring

anslaget med 1 750 miljoner kronor, pratar om ökad kontroll osv., blir jag litet grand förvånad, med tanke på att vi pratar om generella system. För vem skall det då vara generella system? Vad blir egentligen kvar, Gullan Lindblad?

Anf. 18 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Vi har i vårt alternativförslag redovisat precis vad vi vill spara på, nämligen att vi i dag inte höjer nivåerna inom försäkringarna. Vi vill också införa en ytterligare karensdag inom sjukförsäkringen. Vi vill t.ex. överföra trafikskadorna till trafikskadesystemet, precis som man har gjort i Finland, där man har gjort väsentliga besparingar. Vi vill ha en ökad kontroll, och vi vill ha ett verkligt FINSAM-system.

Därmed är vi inne på rehabiliteringen, som Ronny Olander talar så vackert om. Men hur mycket åstadkommer ni med 600 miljoner kronor? Det är ju vad det handlar om, och ingalunda 800 miljoner – 200 miljoner har ni ju knyckt till administration. Att det över huvud taget har gjorts vissa förbättringar inom det s.k. FINSAM-förslaget välkomnar vi, men det räcker inte. Det är precis som vi reservanter har sagt, nämligen att det är genom att använda sjukpenningen som vi har möjlighet att göra de verkliga besparingarna, framför allt på människors lidande.

När det gäller rehabilitering vill jag gärna tala om att vi från moderat håll kanske var de första som insåg att vi måste använda sjukpenningen aktivt, i stället för att betala ut en penning, och använda den till att rehabilitera sjuka människor. Ni följer ju inte de storstilade löftena fullt ut, Ronny Olander. Det är sanningen.

Anf. 19 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Jag är mycket nöjd med de diskussioner som vi har haft, har och kommer att ha i socialförsäkringsutskottet vad gäller både FINSAM, SOCSAM, rehabilitering osv. Jag tycker att vi i detta betänkande gemensamt har kommit fram till något väldigt viktigt både för den enskilde och för samhället. Vi är nu beredda, som någon sade tidigare, att klart trycka på att vi skall riva de barriärer som finns ute i samhället mellan olika samverkande myndigheter.

Speciellt glad är jag för skrivningen om att AMS, Arbetarskyddsstyrelsen, RFV och Socialstyrelsen har initierat ett arbete tillsammans med kommun- och landstingsförbund. Det genomfördes redan i höstas fyra regionala konferenser tillsammans med andra samverkanspartner. Man har deltagit både på regional och nationell nivå. Det tycker jag borgar för en bra framtid inom detta område.

Vad gäller de 814 miljoner kronorna – eller 614 miljoner, beroende på hur man vill räkna – vill jag säga att det är viktigt att vi fastslår att man inte har en fungerande rehabilitering om man inte har en fungerande administration. Detta faktum borde stå klart för alla och envar, och det hoppas jag också att det kommer att göra.

Det talas om raka rör mellan avgifter och förmåner. Ytterligare några partier pratar om raka rör. Jag är själv rörläggare till professionen, men jag har aldrig någonsin sett så krokiga rör. Jag får hoppas att jag får anledning att utveckla också det senare.

Varför nöja sig med trafikförsäkringen, Gullan Lindblad? Vad händer om man är med om en båtolycka, jaktolycka eller flygplansolycka? Man kan dra det hur långt man vill.

Anf. 20 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Fru talman! Det var rakt deklarerat från Ronny Olander och Socialdemokraterna. Man säger nej till grundtrygghet. Det är inkomstbortfallsprincipen som gäller.

Jag är något oroad över de tendenser som kommer från regeringspartiet. Man accepterar fortsättningsvis väldigt låga nivåer, och man accepterar att människor faller utanför systemen när man inte säger ja till ett grundtrygghetssystem.

Jag är också något oroad över att man inte fullföljer SGI-besparingen. Innebär det, Ronny Olander, att man på sikt kommer att höja ersättningsnivåerna? Då hamnar vi i den situation som vi var i i slutet på 80-talet, då det var mer lönsamt att vara hemma än att gå till arbetet. Det var mer lönsamt att vara sjukskriven än att gå till arbetet.

Anf. 21 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Som jag sade i mitt anförande är inkomstbortfallsprincipen väldigt viktig. Vi har nog inte riktigt samma mening, även om vi är överens med Centerpartiet om mycket annat.

Jag för min del är nog inte riktigt klar över vad Centern menar med grundtrygghetssystem. Det finns så många andra som pratar om grundtrygghetssystem med ersättningsnivåer som är mycket låga. Det skrämmer oss socialdemokrater väldigt mycket.

Vi är inte alls intresserade av att människor skall falla utanför trygghetssystemen. Tvärtom talar det arbete som har pågått och pågår i vårt utskott för att vi verkligen anstränger oss för att människor inte skall trilla utanför våra trygghetssystem.

RFV, Socialstyrelsen och AMS skall i januari månad redovisa ett uppdrag. Det gäller just hur man arbetar tillsammans för att människor inte skall falla utanför trygghetssystemen.

Jag kan dessvärre icke säga något om SGI-besparingen. Den frågan hänskjuter jag till vår socialförsäkringsminister Maj-Inger Klingvall.

Anf. 22 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill bara kort säga att det är ganska talande att ett regeringsparti är så ointresserat av oppositionens förslag att man inte vet vad det innehåller. Jag får rekommendera till läsning Centerpartiets programförslag när det gäller grundtryggheten. Då kanske det klarnar också för Ronny Olander.

Anf. 23 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Jag ber om ursäkt om jag i stridens hetta uttryckte att jag inte alls kände till Centerns förslag. Så är det icke. Jag konstaterar att vi har litet olika uppfattningar just på denna punkt.

Jag avsåg hur andra partier uttalar sig. Man får inte bara se till vad som eventuellt behandlas i kammaren eller dess utskott, utan också till vad som sägs på partistämmor, t.ex. Ordet har blivit något värdeladdat

Prot. 1997/98:47
15 december

Anslag inom socialförsäkringsområdet

Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp samt arbetsskadeförsäkring

*Fel! Okänt
växelargument.*

åtminstone för mig, och kanske även för många andra. Det är nog viktigt att vi på olika sätt försöker sätta oss in i vad de olika partierna står för.

Anf. 24 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Jag delar Ronny Olanders uppfattning att den generella välfärden är väldigt viktig och att det är inkomstbortfallsprincipen som skall gälla i sjukförsäkringen.

Oron för systemens hållbarhet är jättestor, Ronny Olander. Kan man lita på systemen vid alla de tillfällen i livet då man behöver dem? Det bryr ni er tydligen inte så mycket om. Ni säger att alla är så nöjda. Det är faktiskt inte på det sättet.

Sedan säger Ronny Olander att man sätter den enskilda människan i centrum. Men de långtidssjuka, som väntar på operation och rehabilitering, sätter ni inte i centrum. Ni säger att ni fixar problemen med 614 miljoner kronor. Det är inte sant. Om vi delar solidariskt mellan landstingen handlar det om 50 miljoner var. Hur långt kommer man med den summan?

Jag skulle vilja fråga Ronny Olander hur det är. Ytterligare 26 000 sjuka står i landstingets köer och väntar. Försvinner de köerna om Ronny Olander sätter förslaget om 614 miljoner i sjön den 1 januari? När är de köerna borta?

Det finns dessutom andra som borde få en snabbare rehabilitering, så att man kan spara pengar i sjukpenningssystemet.

Det Ronny Olander talar om i sitt anförande är faktiskt inte några raka rör. Tala om krokiga rör eller krokiga stigar! Jag skulle vilja påstå att Ronny Olander har förvillat sig så långt på de krokiga stigarna i de skånska skogarna att han inte riktigt kan klara ut vad riktig välfärd egentligen handlar om.

Anf. 25 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Jag tycker nu att vi i vårt land kan se mycket klart vad som sker med den ekonomiska utvecklingen, tillväxten, sjunkande arbetslöshetssiffror m.m. Vi kan konstatera – det har sagts många gånger i denna kammare – att det har gjorts stora uppostringar för många människor. Därför är det glädjande att vi nu börjar se en ljus framtid. Jag skulle uppskatta om Sigge Godin vid något tillfälle kunde säga att vi går mot en betydligt ljusare utveckling. Allt pekar på det.

Vad gäller den generella välfärden kan jag säga att det har gjorts höjningar i a-kassan. Sjukförsäkringen, m.m., tas upp inom några dagar. Jag räknade upp det tidigare.

Jag tycker också att det är viktigt att nämna de 16 miljarder kronorna som går till vård, omsorg och skola. Också de grupper som Sigge Godin pratar om kommer att få mycket stor glädje av de pengarna.

Det finns anledning att fördjupa sig i Egon Jönsson-utredningen, där det just sägs att det inte bara handlar om pengar. Det handlar om kulturer och om barriärer som skall rivas mellan myndigheterna. Det handlar om att kloka människor ute i den lokala verkligheten skall sätta sig ned tillsammans. De skall sätta människan i centrum och konstatera vad de gör för den man eller kvinna som behöver samhällets stöd.

Var och en har resurser, och det finns anledning att använda dem tillsammans. Man skulle önska att det blir det synsättet som kommer att genomsyra den kommande verksamheten.

Folkpartiet pratar också om raka rör. Samtidigt pratar man om att använda pengar som definitivt inte tillhör de raka rören.

När det gäller Skåne och annat ber jag att få återkomma senare.

Anf. 26 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Vi skall inte förvilla oss i Skåne. Det är bättre att vi håller oss till sakfrågan.

Ronny Olander säger att människor riskerar att mista motivationen för att återvända till arbetslivet på grund av långa väntetider. Om man då spar sjukpenningmedel, Ronny Olander, och kan rehabilitera de här människorna snabbare – visst får de större, bättre och mer motivation!

Jag har aldrig tidigare hört en socialdemokrat säga: Vi skall göra stora insatser i vårt samhälle, men vi behöver inga pengar till dem. Bara vi strukturerar om och säger till organisationerna att de skall samverka fixar det sig. Detta är inte sant, Ronny Olander. Det är inte sant att ni kommer någonstans med 50 miljoner i respektive försäkringskassa för rehabilitering för att korta köerna i vården.

Vad händer med de 26 000 som har hamnat i kö sedan ni tog över makten? Skall de stå kvar i vårdköerna? Är detta att sätta den enskilda människan i centrum? Folkpartiet tycker att det är tvärtom?

Anf. 27 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Det här tycks utveckla sig till mycket av en pengaoperation. Jag har försökt prata om och förtydliga det som också utskottet, samfällt över många partigränser, så väl uttrycker, nämligen vikten av rehabiliteringsinsatser. Det handlar inte bara om att prata om pengar eller om att räkna ut ett anslag på ett visst antal försäkringskassor, utan det handlar om att också se den situation som vi nu har lämnat bakom oss. Det handlar om att se den betydligt ljusare framtid som vi faktiskt har att vänta.

Ingen är betjänt av att stå i en operationskö. Jag skulle också – jag har en hel del material – kunna prata om vad som är prioriterat och oprioriterat och om dem som står i olika typer av köer. Likadant skulle jag kunna prata om den utredning som pågår om vårdgarantin, om tre månader och annat.

Vi kan konstatera att det har blivit fler människor i vissa köer. Det är så. Vi hörde en rapport för några dagar sedan om att situationen för t.ex. Stockholms län inte är som Sigge Godin beskriver den. Det finns stora regionala skillnader. Men jag tycker ändå att det betänkande vi gör avstamp med i morgon är ett underlag för att ta itu med den problematik som bl.a. Sigge Godin tar upp.

När det gäller FINSAM, som handlade om socialförsäkringen och hälso- och sjukvården, och försöksåren 1993–1995 var den finansiella ramen 12,7 miljarder kronor, varav 2 ½ miljard kom från socialförsäkringen. FINSAM-besparingen blev 154 miljoner.

Anslag inom socialförsäkringsområdet

Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp samt arbetskadeförsäkring

Anf. 28 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Fru talman! Vad menar Ronny Olander med att tala om personers komplicerade situation när han vet att de ofta hamnar mellan stolarna – inte får sjukpenning eller bara 50 %, inte får stämpla osv. och inte heller får socialbidrag eftersom de har delvis sjukpension eller 50 % a-kassa? Vi vet ju att det finns en gråzon och att människor hamnar mellan stolarna. De uppgifterna kan man få från vilken försäkringskassa som helst. Det är inte generellt som Ronny Olander säger. Det är många.

Jag kommer att ta upp det här i mitt nästa anförande litet mer utförligt. Jag hinner inte med det på en replik.

Anf. 29 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Jag nämnde tidigare det uppdrag som RFV, AMS och Socialstyrelsen skall redovisa gemensamt, nämligen just att se till att människor inte hamnar mellan stolarna.

Jag vågar nog påstå att det har växt fram en medvetenhet, t.ex. i den här kammaren. Det började kanske långt före min tid, men jag känner att den har accelererat. Jag känner till myndighetsverksamhet där detta är en mycket viktig dagordningspunkt när man diskuterar, dvs. att människor inte skall hamna mellan stolarna. Jag försökte också i mitt anförande påvisa detta faktum.

Jag tror, Ragnhild Pohanka, att vi alla har en uppgift i att vara med och bryta de kulturgränser som faktiskt finns mellan olika myndighetsorganisationer. Vi har med olika beslut i kammaren och med olika uttalanden gett underlag för en sådan diskussion, och den tycker jag att vi skall fortsätta gemensamt.

Anf. 30 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Fru talman! Helt kort: Ja, det tycker jag också att vi skall göra. Om man läser våra förslag ser man att vi har en ambition att verkligen vara heltäckande.

Anf. 31 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Tack för det, Ragnhild Pohanka.

Jag skulle egentligen ha velat fråga om de besparingar som Miljöpartiet föreslår – dels på 800 miljoner, dels på 150 miljoner – men jag skall inte dra upp den diskussionen.

Det finns ändå människor – och det kan vara både du och jag i morgon eller när som helst – som har en komplicerad situation vad det gäller olika levnadsbetingelser. Jag tycker att det nu finns en möjlighet för oss att ta itu med detta, att jobba för detta och låta den här dagen – än en gång – bli ett avstamp för det.

Anf. 32 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Fru talman! Jag vill återigen understryka att jag tycker att det är väldigt bra att regeringen och utskottsmajoriteten har låtit övertyga sig om att en förkortad sjuklöneperiod kommer att underlätta nyanställningar i framför allt små företag. Det är ett klarläggande och ett indirekt erkännande av att den förlängda sjuklöneperioden försvårade nyanställning i

framför allt små företag, där många av oss ser möjligheterna till de nya jobben framöver.

Ronny Olander nämnde att detta var en del i saneringen av statsfinanserna. Det här visar ju då hur socialdemokraterna sparade blint. Man sparade så att man kom att motverka de tillväxtskapande krafterna när man ville få ordning på finanserna, då man i stället skulle ha understött dessa krafter.

Det skulle vara bra, tycker jag, om socialdemokraterna kunde erkänna att detta var ett felaktigt beslut från början.

Anf. 33 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Det finns mycket att säga om den förlängda sjuklöneperioden. Rose-Marie Frebran och kristdemokraterna känner mycket väl till den situation landet Sverige befann sig i. Det handlade inte om att spara blint. Det handlade om att noga överväga, diskutera och fundera över olika saker, och det har vi gjort tillsammans med ett par andra partier. Vi skall inte på något sätt ensamma ta åt oss äran; det var flera som deltog i detta mycket viktiga arbete.

Vad gäller den förlängda arbetsgivarperioden handlade det faktiskt också om arbetsgivarens ansvar. Som vi har kunnat konstatera under en tuff arbetslöshetstid kanske det inte alltid levs upp till detta. Vi kunde också se att samhället stod för merparten av kostnaderna för rehabiliteringen.

Nu finns det också anledning att se att arbetslösheten har börjat sjunka och tillväxten och investeringarna att öka. Och detta har skett under en period då vi faktiskt har haft den förlängda sjuklöneperioden.

När det pratas om att spara blint kan jag inte motstå att konstatera att kristdemokraterna på sitt A 1-anslag har 6 260 miljoner kronor mindre. På sitt A 2-anslag har de 1 750 miljoner kronor mindre och ökad kontroll. Moderaterna har på sitt A 1-anslag 8 461 miljoner kronor mindre och på sitt A 2-anslag 1 750 miljoner kronor mindre plus ökad kontroll. Vad betyder dessa besparingar för människor ute i bygderna, ute i Skåne och ute i hela Sverige?

Anf. 34 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Fru talman! Ronny Olander säger: Nej, vi sparade inte blint. Det var noggranna överväganden. Det är väldigt sorgligt om det är på det sättet. Efter noggrant övervägande föreslog den socialdemokratiska regeringen att man skulle försöka strypa de tillväxtskapande krafterna.

Arbetslösheten sjunker, säger Ronny Olander. Ja, den öppna arbetslösheten sjunker, framför allt därför att färre människor numera räknas till arbetskraften. 44 % av det svenska folket försörjer resten av oss. Så lågt har det inte varit sedan 60-talet. Det är för mig inte ett uttryck för att vi står på toppen av vår välfärd, måste jag säga.

Sedan skulle jag vilja ta upp en helt annan sak. Ronny Olander säger nej till kontomodellen, utskottet säger på sju rader ungefär samma sak, därför att man vill ha en betydande utjämning mellan grupper. Skulle Ronny Olander kunna erkänna att kontomodellen icke är ett höger- eller vänsterprojekt? Den kan göras till precis det man vill, med hur mycket eller hur litet omfördelning man vill ha i detta system. Detta är inte ett

*Fel! Okänt
växelargument.*

bärande argument. Det är ett argument mot en viss utformning av modellen, vilket man inte säger. Man lägger alltså ut dimridåer både i utskottstexten och i det Ronny Olander säger i kammaren.

Anf. 35 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Arbetslösheten är för många partier det viktigaste att bekämpa. Det skulle inte finnas någon anledning i världen till att vi skulle lägga fram förslag som skulle strypa någon typ av tillväxt eller att vi på det sättet skulle hindra oss själva från att sänka arbetslösheten. Vi har lagt fram otroligt många förslag i samarbete med andra partier på det arbetsmarknadspolitiska området, på näringspolitikens område och på regionalpolitikens område. Över huvud taget har vi verkligen försökt att sätta landet i arbete igen. Det betyder så mycket för den enskilde, för dennes familj och för hela samhället över huvud taget att vi har en bra och fungerande värld att leva i.

Jag skulle bara vilja avsluta den här debatten med ett bevingat ord som jag har lärt mig under mina 3 ½ år här – jag kom hit 1994 – och det är generell välfärd. Alla är med och betalar. Alla får också glädje av det. När man under livets olika skeden behöver hjälp ges möjligheten att få det från samhällets stabila, trygga system. Det är också en glädje att få lov att vara med och bidra, att få betala skatt och att få ut något när man behöver det en gång under livets färd.

Anf. 36 MARIE ENGSTRÖM (v) replik:

Fru talman! I första hand hade jag tänkt ställa en fråga till Ronny Olander angående SGI-propositionen. Nu hörde jag i ett tidigare replikskifte att han hänskjuter frågan till Maj-Inger Klingvall, och jag återkommer till detta då.

Men litet tänkte jag kommentera det Ronny Olander sade i sitt anförande med anledning av att jag hade tagit upp reduceringen av det särskilda grundavdraget för förtidspensionärerna. Ronny Olander påtalade att detta inte vållade någon större debatt i utskottet och att man vid det tillfället vare sig från mitt parti eller något annat parti sade någonting om den här frågan. Där måste jag ge Ronny Olander rätt. Jag var själv med på det utskottsmötet, så jag vet att det är helt riktigt.

Problemet som jag skulle vilja peka på, och det gjorde jag kanske också när jag höll mitt anförande, är att vi måste få tillräckligt underlag när vi skall fatta beslut om sådana här saker. Nu var det efter förfrågan tjänstemän på Finansdepartementet som tog fram de här underlagen. Jag vill än en gång poängtera hur viktigt det är att vi har stabila system, att människor kan planera sin ekonomi. Man skall inte bli utsatt för sådana här snabba förändringar just på grund av att man skall kunna ha en långsiktigt planerad personlig ekonomi.

Anf. 37 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Jag menade inte mina avslutningsord som kritik mot någon. Det är viktigt att vi har ett bra och rejält underlag. Jag försökte mer beskriva hur det hade gått till. Det jag tog upp i delen om särskilt grundavdrag var mer hur det faktiskt kommer att utveckla sig.

Anf. 38 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! I dag behandlar vi bland andra frågor här i kammaren utgiftsområde 10, ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp. Det är utomordentligt viktiga frågor som berör alla människor.

Det finns de som hävdar att den ekonomiska krisen har visat att vi inte har råd med ett generellt välfärdssystem. Den förenklade argumentationen lyder: Folk får klara sig själva, vi kan bara hjälpa de allra svagaste eller fattigvård i stället för generell välfärd.

En del vill gå den vägen av ideologiska skäl. Andra tror bara inte att det är möjligt att behålla generella system. Men nu har vi visat att det går. Vi har genomlevt min generations värsta ekonomiska kris, och systemen har fått sina smällar, det är förvisso sant. Men den generella välfärdspolitiken har klarat krisen. Nu står vi ekonomiskt rustade att utveckla välfärden igen, inte med lånade pengar, utan med egna pengar.

Vi kan satsa på vård, omsorg, och skola samt säkra jobb och kvalitet i välfärdens kärna: 4 miljarder 1997, 8 miljarder 1998, 12 miljarder 1999 och 16 miljarder år 2000.

Den återvunna ekonomiska balansen gör att vi kan satsa ytterligare på barnen. Den 1 januari 1998 höjer vi barnbidragen till 750 kr, och flerbarnstillägg kommer att utgå även till barn födda efter 1995. Föräldrapenningen höjs till 80 %. Barnfamiljerna är den grupp som drabbats värst av den ekonomiska krisen. Det är därför desto mer glädjande att vi nu kan stärka barnfamiljernas ekonomi. Den stora satsningen på kommunerna kommer att förbättra daghem och skola. Den kommer också att ge fri hälso- och sjukvård till barn och ungdomar upp till 20 år.

Med en höjning av sjukersättningen 1998 till 80 %, som genomförs vid årsskiftet, kan de flesta löntagare få 90 % i ersättning vid sjukdom, dvs. 80 % genom lag och 10 % genom avtal. Den högre ersättningsnivån stärker försäkringen och minskar behovet av tilläggsförsäkringar.

Genom att socialförsäkringarna är inriktade på inkomstrelaterade förmåner som är knutna till individen bidrar vårt välfärdssystem till minskade ekonomiska klyftor och ökad jämlikhet. Ingen riskerar i Sverige som i många andra länder att förlora sina sjuk- och pensionsförmåner när man byter anställning. Ökad rörlighet på arbetsmarknaden bidrar i sin tur till ökad effektivitet och högre tillväxt.

Att sätta människan i centrum är målet för den fördjupade samverkan mellan försäkringskassan, hälso- och sjukvården, socialtjänsten och arbetsförmedlingen som riksdagen beslutade om i juni efter förslag från regeringen. Vi har vunnit goda erfarenheter av de försöksprojekt som har genomförts och genomförs i olika delar av landet. Nu är det viktigt att öppna möjligheterna att gå vidare och mer effektivt utnyttja samhällets samlade resurser för att bättre kunna tillgodose enskilda människors behov av olika åtgärder.

Människor med långvarig arbetslöshet och/eller hälsomässiga problem kan hamna i en gråzon mellan de olika ersättningssystemen eftersom problembilden inte renodlat faller inom en viss myndighets ansvarsområde. Det här kan leda till en rundgång mellan just socialtjänst, försäkringskassa, arbetsförmedling och landstingets primärvård, med i en del fall kortsiktiga och ineffektiva insatser som följd. Det här är en situation som är dålig, främst förstås för medborgarna, men även för samhället.

Prot. 1997/98:47
15 december

Anslag inom socialförsäkringsområdet

Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp samt arbetskadeförsäkring

Det finns starka skäl för att utveckla bra och ändamålsenliga samverkansmodeller som ger bättre förutsättningar för rehabiliteringsarbete.

Fru talman! Vi föreslår därför att försäkringskassan skall få träffa överenskommelser med kommun, landsting och länsarbetsnämnd i syfte att uppnå en effektivare användning av tillgängliga resurser. Vidare skall kommuner och landsting få sluta avtal med varandra samt med försäkringskassan och länsarbetsnämnden om att inom ramen för socialtjänstens respektive hälso- och sjukvårdens områden delta i och bidra till finansieringen av gemensamma åtgärder.

För försäkringskassornas del skapas en disponibel ram på 814 miljoner kronor att användas för rehabilitering och samverkan på ett nytt och flexibelt sätt.

Arbetet med att formulera gemensamma mål och handlingsplaner har redan påbörjats. Under hösten har fyra regionala konferenser genomförts för att bl.a. få i gång planeringen. Gemensamma mål för samverkan blir också en viktig del i regleringsbrev till respektive myndighet.

Jag är glad att utskottsmajoriteten stöder regeringens förslag. Det betyder att samverkan blir en naturlig arbetsform för olika myndigheter, och det betyder att människor i behov av insatser inte riskerar att bollas mellan olika system. Jag är också glad att utskottets majoritet har beslutat om en samverkansmodell som inte öppnar för att använda sjukförsäkringens pengar fritt. Jag anser att en viktig del i vår välfärdspolitik är att vi är försäkrade mot inkomstbortfall vid sjukdom. Vi skall veta att sjukförsäkringen är en försäkring som har pengar att betala ut när eller om vi blir sjuka.

Försäkringskassornas besvärliga situation har uppmärksamats under året. Justitieombudsmannen har pekat på brister i handläggningen vid försäkringskassorna. De minskade resurserna har inneburit att flera försäkringskassor har sagt upp personal för att anpassa sig till de ekonomiska ramarna. Regeringen är medveten om situationen på försäkringskassorna. Den har uppstått genom att kassorna utöver det generella sparkravet på 11 % under tre och ett halvt år fått minskade avgiftsinkomster från arbetsskadeförsäkringen på grund av ett minskat antal arbetsskadeärenden.

Därför är det ett viktigt initiativ som regeringen tog i oktober. Utöver de extra hundra miljonerna som föreslogs i budgetpropositionen kunde regeringen tillsammans med utskottsmajoriteten föra ytterligare 100 miljoner kronor till kassornas administration för 1998. Denna satsning ger sammantaget bättre förutsättningar för kassorna att sköta sin uppgift som socialförsäkringens administratör. En del uppsägningar kan undvikas och planeringsförutsättningarna förbättras.

Fru talman! Arbetet med att reformera socialförsäkringarna och skapa stabila trygghetssystem pågår. Det reformerade pensionssystemet som skall föreläggas riksdagen i vår är den största och mest genomgripande reformen. Men det finns också andra viktiga områden där förslag kommer. Jag tänker på förtidspensionerna där betänkandet från utredningen nu är ute på remiss. Arbetsskadeförsäkringen utreds för närvarande liksom arbetsgivares åtgärds- och kostnadsansvar för rehabilitering. Nya SGI-regler bereds i Regeringskansliet.

Regeringens proposition om förändrad avgiftsstruktur som riksdagen nyligen ställt sig bakom innebär tydligare samband mellan intäkter och

utgifter. I torsdags beslutade regeringen om propositionen om socialförsäkringens administration.

Fru talman! Efter några år när arbetslöshet och nedskärningar gjort vardagen tung för många har den ekonomiska situationen i Sverige vänt. Vi kan se att saneringen av statens finanser ger effekter. Vi har skapat ett ekonomiskt handlingsutrymme att tänka framåt och diskutera hur vi på bästa sätt kan använda de resurser vi har för att fortsätta att bygga ett jämlikt och gott samhälle.

Anf. 39 MARIE ENGSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag tar återigen upp frågan om SGI-propositionen. Hur blir det? Kommer det att införas en ny sjukersättning från nyår med 80 % ersättningsnivå, och kommer reglerna för beräkning av sjukpenninggrundande inkomst att förändras i efterhand? Det vore bra om statsrådet kunde utreda det problemet.

Jag håller med Maj-Inger Klingvall om att kommunerna och landstingen utgör välfärdens kärna. Det är väl gott att de på några års sikt får 16 miljarder kronor för att upprätthålla vård och omsorg. Jag skulle vilja att Maj-Inger Klingvall kommenterar Kommunförbundets rapport som kom i oktober. Där framgår det att hälften av kommunerna, 140 av 280, kan nå balanskravet vid år 2000 med hjälp av de 16 miljarderna. Men de andra 140 kommunerna? Det har visat sig att pengarna inte räcker. Jag skulle gärna vilja höra statsrådets kommentar till förhållandet.

Anf. 40 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! När det gäller reglerna för sjukpenninggrundande inkomst har regeringen bedömt att den frågan behöver bearbetas ytterligare. I det sammanhanget har också läget för 1998 bedömts. Nivåerna kan höjas till 80 % från den 1 januari, och vi kommer att klara finansieringen under 1998. Arbetet går vidare i fråga om nya SGI-regler.

Sedan var det den andra frågan om Kommunförbundet. Jag har inte ingående studerat rapporten från Kommunförbundet som kom i oktober månad. Jag har därför svårt att ingående kommentera den.

Anf. 41 MARIE ENGSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag förstår om statsrådet inte har tid att sätta sig in i alla rapporter. Det har inte jag heller.

Men mot bakgrund av den euforiska stämning som råder just nu att de 16 miljarderna skall räcka till både det ena och det andra, våra barn och våra gamla, vill jag gärna ha en kommentar från statsrådet. Jag tycker själv att det är alarmerande om hälften av landets kommuner säger att pengarna inte räcker. De behöver hjälp. De kommer inte att klara de hårda balanskrav som har satts till år 2000.

Därutöver kan man tycka vad man vill om de hårda balanskraven. Jag vill också rikta kritik mot dem. Men jag vill höra en kommentar av statsrådet.

Anf. 42 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! De 16 miljarderna gör det möjligt för kommunerna att fundera över vilka som är de viktigaste områdena att satsa de nya pengar-

*Fel! Okänt
växelargument.*

na på. Vilka är de mest angelägna grupperna? Här har t.ex. Landstingsförbundet redan sagt att man bedömer det som viktigt att ge gratis hälso- och sjukvård till barn och ungdom upp till 20 års ålder.

Jag kan tänka mig att man i många kommuner också funderar över att stärka kvaliteten i vården för de gamla som har störst vårdbehov eller för de barn som har behov av särskilt stöd inom barnomsorgen.

Det är upp till kommunerna att använda de nya medlen på bästa sätt. Jag är övertygad om att så också kommer att ske.

Anf. 43 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har delvis fått svar när det gäller SGI, dvs. att det pågår ett arbete i Regeringskansliet. Jag har känt en viss oro för att regeringen glatt trampar på i gamla hjulspår med höga ersättningsnivåer utan en tanke på vad det kan leda till. I slutet av 80-talet och början av 90-talet hade vi ett saneringsarbete för att inte överkompensera och så att människor skulle känna sig motiverade att gå tillbaka till arbetslivet. Jag undrar om regeringen inser att detta är en linje som skall följas fortsättningsvis, dvs. det skall alltid löna sig att gå tillbaks till ett arbete, eller är regeringen beredd att ytterligare höja ersättningsnivåerna så att det blir samma situation igen? Vi har ju svåra erfarenheter i fråga om arbetsskadeersättningen.

Jag har ytterligare en fråga, och den gäller hur privata försäkringar kommer att betraktas i fråga om övriga ersättningsformer. Är det en risk för att man kommer att avräkna de privata försäkringsersättningar som kan utgå i de generella systemen? Det är viktigt för många medborgare att få ett besked. Det måste löna sig att ta privata försäkringar för att förstärka de generella systemen. De är inte så generella. Det finns hål i systemen.

Anf. 44 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Jag vet inte om Karin Israelsson vill ha ett ytterligare svar på frågan om SGI. Det finns en rad frågor som vår särskilda utredare Siv Helmer enligt regeringens direktiv har gått igenom i sitt betänkande. De handlar om kvalifikationsvillkor och beräkningar av SGI. Det ligger i en samlad beredning i Regeringskansliet. Det har naturligtvis också att göra med framtidens socialförsäkring och synen på kvalifikationsreglerna, några av de frågor som har varit uppe i debatten tidigare i dag.

I det reformerade pensionssystemet kommer självfallet inte privata pensionsförsäkringar, och inte heller avtalspensioner, tjänstepensioner, att räknas av. Det ligger i den departementspromemoria som nu är ute på remiss, liksom finansieringen, dvs. att det inte skall räknas av.

Som Karin Israelsson väl vet kommer inte heller privata försäkringar att räknas av vid inkomstprövningen av folkpensionsdelen i änkepensionerna. Däremot ligger privata försäkringar kvar när vi prövar BTP. Vad gäller BTP kommer det att ske en översyn för att anpassa bostadstillägget till pensionärer till det reformerade pensionssystemet. Detta vill jag nämna bara som en information.

Anf. 45 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Jag får tacka för den informationen. Jag tror att det här är ett svar som väldigt många behöver när de står i en valsituation, när de generella försäkringarna inte är tillräckliga även om nivåerna nu höjs. I vissa inkomstlägen blir det ibland ett bekymmer när man hamnar mellan olika stolar.

Vi får återkomma till SGI:n. Det är en stor besparing vi går miste om i det här fallet. Jag hoppas att man snabbt kommer tillbaka till detta. Det finns en oro för att områden som kanske inte är de viktigaste att prioritera kommer att prioriteras när finanserna blir bättre. Det finns ju också ett stort behov av att återbetala de skulder som vi har åsamkat oss under de senare åren.

Anf. 46 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att fråga statsrådet Klingvall vem som i denna debatt eller i det utskottsbetänkande som vi diskuterar över huvud taget har nämnt ordet "fattigvård". Jag vill ha ett klart besked på den punkten. Inget politiskt parti i Sveriges riksdag vill tillbaka till något gammalt fattigvårdssystem. Vi har alla uttalat oss för goda, kalla dem gärna generella, trygghetssystem, men vi har litet olika infallsvinklar när det gäller systemets utformning. I mitt parti värdesätter vi de enskilda människornas önskan att själva komplettera med försäkringar, och vi vill genom skattesänkningar ytterligare öka denna möjlighet. Vi har i dag världens högsta skatter, men vi har ingalunda världens bästa välfärd. Det torde socialförsäkringsministern vara på det klara med, med tanke på den vårddebatt som försiggår.

Sänk skatterna, så blir det fler arbetstillfällen! Då kommer det in nya friska skattepengar till kommuner och landsting i stället för bidragspengar. Lyssna på vårdpersonalen, som vill ha marknadslösningar inom dagens monopolsystem i vården! Då skulle Sveriges ekonomi se bättre ut.

Jag är lika orolig som Karin Israelsson över att vi inte vet när vi får en proposition. Flera talare har liksom jag uppehållit sig vid att det finns personer som har blandade inkomster, timanställningar, osv. I en föränderlig tid kommer situationen att bli helt annorlunda för inkomsttagarna. Vi kan inte vara kvar i gamla system. Vi borde åtminstone kunna utreda morgondagens försäkringssystem. När kommer en proposition?

Anf. 47 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Jag har aldrig påstått att någon i denna debatt har använt ordet "fattigvård". Jag refererade till en debatt som har pågått under en rätt lång tid om synen på generella kontra marginella välfärdssystem av skilda slag. Jag vill verkligen understryka att vi har klarat den generella välfärdsmodellen genom en mycket svår ekonomisk kris. Det känns oerhört glädjande att vi nu, när vi har återfått ekonomisk balans, kan börja fundera på att stärka välfärden på nytt och, med tanke på den diskussion vi har nu om kvalifikationsvillkor och SGI-regler, fundera över hur vi bäst skall kunna utforma den här delen inför framtiden. Vi håller nu i Regeringskansliet på att bearbeta det betänkande som vår särskilda utredare tidigare i år har lämnat.

Det jag däremot skulle vilja höra av Gullan Lindblad är vilken välfärd moderaterna erbjuder. Er välfärd är ju så mycket mindre än den som regeringen och utskottsmajoriteten står för. Bara när det gäller sjukpenning handlar det om en välfärd som är mer än 8 miljarder mindre än utskottsmajoritetens. Det gör mig mycket bekymrad.

Anf. 48 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Tala inte om ekonomisk balans när vi har en statsskuld på mellan 1,4 och 1,5 biljoner kronor och när vi i dag fick höra att vi har Europas högsta strukturarbetslöshet! Detta är icke välfärd. Den välfärd vi vill ha motsvarar ungefär den nivå vi har i dag, men vi motsätter oss höjningar, eftersom vi anser att det är viktigt att få ekonomin i balans. Genom sänkta skatter gör vi det möjligt för de enskilda att komplettera med tilläggsförsäkringar.

Regeringen har själv begärt av utredaren att 1 miljard kronor skall sparas på sjukpenningförsäkringen. Men nu har LO sagt sitt. Vi får väl vänta. Något besked får vi i varje fall inte av socialförsäkringsministern.

Något kort om FINSAM. Den 5 oktober 1995 skrev Maj-Inger Klingvall som ordförande i socialförsäkringsutskottet en brännande artikel på Brännpunkt i Svenska Dagbladet och talade sig varm för FINSAM och samordning mellan de olika försäkringssystemen. I dag är det tack vare en stenhård opposition i utskottet som vi har fått någon hyfs på den här propositionen. Det vill jag säga, och det är jag glad över.

Jag har haft upprepade debatter med socialförsäkringsministern om sjuklöneperioden. Jag har också haft sådana debatter med näringsministern, och jag gläder mig åt att det är han som tycks ha vunnit. Han insåg tydligen till sist att det här var rena dödsstöten framför allt för småföretagen och för nya arbetstillfällen. Jag är glad över att ni äntligen har kommit till besinning. Men varför inte komma med ett förslag som börjar gälla redan den 1 januari, som vi och flera partier här i riksdagen önskar?

Anf. 49 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Det kanske vore klädsamt med en något mer ödmjuk ton, Gullan Lindblad, med tanke på den fördubbling av statsskulden som åstadkoms under de tre åren med borgerlig regering, från 600 miljarder till 1 200 miljarder. Gullan Lindblad tar upp frågan om skulden, men den tillkom alltså under den korta perioden på tre år med borgerlig regering. Hade vi inte haft den skulden att hantera, hade naturligtvis utgångsläget för många av välfärdssystemen varit helt annorlunda.

Vad Gullan Lindblad och moderaterna vill ha är inte ens 75 % i ersättningsnivå, utan det handlar om en helt ny SGI-beräkning, som ger betydligt lägre nivåer i sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen. Det tycker jag är viktigt att tydliggöra i en sådan här diskussion.

Dessutom anser uppenbarligen moderaterna att FINSAM är svaret på hela vårdproblematiken, men det här är ju en mycket mer komplex historia än så. Dels föreslår moderaterna kraftiga skattesänkningar för kommuner och landsting, dels föreslår man en 8 miljarder kronor lägre nivå i det anslag som rör sjukpenningen. Var Gullan Lindblad hämtar de pengar hon behöver för att åstadkomma det hon i alla fall säger sig vilja åstadkomma är för mig en mycket stor gåta.

Anf. 50 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Jag tog i mitt anförande upp frågan om socialdemokraterna och regeringen kunde tänka sig att se över de framtida socialförsäkringarna som en helhet. Vi fick ett visst stöd av Ingela Thalén, som ändå tyckte att det låg något i den tanken. Sedan har det blivit väldigt tyst. Kan statsrådet tänka sig en översyn som ger långsiktig stabilitet och bättre, mer trovärdiga försäkringar? Kan ni tänka er att de försäkringarna skall vara fristående från statsbudgeten och leva sitt eget liv inom de ramar som Sjuk- och arbetsskadekommittén drog upp?

Herr talman! Jag talade tidigare om de 614 miljonerna som är rehabiliteringspengar och som skall ingå i FINSAM-verksamheten. Jag trodde att det skulle ge ungefär 50 miljoner till varje kassa. Men jag har snarast räknat rejält fel. Det handlar om 20–25 miljoner. Det är vad man kan tänka sig. Hur långt kommer ni med detta?

Statsrådet säger att hon är glad över att sjukförsäkringspengarna inte får användas fritt. Nu börjar det klarna för mig. Nu förstår jag. Har Ronny Olander samma uppfattning om att de skall användas fritt kan jag förstå att ni är litet skakade.

Men vi har aldrig skrivit det. Det rimliga är väl ändå att ni läser reservationen. Försäkringskassan har ansvar för pengarna. Det är den vinst man gör genom kortare sjukskrivningar som vi tycker att man skall sätta in i verksamheten i FINSAM. Det skall man göra för att korta köerna, för att öka rehabiliteringen. Kan ni tänka er det om jag förklarar vad saken gäller? Är det en väg som vi kan gå tillsammans? Då skulle vi nå väldigt långt. Men kassorna löser inte några problem med 20–25 miljoner.

Samverkan är bra. Det tycker vi är alldeles utmärkt. Men vägen är lång innan vi får bort alla de köer som ni har skapat sedan ni tog över makten.

Anf. 51 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Först en fundering till Sigge Godin när det gäller kopplingen mellan sjukförsäkringen och möjligheten att använda pengar till sjukvården, som ju är det bärande argumentet i det som Sigge Godin m.fl. har tagit upp i dag i debatten.

Jag har mycket svårt att förstå framför allt Folkpartiet, som talar oerhört mycket om försäkringsmässighet. Det gjorde även Sigge Godin i sitt inledningsanförande i dag. Jag undrar hur ni både kan anse att vi skall ha en sjukförsäkring med ett starkt samband mellan avgifter och förmåner och ändå riva barriärer, som Sigge Godin uttryckte sig i ett repliksvar till Marie Engström.

Det är viktigt för mig att få reda på hur det här egentligen hänger ihop med Folkpartiets grundsyn på sjukförsäkringen som en försäkring där det faktiskt alltid skall finnas pengar till den som är sjuk när den personen blir det. Vill man fortsätta att överfinansiera sjukförsäkringen för att kunna föra över pengar till sjukvården? Skall FINSAM i så fall vara en permanent historia som hela tiden förutsätter att det finns ett överskott?

Med det beslut som riksdagen nyligen har fattat är ju överskottet slut från 1998. Vi får ju nu ett direkt samband mellan intäkter och utgifter i försäkringen från 1998 med det beslut som är fattat efter den proposition som Thomas Östros har lagt fram.

Hur skall Sigge Godin garantera att inte hela sjukpenningbeloppet går till vård? Skall det finnas några spärrar i den här samverkan? Det skulle jag vilja veta.

Anf. 52 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Det är inte de samlade, ackumulerade överskott som regeringens redan har beslutat om när det gäller sjukförsäkringen som vi talar om. Det handlar i det fallet om 70 miljarder 1997 och 107 miljarder 1998. Det är inte de pengarna vi talar om.

Vi talar om den vinst vi gör genom att korta sjukskrivningarna genom att människor snabbare kan komma tillbaka till arbetet. Det gör att vi kan använda de pengarna för att korta köerna i vården, för att rehabilitera människor. Om statsrådet går ut på gator och torg och frågar människorna eller går till försäkringskassan och möter dem där kommer alla att säga: Kan jag få kortare sjukskrivning genom snabbare operationer och bättre rehabilitering så vill jag självklart att vinsten av att jag har en kortare sjukskrivning skall användas till att effektuera det.

Det kommer alla att säga. T.o.m. socialdemokratiska landstingspolitiker som jag har träffat säger: Detta är vad vi skall göra, för köerna måste bort. Min fråga till Ronny Olander var: Det står 26 000 fler i kö sedan ni tog över makten. Hur skall ni lösa det problemet? Pengar måste skjutas till i vården. Det vet vi alla. Men ni är i det här fallet inte beredda att säga det.

Det är alltså inte ett fritt hanterande av sjukpenningmedlen, utan det är inom de ramar som man kan göra vinster. Jag hoppas att vi slipper träta om det, och att vi kanske också kan nå en gemensam syn på det här. Men jag hade hoppats att vi hade kunnat göra det i dag. Det här brådskar ju. Många människor står som jag säger i kö.

Anf. 53 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Om jag förstår Sigge Godin rätt är det försäkringspengar som skall gå till vård. Sigge Godin nickar inte, men jag utgår från att det är på det sättet.

Då undrar jag: Hur skall garantin se ut som innebär att det faktiskt alltid skall finnas pengar för att klara sjukpenningen till dem som blir sjuka? Det måste ju finnas en garanti. Annars är vi inne på ett sätt att dränera anslaget, om vi skall finansiera vård med försäkringspengar när vi också kommer att få en balans mellan intäkter och utgifter för 1998.

Man kan också undra hur vinsten skall räknas ut. Jag fick heller inte svar på om det här var permanent eller tillfälligt. Men jag förstår på svaret att man helt enkelt skall kunna ta försäkringspengar till det här oavsett om det finns något överskott eller inte.

Då blir nästa fundering: Skall alla sjuka få ta del av dessa försäkringspengar, även de som inte har någon sjukpenning? Den stora gruppen vårdbehövande i vårt land är ju de gamla, pensionärerna. Och de har ingen sjukpenning. Sedan har vi förstås en stor grupp barn som av och till behöver en del sjukvård, även om de inte alls är så många som gruppen pensionärer.

Hur skall det här gå till, om det nu skall byggas så mycket på sjukpenningsanslaget? Så fort man plockar in någon i en kö handlar det om

att omprioritera i kön. Jag undrar vart rättvisan och rätten till lika god vård tar vägen i det här systemet.

Nej, Sigge Godin, då tror jag betydligt mer på utskottsmajoriteten och på regeringens förslag, nämligen att det blir en samverkan mellan fyra aktörer där man gemensamt hittar lösningar för att klara de långtidssjuka.

Majoriteten av de långtidssjuka står inte i någon operationskö. Det är också fel sätt att argumentera. De har andra problem som är nog så viktiga att ta itu med.

Anf. 54 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! Statsrådet talar om att vi har höjt barnbidragen så att barnen skall få det bättre. Det låter ju förledande bra.

Men det är ju så att de som är rika och de som är medelinkomsttagare får en höjning. Men de svagaste i samhället får ingen höjning, eftersom man minskar socialbidragen med den summa som barnbidragen har höjts. Likadant är det med flerbarnsbidragen.

Det här tycker jag är oerhört frustrerande, för nu kommer människor att säga: Nu får jag i alla fall höjt barnbidrag. De har t.ex. tre barn. Sedan säger de: Nej, det fick jag inte. Jag fick sänkt socialbidrag, lika mycket som barnbidraget höjdes.

Finns det några tankar på att rätta till det här felet? Jag vet att det är en kommunal angelägenhet. Men trots det är det härresande att de allra svagaste inte får någon förbättring.

Anf. 55 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Ragnhild Pohanka frågar om konsekvenserna av barnbidragshöjning i förhållande till socialbidrag. Det är precis som med all annan inkomstökning, oavsett om det är bidrag, om man får högre lön eller om man får en höjd ersättningsnivå i föräldraförsäkringen. All inkomst räknas när behovet av socialbidrag skall räknas ut. På samma sätt bedömde man det naturligtvis i det fall då barnbidraget tidigare sänktes till 640 kr.

Det centrala för barnfamiljerna som nu får ett högre barnbidrag är att man får mer icke-behovsprövade pengar att röra sig med, vilket i sig naturligtvis är en större frihet än att tvingas fylla ut sin inkomst med behovsprövade bidrag.

Vi vet också att barnbidraget har en stor betydelse för väldigt många barnfamiljer. 93 000 barnfamiljer behöver inte socialbidrag tack vare att man ligger ovanför normen genom barnbidraget. Det har ett mycket stort värde i sig, och därför är jag nu oerhört glad att vi nu kan göra de här förändringarna i barnbidraget och i flerbarnstillägget. På så sätt slipper ett antal barnfamiljer söka socialbidrag och kan klara sig på egen hand. Och det är en viktig välfärdsvinst.

Anf. 56 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! Jag talar inte om dem som får en höjning utan om dem som inte får mer pengar. Jag tror inte att det betyder så särskilt mycket för en familj att behovsprövas om den får 110 kr mindre per barn. Det är behovsprövat också i och med att barnbidraget ingår i basen för familjen.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Jag tycker dessutom att barnbidraget är speciellt därför att det skall gå till barnen. Det är inget mer som går till barnen. Det är de mest utsatta familjerna och barnen som jag talar om. Vad tror ni att en tioåring bryr sig om huruvida pengarna kommer från barnbidraget eller från socialnämnden, om han eller hon i annat fall inte har råd att åka på ett läger? Kanske kan det vara sådana saker som man skulle kunna låta sina barn göra efter den här höjningen men som man i dag naturligtvis får avstå från.

Jag tycker att statsrådets sätt att svara innebär ett kringgående av problemet.

Anf. 57 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Jag har redovisat att socialbidraget fungerar som det yttersta skydds nätet när man har räknat in alla inkomster av bidrag eller lön som en familj har. Om inkomsten inte når upp till socialbidragsnormen, får man utfyllnad av socialbidrag. I vissa fall lever man helt på socialbidrag.

Det som barnbidraget och de övriga generella stöden kan innebära är att man slipper socialbidragsberoendet. Det är väldigt viktigt. Ragnhild Pohanka vet vad den ingående behovsprövning som sker när man ansöker om socialbidrag innebär. Den slipper man när man kan klara sig på egen hand, med egna pengar. De generella stöden har inte några som helst sådana inslag.

Anf. 58 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga statsrådet hur hon ser på de nuvarande karensdagsreglerna och på att utskottet vid ett antal tillfällen har uttalat att det vill att det här skall ses över. Man vill att de negativa konsekvenser som dessa regler får i ett antal fall skall dämpas, om det är möjligt att hitta vägar för detta. Man har inte velat göra ett tillkännagivande, men utskottet har vid ett antal tillfällen skrivit att man förutsätter att regeringen ser på det här.

Man förväntar sig i sådana fall att regeringen tar tag i en fråga. Att man förutsätter någonting i sin skrivning gentemot regeringen innebär en markering.

Jag undrar därför om det pågår ett arbete på departementet om detta. Håller den socialdemokratiska regeringen med utskottet om att man behöver mildra effekterna för grupper som timanställda, deltidsanställda, skiftarbetande och sådana som har flera arbetsgivare?

Anf. 59 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Rose-Marie Frebran tar upp en fråga som jag har kommit i kontakt med vid olika tillfällen. Det här är en fråga som i första hand berör parterna och avtalen, och vi kan finna att det ser olika ut på olika avtalsområden. Jag har t.ex. erfårit att statsanställda som jobbar inom SJ har lyckats att förhandla sig fram till mycket bättre villkor än kommunalanställda vårdbiträden. Dessa grupper har båda oregelbunden och ibland koncentrerad arbetstid.

Min bedömning är att detta i första hand är en avtalsfråga för parterna. Samtidigt har jag ett genuint intresse för denna fråga och kommer att följa den.

Anf. 60 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Herr talman! Detta är naturligtvis komplicerat. Att det i första hand är en avtalsfråga gör det naturligtvis extra besvärligt. Man kan undra vad regering och riksdag från början har avsett när karensdag infördes. Var meningen den att det skulle kunna bli olika villkor för olika arbetstagare beroende på hur duktig man är på att förhandla? Det är naturligtvis problematiskt när villkoren blir så olika för olika människor. Jag hoppas att regeringen vill ta ytterligare tag för att försöka få ett grepp om den här frågan. Det kan ändå inte vara så att vi skall värna bara om de tillsvidareanställda heltidsarbetande löntagarna. Dessa kommer med all sannolikhet att bli färre allteftersom tiden går och arbetsförhållanden förändras.

Anf. 61 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Jag har egentligen inget att tillägga till det som jag tidigare har sagt om karensdagsreglerna. Det som jag däremot skulle vilja understryka är vikten av att titta på vad olika former av anställningar över huvud taget betyder för kvalifikation inom sjukförsäkringen. Det ser ut att bli alltmer av olika korttidsanställningar på den svenska arbetsmarknaden. Det är därför viktigt att vi nu också får litet extra tid på oss när det gäller att bearbeta förslagen om ny SGI.

Anf. 62 SIW WITTGREN-AHL (s):

Herr talman! Det har talats mycket om samverkan för att sätta människor i centrum. I utskottet har vi vid flera tillfällen uppmärksammat att det inte finns tillräckligt med kunskaper om kvinnors hälsa och behov av rehabilitering. Detta visar sig bl.a. i den utredning som gjorts om bl.a. kommunala samverkansprojekt inom rehabiliteringsområdet. Av de projekt som utredningen studerade framgick att det i stort sett saknades ett genomtänkt könsperspektiv. Med tanke på att kvinnors sjukskrivning ökat under senare år och att rehabilitering inte haft samma effekt för kvinnor som för män är detta oroväckande.

Vi har på senare tid fått ny kunskap om bakomliggande orsaker till kvinnors ohälsa, t.ex. när det gäller hjärtinfarkt, fibromyalgi och långvarigt smärttillstånd. Det har inneburit att kvinnor till stor del har varit hänvisade till behandlingar och rehabiliteringar som är byggda på kunskaper om männens behov.

Det är bara genom kompetensutveckling och utbildning som man kan komma till rätta med bristande kunskaper om kvinnors och mäns olika behov och förutsättningar när det gäller rehabilitering. Vi understryker från utskottets sida vikten av att sådan utbildning kommer till stånd. Vi har beslutat att ge regeringen till känna vad som har sagts om kvinnors rehabilitering i betänkandet.

Jag vill också understryka det som Marie Engström tidigare sade om att man måste ha tydliga mål. Har man sådana tydliga mål är det också viktigt med en uppföljning från utskottets sida. Därför är det angeläget att

*Fel! Okänt
växelargument.*

få en könsbaserad statistik för uppföljning av rehabiliteringsåtgärderna för män och kvinnor.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 63 GULLAN LINDBLAD (s) replik:

Herr talman! Jag kan bara instämma i det som Siw Wittgren-Ahl har sagt. Det är glädjande att utskottet har en gemensam syn på kravet att kvinnor skall behandlas rättvist i rehabiliteringssammanhang. De borgerliga kvinnoförbundsordförandena tog upp detta i en motion 1994/95, och vi hade naturligtvis hoppats på att det därefter skulle hända någonting.

Jag har dock i september i år läst att en representant för Riksförsäkringsverket sagt att orsaken till att det inte händer någonting är att varje myndighet bevakar sitt revir. Det anses nödvändigt att försäkringskassans åtgärder samordnas med andra myndigheters. Vi får hoppas och tro att en förbättring kommer till stånd. Detta är oerhört viktigt. Kvinnor skall inte behöva drabbas av sämre rehabilitering. Vi vet sedan tidigare att vi får sämre mediciner än män. Skall vi också få sämre rehabilitering när vi blir sjuka är det stor synd och skam.

Nu är återigen hela utskottet överens. Vi hoppas därför att någonting händer. Det har tagit väldigt lång tid, och det räcker inte med ord, utan nu är det endast handling som gäller.

Anf. 64 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Herr talman! Jag instämmer i Gullan Lindblads synpunkter. Det är också viktigt med uppföljning så att det konkret visas när man inte följer det riksdagen säger.

Anf. 65 PER LAGER (mp):

Herr talman! Under den allmänna motionstiden 1994/95 skrev jag en motion om att korta operationsköerna just med hjälp av transfereringar mellan sjukvården och försäkringskassan för att spara både människor och pengar. Eftersom det då fanns en nytillsatt sjuk- och arbetsskadekommitté som hade till uppgift att hantera den här frågan reserverade sig inte Miljöpartiet, utan vi skrev den gången bara ett yttrande. Men problemet med köerna blev inte löst. Det kvarstår.

Sjukvården arbetar under hårda ekonomiska villkor och befinner sig ständigt i olika effektiviseringsåtgärder. På många håll har smärtgränsen passerats. Men det finns undantag där man kan bespara människor onödigt lidande och samtidigt tjäna in stora kostnader åt samhället. Ett sådant är just operationsköerna.

Ledig operationskapacitet i landet måste kunna utnyttjas snabbt. Man skall inte behöva vänta upp till ett år eller längre med svårt diskbräck, slitna knän och höftleder eller vad det kan vara. Hade det funnits ett register över all ledig kapacitet inom den samlade svenska sjukvården kunde en sådan operation skett inom en vecka eller 14 dagar någon annanstans i landet. Det hade sparat stora summor åt staten. Det handlar om livskvalitet och hushållning. Ett sådant kapacitetsregister tas tyvärr inte upp i utskottets betänkande utan behandlas i annat sammanhang.

Herr talman! I stället för att patienten skall vara sjukskriven i många, onödiga och dyra månader är lösningen att försäkringskassan går in och

betalar operationen där den snabbast kan göras med en del av de pengar som annars skulle användas till att betalas ut som sjukpenning. Genom att man undviker lång sjukskrivningstid sparas på så sätt, ytterligare läkemedelskostnader och många gånger också sociala och psykiska problem för patienten, vilket också kostar samhället pengar.

De tidigare vårdgarantitiderna för vissa operationer överskreds ofta. Men de slog också orättvist, eftersom de bara gällde vissa åkommor. En vårdgaranti leder lätt till en överproduktion av vård inom just de områden där garanti gäller, vilket innebär sämre vård på andra områden. Det viktiga är förstås att få bort alla långa väntetider inom vården för att spara mänskligt lidande och pengar.

Herr talman! En fullskalig samordning av resurserna mellan kommuner, landsting, försäkringskassa och arbetsförmedling är både en mänsklig och ekonomisk vinst, inte en kostnad för samhället. Särskilt viktigt är att kostnaderna för sjukpenning ingår i den finansiella samordningen och att den kan användas till att bl.a. korta operationsköerna.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till reservation nr 6 som Miljöpartiet har tillsammans med Folkpartiet och Kristdemokraterna.

Anf. 66 BIRGITTA GIDBLOM (s):

Herr talman! Jag går upp i debatten med anledning av två motioner som berör utgiftsområde 10, Sf288 och Sf289.

Det är positivt att socialförsäkringsutskottet nu föreslår ytterligare 100 miljoner utöver regeringens förslag för försäkringskassornas administration. Situationen på kassorna är ansträngd beroende på många faktorer. Kassorna har haft ett besparingskrav som andra myndigheter på 11 %. Men i slutändan har besparingskraven blivit ca 15 %, enligt de uppgifter jag fått från personal.

Arbetsituationen är därför svår på försäkringskassorna i dag. Utbrändheten och sjukfrånvaron bland personalen har ökat. De många regeländringar som skett inom kassornas verksamhetsområde har också försämrat förutsättningarna för försäkringskassornas handläggare.

Jag anser att de nya medel som vi nu skall besluta om är ett steg i rätt riktning. Men detta beslut gäller enbart under 1998. Vad som kommer att hända under 1999 är inte klart, och många är oroade över den situationen. Förändringar som måste vidtas i anledning av sekelskiftet oroar många. Problemen är sannolikt mycket större än vad de flesta tror:

- Kommer datorerna att fungera?
- Kommer utbetalningar av pensioner och andra förmåner att fungera?
- Har försäkringskassorna den beredskap som behövs för att klara omställningen?
- Vem skall bekosta allt arbete med att göra de förändringar som behövs för att klara sekelskiftet och alla datorrutiner?
- Kommer försäkringskassorna att vara tvingade till ytterligare besparingar för att klara IT-frågorna?

Detta är en del av de frågor som personalen ställer sig.

Herr talman! Min uppfattning är att det är viktigt för trovärdigheten att vi har ett generellt välfärdssystem som har människornas förtroende. Ett väl fungerande socialförsäkringssystem är en förutsättning för att människor skall känna sig trygga.

Det är därför inte acceptabelt om personalen skall oroa sig för sina arbeten samtidigt som den bl.a. måste göra viktiga insatser för att hjälpa andra människor tillbaka till arbetet.

Herr talman! Här kommer jag in på den andra motionen, som handlar om förebyggande insatser och rehabilitering. Det är av stor vikt att personer som är i behov av samhällets stöd inte kommer i kläm mellan olika myndigheter.

Utskottet har en bra text om samverkan och rehabilitering som jag kan instämma i. Men det behövs även större kunskap om de olika grupper av individer som har behov av extra stöd för att återställa arbetsförmågan eller stärka konkurrensförmågan på arbetsmarknaden. Kunskap om dessa gruppers storlek, behov av insatser och vad som orsakar att de hamnar i zonen mellan försäkringskassa, arbetsförmedling, AMI och socialtjänsten är en nödvändig förutsättning för att utnyttja resurserna effektivt.

Herr talman! Jag har inget eget yrkande, men jag vill att regeringen i tid funderar över vilka resurser som försäkringskassorna skall få för kommande år, och att Socialdepartementet, Arbetsmarknadsdepartementet och berörda utskott tar med sig vårt förslag om kartläggning och analys av de grupper som nämnts i vår motion.

Anf. 67 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag håller med Birgitta Gidblom i det mesta hon här har sagt, framför allt när det gäller försäkringskassornas arbetssituation. Vi fick i utskottet alldeles klart för oss vid vår hearing i våras att den är mycket bekymmersam. Vi har alla när vi gjort våra besök vid försäkringskassorna fått höra vilken oerhört pressad arbetssituation man har. Samtidigt ställer vi hela tiden större krav, eftersom vi har ändrat i försäkringarna så många gånger.

Det är nödvändigt att försäkringskassorna får tillskott och en vettig arbetssituation. Tyvärr är det inte några nya friska pengar som försäkringskassorna får. Man har helt enkelt tagit 200 miljoner kronor från de pengar som skulle gå till sjuka människors rehabilitering. Jag hoppas att Birgitta Gidblom påverkar sin egen regering så att den kommer med ett vettigt förslag och också tänker långsiktigt i den här frågan. Det kommer att bli fullständigt ohållbart i framtiden om inte detta regleras.

Anf. 68 BIRGITTA GIDBLOM (s) replik:

Herr talman! Jag är medveten om att detta är en omfördelning.

Jag skulle vilja veta var de nya friska pengar, som moderaterna har i sin reservation, skulle tas ifrån.

Anf. 69 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Moderaterna har 200 miljoner ytterligare i sitt anslag som tyvärr har fallit genom att budgeten redan är klubbad. Flera av de borgerliga partierna har sådana förslag. Detta skulle alltså gå att lösa. Det handlar om pengar som vi inte tar av åtgärder, utan bl.a. genom att spara inom vissa delar av försäkringen.

Anf. 70 BIRGITTA GIDBLOM (s) replik:

Herr talman! Jag upprepar att jag är glad över det tillskott som försäkringskassornas administration i alla fall får. Jag hoppas att regeringen ser över situationen inför framtiden, som jag sade i mitt anförande.

Anf. 71 Andre vice talman GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av att socialförsäkringsutskottets betänkande även behandlar vissa sjukdomar, som t.ex. kvicksilverallergi, elallergi och fibromyalgi m.m.

I betänkandet står bl.a. att handläggningen av ärenden där elöverkänslighet redovisats sker på samma sätt som när det gäller andra ärenden. Det är faktiskt inte riktigt sant. Det finns nämligen ett yttrande till ett ärende i länsrätten i Göteborg som är undertecknat av en försäkringsläkare. Där står:

Vid möte i Uddevalla den 29 augusti 1996 för västsvenska försäkringsläkare framkom i total konsensus, dvs. total samstämmighet, att inte acceptera elöverkänslighet som en diagnos som skulle vara sjukpenninggrundande. Det var läkarens bedömning i ärendet att eftersom de åberopade symtomen hade med elöverkänslighet att göra skulle personen inte ha rätt till sjukpenning.

Det som man har skrivit i betänkandet stämmer alltså inte.

I betänkandet refereras också till kvicksilverallergier. Man skriver:

”Huruvida sjukdomen i fråga har åsatts diagnosen kvicksilverförgiftning eller den försäkrade har fått någon annan diagnos är inte avgörande för rätten till dessa förmåner.”

Inte heller detta stämmer överens med hur de här sakerna hanteras på försäkringskassorna. Jag är litet bekymrad över att riksdagen inte kan skriva betydligt tydligare, och kanske också ta del av de olika ärenden som finns i länsrätter och på andra håll.

I det här fallet kom länsrätten så småningom fram till att man bedömt saken fel. Vi får se hur det blir. Det blir väl överklaganden igen, kan jag föreställa mig, som förlänger lidandet för de här människorna. De har väldigt svårt att över huvud taget klara sin försörjning eftersom de inte orkar jobba.

I det fall som jag åberopar finns uttalanden från professorer och docenter om att det finns tillräckligt med symtom för att patienten inte skall orka jobba. Därtill har en överläkare och specialist inom yrkes- och miljömedicin dragit samma slutsats. Likafullt kommer försäkringskassan fram till att det inte finns någon anledning att ändra något beslut. Människan är alltså fullt kapabel att jobba, anser försäkringskassan.

Det är sådant här som ställer till en massa elände. Jag har träffat Riksförsäkringsverket ganska nyligen, och jag tycker mig uppleva att det åtminstone allra överst börjar finnas en förståelse för de här frågorna. Man börjar faktiskt se på dem på ett annat sätt.

Det är så – och det sade man också på Riksförsäkringsverket till mig – att försäkringskassorna i dag är en av de arbetsplatser där utbildningen är väldigt låg. De unga akademiker som har kommit in åker ut nu, i besparingsförloppen. Det ställs ökade krav på försäkringskassorna. När det dessutom inte ens kompetensmässigt finns kapacitet att möta det komplexa samhällets olika effekter kan man förstå att det blir väldigt frustrerande att sitta på försäkringskassan och inte förstå att hantera t.ex. frågor

som kvicksilveröverkänslighet, elöverkänslighet och fibromyalgi. Fibromyalgi är ju kopplat till de här olika sakerna.

Jag ville ta upp de här frågorna för att visa att det fortfarande är väldigt många som får illa. Väldigt många olika ärenden pågår ute i landet där människor blir helt utan möjlighet att försörja sig. De orkar nämligen inte jobba. Detta får en förfärlig effekt.

När jag har fört interpellationsdebatter har vissa riksdagsledamöter kommit till mig och sagt ungefär: Ja, men fast man är sjukskriven kan man i alla fall jobba. Men om en patient av olika medicinska experter fått uttalanden om att han eller hon har så svåra symtom att han eller hon inte kan jobba – då tycker jag att man måste kunna böja sig för det.

Jag kommer att hålla på med de här frågorna varenda gång för att lyfta dem. De här ärendena tar nämligen aldrig slut. Jag får ständigt brev, som jag också för fram. Jag upplever att de har en stark verklighetsbakgrund.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till reservation 20 som i och för sig handlar om kvicksilveröverkänslighet. Reservation 21 handlar om fibromyalgi, men jag yrkar bifall endast till reservation 20 eftersom jag tycker att frågorna hör ihop.

Anf. 72 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga till Görel Thurdin att vi lyssnar i utskottet. Som framgår av det särskilda yttrandet nr 10 har Moderaternas, Vänsterpartiets, Miljöpartiets och Kristdemokraternas representanter i utskottet tagit upp detta. De har sagt: även om det inte finns någon vetenskaplig enighet om orsaken till sjukdomsbesvären är det så att om en människa är sjuk så är hon. Då skall man inte bara se på diagnosen, utan till sjukdomstillståndet. Patienten skall kunna få ersättning med anledning därav.

Jag kan glädja er med att även Socialstyrelsen, i vars styrelse jag ingår, så sent som i fredags lade fram allmänna råd om bemötandet av patienter som har besvär med elkänslighet. Det var framför allt den frågan som togs upp, men detta gäller också liknande sjukdomar. Man måste verkligen bemöta dessa patienter på ett fint och riktigt sätt. Många gånger har patienterna tyvärr känt sig dåligt bemötta av myndigheterna i vården.

Jag tror att detta är ett fall framåt, även om det nu pågår en viss strid mellan olika myndigheter – vilket är djupt olyckligt för de här människorna, som verkligen är sjuka. Men utskottet har alltså lyssnat.

Anf. 73 Andre vice talman GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! Jag har med tacksamhet noterat det särskilda yttrandet. Jag har också noterat att skrivningarna blir tydligare och tydligare. Men jag upplever att det går väldigt långsamt. Läget är nämligen akut för dessa människor. Dessutom finns det de som tar livet av sig – och då är det för sent.

I samband med att vi diskuterar elöverkänslighet vill jag säga att det finns både professorer och docenter som anför att det finns två symtom kopplade till elöverkänslighet. Det gäller dels själva huden, som kanske kommer i direktkontakt med el, dels nervsystemet. Så fort nervsystemet är inkopplat i sådana här sammanhang kan det uppstå alla möjliga sym-

tom. Man räknar upp saker som kraftlöshet, koncentrationssvårigheter och huvudvärk. Det är sådana symtom som man kan kalla för inbillnings-sjuka, eller psykosomatiska symtom. Man kan mena att det vore bättre med psykisk rehabilitering än något annat. De här människorna kan tvingas in i psykisk rehabilitering, som dessutom är ganska dyr, i stället för att få hjälp t.ex. via tandförsäkringssystemet att helt enkelt sanera sina munnar. Man måste kunna göra de här kopplingarna så att patienterna snabbt kan komma in på en förbättringsväg.

Anf. 74 RONNY OLANDER (s) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att ytterligare en gång yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Samtidigt vill jag också säga att jag har respekt för Görel Thurdins engagemang. Hon tar upp speciella sjukdomar som vi alla kan råka ut för. Vetenskapen och forskningen är inte överens om t.ex. elöverkänsligheten. Jag är själv också engagerad i den frågan. Jag har skrivit motioner och annat. Det pendlar nästan från en dag till en annan när det gäller olika typer av utlåtanden om i fall det är en fysisk eller psykisk åkomma. Likadant är det när det gäller frågor om fibromyalgi, kvicksilverförgiftning, ätstörningar och annat. Dessa sjukdomar är mycket svåra för dem som är drabbade av dem.

Jag tycker också att man skall tänka på att försäkringskassans personal gör bedömningen utifrån det som står i våra försäkringar. Läkare gör medicinska bedömningar, och på något sätt skall detta kombineras ihop så att det blir ett bra resultat.

Jag vill också understryka att det är viktigt att Riksförsäkringsverket tar tag i de här frågorna och diskuterar dem ofta. Det vill jag också instämma i.

Anf. 75 Andre vice talman GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! Ibland är det ju också så att allt inte når fram till Riksförsäkringsverket. Jag läste upp att den här försäkringsläkaren refererade till konsensusöverenskommelsen bland försäkringsläkare i Västsverige. Den hade Riksförsäkringsverket aldrig sett. Den tillhör ju ett uttalande i samband med en dom, och jag skall skicka över den till dem.

Samhället är ju komplext. Vi är utsatta för en mängd kemikalier som vi inte har grepp om. Olika typer av kemikalier ökar. Livsmedelsverket sätter miniminivåer utifrån att ett ämne kanske fanns i en enda produkt från början. I dag finns det kanske i 10 eller 100 produkter. Om människor är utsatta för allt detta samtidigt, blir det inte den nivå som Livsmedelsverket har satt, utan en annan nivå. Jag tror att man faktiskt måste börja titta på hela komplexiteten och det sammantagna.

Det finns ämnen, t.ex. titandioxid, som forskarrapporter från andra länder visar kan vara mycket vanskliga. Titandioxid finns både i hudkrämer och i en massa saker som vi stoppar i oss i dag utan tanke på vad det kan leda till. Människor börjar nu också bli överkänsliga mot det.

Den medicinska forskningen i dag har inte förstått och inte koncentrerat sig på det som miljöforskningen och industrin har ägnat sig åt. Där har man förstått att det gäller att hålla rent i början av röret, och inte i änden av röret och bara hålla sig till utsläppen.

Det är samma sak när det gäller vår hälsa och den medicinska forskningen. Man måste faktiskt börja titta på orsakerna och plocka bort de toxiska ämnena för att på det sättet rensa redan tidigt. Att vi får den inriktningen också i den medicinska forskningen är nog den bästa rehabiliteringen av de flesta människorna. Man skall inte bara titta på ett litet område i sänder med skyggglapparna på.

Anf. 76 RONNY OLANDER (s) replik:

Herr talman! Jag tycker än en gång att det som Görel Thurdin pekar på är någonting som vi skall ta till oss. Vi måste se hela komplexet med den värld av olika kemikalier som vi lever i. Vi kan utsträcka detta till gentekniken också. Där finns det anledning att se vad som kan inträffa vid läckage och annat.

Nu tittar man på tandvårdsförsäkringen. Den tillhör i och för sig inte mitt utskott, men Görel Thurdin känner säkert till det. I stället för svart lagar vi nu vitt med porslinslagningar. Plastkompositerna stelnar kanske inte mer än till 65 %. Skulle man följa Arbetarskyddsstyrelsens regelverk, även om det är mycket små mängder vid tandlagningar, skulle det innebära att man skulle ha väldigt tjocka handskar på sig. Det skulle vara ungefär som när man tillverkar båtar, om man skall ta i. Det är den verklighet som vi lever i.

Men jag tycker att det är bra att det finns de som orkar jobba med detta och lyfter fram dessa frågor här i kammaren.

Anf. 77 Andre vice talman GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är mycket positivt att få den här reaktionen från Ronny Olander. Jag upplever också att man jobbar med frågan både i socialförsäkringsutskottet och i socialutskottet. Samtidigt upplever människor som är utsatta för detta att det går för långsamt.

Det finns flera sorter av alternativa material att laga tänder med. Det finns en del som inte är så bra. Det finns de som försöker pröva ut detta. De har kommit fram till att man stoppar bl.a. in titandioxid och andra ämnen som också är toxiska i dessa material. Det är ungefär som om man kryddar någonting för att man skall vara ensam om produkten och inte tänker sig för vad det får för effekter. Så är det med tandmaterialen också. Det finns ju faktiskt de som jobbar mycket seriöst med de här tandmaterialen, t.ex. de som är kopplande till amalgamenheten i Uppsala. De jobbar ihop med producenter för att verkligen skapa rena produkter som man klarar av att hantera med händerna och som man klarar av hälsomässigt genom att ha dem i munnen.

Men när det gäller amalgamet har man ju från början inte heller tänkt på att ha handskar. I dag måste man ha skyddshandskar när man hanterar amalgam eftersom kvicksilvret är så toxiskt. Slarvar man med skyddshandskar när det gäller de här andra ämnena får man alltså reaktioner. Det är naturligtvis inte bra det heller.

Sedan skall vi komma ihåg att bestämmelserna för amalgamet när vi tar det ur munnen är som för miljöfarligt avfall, nästintill kärnavfall. Det skall kapslas in. Det skall ned i fast berggrund. De som skall ta rätt på det ser ut som mångubbar. Någonstans måste det ju finnas en rimlig logik.

Om det är så farligt utanför kroppen, torde det ha en viss inverkan även på kroppen.

Prot. 1997/98:47
15 december

Ekonomisk trygghet vid ålderdom samt delpension

Anslag inom socialförsäkringsområdet

Anf. 78 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Kritik har redan riktats mot den nya budgetordningen, och den är inte missriktad. Jag förmedlar ytterligare en iakttagelse. Motiveringarna för majoritetens ställningstaganden har blivit så knapphändiga att den som läser utskottsytttrandet undrar om regeringen och utskottsmajoriteten över huvud taget bryr sig om att motivera sina beslut. Detta är allvarligt ur tre synvinklar.

Ekonomisk trygghet vid ålderdom samt delpension

För det första visar det att de som fattar besluten knappast gör några mer djupgående principiella överväganden. För det andra går besluten egentligen inte att analysera i efterhand. För det tredje lämnas medborgarna och också eftervärlden helt ovetande om vilka principer som lett fram till ett visst beslut. Detta är allvarligt för den politiska legitimiteten.

Det jag nu sagt kommer jag att utveckla i samband med de ärenden som jag är satt att debattera, nämligen delpensionerna samt utgiftsområde 11 gällande ekonomisk trygghet för äldre och då framför allt punkt A 2, efterlevandeskyddet, och punkt A 3, bostadstilläggen till pensionärer.

I budgethandlingarna åläggs regeringen att formulera mål. Målet för utgiftsområdet ekonomisk trygghet för äldre skall enligt propositionen tillgodose rimliga och grundläggande konsumtionsbehov och tillgång till bostad med tillfredsställande standard. Dessutom sägs att pensionssystemet skall vara långsiktigt, stabilt och pålitligt oavsett förändringar i omvärlden.

Ja, stabila spelregler är väsentliga. Det gäller skatter, företagande och i mycket hög grad pensioner. Att ändra spelregler och att ändra spelregler utan föregående varningar uppfattas av en majoritet av medborgarna som orätt. Låt oss tänka på *Alice i Underlandet*. Alice blev både förvirrad och vred när den röda drottningen hela tiden ändrade reglerna i krocket när hon förlorade. Det var klart. Alice var engelska, och engelsmännen tror på *fair play*. Det innebär fasta spelregler. Det gör svenskar också. De tror på *fair play*. När man då började ändra reglerna för änkepensionerna för ett år sedan uppfattades detta som en anmärkningsvärd orättvisa. Det förstår det minsta barn. Små barn brukar tycka mycket om *Alice i Underlandet*.

Endast med någon månads varsel minskades vissa familjers inkomster drastiskt. Detta förfaringssätt kan ställas mot den nuvarande regeringens kamp att försvara delpensionerna. Här motiverades alla förslag om att ta bort delpensionsrättigheter med att människor hade planerat långt i förväg – ja, t.o.m. i decennier – att ta delpension. Därför kunde förmånerna inte naggas i kanten, än mindre tas bort.

Hur kommer det sig att motiveringarna och diskussionerna vad gäller delpensionen å ena sidan och änkepensionen å andra sidan i grunden är så olika?

Samhället – slakten, ja, alla – inser sedan urminnes tid att ett civiliserat samhälle måste hjälpa änkor och oförsörjda barn. Det framgår klart av äldre källor, t.ex. Gamla Testamentet och Nya Testamentet. När civili-

sationer bryter samman brukar just änkor och barn höra till dem som drabbas värst, men så skall det väl inte vara i Sverige.

Vårt pensionssystem är instabilt. Detta har alla nu erkänt, men det har tagit lång tid. Pensionssystemet måste göras om från grunden. Så började dock inte Socialdemokraterna när de hade problem. Det började 1985 med änkepensionerna. Det hela drogs tillbaka 1988 och fortsatte sedan 1996. Varför? Ja, man säger att kvinnor i dag på ett helt annat sätt än tidigare deltar i förvärvslivet. Detta är riktigt, men fortfarande är kvinnors och mäns yrkesverksamhet och löneförhållanden olika. Därför innebär det ekonomiska svårigheter när familjeförsörjaren går bort. Många kvinnor som har änkepension tillhör generationer som levde i ett land med en helt annan arbetsfördelning. Det var mannen som hade förvärvsinkomst och privata pensionsförsäkringar. Hustrun skyddades med änkepension och privata pensionförsäkringar.

1988 skulle änkepensionerna helt avskaffas. Så blev det inte, utan vi fick en rad övergångsregler. Den kompromiss som det fattades beslut om i utskottet var principlös. En viss form av behovsprövning fördes över till änkepensionssystemet från ATP-systemet. Det är litet konstigt i ett inkomstrelaterat system. Sådant hör inte hemma där. När man sedan 1996, ”i besparingssyfte”, skulle minska kostnaderna för änkepensionerna gick man in i folkpensionssystemet. Folkpensionssystemet har en princip, nämligen att det skall vara lika för alla. Behovsprövning infördes, som inte heller hörde hemma där. Dessutom byggde reduceringen på att hän-syn skulle tas till privata pensionsförsäkringar. De som hade sparats och skjutit upp sin konsumtion skulle således få lägre pension – allt annat lika. Det var en princip som gick på tvärs mot den gamla fabel som också visar på en mycket gammal kunskap. Ni känner säkert till fabeln om syrsan och myran. Den lättsinniga syrsan fick skylla sig själv. Den sparsamme fick sin belöning när svåra tider kom. Tydligt är det tvärtom i dag.

När det gäller änkepensionen finns det gamla hävdvunna principer som man förkastat och när det gäller delpensionens bevarande finns det över huvud taget inga gamla principer att försvara. Det handlar nu om rättigheter som knäsatts för att man skulle få rätt att trappa ned, samtidigt som någon annan betalar. Det finns inga sociala motiveringar med bärkraft. Att avskaffa delpensionen gick inte, men förmånerna minskades något. Resultatet är att delpensionen börjar avskaffa sig själv. År 1995 fanns det 25 000 nybeviljade delpensioner. Motsvarande siffra år 1997 var 773. Avgifterna uppgår till 1,6 miljarder kronor och kostnaderna till 600 miljoner kronor. Delpensionsfonden växer snabbt. Med oförändrade avgifter beräknas den år 2003 uppgå till 19 miljarder kronor. År 2000 beräknas den till nästan 12 miljarder kronor. Utskottet säger att det inte finns någon anledning att ifrågasätta ett avskaffande tidigare än 2000/01. Lagg märke till mina synpunkter på motiveringarna!

Änkepensionen, som har en hävdvunnen legitimitet, kan med ett pennstreck ändras från ena dagen till den andra. Principen att folkpensionen inte skall vara behovsprövad kan man helt bortse ifrån. Delpensionen, som inte bygger på någon annan princip än den om fackliga särintressen – medborgarna gynnas godtyckligt – skall skyddas. Jag överlåter på lyssnarna och dem som läser protokollet att avgöra vad som är förkastligt och vad som är politiskt god etik.

Vi i Moderata samlingspartiet kräver i våra motioner att inkomstprövningen av änkepensionen skall upphävas. Detta står vi fast vid. Vi har också krävt att delpensionen skall avskaffas. I princip avskaffar den sig själv, men avgiften bör också tas bort.

Sedan några ord om bostadstillägget. Regeringen konstaterar: Det är ”inte rimligt att en bostad betraktas för en make som permanentbostad medan den för den andre betraktas som fritidsfastighet”. Nej, de flesta medborgare förundras över detta uttryckssätt. Men uttrycker man sig Orwellskt blir konstigheterna monstruösa. När en av makarna ”flyttat till särskilt boende” blir hans eller hennes del i permanentbostaden omvandlad till fritidsbostad. Först och främst vill jag då säga att man inte flyttar, utan man *vingas* flytta till särskilt boende på grund av ohälsa. Att på privat väg, med litet hjälp, ta hand om den gamle eller sjuke själv, är inte möjligt på grund av skattesystemet. Nu har även regeringen insett det befängda i reglerna, dvs. att en permanentbostad ett, två, tre blir fritidsbostad. Det är bra, men låt fritidsfastigheterna över huvud taget vara i fred vid reduktionen av bostadsbidraget! Vi moderater föreslår att fritidsbostäder inte skall beaktas vid beräkningen av bostadstillägg och anslår ytterligare 115 miljoner kronor för ändamålet. Egentligen skulle detta nämnas i imperfekt, eftersom vi inte får tala om pengar nu.

Slutligen några ord om basbeloppet. Ett pensionssystem skall vara stabilt. Det står så i texten. Dessutom skall pensionen vara förutsebar. Vi yrkar att basbeloppet räknas upp med 100 %. Visserligen säger utskottet att den begränsade uppräkningsen inte betyder så mycket på grund av en minskande inflation. Det är emellertid inte möjligt att räkna upp pensionerna på ett helt basbelopp redan budgetåret 1998. Varför inte? De flesta kostnaderna för ett återställt basbelopp faller på AP-fonderna. Dit skall ju delpensionsfonden på kanske 12 miljarder kronor läggas. ATP-pensioner ger skatteintäkter som statskassan inte annars skulle ha fått, men viljan finns inte. Därför återställs basbeloppet till 100 % år 1999. 1999 är rätt. 1998 är fel. Detta är politisk logik.

Jag yrkar bifall till reservation 39 om delpension. I politikens värld, inte i budgetens värld, lever våra övriga förslag kvar.

Anf. 79 INGRID SKEPPSTEDT (c):

Herr talman! Utgiftsområde 11 handlar om ekonomisk trygghet vid ålderdom. Jag tänker här ta upp ett par saker på detta område.

I dagens pensionssystem är låginkomsttagare, framför allt kvinnor, förlorare i vår modell, som bygger på inkomstbortfallsprincipen. Därför är det bra att det nu finns en fempartiöverenskommelse om ett nytt pensionssystem som bygger på en garantipension – i botten lika för alla – som sedan kombineras med en inkomstrelaterad del. Det bygger på principen om grundtrygghet.

Dagens modell tar inte hänsyn till att kvinnors och mäns livsmönster är olika. Bland folkpensionärerna finns det många ensamstående kvinnor som haft sitt huvudsakliga arbete i hemmet, som varit ryggraden i familjeföretaget eller kanske jobbat litet extra med städning, skolbespisning eller hemtjänst. Oftast har dessa kvinnor i dag bara folkpensionen att leva av. Men det finns också många män som hela livet haft mycket låg inkomst och som befinner sig i samma situation. Dessutom har pensionärerna,

Anslag inom socialförsäkringsområdet

Ekonomisk trygghet vid ålderdom samt delpension

*Fel! Okänt
växelargument.*

liksom alla andra grupper i samhället, fått vidkännas neddragningar i samband med saneringen av statens finanser.

I väntan på att även dessa pensionärer ingår i det nya pensionssystemet anser vi i Centerpartiet att det är rimligt att inom ramen för det statsfinansiella utrymmet höja pensionstillskottet för pensionärer. Utskottet delar uppfattningen att det är *en* av många möjliga åtgärder. Vi i Centerpartiet anser att regeringen bör återkomma med ett sådant förslag i vårpropositionen 1998.

Bostadstillägget för pensionärer återgår nu till att vara 85 % av bostadskostnaden mellan 100 och 4 000 kr per månad. Det är tillfredsställande att denna höjning är möjlig. Centerpartiet har länge, som jag tidigare nämnt, arbetat för mer av grundtrygghet i pensionssystemet. I själva verket är bostadstillägget för pensionärer en del av pensionssystemet, varför kostnaden också borde inlemmas i detta system. Det bör övervägas om en sådan förändring kan komma till stånd, vilket anges i vår partimotion. En utredning bör därför tillsättas som ser över frågan. Utskottet har med anledning av detta sagt att man förutsätter att detta sker i samband med genomförandet av den nya pensionsreformen. Vi har ändå valt att uttrycka vår syn i en reservation och att det bör ges regeringen till känna.

I en motion av Görel Thurdin och Ingbritt Irhammar tas omställningen i efterlevandepensionen upp. Omställningstiden kortades ned till sex månader. Denna tid är alldeles för kort, varför motionärerna föreslår att den återgår till tolv månader. Den som mist sin make eller maka går igenom en mycket svår situation med en stor förändring av livssituationen som kräver längre tid än sex månader för anpassning till nya förutsättningar. Vidare anförs att inkomstprövningen av folkpensionen inte skall påbörjas förrän barnen är 18 år. Jag delar denna uppfattning och anser att frågan bör prövas.

Herr talman! Centerpartiet står bakom reservationer och yttranden som finns på detta område, och jag yrkar i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 80 BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Den största och också viktigaste av alla socialförsäkringar är ålderspensionssystemet. Det är därför mycket glädjande att vi i vårt land förefaller vara nära att kunna genomföra en mycket betydande pensionsreform i bred politisk enighet, bred i den meningen att den tycks omfatta mer än 80 % av kammarens ledamöter.

De grundprinciper som legat till grund för arbetet har handlat om att det skall fortsätta att vara ett allmänt pensionssystem, dvs. att alla skall vara med, att det i framtiden skall skiljas från förtids- och sjukpensionssystemet, som snarare skall föras samman med sjukförsäkringen än med ålderspensionen som hittills. Det skall bygga på en livsinkomstprincip, dvs. att alla de pengar som man har tjänat under livet och som avgifter har betalats för skall grunda pensionen. På detta skall man i vissa fall få mer. Om man har haft extra låg inkomst skall man kunna få en utfyllnad upp till garantipension. Om man har haft hand om små barn eller gjort värnplikt skall man kunna få mer i pension utöver detta.

Ytterligare en viktig princip har varit att ha en följsamhet i vad som händer i samhället och samhällsekonomin men också vad som händer med den för pensionssystem så viktiga utvecklingen av medellivslängden.

Systemet skall inte bara, som nu, bygga på principen pengar in och pengar ut utan också innehålla ett fonderat inslag. Det brukar kallas för premiereservsystem. Skall jag nämna ytterligare ett viktigt inslag bland de många som finns i det nya systemet är det möjligheten för makar att dela pensionsrätten om de så vill och enligt det senaste förslaget kunna överföra den fonderade delen, premiereserven, mellan makarna.

Vi har helt nyligen fått in alla remissvaren på de förslag som har varit ute. Några korta kommentarer till dessa vill jag göra, herr talman.

Den fonderade delen, premiepensionsförslaget, har fått ett gott bemötande av remissinstanserna. Det är bifall på de allra flesta punkterna. Men det finns förstås inslag i svaren som i flera fall innebär möjligheter till förbättringar av förslaget, bl.a. har det att göra med möjligheten till ökad konkurrens jämfört med utredarens förslag.

I de andra delarna, de som rör inkomstpensionen och garantipensionen, är bilden något mera blandad. I huvudsak har de nya förslagen fått, såvitt jag kunnat se, bifall från flertalet remissinstanser. Det innebär att det finns goda möjligheter nu att lägga fram ett ännu bättre förslag än det som presenterades under hösten till ett nytt pensionssystem.

De fem partier som arbetat med det nya pensionssystemet har strävat efter att få ett ekonomiskt stabilt system, dvs. att reglerna skall vara sådana att det finns minsta möjliga risk för att de skall behöva ändras och att man inte behöver ha den ryckighet som har kännetecknat en hel del av socialförsäkringarna. Men inte bara det, utan vi har önskat att få ett system som skall vara politiskt stabilt. Det har varit detta som har fått de fem partierna att utifrån i vissa fall olika utgångspunkter ändå vara beredda att försöka nå ett gemensamt förslag för att man skall kunna uppnå de stabila spelregler som så många medborgare efterfrågar.

Det här reformarbetet har fått en hel del internationell uppmärksamhet. Jag tänkte nämna några punkter som har lyfts fram speciellt. Det ena är att det är en så pass tidig reformering jämfört med många andra länder som brottas med problemen fortfarande. Det andra är att det är långtgående. Det tredje är den speciella konstruktionen i det nya systemet, som består av två pelare, en som är ofonderad och en som är fonderad. Den ofonderade delen är utformad på ett sådant sätt att det finns extra mycket stabilitet i den.

Det är i högsta grad viktigt att vi nu, herr talman, kan gå i mål med det nya ålderspensionssystemet och att vi skall få en stabil grund för framtiden.

Om det råder stor enighet om det nya ålderspensionssystemet så råder det djupaste oenighet om de försämringar i änkepensionerna som genomdrivits i den här kammaren och som gäller fr.o.m. den 1 april i år. Vi har från Folkpartiets sida gång på gång sedan förslaget framlades för kammaren förra hösten kritiserat och röstat emot de föreslagna försämringarna. Det fanns, som har nämnts i dag från talarstolen, en uppgörelse från slutet av 80-talet med mycket långa övergångsregler för att förändra änkepensionssystemet. Man kan tycka bra eller dåligt om de förändringarna, men de fanns ändå och det fanns, vågar jag säga, all anledning för medborgarna, framför allt de närmast berörda, att tro att de reglerna skulle vara bestående.

Det är enligt min mening ett av de mest upprörande beslut som fattats på senare år i denna kammare när man beslöt att med kort varsel ändra

systemet på ett sådant sätt att tusentals människor fick sin ekonomi mycket väsentligt försämrad.

Vår uppfattning är att de nya reglerna vad gäller såväl förkortningen av tiden för omställningspensionen från tolv till sex månader som inkomstprövningen bör avskaffas och att man bör återgå till de regler som fanns tidigare. På en punkt har det skett en viss återställning av de gamla reglerna, och det gäller frågan huruvida de privata pensionspengarna skall räknas in eller inte. Vi från vår sida som har efterlyst en sådan förändring välkomnar förstås att vi har fått gehör på den här punkten.

Jag vill, herr talman, läsa upp vad utskottet säger i samband med änkepensionerna: "Enligt utskottets mening finns det inte i dag, trots det något positivare läget, utrymme för att fullt ut återgå till tidigare regler på detta område." Den uppmärksamme läsaren måste ändå tro att man någon gång, relativt snart, skall återgå till de gamla reglerna samt att det nu tagits ett betydande steg med tanke på att det sägs att man "fullt ut" inte kan göra det man kanske eftersträvar.

Jag har därför en fråga till den socialdemokratiska företrädaren i vår debatt, Lennart Klockare, som senare går upp i talarstolen: Är det inte så att den förändring som ägt rum bara rör en hundradel av hela besparingen? Om det är så, är frågan om Lennart Klockare tycker att detta är ett rimligt sätt att formulera sig när man säger att man inte "fullt ut" har gjort detta. Den tredje frågan till herr Klockare skulle närmast vara: Är detta att man säger att man inte i dag kan genomföra det en antydning om att ankorna någon gång i framtiden skall kunna få de regler som fanns tidigare?

Jag har också, herr talman, en fråga till Centerpartiets företrädare Ingrid Skeppstedt med anledning av frågan om änkepensionerna: Hur skall man tolka centermotionen på den här punkten och det uttalande som Ingrid Skeppstedt gjorde alldeles nyss från talarstolen? Det är ju Centerpartiet som tillsammans med Socialdemokraterna drivit igenom de här två försämringarna, dvs. från tolv månaders omtämlningspension till sex månader respektive att införa en inkomstprövning med alla de konsekvenser som det har haft. Frågan till Centern är nu närmast hur man skall tolka det hela, om Centern genuint vill ha en ändring vad gäller omställningspensionen och en viss dämpning av de värsta effekterna för dem som har barn under 18 år. Vidare: Varför skulle det inte vara möjligt att få en majoritet i kammaren för de här två ståndpunkterna, även om flera av oss, inte minst Folkpartiet, vill gå längre och återställa reglerna till det som gällde tidigare?

Herr talman! Frågan om bostadstilläggen till pensionärerna ses ju för närvarande över, så att bostadstilläggen kan anpassas på ett bra sätt till det nya pensionssystemet. Men en punkt som vi har tagit upp i samband med höstens budgetbehandling är att man inte skall räkna in fritidsfastigheterna för pensionärerna när man bedömer nivån på deras pensioner. Det är ett krav som vi har upprepat, och som förstås finns med också i dagens handlingar – även om den budgetordning vi har gör att jag inte kan ge de raka och klara yrkanden som jag annars skulle kunna ge.

Till sist på detta område, herr talman, skulle jag vilja ta upp marginaleffekterna för pensionärer. Jag gör det närmast för att förhoppningsvis få något besked från talesmannen för utskottsmajoriteten på den här punkten. Vi har vid sidan av de vanliga bostadstilläggen, som ju tillsammans

med pensionerna ger höga marginaleffekter, också ett annat system med särskilda bostadstillägg för pensionärer. Jag för min del har tyckt, och tycker, att det är ett bra system i grunden. Dock har det på senare tid observerats att man ibland får marginaleffekter för pensionärer som överstiger 100 %. Det är alltså rena s.k. Pomperipossaeffekter. Man kan få mindre kvar fast man har fått in mer i ursprunglig inkomst. Min fråga till Lennart Klockare på den punkten är om Socialdemokraterna är beredda att genomföra sådana förändringar i dessa system så att man *åtminstone*, jag understryker det, kan garantera människor att de inte får mer än 100 % i marginaleffekt – dvs. att de inte skall förlora på att få mer i pension.

Anf. 81 MARGIT GENNSER (m) replik:

Herr talman! Jag vill instämma i vad Bo Könberg sade om arbetet med det nya pensionssystemet. Det fordras att fem partier strävar efter att nå konsensus och efter att få ett stabilt system. Det fordras att man lyssnar – även på remissinstanser. Jag hoppas att arbetet skall kunna fullföljas.

Jag blev därför litet grand förvånad när man gjorde vissa saker i pensionssystemet så där *ad hoc*. Det gällde bl.a. efterlevandepensionerna. Att jag tog upp *Alice i Underlandet* beror på att jag tycker att det är ett väldigt bra litterärt sätt att visa hur farligt det är att frångå fasta spelregler. Har ni glömt *Alice i Underlandet* så gå hem och läs den, och titta även på illustrationerna.

Man kan inte ha ett pensionssystem där reglerna ändras varje år, där basbeloppsreglerna ändras varje år. Det hoppas jag att denna kammare kommer att inse; att vi måste få stabila regler även om det innebär ett visst ”ge och ta”. Detsamma har gällt bostadstilläggen till pensionärerna. Jag ser med tillfredsställelse att ännu en utredning kommer, en utredning som kan anpassas till det nya systemet. Jag tror därför att man skall lugna sig med att göra ändringar – utom när det gäller den där vansinniga regeln att permanentbostad är fritidsbostad när någon bor i särskilt boende. Sådana regler borde aldrig ha släppts igenom här i riksdagen.

Anf. 82 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag skall försöka leva upp till det önskemål om enighet som Margit Gennser har uttryckt genom att förklara mig enig med henne på, tror jag, samtliga punkter – inklusive förkärleken för *Alice i Underlandet*.

Anf. 83 INGRID SKEPPSTEDT (c) replik:

Herr talman! Bo Könberg frågar här om omställningstiden för änkepensionerna och den förlängda möjligheten till folkpension för barn. Det är så att det finns möjligheter till en majoritet för det här. Men vi har ju fattat beslut om budgetramarna. Centern och Socialdemokraterna har en överenskommelse, och vi har i denna budget inte haft några pengar med till den här omställningen. Därför anser vi ändå att frågan bör prövas vid ett senare tillfälle.

Anf. 84 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag tackar Ingrid Skeppstedt för det beskedet. Det var ju klart och redigt. Det visar att de församlingar som Centerpartiet tyvärr har varit med om att genomdriva tillsammans med Socialdemokraterna åtminstone blir bestående ett år till med Centerns hjälp. Jag tycker att det är tråkigt, men det var ett klart besked.

Anf. 85 ULLA HOFFMANN (v):

Herr talman! För någon tid sedan hade vi en särskild debatt i den här kammaren om de äldres situation i Sverige. Alla partier var eniga om att något måste hända. Debatten kom till stånd efter en skakande information om hur många äldre får illa på våra institutioner och om hur många äldre har det ekonomiskt.

För, som det kan tyckas, länge sedan, var de äldre i samhället utsatta för andra människors godtycke eller välgörenhet. Kommunerna inrättade fattigstugor dit mer välbeställda kunde skänka av sitt överskott. Ända fram till mitten av 1900-talet var fattigpensionärerna en stor och synlig grupp i det svenska samhället. När folkpensionen infördes slapp många äldre vara helt beroende av barnen eller andra för sin överlevnad. Folkpensionen räckte dock inte till för att ge trygghet på ålderdomen, och vi fick ATP.

Tre på varandra följande regeringar har betonat vikten av att värna det som kallas välfärdens kärna, dvs. verksamheterna och däribland äldreomsorgen. Och det *är* viktigt att värna verksamheterna, men man måste också se att det finns ett klart samband mellan verksamheterna och socialförsäkringarna. Försämringarna i socialförsäkringssystemet leder ovillkorligen till försämringar i verksamheterna eftersom försämringar i socialförsäkringssystemet leder till att fler blir i behov av ekonomiskt bistånd som kommunerna skall stå för. Det tränger i sin tur ut de medel som kommunerna kan avsätta till bl.a. äldreomsorg.

I sin iver att spara pengar för att få budgeten att gå ihop lägger många kommuner nu ut äldreomsorgen på entreprenad. Man bjuder ut äldreomsorgen till lägstbjudande som på gamla tiders fattigauktioner. De gamla bli handelsvaror på en kommersiell marknad med vinstintressen. Målet för äldreomsorg i privat regi är vinst, och verksamheten blir ett medel för att nå detta mål. Målet för äldreomsorg i offentlig regi är själva verksamheten där den enskilde pensionären sätts i centrum. För att nå detta mål behövs medel, dvs. en solidarisk finansiering av det som borde vara allas intresse, nämligen en äldrepolitik med respekt för de människor som byggt upp vårt samhälle.

Hösten 1994 beslutades att alla basbeloppsanknutna bidrag, som studiemedel och pensioner, skulle indexeras och endast räknas upp med en viss procent av inflationen så länge budgetunderskottet var över 100 miljarder kronor. När budgetunderskottet understeg 50 miljarder kronor skulle pensionerna räknas upp med hela inflationen. Regeringen har nu släppt denna indexering, vilket vi välkomnar.

Regeringen föreslår också vissa andra förbättringar för pensionärerna. Kompensationsnivån för bostadstillägget läggs nu tillbaka till 85 %, vilket förra året var ett krav från Vänsterpartiet – ett krav som vi fullt ut finansierade i vår budget. Bostadstillägget riktar sig mot låginkomstpensionärerna för att även de skall ha en möjlighet att efterfråga t.ex. ny-

byggda bostäder. Eftersom 75 % av dem som får bostadstillägg är kvinnor, är höjningen också en satsning på kvinnor. Regeringen ändrar också reglerna för beräkningen av bostadstillägg till pensionärer boende i särskild boendeform. Vänsterpartiet står bakom det förslaget.

Herr talman! Under en lång och mödosam tid har den generella välfärden byggts upp i Sverige. Steg för steg har arbetarrörelsen gjort sig av med välgörenhet och fattigdom som ersatts med ett socialförsäkringssystem lika för alla, som omfattar alla och som alla får ta del av vid behov. Av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov. En av förutsättningarna för att systemet skall fungera är att det har legitimitet hos medborgarna. Svenska folket måste känna att det kan lita på de löften som politikerna ger. Annars tvingas man vidta egna åtgärder för att försäkra sig mot inkomstbortfall under olika skeden i livet, och systemen urholkas genom privata försäkringar.

Överenskommelsen mellan den borgerliga regeringen och Socialdemokraterna om den nya skattereformen 1992 innebar också att det infördes ett nytt basbelopp, nämligen ett pensionsbasbelopp som var 2 % lägre än det allmänna basbeloppet. Löftet till pensionärsorganisationerna var att sänkningen av basbeloppet var en tillfällig åtgärd. Det har nu gått fem år, och det är nog helt relevant att ställa sig frågan: Var detta en tillfällig åtgärd som nu har permanentas?

Vi anser att det nu är dags att räkna upp pensionerna med hela basbeloppet, inte bara med 98 %. Pensionärerna har tagit *sin* del av nedskärningar, och nu när landet ekonomi stabiliseras finns det all anledning att återge de allmänna pensionerna deras köpkraft. Med ett sådant återställande höjs pensionärernas levnadsstandard. Då ökar också konsumtionen, vilket stimulerar tillväxten i Sverige och förhoppningsvis också leder till fler arbetstillfällen.

PRO har beräknat kostnaderna för en sådan höjning av basbeloppet. För ATP blir det ca 2,5 miljarder kronor och för folkpensionen ca 1,2 miljarder kronor. Höjningen kommer att leda till att intäkterna för kommunalskatten ökar, och sannolikt minskar också utgifterna för bostadstillägget. Jag vill inte hävda att det kommer att gå runt, men de verkliga kostnaderna blir inte så höga. Genom att låginkomstpensionärerna i dag lever under det som regeringen i budgetpropositionen kallar "ett grundläggande konsumtionsbehov" kommer med största sannolikhet en uppräkning av pensionerna med hela basbeloppet att gå helt och hållet till konsumtion, vilket ytterligare ökar statens inkomster.

En höjning av basbeloppet kommer alla pensionärer till godo, inte enbart låginkomstpensionärerna. Vänsterpartiet står bakom den princip som gäller för socialförsäkringssystemet, nämligen inkomstbortfallsprincipen. Vi avvisar alla tankar på grundtrygghet. Att i stället för att höja basbeloppet använda de pengar som basbeloppshöjningen skulle teckna in för att satsa alla medel på t.ex. bostadstillägget leder oss bort ifrån inkomstbortfallsprincipen och för oss in på ett grundtrygghetssystem. Vi står också bakom det allra mest fundamentala i våra socialförsäkringar, nämligen den omfördelning som nu finns i systemen. En progressiv skatteskala är därför nödvändig. Vänsterpartiet anser att det nu är viktigt att pensionärernas olika organisationer kontaktas för att ta upp diskussioner om hur de medel som står till förfogande skall användas.

Herr talman! Jag sade att en av grunderna i våra socialförsäkringssystem är att de är förutsägbara. Människor måste kunna planera sina liv med viss framförhållning – så även kvinnor. Regeringen beslutade tillsammans med Centerpartiet att behovspröva änkepensionerna förra budgetåret. Beslutet kom som en blixtnedslag från klar himmel och var definitivt inte förutsägbart.

Beijingkonferensens aktionsprogram ålägger regeringarna att på nationell nivå se över socialförsäkringssystemen för att försäkra sig om att kvinnor inte diskrimineras. Den svenska regeringen har ställt sig bakom detta aktionsprogram. Men ingen konsekvensanalys gjordes om hur behovsprövningen skulle slå mot enskilda kvinnor. Ingen på Finansdepartementet – vare sig socialdemokrat eller centerpartist – kom på tanken att följa upp jämställdhetsdirektivet.

I årets budgetproposition presenterar regeringen en tabell som visar hur många änkor som drabbats och med hur mycket. Tabellen visar att av 48 949 änkor har 23 % inte fått någon reduktion, medan 56 % har fått en inkomstminskning med mellan 500 kr och 2 668 kr i månaden. Tabellen säger egentligen inte så mycket eftersom den inte kopplar ihop reduktionen med ankornas inkomst.

Det som regeringen borde ha gjort gjorde i stället TV-programmet *Striptease*. Programmets beräkningar visar att 44 % av de änkor som drabbas tjänar under 7 700 kr i månaden och endast 1 % av ankorna över 22 700 kr. Myten om de rika ankorna som odlats stämmer med andra ord inte.

I *Striptease* gavs också några exempel på hur behovsprövningen slår i olika inkomstlägen. En änka med a-kassa på netto 6 500 kr förlorar 1 200 kr i månaden, och en änka som arbetar heltid och tjänar brutto 12 000 kr förlorar 2 100 kr i månaden.

Det sätt som reduktionen beräknas på innebär också att ju högre hyra, desto mer änkepension blir det kvar. Likaså kan en hemmaboende arbetslös 18-årig ungdom påverka änkepensionen. Den arbetslösa sonen som inte kan flytta hemifrån därför att ingen hyresvärd accepterar honom som hyresgäst schablonberäknas som om han betalar sin del av hyran. Genom att försäkringskassan räknar ifrån det som sonen förväntas betala i hyra från ankans hyreskostnad innan behovsprövningen görs påverkas alltså änkepensionen i negativ riktning. Detta är en helt orimlig effekt av behovsprövningen, allra helst som flera kommuner vägrar att betala ut ekonomiskt bistånd till ungdomar som bor kvar i hemmet efter 18 års ålder.

Det finns ingen enskild grupp i samhället som har fått sin inkomst sänkt på ett så drastiskt sätt som ankorna. Genom beslutet ändrades grundstrukturen med en folkpension lika för alla. Innan makarna avled hade de genom det generella trygghetssystemet försäkrat sig om att deras efterlevande skulle få en rimlig chans att klara sig och en rimlig kompensation för det inkomstbortfall som familjen skulle drabbas av. När man väl är änka kan man inte gardera sig; man kan inte försäkra sig i efter-skott.

Förslaget att pröva frågan om privata pensionsförsäkringars ställning vid inkomstberäkningen visar också på en ideologisk förskjutning i inställningen till socialförsäkringssystemen.

Jag instämmer i Bo Könbergs fråga till Lennart Klockare: Vad betyder besparingen på 8 miljoner kronor? Vad tappar vi i ideologi på den?

Regeringen säger att det är viktigt att åter bygga upp förtroendet för socialförsäkringssystemet. Ett av de bästa sätten vore att riva upp beslutet om behovsprövningen av änkepensionerna. Vi har därför avsatt 800 miljoner kronor i vår helt finansierade budget för detta ändamål.

I vår budget har vi också avsatt 10 miljoner för de äldre invandrade kvinnor och män som inte får folkpension beroende på att de beviljats uppehållstillstånd av humanitära skäl. Eftersom jag inte tror att alla är medvetna om att tillgången till våra sociala system är beroende på status av uppehållstillståndet förtjänar det att påpekas att den som beviljats tillstånd av humanitära skäl inte automatiskt erhåller folkpension vid 65 års ålder – så icke heller i det nya pensionssystemet. Dessa pensionärer måste gå till socialkontoret och ansöka om bistånd för sitt uppehälle. Flera partier har tidigare lyft fram denna fråga, och jag tycker därför att det är märkligt att regeringen inte lyfter fram den, vare sig i integrationspropositionen eller inom utgiftsområde 11. Vi har avsatt 10 miljoner i vår finansierade budget för att äldre invandrare skall få folkpension.

Herr talman! Det allra första yrkande jag fick igenom i socialförsäkringsutskottet var att det skulle genomföras en levnadsnivåundersökning för pensionärerna. I den skall alla de beslut som rör pensionärer tas med, t.ex. kostnader för medicin, läkarvård, hemtjänsttaxor och basbelopp. Hittills har det inte gjorts någon sådan sammantagen undersökning. Det har visserligen presenterats en ekonomisk rapport där det sägs att pensionärerna som grupp har fått det bättre i förhållande till andra grupper. Men pensionärerna är ingen homogen grupp; det finns låginkomstpensionärer och höginkomstpensionärer, äldre med pengar på banken, kvinnor och män. Regeringen prioriterar nu en sådan levnadsnivåundersökning. Vi uppskattar denna prioritering, som med all säkerhet kommer att leda till förbättringar för framför allt låginkomstpensionärerna.

Herr talman! Hade inte vårt nya budgetsysteem sett ut som det gör hade jag förstås kunnat yrka bifall till flera reservationer, men eftersom vi har finansierat alla våra förslag har de fallit i och med budgetbeslutet. Hade jag kunnat hade jag därför yrkat bifall till vårt särskilda yttrande på utgiftsområdet som handlar om de äldres ekonomiska situation.

Anf. 86 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Vi i Miljöpartiet föreslår en grundpension. Vi har talat om den många gånger, men jag kan nu säga något om vilka summor det rör sig om.

Ersättningen skall vara ett grundskydd, lika för alla, på ungefär samma nivå som dagens ålderspension för en låginkomsttagare som tjänar 12 000–13 000 kr per månad. Modellen motsvarar vårt förslag till ersättning vid långvarig ohälsa, som behandlades i den förra debatten. Vi vill t.ex. på samma sätt räkna in i grundskyddet ett belopp som motsvarar det nuvarande bostadstillägget vid en basbostadskostnad på 2 200 kr. Men vi har höjt den till 4 000 kr när det är högre hyra. Det som står här är alltså inte riktigt.

Vi anser att även den statliga ålderspensionen bör bygga på principen om en grundtrygghet lika för alla. Riksdagen har dock fattat principbeslut om att dagens ATP-system skall ersättas av ett nytt, reformerat system.

Det känner vi alla till, och vi har hört en del om det här i dag. Vi menar att det systemet har stora brister och inte håller vad det lovar. I budgetmotionen redovisar vi bara kortfattat vår syn på regeringens avgivna budgetproposition vad gäller pensioner. Men enligt uppgift skall garantipensionen i det nya pensionssystemet höjas med en ganska stor summa per månad, och därmed närmar sig det nya systemet vår tanke om ett grundskydd. Det är inte längre så stora skillnader.

Miljöpartiets förslag till skatteväxling, som har redovisats ingående i skatteutskottet, innebär högre kostnader för energi. Detta beräknas medföra en höjning av basbeloppet, och kostnaderna inom anslaget ökar därför med 265 miljoner för år 1999 och mer år 2000. Men det gäller nästa år.

När det gäller bostadstillägg till pensionärer anser vi att man inte skall ta upp värdet av fritidsbostad i beräkningsunderlaget för bostadstillägg. Generellt anser Miljöpartiet att beräkningsmodeller för bostadsbidrag och bostadstillägg i de flesta avseenden bör utformas på ett likartat sätt, så att alla medborgare i samhället har samma grund när det gäller bidrag, bostadsbidrag osv. Vi anser att man kan ha ett mindre fritidshus, men det kan finnas en gräns för hur stort det får vara och vilket underlag det är. Vi förstärker vår budget med 20 miljoner årligen för det.

Grundskyddet bör enligt vår mening räknas upp i takt med den allmänna löneutvecklingen för de förvärvsarbetande. Vårt förslag skiljer sig i det avseendet från förslaget till reformerat pensionssystem. I det systemet kommer den inkomstgrundade pensionen att följa den allmänna löneutvecklingen, medan garantipensionen bara skall följa prisutvecklingen. Detta gör att de flesta låg- och medelavlönade som får pension i hudsak får en garantipension. De kommer att halka efter dem med högre inkomster ytterligare. Det gäller inte minst kvinnor med lågavlönade yrken.

Miljöpartiet kan inte acceptera att klyftorna mellan olika pensionärer på detta sätt kommer att öka ännu mer.

Premiereservsystemet har Miljöpartiet sagt nej till. Om egenavgifterna vill jag prata litet mer. Man får välja vad man vill ta upp när talartiden är begränsad.

Vi vill att egenavgifterna skall trappas ned och så småningom försvinna. De har bidragit till att minska skatteunderlaget med 400–500 miljoner i Dalarnas landsting, t.ex. Borlänge stad har ungefär 49 000 invånare, och skatteunderlaget har minskat med 49 miljoner kronor. Personpengarna ger Dalarnas landsting 39 miljoner. Det står helt klart vilken betydelse egenavgifterna har för kommunernas ekonomi. De med lägre inkomster förlorar dessutom på egenavgifterna. Det kommer förhoppningsvis ett omfattande betänkande i vår om de nya pensionerna. Vi får ta den stora pensionsdebatten i utskottet och i kammaren då.

Jag skall slutligen ägna mig åt egenavgifterna en stund.

När skattereformen genomfördes 1991 var ett av de viktigaste målen att sänka den direkta inkomstskatten under devisen ”minst 50 % kvar”. Det innebar att det framför allt var marginalskatterna för medel- och höginkomsttagare som sänktes.

Teoretiskt skulle detta finansieras fullt ut genom breddning av momsen, borttagande av avdrag m.m. En del skulle finansieras med s.k. dynamiska effekter. Vi vet alla hur det gick med dem. De lyste helt enkelt med

sin frånvaro. Så gick det som det gick. Skattereformen blev kraftigt underfinansierad, och det är en av orsakerna till de stora underskott i statsfinanserna som började uppstå strax efteråt.

För att råda bot på denna underfinansiering blev man tvungen att höja inkomstskatterna igen, men nu med den förskönande omskrivningen egenavgifter. De allmänna egenavgifterna uppgår nästa år till nästan 7 % och ger bruttotoinkomster till staten på omkring 55 miljarder kronor. Det är nästan lika mycket som man totalt sänkte inkomstskatterna med under skattereformen.

Det är bara ett litet problem. Medan skattereformen gav de största sänkningarna av inkomstskatten för höginkomsttagare är det tvärtom med egenavgifterna. De är avsiktligt konstruerade så att de blir särskilt kännbara för låginkomsttagarna, medan höginkomsttagare slipper undan väldigt lindrigt, eftersom egenavgiften är avdragsgill mot inkomstskatten och det dessutom finns ett avgiftstak vid inkomster över 270 000 kr om året.

Vad som i realiteten har hänt efter skattereformen och införandet av egenavgifter är alltså en kraftig och orättfärdig omfördelning av inkomstskatten från höginkomsttagare till låginkomsttagare.

En annan nackdel med att egenavgifterna är avdragsgilla är att de gröper ur kommunerna skatteunderlag. Totalt sänks nivån på kommunernas och landstingens skatteinkomster fram t.o.m. 1998 med omkring 12 miljarder kronor av detta skäl, vilket de inte fått någon kompensation för. Det skall jämföras med Perssonpengarna, som jag talade om nyss. Det är 8 miljarder t.o.m. 1998.

Av någon underlig anledning har man kallat dessa egenavgifter för sjukförsäkringsavgifter, trots att det inte alls har behövts några nya avgifter för att finansiera sjukförsäkringen. Det känner vi alla till. Tvärtom har sjukförsäkringen gått med gigantiska överskott de senaste åren.

Detta vill regeringen nu trola bort genom att döpa om avgifterna till pensionsavgifter. Man hoppas att på så sätt kunna stoppa in dem som en del av finansieringen av det nya pensionssystemet.

Miljöpartiet anser i stället att egenavgifterna på sikt bör avskaffas både därför att de har en felaktig fördelningsprofil och på grund av att de gröper ur kommunernas och landstingens skatteunderlag. Vi har i vårt budgetalternativ lagt fram förslag som gör det möjligt att avstå från höjningen av egenavgiften med en procentenhet 1998 och sedan sänka den med ytterligare 2,5 procentenheter fram t.o.m. år 2000.

Det kan göras dels som ett led i en skatteväxling med högre energi- och miljöskatter, dels genom att man satsar rejält på en arbetstidsförkortning till 35 timmar i veckan fram till sekelskiftet, vilket leder till minskade kostnader för arbetslösheten.

Jag har inga yrkanden under denna avdelning.

Anf. 87 MARGIT GENNSER (m) replik:

Herr talman! Det diskuterades mycket om egenavgifter. Det finns nog behov av ett förtydligande.

De egenavgifter som man skrev om i princippropositionen, som antogs av riksdagen, skulle komma till genom en löneväxling. Man skulle få lika mycket i högre lön som man skulle få betala i högre egenavgifter. Det var på fint språk ett nollsummespel. Det skulle varken bli mindre pengar till kommunerna eller till den enskilde. Det var frågan om ett byte.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Sedan använde den socialdemokratiska regeringen termen egenavgifter och införde en ny sorts skatt. Inför man en skatt – det kan t.ex. vara i form av egenavgift eller arbetsgivaravgift – innebär det att hushållen får mindre inkomster. När det är fråga om en statlig skatt minskar det kommunala skatteunderlaget. Det är vad som händer när man höjer egenavgifterna upp till 6,95 % fram 1998.

Jag vill bara påpeka att man laborerar med två typer av egenavgifter. Det är inte bra. Kom för klarhetens skull ihåg att kommunernas skatteinkomster kan minska när det är fråga om skatter. Hushållens inkomster gör det i vilket fall som helst. När det gäller löneväxling får man inte alls de effekterna.

Anf. 88 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! Jag får tacka för förklaringen. Vi är helt överens. Jag var kanske otydlig. Det som Margit Gennser talar om är helt klart.

Anf. 89 ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Herr talman! Jag har inga yrkanden på utgiftsområde 11 – dock viktiga synpunkter.

Det kan, när vi behandlar trygghetssystemen i vårt land, vara intressant att tänka sig tillbaka ungefär tre månader till den socialdemokratiska partikongressen i Sundsvall. Jag tror att det bestående minne som de flesta av oss har från den kongressen är det guldregn som föll över Sundsvall. Meningen var väl att det skulle falla över hela landet.

Först hade man genomfört fördelningspolitiskt undermåliga nedskärningar på många olika håll och kanter när man hade skurit över hela fältet, till synes utan strategi. Ett år före valet öppnades plötsligt dammluckorna. Det vattenfall som släpptes loss beräknades av någon vara värt ca 500 miljoner kronor per kongresstimme.

Detta var ett halvår efter det att inkomstprövningen av änkepensionerna hade införts genom ett majoritetsbeslut här i riksdagen. Det förslaget hade i sin tur inte kommit upp mitt under värsta krisen, när krismedvetandet var på topp i vårt land, utan efter det att regeringen hade blåst faran över. Förslaget kom i ett läge då regeringen hade börjat avisera återställare av andra nedskärningar. Detta uppfattar jag som en mycket tydlig signal om att inkomstprövningen var någonting som regeringen ville införa, till skillnad från de andra nedskärningarna. Dem hade man sagt att man var tvungen att genomföra utan att man ville.

Också här har man i retoriken delvis försökt hålla fast vid bilden att det var det statsfinansiella läget som tvingade fram detta. Men som sagt: Ord och handlingar stämmer inte alltid överens. Vad man hade sagt var: Vi kan börja återställa andra nedskärningar, men här inför vi en ny stor besparing. Och detta är faktiskt en besparing som saknar motstycke under hela saneringsprocessen vad gäller indragningar som kan drabba en enskild. Den saknar motstycke! Ingen annan åtgärd kan drabba en enskild på det sätt som den här har gjort. Ändå darrar regeringen inte på manschetten, och inte socialdemokraterna i utskottet heller. En del centerpartister darrar litet grand.

En sak som man hade bestämt sig för att återställa redan när förslaget om inkomstprövning kom var partistödet. Där ser vi litet grand av de prioriteringar som socialdemokraterna har gjort.

Men så är vi fem partier i utskottet som är helt överens om att vi vill avskaffa den inkomstprövning av änkepensionerna som Socialdemokraterna och Centern har genomfört. I det läget sitter vi i utskottet och behandlar utgiftsområde 11 i statsbudgeten. När då Centerpartiet yrkar bifall till en enskild motion som säger att detta inte bör drabba dem som har barn under 18 år kan inte jag bara sitta där och inte göra någonting. Då blir min tanke: Här måste vi söka en kompromiss! Det är ju möjligt att börja göra någonting för att återställa detta, och det kan vi inte missa – för deras skull som är drabbade.

Av den anledningen väckte jag tanken att vi skulle söka majoritet för detta så att vi skulle kunna göra ett tillkännagivande till regeringen om att man skulle återkomma senare med en lösning på detta. Men då gällde uppenbarligen inte Centerns yrkande längre. Det var bara ett särskilt yttrande man ville ha. Jag tycker att Centern har anledning att ytterligare förklara sitt handlande när det gäller denna fråga.

Centern och Socialdemokraterna lägger tillbaka en hundradel av det som man tog ifrån änkorna – i många fall en utsatt grupp.

Jag vill aktualisera ytterligare en fråga inom det här området som är viktig för oss kristdemokrater och som följde med oss genom hela vår budgetprocess då vi skulle ta fram vårt budgetalternativ. Vi hade från början en mycket stark önskan att vi skulle klara en sak, och det var att återställa basbeloppet, dvs. att ta bort det reducerade basbeloppet för beräkning av pensioner. Det var inte lätt. Jag, som har ansvar för det här området inom partigruppen, kände mig inte hela tiden under processens gång säker på att vi skulle klara det. Men jag är väldigt glad och stolt över att vi gjorde det. Som det enda av riksdagens sju partier prioriterar och finansierar vi 1998 ett o reducerat basbelopp för beräkning av pensionerna.

Jag kommer ihåg att jag under processens gång i en av våra kvällstidningar läste att Vänsterpartiets Ulla Hoffmann fick frågan: Vad önskar du dig mest av allt just nu? Ja, det var faktiskt pengar till att kunna återställa det reducerade basbeloppet.

Hur stark önskan har socialdemokraterna när det gäller att återställa det reducerade basbeloppet? Vi är fem partier som har ansvar för det reducerade basbeloppet – fyrklöverpartierna och Socialdemokraterna. Vi kom i krisuppgörelsen överens om att basbeloppet skulle reduceras. Sedan har detta gällt 1993, 1994, 1995, 1996 och 1997. Fem år har pensionärerna nu varit med och burit denna tunga saneringsbörda. Regeringen säger inte *någonting* i propositionen om *någon* som helst tanke på att *någon* gång vilja göra någonting åt detta. År 1998 kommer att bli det sjätte året då pensionärerna skall bära den här bördan.

Min fråga till socialdemokraterna är: Hur ser ni på det här? Har ni någon ambition att lätta på krisbördan för pensionärerna, eller skall en del av krisuppgörelserna bestå för alltid? I så fall klingar ert tal om det ekonomiska läget ganska falskt.

Anf. 90 LENNART KLOCKARE (s):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag känner en stor glädje när jag står här i dag. Under det första året av den här mandatperioden har det fattats många svåra beslut här i riksdagen. Det har inte varit lätt. Många har haft det tungt under den här tiden. Det är därför jag nu kan ge uttryck för den positiva känsla jag har när vi nu kan göra någonting för dem som har haft det svårast. Dit hör barnfamiljer och även en del av pensionärerna.

Vem trodde att regeringen skulle klara att sanera ekonomin? Ja, i varje fall var det ingen i oppositionen. Den har mest varit kritisk till de åtgärder som har vidtagits.

Vad säger oppositionen nu då? Kan den vara med och dela glädjen över att vi kan föreslå förbättringar i den generella välfärden? Nej, naturligtvis inte. Den fortsätter med sin kritik och menar att det skulle vara bättre med bl.a. skattesänkningar, något som tydligen skall lösa alla problem.

Vi vill dock inte ha ett samhälle som enbart är på den starkes villkor. Vi vill ha ett samhälle som bygger på solidaritet, på att vi tillsammans bidrar efter förmåga och tar ett gemensamt ansvar för utsatta grupper.

Fru talman! Jag måste få berätta om ett telefonsamtal jag hade och som gav mig ett fint minne. Det var en kvinna som ringde mig och var bekymrad över att hon skulle få lägre folkpension nu när den skulle inkomstprövas. Hon räknade med att bli av med 400–500 kr i månaden. Självklart är det inte roligt att bli av med pengar. Men vi fortsatte vårt samtal och kom in på orsakerna till varför det var som det var, dvs. saneringen av ekonomin. Jag tog upp effekterna av alla åtgärder, t.ex. att räntorna hade minskat kraftigt. Då berättade kvinnan för mig att hon hade två gifta barn som båda hade varit på väg att sälja sina hus på grund av boendekostnaden, närmare bestämt de höga räntorna. Men nu, sade hon, kan de behålla sina hus när räntekostnaderna har minskat med ca 2 000 kr i månaden. Tänk vad bra det är för barnen, sade hon. Och tänk vad bra det är för barnbarnen att de kan få bo kvar hemma. Sedan sade hon: Jag kan acceptera att jag får mindre pension nu när det innebär att barnfamiljerna får möjligheter att bo kvar i sina hus.

Det här är ett av många samtal jag haft. Många har slutat i stort samförstånd, även om ingen har tyckt om att bli av med pengar – självklart. Men här såg kvinnan en direkt koppling till de besparingar som vi har gjort i samhället, både för att få möjligheter att behålla välfärden och för att unga människor skall kunna bo kvar i de bostäder de har startat med.

Fru talman! Vi skall nu debattera utgiftsområde 11, som framför allt berör folkpension och bostadsbidrag till pensionärer.

Omfattande åtgärder har krävts för att sanera statens finanser. Även pensionsområdet har varit föremål för besparingar. Redan under föregående regering begränsades uppräknings av pensionerna genom att basbeloppet minskades med 2 % före uträkningen. Från år 1995 begränsas uppräknings av folkpensionen med hänsyn till det budgetunderskott vi då fick ärva.

Från 1998 kommer folkpensionerna att räknas upp med 80 % av kostnadsprisindex på prisökningarna. Från 1999 sker uppräknings fullt ut med 100 % av prisökningarna. Genom den låga inflation som förelegat

under de två senaste åren har konsekvenserna av den lägre uppräknigen kunnat begränsas.

Fru talman! Jag vill i det här sammanhanget betona att utskottet tidigare uttalat behovet av en analys som tar sikte på levnadsnivån för hela pensionärskollektivet. Regeringen uttalar också i budgetpropositionen att en fortsatt utredning och analys av pensionärernas levnadsförhållanden, med särskild belysning av de kommunala avgifternas inverkan på levnadsförhållandena, kommer att prioriteras under budgetåret 1998.

Fru talman! När det gäller de äldre invandrarnas rätt till pension framhåller utskottet att det är angeläget att finna en lösning. Regeringen har i september i år tillsatt en särskild utredare med uppgift att se över vissa frågor rörande socialtjänstlagens samband med övriga trygghetssystem utifrån de förändringar som har skett i samhället under 90-talet. Jag vill erinra om att utlänningar som fr.o.m. januari 1997 får uppehållstillstånd i landet som skyddsbehövande får rätt att tillgodoräkna sig bosättningsstiden i hemlandet.

För att få oavkortad garantipension fordras 40 års bosättning i landet. Men för att tillgodose önskemålet att även personer med endast kort anknäringstid till Sverige skall få sin försörjning tryggad genom pensionssystemets försorg, samtidigt som totalkostnaderna för garantipensionen hålls inom uppställda ramar, har man diskuterat en tudelad garantipension.

I Ds 1997:66 beskrivs principerna för hur en sådan tudelad garantipension skall kunna konstrueras. Men med hänsyn till att det pågår en beredning har man inte gjort något ställningstagande. Utskottet har den inställningen att frågan skall få en snar lösning när beredningsarbetet är klart.

Fru talman! När det gäller utbetalningen av pensionerna har pensionsorganisationerna framfört ett önskemål om att tidigarelägga utbetalningarna. Det innebär att man från januari 1998 kommer att betala ut pensionerna den 18 och 19 i månaden. Även innevarande månad kommer pensionärerna att få sin pension utbetald den 18 och 19. Det tycker jag känns trevligt.

När det gäller änkepensionen, dvs. inkomstprövningen av folkpensionsdelen, anser utskottet att det har varit en nödvändig åtgärd för att sanera statens finanser. Om statens ekonomi varit i ordning vid maktskiftet 1994 skulle många av de här svåra åtgärderna inte ha behövt genomföras.

Fru talman! Det är ändå med glädje jag kan konstatera att kompensationsgraden för bostadstillägget till pensionärerna höjs från 83 % till 85 %. Höjningen skall gälla fr.o.m. 1998. Jag vet att pensionsorganisationerna uppskattar de förändringar som regeringen föreslagit i propositionen och som utskottsmajoriteten står bakom. Men självklart skulle organisationerna önskat ytterligare åtgärder på pensionsområdet, t.ex. att återställa det beslut som fattades under den borgerliga regeringens tid och innebar att man reducerade basbeloppet med 2 % innan man räknade ut pensionen. En återställare i dag skulle kosta i storleksordningen 3,8 miljarder. Tyvärr saknas de pengarna.

Fru talman! Regeringen har valt en annan väg för att ge pensionärskollektivet trygghet. Under de närmaste åren kommer regeringen att satsa 16 miljarder extra på vård, omsorg och skola.

Ingen pensionär skall behöva känna oro för att bli gammal. När man åldras skall det vara en självklarhet att man skall kunna känna trygghet och veta att man får god vård och omsorg. Det är inte minst viktigt för den enskilde pensionären, men även för de anhöriga.

Det har vid flera tillfällen i medierna visats på brister i omvårdnaden om de äldre. Det är därför nödvändigt att kommuner och landsting får resurser för att öka kvaliteten i vården och omsorgen. Jag kan bara beklaga att inte riksdagen enhälligt står bakom regeringens förslag om extra medel för detta viktiga område.

Fru talman! Skulle det bli regeringsskifte efter nästa val måste faktiskt väljarna veta att med en borgerlig regering kommer det inte att bli några extra medel för vård och omsorg. I stället vill moderaterna spara ytterligare i kommuner och landsting. De anser tydligen att det är viktigare med skattesänkningar som gör att den enskilde kan lösa problemen med sin egen omsorg.

Fru talman! Innan tiden rinner ut skulle jag vilja anknyta till det som Rose-Marie Frebran sade i sitt senaste anförande. Jag tycker att det är litet konstigt att inte Rose-Marie Frebran skiljer på den kongress som vi hade i Sundsvall och det budgetarbete som regeringen höll på med. Att det kom ut uppgifter om budgeten i samband med kongressen är en helt annan sak.

Rose-Marie Frebran talar om de dammluckor som har öppnats. Ja, nu har vi lyckats med att sanera ekonomin och då är det självklart för oss att vi skall se till att de som har haft det svårast under saneringsperioden också skall vara de första som får hjälp. Jag kan bara ställa en fråga till Frebran: Vad är det för fel med att höja barnbidraget, vad är det för fel att höja ersättningsnivåerna?

Anf. 91 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Regeringspartiets företrädare Lennart Klockare inledde sitt anförande med att tala om att det var en stor glädje för honom att stå i talarstolen i dag. Han talade om att man nu skulle kunna göra någonting åt dem som har haft det svårast under de gångna åren. Han talade om solidaritet, han talade om att vi nu skulle visa gemensamt ansvar för utsatta grupper. Jag tror, fru talman, att han t.o.m. avrundade sitt inlägg med att säga att han kände stor glädje då också.

Några som inte känner stor glädje i dag, Lennart Klockare, är de änkor som har drabbats av de försämringar i änkepensionssystemet som har införts. Några vet inte om att de är drabbade. Det gäller den regel som handlar om att man har minskat omställningstiden från 12 månader till 6 månader. Men de som redan är änkor vet förstås om de försämringar de har råkat ut för.

Jag ställde i mitt inlägg tidigare frågan om jag hade fattat det rätt av budgettrycket att den åtgärd som i utskottet beskrivs som att man inte fullt ut i dag har lyckats ta tillbaka försämringen bara är en hundradel. Jag skulle gärna vilja att Lennart Klockare använde den tid han har i repliken till att ge besked: Är det så att det som man i dag kallar inte fullt ut är en hundradel av den besparing som har gjorts?

Den andra frågan är självklar efter Lennart Klockares inlägg: När kommer den här utsatta gruppen att få någon glädje av det Lennart Klockare känner glädje för?

Anf. 92 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Jag vill först och främst yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet i dess helhet och avslag på reservationerna, även på den reservation som rör delpensionen.

På Bo Könbergs fråga vill jag svara att om Bo Könberg, som var minister under förra regeringen, hade tagit ansvar för ekonomin då, så att vi hade klarat av att starta från ett annat utgångsläge än vi gjorde vid den här tiden, hade mycket också sett annorlunda ut.

Det som vi har gjort när det gäller änkepensionen har varit nödvändigt av den anledningen att vi skulle sanera ekonomin. Jag har en djup medkänsla med alla dem som har blivit av med sin folkpension eller delar av den. Det är självklart att det är beklagligt. Men i det här sammanhanget har vi gjort undantag så att alla med barn under 12 år inte omfattas. Inte heller de med bostadsbidrag och de som är över 65 år omfattas av förändringarna i änkepensionen.

Anf. 93 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Så kom det vanliga argumentet igen. Man tog över ett budgetunderskott, och Könberg och de andra ministrarna skulle ha sett till att det inte blev något underskott. Det kan man möjligen säga. Men man skall inte säga det om man hör till det socialdemokratiska partiet och när man har suttit i opposition under den förra mandatperioden och röstat emot mängder av besparingar, som t.ex. Lennart Klockare gjorde.

Jag återgår nu till frågan som vi diskuterar, dvs. änkepensionerna. Jag fick inte nu heller något svar. Det tycks vara omöjligt. Jag försöker en tredje gång. Lennart Klockare har ju repliktid kvar.

Är det ni har gjort för att mildra effekterna av den stora besparingen på ca 800 miljoner på änkorna en hundradedel eller inte. Svara!

Anf. 94 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Det var trevligt att Bo Könberg erkänner att han borde ha tagit ett större ansvar för ekonomin under regeringstiden. Det tackar jag särskilt för. Jag tror att Bo Könberg även har läst detta i propositionen. Vi vet båda två att besparingen är i storleksordningen 800 miljoner kronor. Bo Könbergs bedömning är korrekt i att bland de förändringar som föreslås finns att privata pensionsförsäkringar undantas.

Anf. 95 MARGIT GENNSER (m) replik:

Fru talman! Det är alltid med stor förvåning jag lyssnar på herr Klockare när han talar om ekonomi. Att det har gått bra med budgetsaneringen skall man nog tillskriva – det sporde jag tillsammans med Stig Rindborg i en motion för två år sedan – de automatiska stabilisatorerna, dvs. att strukturen i Sverige är ovanlig. Det finns få stora multinationella företag som är resultat känsliga, och det finns en stor offentlig sektor som ger utslag när det går ned. När det går ned sker det med rejäl fart, och när det går upp sker det med rejäl fart. Det är därför det är lätt att göra den typen av budgetsanering. Läs i Ekonomisk debatt, nr 3 i år av Ulf Jacobsson, så kan herr Klockare lära sig litet mer. Jag tycker att vi skall ha en någorlunda insiktsfull debatt.

Jag vill ta upp en annan sak. Det fanns en altruistisk änka, och hon var glad för att en del av hennes änkepension hade tagits bort. Varför har inte herr Klockare gått på dem som har delpension och frågat om de vill avstå den? Jag tror att det hade varit socialt mer rättfärdigt. Men det satte man sig emot. När pensionsreformen nu försenas vill man inte ändra på något.

Man säger att kommunerna skall få mer pengar, och det kommer att glädja alla pensionärer. Det är inte bara pengar som behövs. Det behövs mer av tankeförmåga i kommunerna. Helsingborg har upphandlat ett larmsystem som äldre pensionärer inte kan använda. Konstruktionen är så hård att det inte går att trycka in larmet. Det är också ett sätt att använda pengar. Det är ett tvivelaktigt förfarande som innebär att pensionärerna får betala för larmet, men när de larmar är det ingen som hör dem.

Anf. 96 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Margit Gennser kan betydligt mer om ekonomi än vad jag kan. Det ifrågasätter jag inte. Jag skulle gärna vilja veta lika mycket.

Margit Gennser pratade också i sitt anförande om sagor. Det är trevligt med sagor. I den verklighet vi lever i, Margit Gennser, hör sagorna inte riktigt hemma. Vi lever faktiskt i en verklighet. Det är den vi måste göra något av. Det skulle vara klädsamt om Moderaterna – trots att det med hög fart går upp och ned i ekonomin – kunde säga att regeringen har gjort ett bra jobb med saneringen av ekonomin. Det skulle jag och flera andra uppskatta.

Anf. 97 MARGIT GENNSER (m) replik:

Fru talman! Det man inte kan man ta reda på. Så kan man tala med litet mindre bokstäver. Det var det jag menade att herr Klockare borde göra i fråga om ekonomin.

Jag tog upp Lewis Carrolls världsbekanta saga, som är en allegori skriven av en vetenskapsman. Han ville i litterär form visa problemen med att ständigt ändra regler. Det var det som Alice mötte i underlandet. Ibland tycker jag att det vore bra om vi var litet litterära i kammaren och lärde oss vad gångna generationer har skrivit och försökt visa, dvs. att skapa ett bättre och mer civiliserat samhälle.

Det är skadligt för civilisationer att ändra spelregler utan att betänka sig noggrant och utan framförhållning. Jag kan ge exempel på vetenskapsmän. Axel Axelrod har skrivit en alldeles utmärkt bok om *The evolution of co-operation*. Han visar att det är just ändrandet av regler som leder till svåra konflikter. Det är därför jag tog med *Alice i Underlandet*. Det är lättare att förklara mekanismerna i den här kammaren med hjälp av en saga än att redogöra för vetenskapliga hypoteser.

Anf. 98 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Det är fascinerande att höra Margit Gennsers ekonomiska utläggningar och beskrivningar i form av sagor. Jag uppskattar det.

Margit Gennser ställde en fråga till mig om delpensionen. Delpensionen skulle avskaffas i samband med att den nya pensionsreformen tillträder. Nu skjuter man på avskaffandet av delpensionen. Inom det nya systemet – vilket Margit Gennser mycket väl vet – skall det finnas möjlighet att lämna yrkeslivet tidigare än vad som eljest var avsett.

Anf. 99 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Det som alltid har fascinerat mig med socialförsäkringssystemen är att de griper in överallt. Det för mig förstås in på frågan om de äldre invandrarna som inte får folkpension. Det handlar om de invandrare som har fått stanna här av humanitära skäl. De har inte samma flyktingstatus som de som har fått stanna här med stöd av konventioner eller som betraktas som skyddsbehövande i övrigt. Deras problem löses inte i och med förslaget om ett nytt garantipensionssystem. De blir inte heller lösta med hjälp av den tudelning som Lennart Klockare talade om i talarstolen för en stund sedan. Det kommer fortfarande bara att gälla konventionsflyktingar och skyddsbehövande i övrigt – som inte är detsamma som humanitära skäl. Här kan två betydelsefulla men helt olika områden kopplas ihop.

Jag vill att Lennart Klockare tar med sig detta hem och säger till utredaren att problemet med de äldre invandrarna som har fått stanna av humanitära skäl måste lösas i det nya garantipensionssystemet. Annars har vi kvar samma problem.

Jag ställde en fråga i min inledning till Lennart Klockare. De privata pensionsförsäkringarna i änkepensionen som skall undantas vid inkomstberäkningen ger en intäkt på 8 miljoner kronor. En hundraedel har Bo Könberg och andra sagt. Är den ideologiska förskjutning som detta innebär värd 8 miljoner kronor, Lennart Klockare?

Anf. 100 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Situationen för de äldre invandrarna är inte tillfredsställande i dag – om man uttrycker sig milt. Därför är det bra att vi förhoppningsvis kan få en lösning på frågan. Det pågår ett beredningsarbete. Vi får väl avvakta och se vad det blir för förslag. Jag vill betona vikten av att frågan får en slutlig lösning.

Ulla Hoffmann tar upp frågan om de privata pensionsförsäkringarna. I dag gör man ett avdrag på den privata pensionsförsäkringen upp till en viss nivå i deklarationen. Här har den delen kopplats ihop vid beräkningen av folkpensionen till änkepensionen – då skall de privata pensionsförsäkringarna undantas.

Anf. 101 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Det gäller inte bara att skjuta saker framför sig och hoppas på att de skall få en lösning. Jag vill att Lennart Klockare som har inflytande på regeringen och utredare osv. ser till att frågan om de äldre som har fått stanna av humanitära skäl också skall få någon form av pension och slippa gå på socialbidrag.

Jag skall, för stunden, lova Lennart Klockare att sluta plåga honom om 8 miljoner kontra ideologi.

Anf. 102 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! När det gäller tankarna om hur man skulle kunna åstadkomma en lösning av problemen för de äldre invandrare som har fått uppehållstillstånd av humanitära skäl tror jag inte att det är någon större skillnad mellan oss. Det är helt otillfredsställande att de skall behöva leva

på socialbidrag. Jag hoppas att vi skall finna en lösning på det, i varje fall så småningom.

När det gäller den ideologiska delen av Ulla Hoffmanns fråga vill jag svara att man i det här fallet har gjort den koppling som jag beskrev i mitt förra inlägg.

Anf. 103 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till Lennart Klockare angående det reducerade basbeloppet. När jag undrade om socialdemokraterna hade någon vilja att återställa basbeloppet, som ligger till grund för pensionsberäkningen, tyckte jag att jag fick ett svar. Jag vill gärna veta om det är ett definitivt svar och ett svar för framtiden.

Svaret var att socialdemokraterna har valt en annan väg. I så fall har vi kristdemokrater valt två vägar. Vi har även valt att ge kommuner och landsting mer pengar än vad de har fått tidigare. Men för Klockare var detta alternativet till oreducerat basbelopp.

De 8 miljarderna 1998, de 12 miljarderna 1999 och de 16 miljarderna 2000 kommer ju för övrigt inte att täcka det vårdgap – det gap mellan behov och resurser – som kommuner och landsting ser framöver. Vi kommer att ha ett gap på mellan 4 och 5 miljarder kronor kring år 2000.

Vi kristdemokrater har prioriterat även detta i ett finansierat budgetalternativ. Bl.a. genom minskade egenavgifter får kommunerna mer pengar i vårt finansierade alternativ än i socialdemokraternas. Men är det alltså den väg ni har valt definitivt och för framtiden? Är ni inte beredda att diskutera ett oreducerat basbelopp?

Anf. 104 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! När det gäller ett oreducerat basbelopp har vi i propositionen och även i vårt betänkande konstaterat att pengarna inte räcker till allt. Därför har vi, precis som jag sade i mitt anförande, i första hand lagt vikten vid att människor skall kunna känna trygghet i omvårdnaden och i omsorgen när de blir äldre. Det känns mycket angeläget att göra det.

Pengarna räcker kanske inte till allting, men med den minskning av arbetslöshet som kommer och som redan är på väg får kommuner och landsting ökade skatteintäkter när folk får arbete i stället för att uppbära bidrag eller ersättningar. De pengarna kommer också att kunna användas för att se till att vård och omsorg prioriteras.

Anf. 105 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Fru talman! Jag konstaterar att jag inte får något svar. Här får man bara själv spekulera i vad som döljer sig mellan raderna.

Hur är det med de ålderspensionärer som i dag inte upplever att de har råd att besöka tandläkare eller inte alla gånger har råd att lösa ut nödvändig medicin – har de en rimlig konsumtionsnivå? Är det ändå inte anständigt att ge någon form av svar inför framtiden på frågan vad socialdemokraterna vill göra med ett beslut som har ingått i en krisuppgörelse? Det är knappast någon måtta på självberömmelsen när det gäller hur ni har lyckats med saneringen. Därför borde man, tycker jag, kunna få ett svar.

Anf. 106 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Det har också tidigare väckts en fråga i detta sammanhang. Det var Bo Könberg som nämnde det särskilda bostadstillägget. Det tycker jag är en viktig del för de sämst ställda pensionärerna, som saknar ATP. De som har en hög hyra har då möjlighet att få det särskilda bostadsbidraget upp till 5 200 kr.

Jag beklagar naturligtvis om det finns människor som har det svårt och inte klarar av att lösa ut sin medicin. Vi skall inte ha ett sådant samhälle att människor inte har en skälig levnadsnivå. Det är någonting som vi socialdemokrater verkligen står för. Det är en viktig del i vår grundläggande ideologi när det gäller att ha en trygg välfärd i vårt samhälle.

Anf. 107 BIRGITTA GIDBLOM (s):

Fru talman! Även på det här utgiftsområdet har jag en motion, nämligen Sf233.

Som vi har hört tidigare här i dag har pensionärerna bidragit till saneringen av statens finanser. Nu höjs en del bidrag, bl.a. barnbidrag, a-kassa och sjukförsäkring, vilket jag tycker är bra. Det är nödvändigt, och det är möjligt därför att statens finanser utvecklas positivt. Men jag vill poängtera vikten av att också pensionärerna får en förbättrad ekonomisk situation.

Visserligen höjs nu bostadstillägget till pensionärer, och pensionen räknas upp med 80 % av prisökningarna nästa år och från 1999 med hela prisökningen. Det är bra. Men även basbeloppet bör räknas upp, och i min motion föreslår jag en successiv höjning.

Utskottet utgår från att regeringen skall återkomma med förslag om pensionernas beräkning, om ekonomiska möjligheter finns. Det ser jag fram emot.

Jag är medveten om att behoven är stora på många områden och att pengarna inte räcker till allt. Men pensionärerna bör också få höjd ersättning på grund av att avgifter av olika slag ökar. För pensionärer som bor på landsbygden utan kollektivtrafik slår också bensenprishöjningarna hårt.

Fru talman! Jag har inte heller här något yrkande, men jag förutsätter att utskottet bevakar pensionärernas ekonomiska utveckling. Om inte basbeloppet kan höjas inom en snar framtid så att alla pensionärer får en förbättring är det enligt min mening mest angeläget att se till att de pensionärer som har ingen eller låg ATP får sin ekonomiska situation förbättrad.

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Anf. 108 ULF KRISTERSSON (m):

Fru talman! För nästan exakt 40 år sedan utspelade sig här en familjepolitisk klassiker. Inte i plenisalens men väl i andrakammarsalens talarstol förklarade Jarl Hjalmarson varför ATP-systemet skulle bli precis så dåligt som de flesta i dag, om än motvilligt, inser och erkänner. ”Det är inte solidaritet”, sade Hjalmarson 1957, ”att vi som i dag bestämmer skaffar oss favörer genom att göra dem betalningsskyldiga som ännu inte har sitt ord med i laget. Vi kan regera över våra egna arbetsförtjänster, men låt oss i anständighetens namn inte samtidigt tala om samhörighet

mellan generationerna och lägga bördor på nästa generation, bördor som vi aldrig har frågat om den är beredd att bära.”

Han hade ju rätt, men han förlorade riksdagsomröstningen. Det är inte helt ovanligt. Däremot fick han aldrig veta att han också fick rätt, att vi nu påbörjar arbetet med att överge det ATP-system han misstrodde och bygga upp någonting som i varje fall liknar ett riktigt pensionssystem.

Om detta nya kan i varje fall sägas tre saker. För det första är det ett stort steg att bristerna och systemfelen i ATP nu uppmärksammas och att den principiella idén, att någon annan skall betala, nu ifrågasätts. För det andra är det beklämmande att detta vållar sådana konvulsioner inom socialdemokratien. För det tredje skall vi inte underskatta de små stegens långsiktiga kraft.

För det är ett systemskifte som genomförs i en viktig del av svensk välfärds- och familjepolitik. Vi slår in en kil mot idén om rent politiskt styrda trygghetssystem och bygger en hävstång för ytterligare förbättringar. Människor som förvaltar och råder över sin egen och familjens långsiktiga trygghet kommer att bli mer måna om att få vara i fred än om kortsiktiga löften på andras bekostnad.

Det här säger jag inte av skadeglädje mot dem som av missuppfattad historisk lojalitet lever kvar i 50-talet, utan därför att jag tror att det visar vägen för hur vi skulle kunna reformera också andra delar av den så viktiga men också så misstrodda och allt mer omoderna svenska välfärdspolitiken.

En annan svensk klassiker har av flera skäl gjort sig påmind i år. Det är makarna Myrdals läsvärda bok *Kris i befolkningsfrågan*. En orsak är naturligtvis att det här verket, som har inspirerat och retat i så många år, nu har publicerats på nytt. En annan orsak är den debatt om de svenska steriliseringslagarna som DN-journalisten Maciej Zaremba startade i våras och som makarna Myrdal rätt utförligt och på den tidens prosa argumenterar för i sin bok.

Men allra mest känd är naturligtvis *Kris i befolkningsfrågan* för dess syn på familjen. Ingenting är enklare än att i dag ironisera över den tidens absurda rationalism och *von oben*-attityd. Men att bara lyfta fram enskilda citat om hur barnen borde förvaras i isoleringsboxar av glas eller hur kvinnor med håg och fallenhet borde exploateras för eftersyn av åtta till tio barn är att göra det väl enkelt för sig.

Min avsikt är nämligen varken att håna eller att ironisera, utan att söka rötter till den svenska familjepolitiken och inte minst ställa frågan om inte förslag och synsätt som verkade rimliga i en tid kan bli alldeles orimliga i en annan.

För det råder ingen tvekan om att det i seklets början fanns stort utrymme för sociala reformatörer som i bokstavlig bemärkelse ville göra rent och snyggt i samhällets alla hem. Det råder heller ingen tvekan om att dessa omsorger rätt ofta var rätt närgångna, vare sig det handlar om överklassens närgångna välgörenhet eller om den intellektuella elitens kliniska förmynderi.

Medan andra länder slog in på en annan väg med ett myller av sociala skyddsnet valde vi i Sverige en väg där staten tog det helt dominerande ansvaret för socialpolitiken. Min poäng är inte att ta striden om varifrån vi kommer utan att fråga vart vi nu möjligen borde vara på väg. För det finns grundtankar om inkomstförsäkringar, om sparande, om generella

begripliga välfärdssystem som jag har stor respekt för. Men som flera kloka socialdemokrater brukade påpeka på den tid då förnyelse var ett levande begrepp inom rörelsen: Vi har bytt befolkning, värderingar och vanor i Sverige. Det är kanske dags att byta litet politik också.

Den svenska familjepolitiken och socialförsäkringarna fungerade bra så länge folk gjorde som staten sade och ville, så länge ekonomin växte varje år och generationerna var ungefär lika stora. Ingenting av detta gäller längre.

Misstro mot staten är kanske den främsta drivkraften när människor i dag funderar på hur de skall planera sin och sin familjs ekonomiska trygghet. Det handlar om arbetslösheten, men det handlar också om den triviala men viktiga insikten om att staten inte kan garantera några förmåner eller någon trygghet åt de få om inte de många både kan, vill och tillåts ta ett fullt ansvar för sig själva.

Den här misstron är en tyst revolution. Människor söker sig till stabilare trygghetssystem än dem politiken har att erbjuda. Var fjärde svensk pensionssparar i dag privat. Aftonbladet undersökte regeringens tilltro till pensionssystemet och fann att hälften där gör precis det som samma regering menar att dess undersåtar helst bör låta bli. Enligt SIFO tror 3 % av de tillfrågade på att staten i framtiden kommer att kunna garantera deras och deras familjers välfärd.

Men det är samtidigt en farlig tyst revolution. I stället för ett rakt och ärligt budskap om att statens åtaganden måste begränsas till dem som inte kan klara sig själva genomförs ständiga och komplicerade regeländringar som knappt ens försäkringskassan längre kan hålla reda på.

Jag tror faktiskt precis som Myrdals att familjepolitiken är en fundamental del av ett socialt trygghetssystem. Kan normala familjer med normala inkomster tillåtas försörja sig helt själva utan bidrag läggs en grund för att dessa familjer och deras barn skall vilja stå på egna ben även i framtiden.

Systemskiftet som behövs i svensk socialpolitik handlar alltså inte om att riva, rasera eller snåla, inte heller om att stillatigande se på medan förfallet bara tilltar. Det handlar om att vårda några viktiga svenska traditioner om jämlikhet och enkla rimliga system, men samtidigt se till att tryggheten anpassas till en modern tid och blir styrbar och påverkbar för var och en själv.

Robin Hood-retoriken är död sedan länge. Det är inte så att vi i Sverige tar från rik och ger till fattig, så som många tror eller i varje fall hävdar. Tre fjärdedelar av alla våra sociala transfereringar handlar om att ta i ett skede av livet och ge i ett annat. Det är rätt naturligt men knappast ett skäl för att ha världens högsta skatter och världens största offentliga sektor.

Vi behöver alla en kombination av försäkringar och sparande som gör att vi klarar av livets olika skiftningar och slipper oro oss för allt som kan inträffa. Generella, men mycket individuella inkomstförsäkringar ger i kombination med uppmuntrat privat sparande och lägre skatter alla familjer mer kontroll över sina egna liv. Sådana system skulle se till att den stora grupp svenskar som både kan och vill ta ansvar för sin egen försörjning får göra det och garanterar att det finns gemensamma resurser kvar för att hjälpa dem som inte klarar sig själva.

Debatten om hur detta skall utformas borde nu kunna föras i Sverige. Detta skulle bryta det sista tabut i svensk inrikespolitik. Tomma besvärjelser och söndagspredikningar om den svenska generella välfärdspolitiken eller att den gemensamma sektorn skall vara stark i Sverige orkar vi inte längre lyssna på ens i denna kammare.

I Sverige har de senaste 15 åren mycket förändrats och öppnats upp. Det som när jag gick i skolan var politiskt korrekta standarduppfattningar skulle i dag framstå som närmast extremistiska. I dag väcker löntagarfonder, förbjudna parabolantenner, tvång om söndagsstängda butiker eller förbud mot privata dagis möjligen en viss munterhet på landets olika lokalrevyer. Men Sverige har genomgått en rejäl mental liberalisering. Vi vet alltmer vad som inte fungerar och vad vi inte längre har respekt för.

Nu bör vi byta fokus. En reformering av den svenska socialpolitiken står faktiskt för dörren. Och att börja med familjepolitiken är banne mig inte det sämsta. Några steg i den riktningen föreslår vi i reservation 24, som jag härmed ber att få yrka bifall till.

Anf. 109 INGRID SKEPPSTEDT (c):

Fru talman! När det handlar om ekonomisk trygghet för familjer med barn var Centerpartiet pådrivande för att införa barnbidraget. Det var också under Fälldinregeringen som flerbarnstillägget infördes. När sedan riksdagen under 1995 valde att ta bort flerbarnstillägget och sänka barnbidraget bejakades inte det av Centerpartiet. Vi försökte få enighet i riksdagen mot den besparingen men moderaterna valde att stödja regeringen.

Nu höjs barnbidraget samtidigt som flerbarnstillägget återinförs, och då vill moderaterna behålla nuvarande nivå.

Centerpartiet ser i stället höjningen av barnbidraget som ett första steg på vägen mot ett mer sammanhållet stöd till barnfamiljerna. Genom sammanslagning av barnbidrag, flerbarnstillägg, föräldraförsäkring och hela eller delar av statens stöd till kommunerna för barn mellan 0 och 6 år och beskattning av detta skulle flera fördelar vinnas.

Dagens familjepolitiska system omfattar alla barnfamiljer men innehåller flera oacceptabla orättvisor. Som exempel kan nämnas att en förälder som inte hunnit etablera sig på arbetsmarknaden får 60 kr per dag, medan en höginkomsttagare kan få upp till 559 kr per dag vid föräldraledighet. Centerpartiet anser det inte vara god fördelningspolitik att ge mest bidrag till den som tjänar mest och missgynna deltidsarbetande och lågavlönade.

Den inkomstrelaterade föräldraförsäkringen har bidragit till att ensamstående kvinnor med barn i allt större utsträckning blivit beroende av socialbidrag. I dag är nästan varannan ensamstående med barn socialbidragstagare. Det är nästan dubbelt så många som på 1960-talet.

Centerpartiet vill införa ett samlat familjestöd till barnfamiljerna genom att slå samman föräldraförsäkring, barnbidrag och flerbarnstillägg, lika för varje barn i åldersgruppen 0–6 år. Det garanterar en grundnivå varje månad och möjlighet att disponera stödet under den tid och på det sätt som passar familjens behov. Det ger möjlighet att välja att vara hemma eller att betala för barnomsorg på det sätt som passar familjen bäst. Stödet blir liksom barnbidraget i dag ett konsumtionsstöd. Båda föräldrarna ges möjlighet att ta ut föräldraledighet, och för att stimulera papporna till detta vill vi behålla pappamånaden.

Föräldrastödet blir rättvist, eftersom det är lika för varje barn. Dessutom ger det föräldrarna stor valfrihet. Det är enkelt, robust och lättöver-skådligt. För åldersgruppen 7–16 år skall nuvarande obeskattade barnbidrag bibehållas. Familjestödet kan sägas vara en vidareutveckling av vårdnadsbidraget.

Centerpartiet anser att regeringen bör tillsätta en utredning om det familjepolitiska stödet och genomföra en utvärdering av vårdnadsbidraget. Regeringen bör återkomma med ett förslag om ett samlat familjestöd byggt på grundtrygghet.

Fru talman! Pappor och mammor skall bidra till sina barns försörjning även om de inte bor tillsammans med barnen. Det är en princip som är viktig för Centerpartiet, och den var också ett av motiven för det nya underhållsstödet, som infördes vid årsskiftet.

Enligt nu gällande bestämmelser beräknas återbetalningsskyldigheten på grundval av senaste tillgängliga taxering. Detta slår i många fall hårt mot återbetalningsskyldiga som t.ex. blivit arbetslösa efter det aktuella inkomståret. Centerpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet har nu tagit initiativ till ett tillkännagivande till regeringen att den i vårpropositionen bör återkomma med ett förslag med möjlighet att justera återbetalningsbeloppet, om inkomsten har ändrats väsentligt. Ett liknande system som det som gäller vid återbetalning av studiemedel kan vara en möjlig väg.

För oss är det angeläget att de som har återbetalningsskyldighet också har förmåga att betala, och därför är det viktigt att regeringen återkommer med ett sådant förslag.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag härmed yrka bifall till reservation 26 under mom. 25 men står givetvis bakom övriga reservationer. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 110 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! En liberal familjepolitik utgår alltid från barnens behov och barnens bästa. Den främjar jämställdheten och delat ansvar för hemarbete och skapar förutsättningar för att föräldrar skall kunna förena förvärvsarbete med familj.

Föräldraförsäkringen skall ha en ersättningsnivå på 80 %. Det är bra att den återgår till den nivån. Vi fortsätter också att hävda att mamma- och pappamånaderna skall ha en ersättningsnivå på 90 %.

Vi tycker att det är viktigt att värna om barnomsorgsgarantin, som innebär att alla barn över ett års ålder har rätt till daghemsp plats. Vi finner det självklart att valfriheten inom barnomsorgen skall värnas. Det är familjen och föräldrarna som själva avgör vilken omsorg deras barn skall ha.

Underhållsstödet skall utformas så att det understryker att föräldrarna också har ett gemensamt ekonomiskt ansvar för sina barn och deras försörjning.

Fru talman! Utifrån denna korta inledande deklARATION skall jag kommentera några frågor om familjepolitiken.

Familjepolitiken har under ett antal år varit utsatt för en rad beslut som inneburit att barnfamiljerna har fått bära en mycket stor börda. Jag tycker att det är bra att barnbidragen och flerbarnstillägget nu höjs och att föräldrapenningen ökar till 80 %. Som kammarens ledamöter känner till

*Fel! Okänt
växelargument.*

har Folkpartiet föreslagit detta i ett antal år men inte fått majoritet för det. Vi tycker att det är bra att problemet nu har lösts. På det sättet minskas barnfamiljernas bördor, vilket är bra.

Vi är många som kritiskt anklagat regeringen för att inte göra några reella konsekvensanalyser av hur olika besparingar slår innan beslut fattas. Avsaknaden av konsekvensanalyser har inneburit att många barnfamiljer drabbats oskäligt. Regeringen tycks inte bry sig om detta utan fortsätter att lägga fram förslag som den sannolikt redan i förväg vet drabbar oskäligt eller får effekter som inte kan accepteras.

Inte minst när det gäller socialpolitiken måste en sammanhållen konsekvensanalys göras, inte enbart av de förslag som läggs fram av regeringen utan också av det som sker i kommuner och landsting, dvs. av vilka effekter som den socialdemokratiska familjepolitiken får i sin helhet. Jag skulle vilja fråga utskottets taleskvinna: Är socialdemokraterna beredda att här i dag i kammaren säga ja till en sådan sammanhållen konsekvensanalys, som kan användas inför kommande förändringar eller som kan ligga som underlag för att ändra orimliga beslut?

Om det är så att man, som Lennart Klockare talade om, redan väger in dessa konsekvensanalyser, är det alldeles utmärkt.

Fru talman! Förvärvsfrekvensen hos kvinnor och män är i dag i stort sett lika. Trots detta har fördelningen av ansvaret för hem och familj inte ökat i samma grad. Kvinnor utnyttjar i väsentligt högre grad tiden i föräldraförsäkringen, och det är också de som oftast är hemma för vård av sjukt barn. Vi anser att en lång rad av förändringar måste komma till för att förbättra dessa förhållanden.

Införandet av pappamånaden kan successivt innebära att fler fäder utnyttjar en större del av föräldraförsäkringen. Vi anser att en tioprocentig ökning av ersättningen under den s.k. pappa-mammamånaden, som Folkpartiet kräver, är viktig eftersom papporna relativt sett tjänar mer än mammorna. Det skulle stimulera papporna att ta ut en del av föräldrapenningen om inkomstbortfallet kan reduceras något.

Folkpartiet ser på sikt att pappamånaden inte bara är viktig för barnen utan också kan medverka till att förändra attityder hos chefer och arbetsgivare. Samtidigt medverkar ett ökat uttag av pappamånaden till att öka kvinnors möjligheter till jämställdhet på arbetsmarknaden.

Resultatet av pappors deltagande i vården av barnen genom pappamånaden är en fråga som tydligen är intressant enbart för Folkpartiet. Regeringens ståndpunkt att pappamånaden förfaller, om den inte tas ut, är egentligen orimlig, eftersom familjen behöver alla de inkomster den kan få.

Eftersom pappornas inkomster är högre är en tioprocentig ökning ett rimligt tillskott för att föräldrarna i högre grad skall stimuleras att ta ett gemensamt ansvar för barnen.

Fru talman! När regeringen genomförde det nya underhållsstödet var Folkpartiet det enda parti som reellt motsatte sig förslaget i dess helhet. Vi anser att föräldrarna skall ta ett gemensamt ekonomiskt ansvar för barnen. Så är det inte i det system som gäller i dag. Vi påpekade det orimliga i att systemet, genom att underhållsbidraget utgår från taxerad inkomst, gör att många arbetslösa eller studerande riskerar att bygga upp en skuld plus ränta som de aldrig kan betala igen. Våra farhågor har tyvärr besannats långt mer än vad vi kunde föreställa oss.

Antalet underhållsskyldiga föräldrar som är föremål för kronofogdemyndighetens åtgärder är nästan dubbelt så många som i det gamla systemet. Förslag till hur besöksresorna och deras kostnader skall ordnas saknas fortfarande. Kritiken mot det nya systemet rasar fortfarande. Det är ju märkligt att det system som Norge avser att lämna blir det förslag som regeringen genomför. Tala om Norgehistoria!

Frågan kvarstår: Hur blir det med underhållsstödet? Kritiken har nu gått så långt att socialdemokraterna i utskottet insett att skuldbördan för de föräldrar som är arbetslösa eller studerande är helt orimlig. Om den ena föräldern går på knäna och inte kan betala går detta självfallet ut över kontakten med barnen.

Fru talman! Jag medverkar gärna till de skrivningar som finns i betänkandet bara vi kan få regeringen att snabbt hitta en lösning på problemet. Jag skulle vilja gå så långt som att ge en eloge till Mona Berglund Nilsson som har skapat denna möjlighet, eftersom något snabbt måste göras. Jag vill också poängtera att Folkpartiet fortfarande har åsikten att underhållsstödet skall göras om för att göra det rättvisare mellan föräldrarna. Men låt oss hoppas att de värsta avarterna kan undanröjas snarast innan regeringen bygger fast sig i ett system som inte går att ändra.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 25, 30 och 36, men jag står självklart bakom även övriga reservationer där Folkpartiet finns med.

Anf. 111 ULLA HOFFMANN (v):

Fru talman! Ganska tidigt kom den svenska familjepolitiken att integreras i den generella välfärdspolitik. Utgångspunkten för familjepolitiken har varit att kvinnor och män skall kunna förvärvsarbeta och ha familj på lika villkor. Föräldraförsäkringen, den utbyggda barnomsorgen och utvecklingen av äldreomsorgen har spelat centrala roller.

Nedskärningarna inom familjepolitiken hotar nu kvinnors rätt att kombinera förvärvsarbete med skötsel av små barn och också den mest fundamentala principen i vårt välfärdssystem, nämligen den att varje människa skall betraktas som en enskild individ i ekonomiskt hänseende. Särskilt utsatta är ensamstående mammor.

Budgetsaneringen har varit mycket kännbar, särskilt för barnfamiljer. För att klara livets nödort tvingas ca 700 000 personer att söka socialbidrag. Hushållens försämrade ekonomi har lett till att barnafödandet minskar dramatiskt, och trenden är nedåtgående. De som väljer bort att föda barn är kvinnor med låg inkomst. Om inte någonting görs kan barn komma att bli en klassfråga.

Kortsiktigt har det minskade barnafödandet hjälpt till att sanera statsfinanserna rejält. Men på längre sikt kommer det att bli förödande och få konsekvenser för bl.a. pensionssystemet. Vänsterpartiet anser att den kraftiga nedgången i barnafödandet måste tas på allvar, och vi vill därför att regeringen analyserar anledningarna och återkommer med förslag till åtgärder. Bl.a. måste konsekvenserna analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv.

Föräldraförsäkringen är oöverträffad när det gäller att underlätta för kvinnor och män att kombinera förvärvsarbete med barn. Vi anser därför att en utbyggd föräldraförsäkring måste prioriteras så fort resurserna tillåter. Vi vill också att de kvoterade föräldramånaderna successivt byggs

*Fel! Okänt
växelargument.*

ut. Ett viktigt jämställdhetsmål är att männen tar större ansvar för barnen. Det är därför bra att nivån i föräldraförsäkringen nu höjs till 80 % och att regeringen avvisar moderaternas förslag om 75 %. Helst hade vi sett att regeringen följt Vänsterpartiet och aviserat en höjning till 85 % år 1999 med målet 90 % så snart som möjligt. Vi anser också att den kvoterade föräldramånaden skall ha en förhöjd ersättningsnivå, nämligen 90 % redan nu. Vi har därför avsatt 200 miljoner i vår budget för detta ändamål.

Fru talman! En av de viktigaste genomförda reformerna för att främja kvinnors oberoende av enskilda män var införandet av bidragsförskottet. Kvinnan fick ekonomiska möjligheter att bryta upp från ohållbara relationer, liksom hon fick ekonomiskt stöd när mannen lämnade familjen. I gengäld har kvinnan blivit beroende av staten, vilket naturligtvis gör statens ansvar stort. Men så länge det finns föräldrar som inte tar sitt betalningsansvar vid en separation måste staten göra det.

Bidragsförskottet har nu ersatts med ett underhållsstöd. Vänsterpartiet står bakom principen att återbetalningsskyldigheten skall baseras på den underhållsskyldiges inkomst. Reformen har visat sig vara behäftad med allvarliga fel som undergräver legitimiteten i systemet. Ett sådant fel har varit att återbetalningsskyldigheten baserats på den senast taxerade inkomsten, vilket för i år är 1995 års inkomst. Den underhållsskyldige kan under tiden ha blivit arbetslös, vilket innebär stora ekonomiska svårigheter att göra en återbetalning som grundats på en mycket högre inkomst.

Ett sätt att lösa det problemet är att införa ett likadant återbetalningssystem som finns i studiestödssystemet, dvs. om inkomsten har förändrats med 15 % eller mer skall återbetalningen beräknas på aktuell inkomst. Detta har Vänsterpartiet föreslagit som en lösning, och socialförsäkringsministern har lyssnat. Det är därför mycket glädjande att vi i utskottet nu fått majoritet för att en liknande regel införs i underhållsstödet. Bakom överenskommelsen står Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Centerpartiet. Jag noterade att representanten för Centerpartiet sade Centerpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, och jag kan tänka mig att representanten för Socialdemokraterna kommer att sätta sitt parti först. Men det är i varje fall tre partier som står bakom.

I den parlamentariska grupp som utarbetade riktlinjerna för underhållsstödet drev Vänsterpartiet att man samtidigt som hårdare regler för återbetalning infördes också måste se över reglerna för umgängesresor och umgängesavdragen. Vi anser att familjepolitiken måste göra det möjligt för umgängesföräldrarna att dels ha ekonomisk möjlighet att umgås med sina barn, dels att de kostnader som då uppstår täcks av ett realistiskt umgängesavdrag.

Regeringens förslag på detta område går ut på att föräldrarna skall dela på kostnaderna för umgängesresor, och under förutsättning att föräldrarna har god ekonomi är det helt okej. Men vad händer med de föräldrar som inte har nog med pengar att dela kostnaderna? Vad händer med den mamma som inte har pengar för att dela kostnaderna för två umgängesresor i månaden? Vad händer med den pappa som inte har pengar över när underhållsstödet är betalt att dela kostnaden för två umgängesresor i månaden? Skall föräldrarna säga till de barn som skall sättas i centrum: Vi har inte råd. Ni kan inte åka och träffa mamma eller pappa.

Vän av ordning säger nu att det alltid går att söka ekonomiskt bistånd. Javisst kan man göra det. Men om kommunen inte går med på att ge ekonomiskt bistånd för umgängesresor är detta beslut inte överklagningsbart. Barn till föräldrar med låg inkomst kommer alltså i framtiden inte att kunna få den tillgång till båda sina föräldrar som regeringen talar om och som vi alla vill att de skall ha. Att få umgås med sina barn efter en separation har blivit eller kan bli en klassfråga.

Tidigare fick en umgängesförälder endast göra umgängesavdrag om barnet vistats hos mamman eller pappan i sammanlagt fem dagar. Umgängesavdragen är viktiga för föräldrarna. Jag har förstått att många föräldrar inte träffar sina barn just därför att de inte har råd. Reglerna måste därför moderniseras. Det är inte så dagens umgängesföräldrar umgås med sina barn. Bor man i närheten av barnen hämtar man dem kanske på dagis mitt i veckan, och man har dem hos sig varannan helg – från fredag eftermiddag till söndag eftermiddag.

I regeringens förslag har man försökt sig på att anpassa reglerna, och föreslår att om umgängesföräldern haft barnen hos sig sex dagar under en månad får man avdrag för umgänget. Hur många umgängesföräldrar har barnen hos sig sex dagar i månaden, när det vanligaste umgänget är varannan helg? Jag tycker att förslaget måste tänkas över för att underlätta för umgängesföräldrarna.

Fru talman! Det är inte så att familjepolitik bara behandlas i socialförsäkringsutskottet och bara gäller ekonomisk trygghet för familjer och barn. Det behandlas också i socialutskottet och lagutskottet. Jag vill här ta upp två grupper av barn som får särskilt illa.

Den ena är barn till missbrukande föräldrar. Vi vet att missbruket ökar när vi har hög arbetslöshet och när föräldrarna har dålig ekonomi. Den uppsökande verksamhet som tidigare har funnits i kommunerna har skurits ned nästan till utplåning. Polisen kontaktar inte sociala myndigheter när de dumpat av en alkoholiserad full förälder i hemmet. Ingen frågar efter hur barnen mår. De psykiska skador som dessa barn får av att i förtid tvingas bli vuxna, av att gång efter gång tvingas ta hand om en kränkande, svärande, ibland våldsam, men framför allt svikande förälder hänger med dem hela livet. Landsting och kommuner måste därför bedriva en aktivt uppsökande verksamhet och ge särskilt stöd till dessa barn även i vuxen ålder. Alla insatser för barn i en sådan utsatt situation måste vara avgiftsfria.

En annan grupp barn som får illa i familjerna är de som utsätts eller har utsatts för sexuella övergrepp. Det är många gånger svårt att ta till sig vidden av vad ett sexuellt övergrepp på barn innebär för barnet, för familjen, för närstående. Om en utsatt flicka skall kunna gå vidare i sitt liv, och så småningom kunna leva ett förhoppningsvis normalt liv, måste alla instanser, alla led i hennes behandling och rehabilitering fungera. Det finns inte utrymme för fler misstag då dessa blir en ny kränkning för barnet och försvårar rehabiliteringen. Den forskning och de undersökningar som har gjorts visar att det är hela den samhälleliga kedjan som måste ses över, inte enbart delar. Därför måste vi också ta initiativ till ett utskottsövergripande arbete. Ökningen av samtalen till BRIS visar på att barnen i vårt samhälle får illa.

Vi kommer i morgon att fatta ett beslut om ökad samverkan mellan myndigheter vad gäller rehabilitering för att underlätta för den enskilda

*Fel! Okänt
växelargument.*

människan att komma tillbaka till arbete. Jag tycker att vi därför också borde ta initiativ till ökad samverkan mellan myndigheterna för att underlätta för barn i kris. Kanske skulle vi kunna börja med att samverka över utskottsgränserna för att hjälpa de barn som far illa i vårt samhälle.

Fru talman! Genom det nya underhållsstödet har möjligheten för kommunerna att söka bidragsförskott hos försäkringskassan vid fosterhemsplaceringar tagits bort. De föräldrar vars barn har tvångsomhändertagits tvingas enligt SoL 34 att bidra till barnets försörjning genom att kommunerna kräver föräldrarna på underhållsstöd. Det är säkert i de flesta fall riktigt, men i andra fall kan det vara mycket olyckligt. Om t.ex. sonen i en familj blivit omhändertagen på grund av att han förgripit sig sexuellt på sin lillasyster tvingas föräldrarna betala underhållsstöd till kommunen för sonens fosterhemsplacering. Likaså tvingas föräldrarna betala underhållsstöd till kommunen även när barnet omhändertagits mot föräldrarnas vilja. Kommunens beslut är inte överklagningsbart. Det enda föräldrarna kan göra är att begära jämkning. Vi anser i Vänsterpartiet att kommunernas möjlighet att söka underhållsstöd i sådana här situationer bör återinföras.

Fru talman! Jag står självfallet bakom våra reservationer på utgiftsområdet, men yrkar för tids vinnande bifall endast till reservation 31 under mom. 32, reservation 37 under mom. 38 och reservation 38 under mom. 40. Det kanske t.o.m. var alla våra reservationer. Vi har ett särskilt yttrande vad gäller utgiftsmotionerna. De har ju alla avstyrkts i bilaga 4. Hade jag kunnat yrka bifall till bilaga 4 i de delar som gäller Vänsterpartiet hade jag gjort det.

Anf. 112 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Jag skall ta upp litet grand extra som jag inte hade räknat med när det gäller det generella försäkringssystemet. Det har man talat så stolt om i dag, och det är inte generellt i Sverige. Det är det jag tänker tala om.

Det finns en urholkad trygghet i dagens system. Miljöpartiet anser liksom regeringen att socialförsäkringen skall uppfylla krav på trygghet, rättvisa och effektivitet. Men vi hävdar att den offentliga försäkringens generalitet har blivit alltmer urholkad. De senaste årens stegrade arbetslöshet och svårigheter för unga att över huvud taget ta sig in på arbetsmarknaden gör att alltfler aldrig får en chans att kvala in i trygghetssystemen. Deras inkomster är för låga eller oregelbundna för att ge rätt till en ersättningsnivå som är stor nog att leva av.

Mellan åren 1980 och 1992 ökade antalet personer som är nollklassade i sjukförsäkringen från 10 till 16 %, vilket motsvarar omkring 900 000 människor. År 1996 handlade det om drygt 1,2 miljoner människor. Riksförsäkringsverket vet inte hur många av de människor som utgör denna ökning som är nollklassade på grund av att de saknar inkomst och hur många som ännu inte haft anledning att anmäla inkomst.

Nya regler 1992 medger att man får tillgodoräkna sig inkomst bakåt i tiden, vilket kan ha en återhållande effekt på anmälan. Men även om man antar att ökningen varit mycket modest de senaste fyra åren innebär det att omkring 1 miljon människor står utan den trygghet som regeringen väljer att kalla generell.

Nu är inte Ronny Olander kvar, men jag vill hävda att det är ett önsketänkande när man säger att vi har en generell socialförsäkring. Det har vi inte. Miljöpartiet vill ha det. Därför har vi lagt fram förslag om grundtrygghet och medborgarlön så att alla skall omfattas av detta.

En del är barnfamiljer, men många är ensamstående eller par utan barn. Den största gruppen kanske är de ensamstående. Dels är det många unga, dels är det många som efter skilsmässa kommer utanför. Särskilt män hamnar utanför och ramlar igenom just när de inte kan få eller inte har råd att ha kontakt med sina barn.

Många barnfamiljer har genom försämringar av socialförsäkringsnivåer, minskningar av bostadsbidrag och borttagandet och försämrandet av flerbarnstilläggen drabbats hårt under de här åren. Nu har flerbarnstilläggen kommit tillbaka, och den återställningspolitik som regeringen påbörjat välkomnar Miljöpartiet i det här fallet.

Barnfamiljer är ingen homogen grupp. I vårt förslag presenterar vi en ändring av barnbidraget. Det skall höjas till 1 100 kr och beskattas. Det här är egentligen mycket svårt. Man kan diskutera hur det förhåller sig, men det är generellt. Alla har samma summa. Ändå är det på något sätt behovsprövat genom att skatteskalan griper in.

Varför har vi satt beloppet så högt som 1 100 kr? Jo, det är för att man i lägre inkomstlägen definitivt inte skall hamna under 750 kr. Vid ännu lägre inkomster får man ganska mycket mer.

Den viktigaste reservationen i den här delen av betänkandet tycker jag är reservation 25 under mom. 25, som vi har yrkat bifall till. Vi har kommit överens om i utskottet att vi skall ha konsekvensanalyser innan beslut fattas. Det händer inte. Det har inte hänt än i dag. Man säger att regeringen skall följa dessa. Men det är någonting helt annat att göra det.

Miljöpartiet anser att man skall göra det ändå. Först gör man konsekvensanalysen innan man fattar beslut. Man skall försöka se hur beslutet slår. Därefter skall man följa upp hur det slog. Det blir en kombination som känns som både hängslen och livrem. Det tycker jag känns tryggt och bra. Det är viktigt att vi gör de här konsekvensanalyserna. I den här reservationen handlar det mest om barn. Men det hindrar inte att det är lika viktigt när det gäller andra försämringar eller förändringar. Man skall även se hur förbättringar slår.

Ungefär 40 000 föräldrar erhåller varje år ersättning från föräldraförsäkringen. Det är 40 000 personer med enbart 60 kr om dagen. Det har legat på den nivån så länge jag kan minnas. Nåja, litet längre minns jag förstås.

De här föräldrarna, som till 99 % är kvinnor, är unga och studerande. Eller också är de nyanlända flyktingar som genom försäkringens arbetslinje inte har hunnit kvalificera sig för en högre ersättning. Miljöpartiet anser att föräldraförsäkringen bör innehålla ett högre mått av trygghet. Vi föreslår därför en höjning av garantinivån till 180 kr om dagen.

En del av det här vill vi finansiera med att man tar bort garantimånaderna efter ett år, alltså upp till 15 månader. Då menar vi att detta skulle vara en rättvisereform. Om vi skulle hitta en bättre finansiering använder vi den, men det här är vad vi har hittat i dag. Sedan fyller vi på med vår skatteväxling. Det skulle ge en summa på 5 400 kr i månaden. Det är naturligtvis ingenting man kan leva på. Men med barnbidrag, bostadsbi-

*Fel! Okänt
växelargument.*

drag och kanske någon utfyllnad är det trots allt en stor trygghet jämfört med att ha 60 kr om dagen.

Vi i Miljöpartiet är också intresserade av att bygga ut föräldraförsäkringen. Vi vill ha kontaktdagarna kvar, men vi har i dagens läge föreslagit att man får spara åtta eller tolv kontaktdagar och att man får ta ut två dagar om året. Detta skulle ändå vara en förbättring jämfört med i dag, när man inte alls kan delta i skolan utan att förlora arbetsinkomst. Kontaktdagarna skulle vara en bra sak att återinföra. Det betyder kanske inte så mycket att ta de här tolv dagarna från ett helt års ledighet, för barnets skull.

Vi skulle vilja bygga ut föräldraförsäkringen upp till två år så småningom – men det är bara en vision. 18 månader är vad vi föreslår i dag, men då blir det ingen betalning. Man skall alltså ha *rätt* att ta ledigt i upp till ett och ett halvt år. Miljöpartiets mål är att finansiera det med föräldraförsäkringen. Det har vi ännu inte råd till, men man måste ju ha ett mål för att komma någon vart och utvecklas vidare.

Inom Miljöpartiet vill vi också öka pappa-mamma-månaden till tre månader. Det tycker vi skulle vara önskvärt. En månad är väldigt kort.

Vi i Miljöpartiet anser att lagen om underhållsstödet i princip är ett steg i rätt riktning. Vi tycker att alla människor skall ta ansvar för sina barn – både män och kvinnor, både pappor och mammor. Men detta har slagit fel, vilket har gjort att de som har väldigt liten inkomst får börja betala för tidigt. Vi vill att grundavdraget skall höjas till 48 000 kr innan man börjar ta något, och att regeringen skall satsa 100 miljoner på resor för dem som behöver det. Det har ju visat sig att en del, mest pappor men även mammor, inte har råd att besöka sina barn. Det är ju horribelt! Det är ju barnet som är det viktiga här, och därför måste man gå in med någon sorts finansiering så att dessa föräldrar kan besöka sina barn eller också för barnets resor. 48 000 i grundavdrag skulle också betyda ganska mycket för de föräldrar som har en låg inkomst. Miljöpartiet förstärker alltså sin budget här.

Det är inte bara försörjandet av barnet som är viktigt, utan det är också kontakten mellan barnet och föräldern. Vi talar ju i andra sammanhang om att man skall ha rätt till kontakt med sina föräldrar. Det är barnets rätt att få träffa sina föräldrar som skall framhåvas i de fall där det går.

När man däremot kommer in på att tvinga till gemensam vårdnad genom domar har i alla fall jag en annan inställning. Detta kommer upp senare.

Jag tackar för ordet och återkommer ännu en gång i dag.

Anf. 113 ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 27. I den reservationen tar vi upp frågan om rättvisa principer för familjepolitiken, synen på hemarbete och behovet av en översyn av familjestödet i dess helhet. Det är alltså en liknande syn som Centerpartiet har framfört på den punkten.

Vi kristdemokrater har länge arbetat för goda ekonomiska villkor för familjerna för att de skall kunna fullgöra sina uppgifter på bästa sätt. Föräldrar skall ha goda möjligheter att själva välja arbetstider och omsorgsformer utifrån individuella behov och önskemål.

Därför är det bra att Socialdemokraterna på några punkter förbättrar för barnfamiljerna. Det är bra att barnbidraget höjs igen. Vi kristdemokrater tycker däremot inte att det sätt på vilket det i sin helhet sker är bra. Vi tycker nämligen att man borde försöka ha litet större fördelningspolitisk träffsäkerhet i stödet.

I dag är det bara bostadsbidraget som direkt riktas till de mest resurs-svaga hushållen och familjerna. Därför skulle vi kristdemokrater vilja se att man sänkte det rent generella bidraget något och höjde det riktade bidraget i motsvarande mån. Detta framförde vi redan i samband med att barnbidraget sänktes. Därför föreslår vi nu en modell där man höjer det allmänna barnbidraget till 700 kr i stället för att gå tillbaka till 750 kr. Vi föreslår att man använder den femtiolapp som blir över på varje barnbidrag till den barnrelaterade delen i bostadsbidraget – den som inte har någon som helst relation till bostadskostnaden. Den är ju i själva verket en form av behovsprövat barnbidrag.

Jag hoppas att det inte bara skall bli ett reflexmässigt avståndstagande från en sådan modell. Detta är ju inte på något sätt nytt. Det finns ju redan. I bostadsbidraget finns nämligen denna behovsprövade barnrelaterade del. Det är alltså en princip som redan accepterats av alla partier och som vi kristdemokrater bara skulle vilja förstärka något så att de som behöver det mest skall få mer resurser.

Det är också bra att Socialdemokraterna återför flerbarnstillägget. Detta gör man efter att ha gjort fördelningspolitiska analyser av saneeringsprogrammet, vilket man borde ha gjort innan man fattade beslutet. Det är tur att de här analyserna över huvud taget görs. I utskottet har vi väldigt ofta haft uppe frågorna om konsekvenspolitiska analyser. Detta är ett exempel där man inte har analyserat i förväg, utan efteråt kommer på att detta har drabbat flerbarnsfamiljerna för mycket. På det här sättet blir det ändå möjligt för regeringen att vara efterklok och att i efterhand åtgärda detta. Men om man hade analyserat detta i förväg kunde man ha utformat åtgärderna på ett annat sätt, och de familjer som har berörts kunde ha sluppit en hel del av den ekonomiska stress som de nu lever med. Denna stress är för övrigt ett stort problem på många olika sätt, även för folkhälsan.

Vi kristdemokrater föreslår också att det vårdnadsbidrag som fanns 1994 återinförs. Jag menar då inte exakt det gamla vårdnadsbidraget i repris, utan i en förbättrad variant för ökad valfrihet och flexibilitet och större rättvisa mellan barnfamiljerna.

Många undersökningar visar att både mammor och pappor skulle vilja ägna mer tid åt barnen, särskilt när de är små. Opinionsinstitutet Gallup genomförde för en tid sedan en undersökning för Expressens räkning. Den visade att 70 % av kvinnorna och 25 % av männen skulle vilja ha möjlighet att vara hemma med sina barn i minst tre år. En jämnare fördelning mellan förvärvsarbete och omsorg om de egna barnen tror vi kristdemokrater skulle medföra flera positiva effekter för familjerna och för samhället i stort. Familjestabiliteten skulle öka, och kontakten mellan föräldrarna och barnen skulle förbättras. Vi kristdemokrater tilltror familjerna förmågan att själva avgöra hur de bäst skall utforma tillvaron tillsammans med sina barn, och vad som är bäst för barnen och familjen.

Den gemensamma nämnanen för nästan alla småbarnsföräldrar i dag är att man skulle vilja ha mer tid för barnen. Barnen å sin sida uttrycker

**Fel! Okänt
växelargument.**

väldigt ofta en längtan efter tid, en längtan efter att få vara med sina föräldrar.

Vi försöker hitta lösningar för att dessa två behov skall få mötas, dvs. det som föräldrarna känner och det som barnen känner. Det handlar om full valfrihet för familjerna. Vår syn på familjepolitiken är inte konstigare än så. Därför föreslår vi återigen att vårdnadsbidraget införs på en bättre och högre nivå.

Vi är litet besvikna över att det från socialdemokratiskt håll sällan talar med särskilt stort engagemang om familjens betydelse. Något av det allra viktigaste dokument som en regering lämnar ifrån sig måste väl ändå anses vara regeringsdeklarationen. Nu har vi under den här mandatperioden fått fem regeringsdeklarationer. En varje höst – det är fyra. Och så en när Persson tillträdde. Det är fem regeringsdeklarationer. Vi har inte sett eller hört särskilt mycket om familjen. Nu senast var det väl kemiskt rent från allt som kunde anknyta till familjen och familjepolitiken.

Vi tycker att det är väldigt sorgligt. Och det vore – om det tillåts mig ett fromt uttryck – en nåd att stilla be om att något från Storbritanniens nya Labour fick spilla över på den svenska socialdemokratin.

Anf. 114 MONA BERGLUND NILSSON (s):

Fru talman! Vi diskuterar nu utgiftsområde nr 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn. Jag kommer att beröra alla utgiftsområden utom underhållsstödet, som Margareta Israelsson senare kommer att tala om.

En mycket viktig del i den generella välfärden är familjepolitiken. De centrala delarna är att barn skall ha en trygg och stabil barndom, att familjer skall ha en draglig levnadsstandard och att både pappa och mamma skall kunna kombinera arbete med omsorg om sina barn. Alla barn skall ha rätt att känna sig efterlängtade och älskade. Det är vi politiker som skall hjälpa till att utforma en politik som stöder barn och föräldrar.

Målen för det ekonomiska familjestödet är att utjämna levnadsvillkoren mellan familjer med barn och familjer utan barn. Stödet skall underlätta föräldrarnas möjlighet att kombinera förvärvsarbete med föräldraskap. Särskilt ekonomiskt stöd skall lämnas till barnfamiljer i utsatta situationer.

När vi socialdemokrater kom tillbaka i regeringsställning 1994 deklarerade vi vår syn på familjepolitiken. Trots de ekonomiskt kärva tider vi då befann oss i, betonade vi hur viktigt det är att prioritera en politik som ger barnen trygghet och som ger möjlighet för båda föräldrarna att förena föräldraskap och förvärvsarbete.

Situationen i landet var inte speciellt gynnsam, ekonomin var i gungning och arbetslösheten ökade kraftigt. Det första vi gjorde – och det deklarerade vi redan före valet att vi skulle göra – var att ta itu med saneringen av ekonomin. Grunden för välfärden var hotad. Jag tyckte många gånger att det var svåra beslut vi fattade, inte minst för att de slog särskilt hårt mot barnfamiljerna. Visst var det svårt att möta dem som hade det ekonomiskt svårt, men samtidigt vet jag nu att det vi gjorde var rätt. Nu har vi fått ekonomin på bättringsvägen, och vi har råd att satsa litet igen.

Analysen visar att det har varit barnfamiljerna som drabbats hårdare än andra familjetyper. De har fått bära den tyngsta bördan. Utskottet anser därför att det är positivt att den sanering som genomförts nu möjliggör vissa reformer som kan förstärka barnfamiljernas ekonomi.

Det handlar om att barnbidraget höjs den 1 januari 1998 till 750 kr i månaden. Det gäller också det förlängda barnbidraget som ges till barn i grundskolan och vissa andra skolor samt studiebidrag för dem som studerar i gymnasieskolan.

Det handlar också om att flerbarnstillägget förbättras. Tillägg lämnas med 200 kr per månad för det tredje barnet, 600 kr för det fjärde barnet och 750 kr per månad för det femte barnet och därefter följande barn.

Förslaget innebär att familjer där t.ex. ett barn har varit tvunget att avbryta sina studier eller där man har fått sänkt flerbarnstillägg efter den 1 januari 1996, nu har möjlighet att på nytt söka bidraget. De flerbarnsfamiljer som fått barn under åren 1996 och 1997 omfattas också av de nya reglerna. Redan i oktober 1997 ändrades också utbetalningsdagen för barnbidraget till den tjugonde i månaden. Det är något som har stor betydelse för många familjer.

Det allmänna barnbidraget har under det senaste halvseklet varit en viktig del i svensk generell välfärdspolitik. Barnbidraget är lika stort för alla barn och är inte behovsprövat. Det system vi har i dag omfördelar resurser dels mellan familjer utan barn och familjer med barn, dels mellan hög- och låginkomsttagare genom att skatt betalas i relation till inkomst samtidigt som bidraget betalas ut lika för alla barn.

I detta sammanhang vill jag nämna att utskottet inte anser att det finns skäl att införa ett barnrelaterat grundavdrag såsom Moderaterna föreslår. Ett grundavdrag vid den kommunala beskattningen skulle innebära att skattebasen för kommunerna minskar väsentligt och att kommunernas redan hårt ansträngda ekonomi ytterligare kommer att försämrats.

Fru talman! Det är glädjande att vi nu också kan göra förbättringar i föräldraförsäkringen. Fr.o.m. den 1 januari höjs ersättningen när det gäller föräldraförsäkringen och havandeskapspenningen till 80 % av inkomsten. Utskottets majoritet stöder höjningen och har tidigare uttalat att en rimlig ersättningsnivå inte bör vara under 80 %. Att vi nu på grund av att ekonomin stabiliserats har råd att göra denna förbättring är mycket tillfredsställande för mig som socialdemokrat.

Föräldraförsäkringen sätter barnen i centrum. Den ger båda föräldrarna möjlighet att vara hemma hos barnen på heltid eller minska arbetstiden. Genom föräldraförsäkringens flexibilitet kan familjer med mycket olika villkor utnyttja tiden med barnen efter sina behov. Med stöd från föräldraförsäkringen har barnen möjligheter att få en god och nära kontakt med föräldrarna.

I detta sammanhang vill jag kommentera att utskottet avstyrker motioner om vårdnadsbidraget. Jag anser att en familjepolitik som bygger på en flexibel föräldraförsäkring, en väl utbyggd barnomsorg av god kvalitet, barnbidrag och en bra skola främjar jämställdheten och ökar valfriheten för både kvinnor och män. Det är en familjepolitik som ser både till barnens och föräldrarnas bästa.

Ett vårdnadsbidrag blir mest intressant för dem som redan har råd att stanna hemma, dvs. familjer med en högavlönad man och en hemmafru. I kronor blir det allra mest värt för de familjer där bägge föräldrarna förvärvsarbetar, har goda inkomster och kan anställa en barnflicka.

Vårdnadsbidraget infördes 1994, men togs bort genom ett av de första besluten den socialdemokratiska regeringen fattade. Vårdnadsbidraget verkar i rakt motsatt riktning mot den vi vill ha. Med ett vårdnadsbidrag

*Fel! Okänt
växelargument.*

skulle framför allt kvinnorna stanna hemma, och de skulle få sämre villkor i arbetslivet än i dag. Dessutom skulle de bli beroende av mannens inkomst. Kvinnorna skulle tappa fotfästet på arbetsmarknaden, och i det ligger det största hotet mot jämställdheten.

Föräldraförsäkringen har på ett avgörande sätt bidragit till en förändring av den traditionella arbetsfördelningen i hemmen mellan kvinnor och män och gjort det möjligt att förena förvärvsarbete med föräldraskap. Införandet av den s.k. pappamånaden var ett sätt att få fäder att i större utsträckning utnyttja föräldraförsäkringen samt att markera att vården av barnen är båda föräldrarnas ansvar. Det är viktigt att rätten till föräldrapenningen är knuten till föräldraskapet.

Fru talman! Utskottet har behandlat en motion från Moderaterna som bl.a. handlar om havandeskapspenningen. Moderaterna menar att havandeskapspenningen skall sammanföras med sjukförsäkringen. Från utskottets sida har vi beslutat att inte ställa oss bakom detta förslag. Föreslagna förändring skulle innebära att gravida kvinnor som av olika anledningar inte kan utföra sina arbetsuppgifter missgynnades i förhållande till andra kvinnor. Det går dock inte att relatera arbetsförmåga till sjukdom. Därför skulle man inte kunna få sjukpenning, utan man tvingas att använda en del av föräldrapenningen – en föräldrapenning som jag anser skall vara till för att ge utrymme för en nära relation mellan barnet och dess förälder.

Jag tycker att det är en orimlig åtgärd att ta bort dagens havandeskapspenning. Se bara hur det är för dem som i dag jobbar inom vården eller äldreomsorgen! Trots att tekniken har förbättrats handlar det ofta om ett tungt arbete som inte blir lättare av att man bär på ett barn. Jag är mycket nöjd med att en majoritet i utskottet säger nej till denna förändring av havandeskapspenningen och påminner återigen om att vi i stället vill höja ersättningen till 80 % av inkomsten.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 115 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Fru talman! Jag återkommer till barnbidraget. Det är en väsentlig fråga. Jag undrar vilken uppfattning Mona Berglund Nilsson har när det gäller talet om att höja barnbidragen för de barnfamiljer som har det dåligt ställt. För dem som har socialbidrag dras det underlaget bort. De får alltså inte ett öre mer än vad de förut hade. Den här höjningen gäller således inte alla barn.

Några hamnar så högt att de slipper begära socialbidrag, men det är inte den gruppen som jag i första hand avser. Inte heller den gruppen får ju någon förbättring. Det är bara det att de slipper begära socialbidrag.

Det är viktigt att vi får klart för oss vad Socialdemokraterna säger om denna situation. Har man glömt det här eller är det kanske så att man inte har tänkt på det? Handlar det om en brist på konsekvensutredningar? Varför är det på det här sättet? Tycker man att det är helt okej? Jag har frågat om detta två gånger tidigare i dag. Av statsrådet Klingvall fick jag inte något svar. Hon förklarade bara hur det är. Vi i utskottet vet nog rätt så mycket om hur det är, men vi vill ha svar på *varför* det är som det är.

Anf. 116 MONA BERGLUND NILSSON (s) replik:

Fru talman! Ragnhild Pohanka, vi får nog försöka reda ut detta. Höjningen av barnbidraget är mycket bra. Det håller väl Ragnhild Pohanka med om, eller hur? Att få socialbidrag är dock en helt annan sak. Den som får socialbidrag har ingen inkomst. I och med att inkomsten blir högre – så blir det ju genom barnbidraget, som faktiskt är en inkomst – sänks bidraget.

Anf. 117 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Fru talman! Jag ser här en logisk kullerbytta. Barnbidraget är avsett för barnen. Det handlar inte om föräldrarnas inkomst. Men nämnda barn får ingen höjning. De barn som har det allra sämst i samhället får alltså inte mer på det här sättet. De har ju redan utsatts för noggranna utredningar för att få barnbidraget. Nu kommer regeringen med ett förslag här som jag tycker är bra. Jag tycker alltså inte att det är fel. Sänkningen av barnbidraget var kanske nödvändig. Jag vill inte uttala mig om det; det hela var i alla fall tveksamt. Att man nu återinför högre barnbidrag tycker jag är utmärkt, men barnen i de familjer som har det allra sämst får, som sagt, ingen förbättring.

Anf. 118 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Till Mona Berglund Nilsson har jag ställt en enda fråga. Det gäller detta med konsekvensanalyser. År ut och år in har vi slitit med den frågan i utskottet. Lennart Klockare talade om en utredning. Inbegrips däri en sammanhållen helhetssyn på konsekvensanalyserna? Det vore intressant att få veta hur de förslag som regeringen lägger fram och hur det som genomförs i landsting och kommuner slår för barnfamiljerna.

Jag tror att de flesta i denna kammare är överens om att barnfamiljerna har drabbats oskäligt hårt. Regeringen har inte vetat vad den har gjort. Återigen frågar jag: Kommer detta att ses över så att man i fortsättningen vet hur saker och ting skall hanteras?

Anf. 119 MONA BERGLUND NILSSON (s) replik:

Fru talman! Först vill jag tacka Sigge Godin för att jag fick litet beröm. Det är inte så ofta man får det.

Vi har i dag väldigt mycket diskuterat frågan om konsekvensanalyser. Jag vill tala om dem som redan är gjorda. Riksrevisionsverket exempelvis har åstadkommit två olika rapporter som är ett väldigt bra material. Där framhåller man att systemet fungerar bra för den grupp som under en ganska lång tid varit utsatt men som vi nu förbättrar för.

Många gånger har vi, Sigge Godin, i vårt utskott talat om att vi skall ha konsekvensanalyser. Vi får väl ta upp den frågan igen. Jag kan inte uttala mig på något annat sätt här i dag.

Anf. 120 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Den som förtjänar beröm skall naturligtvis få beröm. Jag tycker att Mona Berglund Nilsson har gjort ett gott arbete i detta sammanhang. Jag tror att Margareta Israelsson har hjälpt till litet grand. Därför får ni väl dela på berömmet.

När det gäller detta med konsekvensanalyser vill jag peka på flerbarnstillägget som ett exempel. Underhållsbidragen är ett annat exempel.

Jag tror att vi i utskottet alltid har varit överens om att något måste göras. Det är ändå så att regeringen står er närmast. Därför får ni förfölja regeringen med piskan så att man verkligen tar tag i detta. Det går inte att fatta beslut i denna kammare när vi inte känner till konsekvenserna och än mindre när inte ens regeringen känner till dem.

Anf. 121 MONA BERGLUND NILSSON (s) replik:

Fru talman! Kan vi inte enas om att vi först firar jul för att ta med oss frågan till nästa sammanträde efter helgerna? På det sättet kan vi hjälpas åt med "piskan". Jag är helt säker på att vi klarar av det.

Anf. 122 ULF KRISTERSSON (m) replik:

Fru talman Vi närmar oss val, inte bara julen. Då brukar påhittigheten vad gäller angrepp på motståndarna vara lika stor som frekvensen när det gäller nya förmåner som skall delas ut. Om texten inte duger går det lika bra att fabulera helt fritt. Man kan också hitta på saker – att vi avskaffar havandeskapspenningen eller att kommunerna inte kompenseras för de pengar som skulle gå förlorade i och med grundavdraget.

Intressantare än dessa sagor tycker jag ändå är att det är problematiskt att ena året gentemot medborgarna säga att allting är kris och katastrof och att det skall dras ned på allting för att året därefter inte bara belåtet slå sig på magen utan också säga att problemen är lösta och att man nu kan återinföra alla förmåner som tagits bort. Detta *råkar* sammanfalla med det budgetår som föregår valet. Jag tror att inte bara oppositionen utan också rätt många väljare har aningen svårt att ha riktigt stor respekt för de lekar som regeringen här ägnar sig åt.

På längre sikt är det allvarliga problemet, tycker jag, att vi lär människor att det som skedde förr alltid är bättre än det som kan ske i framtiden, dvs. att de gamla systemen alltid är bättre än system som kan komma, att det är bättre att pengar förmedlas via staten än att människor själva så att säga får lägga sina händer på dem.

Jag tycker alltså att det vore ärligare om Socialdemokraterna sade: Vi vill att riksdagen, inte familjerna, skall bestämma. Om ni hade uttryckt er så skulle jag åtminstone ha trott er. Nu tycker jag att det är fråga om sagor som Mona Berglund Nilsson har lärt sig att ramsa i riksdagens talarstol.

Anf. 123 MONA BERGLUND NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte riktigt vad Ulf Kristersson menar. Skulle jag stå här och "ramsa" en massa saker?

Egentligen är det nog så enkelt att det handlar om att vi har olika syn på familjepolitiken. Jag förstår inte vad Ulf Kristersson egentligen var ute efter i sitt anförande. Såvitt jag förstår vill Ulf Kristersson ändra hela familjepolitiken så att den ser annorlunda ut. Tydligt skall vi inte ha den typ av generell välfärd som vi i dag har.

Då skulle jag vilja fråga Ulf Kristersson om han inte tycker att det på alla sätt och vis är fruktansvärt att Moderaterna vill ta bort havandeskapspenningen, som faktiskt rör 23 000 kvinnor som fick denna havandeskapspenning 1996.

Anf. 124 ULF KRISTERSSON (m) replik:

Fru talman! Läser man innantill kan man se att vi samordnat detta med sjukpenningen och flyttat de pengarna därifrån på exakt samma sätt som man kan se att vi har kompenserat kommunerna för grundavdraget. Men det är inte detta det handlar om. Det handlar om huruvida vi skall fortsätta att gå den gamla vägen och höja bidragen och skatter eller om vi skall försöka hitta ett sätt att ge föräldrarna litet större bestämmanderätt och låta bli att betala in pengarna innan de skall betalas ut.

Man måste inte vara för detta. Man måste inte vara för att låta föräldrarna bestämma själva. Man kan mycket väl vara för att politikerna bestämmer, men säg det i stället för att säga att vi äntligen kommit fram till ett läge där vi kan återinföra alla gamla system så att vi slipper ändra på någonting. Detta är den konkreta innebörden. 50-talet åter är alltid parollen!

Anf. 125 MONA BERGLUND NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte riktigt vad jag skall säga till Ulf Kristersson. Han talar om pengar, men Moderaterna har ju dragit ned mycket mer än vad han talar om. Han vill att föräldrarna själva skall bestämma. Visst, det kanske finns föräldrar som vill bestämma. Men det finns oerhört många föräldrar som verkligen vill ha hjälp och behöver ha det stöd som föräldraförsäkringen och annat innebär.

Som vanligt svarar Ulf Kristersson inte på min fråga. Jag tycker att det är fruktansvärt ur jämställdhetsperspektiv hur man från moderat håll kan skära ned havandeskapspenningen.

Anf. 126 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Fru talman! Jag vill fråga Mona Berglund Nilsson om Socialdemokraternas kvinnosyn. Mona Berglund Nilsson hade en del konstiga kommentarer till motioner om vårdnadsbidrag, som att det skulle bli kvinnorna som skulle få stanna hemma, de skulle få sämre villkor på arbetsmarknaden, de skulle bli beroende av mannen. Har ni en sådan syn på kvinnorna att de gör det de egentligen inte vill därför att någon annan vill det, eller varför skulle de göra det? Det är något slags ovanifrånattityd, en förmyndarattityd som inte stämmer med den bild som jag har av dem som i dag är småbarnsmammor och småbarnspappor. En del kvinnor skulle stanna hemma litet längre än vad de har möjlighet att göra i dag. En del män, inte lika många, skulle stanna hemma längre än vad de gör i dag. Kontakten skulle bli bättre.

Är inte det viktiga att man vet vad man gör? Är inte det viktiga att man vet hur arbetsmarknaden ser ut, att man vet hur pensionen fungerar osv.? Utifrån att man vet allting fattar den enskilda föräldern beslut, förhoppningsvis tillsammans i parrelationen, om hur man vill ha det.

Anf. 127 MONA BERGLUND NILSSON (s) replik:

Fru talman! Vad vi socialdemokrater har för kvinnosyn frågar Rose-Marie Frebran om. Inte är det den kvinnosyn som man har när man talar om vårdnadsbidraget. Rose-Marie Frebran vet lika väl som jag att det ser annorlunda ut på arbetsmarknaden i dag. Möjligheten att försörja sig genom ett arbete måste vara det som har den största betydelsen.

*Fel! Okänt
växelargument.*

När det gäller det vårdnadsbidrag som ni talar om ber jag att Rose-Marie Frebran förklarar för mig hur en ensamstående kvinna skall kunna klara sig på 3 640 kr i månaden.

Anf. 128 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Fru talman! Mona Berglund Nilsson frågar hur den ensamstående kvinnan skall klara sig på vårdnadsbidraget ensam. Det kan hon inte. Däremot kan hon utnyttja sin lagfästa rätt att gå ned i arbetstid, men det kan hon knappast med den socialdemokratiska politiken. Skall hon då klara sig måste hon ha sin heltidslön. Enligt vårt förslag kan även den ensamstående föräldern, kvinna eller man spelar ingen roll, få en möjlighet att gå ned i arbetstid. Annars behöver man ha två inkomster i familjen för att kunna klara av familjens försörjning. Vi tilltror föräldrar och familjer att själva kunna bestämma, om vi ger dem möjlighet till flexibilitet.

Mona Berglund Nilsson och andra socialdemokrater skryter över flexibiliteten i det man själv tillhandahåller. Hur flexibiliteten skulle kunna bli sämre genom att man tillhandahåller ett instrument till är jag inte en människa att begripa.

Anf. 129 MONA BERGLUND NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag förstår att det var ganska länge sedan som Rose-Marie Frebran var ute bland vanliga människor. Hon talar om att gå ned i halvtid och sedan med vårdnadsbidraget kunna klara sin försörjning. Jag tror inte att Rose-Marie Frebran riktigt vet vad t.ex. kvinnorna i vården tjänar. Hur skall man kunna klara sig på den lönen? Det går inte.

Sedan säger Rose-Marie Frebran att vi inte skall ha bostadsbidrag och att vi skall förändra både det ena och det andra. Jag undrar hur pengarna skall räcka till. Vårdnadsbidraget är faktiskt en jämställdhetsfråga i allra högsta grad.

Anf. 130 INGRID SKEPPSTEDT (c) replik:

Fru talman! Mona Berglund Nilsson sade att det enda och rätta är den inkomstrelaterade föräldraförsäkringen. Vi vet att nästan varannan ensamstående med barn i dag är socialbidragstagare. Det har sagts tidigare av flera i debatten. De har naturligtvis inte på något sätt kunnat kvalificera sig till en ersättning. Tycker Mona Berglund Nilsson att det här är en rättvis familjepolitik?

Anf. 131 MONA BERGLUND NILSSON (s) replik:

Fru talman! Nej, jag tycker inte att den är rättvis. Men vi måste se till att alla får ett arbete. Det måste gälla även för kvinnor.

Anf. 132 INGRID SKEPPSTEDT (c) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med om att målet skall vara att man har ett arbete. Men jag har svårt att förstå varför inte Socialdemokraterna vill göra en analys av föräldraförsäkringen och titta på andra lösningar inom området. Jag sade i mitt anförande att en utredning borde göras på det här området.

Anf. 133 MONA BERGLUND NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag sade alldeles nyligen till Sigge Godin någonting vad vi skulle göra när vi kommer tillbaka efter jul. Jag hoppas att det även kan gälla Ingrid Skeppstedt.

Anf. 134 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! Det har talats mycket om familjer. Under en period fick man nästan känslan av att familjepolitiken helt hade gått över styr och att det hade blivit allt sämre. Det kan finnas skäl att ändå understryka att det har skett en väsentlig förbättring på det ekonomiska området sedan 1980 då vi anslog 19 miljarder till familjepolitiken och 1995 då anslaget var mer än fördubblat och låg på 41 miljarder kronor.

Ordet familj har blivit livligt diskuterat och huruvida Socialdemokraterna är ett parti som talar om familjens situation. Jag tycker att det är ganska intressant att studera de reservationer som har fogats till socialförsäkringsutskottets betänkande och där litet närmare se på hur man behandlar familjen och dess situation.

Till Rose-Marie Frebran, som talade med sådan kraft här om regeringsdeklarationer, får jag säga att er reservation mot den socialdemokratiska familjepolitiken ju inte innehåller några längre stycken om någon annan syn på familjen. Jag hittar faktiskt inte ett ord om det mer än att familjerna själva skall få fatta beslut. Det har vi ingen anledning att motsätta oss.

I den moderata reservationen finns det en mening som är ganska intressant, och som jag skulle vilja ta min utgångspunkt i när det gäller det som jag skulle tala om, nämligen underhållsstödet. Där står nämligen: "Kärnfamiljen är viktig liksom äktenskapet och andra familjebildningar och samlevnadsformer som, bygger på frivillighet."

Jag har ingen anledning att motsätta mig det heller, men jag konstaterar ändå att det finns en annan familjesituation, som inte är en familjebildning, nämligen den ensamstående föräldern. Det är ju den ensamstående föräldern som vi talar om när vi tar upp frågan om underhållsstöd.

Det nya underhållsstödet är ju utformat så att det skall vara lätt och enkelt att räkna ut vilket stöd man kan erhålla och vilket stöd man skall få. För att också göra det tydligt och administrativt klart, är det utformat så att det skall grunda sig på den senaste taxerade inkomsten. Både Ingrid Skeppstedt och Ulla Hoffmann har berört den diskussion som våra partier har haft gemensamt med anledning av uttalanden av socialförsäkringsministern och en motion från Vänsterpartiet kring hur man skulle kunna förbättra uttolkningen av detta med aktuell inkomst.

Vi har föreslagit, och bildat majoritet i utskottet för, att man skulle ta hänsyn till om inkomsten har väsentligt förändrats sedan den blev taxerad. Detta har vi givit regeringen till känna. Vi hoppas att vi får veta närmare hur en sådan utformning skulle kunna se ut i samband med vårpropositionen. Jag skulle gärna vilja understryka att det naturligtvis är så som utskottet kunde ta del av när Riksförsäkringsverket besökte oss, alltså att det finns andra frågor som det också kan finnas anledning att ta upp i ett sådant sammanhang.

Flera talare har i dag tryckt på behovet av konsekvensanalyser när vi gör förändringar. Utskottet har stått samlat kring uppfattningen att vi skall ha bra underlag för beslut.

Prot. 1997/98:47
15 december

Anslag inom socialförsäkringsområdet

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

I samband med förändringen av underhållsstödet skedde det ju många förändringar mot bakgrund av ett starkt påtalat krav att något måste göras. Vi ansåg, och vi fick tydliga rapporter från Riksrevisionsverket, alltså den myndighet som granskar hur vi förvaltar allmänhetens och medborgarnas skattemedel, om att man på bidragsförskottsområdet kunde tala om ett ganska uttalat fusk. Detta måste vi komma till rätta med. Systemet kostade alldeles för mycket. Det var bakgrunden till den beredning som sedan kom att ske.

Jag kan inte, som Moderata samlingspartiet gör i sin reservation, uttala mig för tanken att det nya systemet är fullt av möjligheter till fusk. Jag har litet svårt att se det, men det kan hända att partiets föredragande i utskottet kan säga något om var ni har funnit det fusket. Det måste vi i så fall naturligtvis ta med i våra framtida resonemang.

I övrigt är det ju så att Riksförsäkringsverket nu granskar genomförandet av det här förändrade sättet att stödja barn som inte bor tillsammans med båda sina föräldrar. Där har det här med den aktuella inkomsten varit *en* punkt där vi har tyckt att vi inte kan vänta till våren. Vi ville redan nu skicka med att utskottet har en stark synpunkt om att det här är en fråga som man måste komma till rätta med.

Låt mig så kort bara beröra två frågor som har varit uppe i tidigare inlägg. Den ena gäller umgängesresorna. Det är en fråga som har behandlats i en ny proposition som lagutskottet nu har att behandla och som de kommer att ha en hearing kring under våren. Där kommer det också upp frågor som är litet grand av den art som Ulla Hoffmann tog upp, alltså frågor som handlar om problemen i situationer där föräldrar betalar underhåll trots att de inte har vårdnaden om barnen eftersom barnen kan vara omhändertagna på annat håll. Jag kan tänka mig att de frågorna kan vara aktuella att ta upp också i det sammanhanget.

Jag vill avslutningsvis säga att jag hoppas att vi får möjlighet att titta på de här frågorna mer samfällt i samband med den utvärdering som Riksförsäkringsverket har lovat oss.

Anf. 135 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Jag vill bara helt kort ta upp detta med resekostnader för umgängesresor som Margareta Israelsson tog upp. Jag tycker att ni, som Mona Berglund Nilsson sade här förut, skall ta julen på er och åka hem och fundera över det förslag från regeringen som ligger i lagutskottet. Man riskerar att ställa till med mycket problem för föräldrarna när boföräldern skall bidra till dessa umgängesresor. Det kommer att vara ett problem.

Vår modell är att man skall räkna in det här när man bestämmer vilket underhållsstöd som den andre föräldern skall betala för barnet. Då skall man också räkna in detta med umgängesresor. Jag tycker att det är en mycket bättre modell. Det var en av de mer kritiska synpunkter vi riktade mot det här förslaget. Vi tycker nog ändå att man borde fundera över den delen än en gång.

Anf. 136 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Sigge Godin! När det gäller umgängesresor uttalade vi ju samfällt från olika partier i betänkandet att vi hade önskat att den frågan

hade kunnat behandlas i samband med *vårt* betänkande för att så att säga ha ett samband med underhållsstödet. Nu finns det ju anledning att närmare titta på den diskussion som lagutskottet skall föra. Personligen skulle jag vilja ta tillfället i akt att säga att jag tycker att det vore lämpligt om lagutskottet kanske tillfrågade socialförsäkringsutskottet eftersom flera av de frågor man har att behandla har beröring med det stöd som vi handlägger i *vårt* utskott.

Anf. 137 CHRIS HEISTER (m):

Fru talman! Socialdemokratin har med sin tillbakablickande politik blivit till ett hot mot enskilda människors och familjers välfärd och trygghet. Konjunkturinstitutet har nyligen visat att inte ens med de mest optimistiska antaganden kan den öppna arbetslösheten minska till 4 % vid sekelskiftet. Massarbetslösheten har bitit sig fast i vårt land.

230 000 barn i Sverige har en eller två föräldrar som är arbetslösa. Det är stora risker som dessa barn utsätts för socialt, psykiskt och materiellt. Och ju längre arbetslösheten varar, desto större är påfrestningarna på barnen. Det vet vi.

Därför är en politik för ökat företagande och nya jobb så central också ur ett familjepolitiskt perspektiv. Till följd av alla skattechöjningar som har kommit till sedan 1994, och som har drabbat låg- och normalinkomsttagare särskilt hårt, har alltfler familjer drivits in i ett ökat bidragsberoende. I genomsnitt har ett vanligt hushåll fått höjda skatter med mer än 15 000 kronor om året. I dag betalar en svensk låginkomsttagare högst skatt i världen.

Catharina Andréen, familjeekonom på Sparbanken, skrev härförleden i Dagens Nyheter om fyra barnsmamman från Linköpingstrakten som i ett brev till henne skrivit: "Egentligen borde man låta bli att kämpa som man gör och strunta i allt och bara leva på socialbidrag. Då skulle vi få det lugnare, mysigare, inte så stressigt och arbetsamt, och på köpet skulle vi få en bättre ekonomi."

Hon fortsatte: "Är det inte dags att vi protesterar? Mot punktskatter, egenavgifter, fastighetsskatt, moms och alla andra avgifter som urholkar vår ekonomi. Det är inte klokt att heltidsarbetande familjer inte får ekonomin att gå ihop."

Catharina Andréen visar i den här artikeln att barnfamiljer med två arbetande föräldrar i dag bara har marginellt mer pengar än familjer som lever på socialbidrag. Skatterna för vanliga familjer har blivit så betungande att många lika gärna skulle kunna övergå till att leva på socialbidrag, skriver Catharina Andréen.

Den verklighetsbilden bekräftas av LO i en rapport inför den socialdemokratiska kongressen. Den visar att barnfamiljerna är en av de grupper som drabbats allra hårdast av den socialdemokratiska politiken de senaste åren.

Skatteminister Thomas Östros signalerade efter detta, om än svagt, att regeringen nog kunde tänka sig att sänka skatterna för låg- och normalinkomsttagare. Men på Socialdemokraternas kongress kom besked från högsta ort. Statsministern gjorde klart att det inte blir några sänkta skatter för låg- och normalinkomsttagare. "Nej, det blir inga sänkta skatter", sade han.

*Fel! Okänt
växelargument.*

I stället skulle barnbidragen lösa dagens problem. Låt oss då titta närmare på den föreslagna barnbidragshöjningen med 110 kr i månaden per barn. Nio av tio familjer med ett barn kommer att få behålla mindre än hälften av höjningen av barnbidraget. Resten äts upp av den höjning av egenavgifterna med 1 % som sker samtidigt vid årsskiftet. Uppemot hälften av alla familjer med ett eller två barn, vilket är så många som 390 000 familjer, kommer inte att få behålla någonting alls av barnbidragshöjningen. 30 000 av de familjerna är ensamstående med barn.

Det klingar därför falskt i mina öron när Göran Persson skriver så här i Aftonbladet: "För oss i socialdemokratin står rättvisan i centrum. Efter en nödvändig men smärtsam saneringsfas ska rättvisan stärkas. När ekonomin växer ska de som burit de tyngsta bördorna i saneringen av de gemensamma finanserna stå främst. Barnfamiljerna och de sämst ställda pensionärerna står först i tur."

Totalt har familjerna drabbats av skatthöjningar på mer än 15 000 kr om året sedan 1994. Och från och med årsskiftet blir det alltså än värre. Skatterna är inte heller omfördelade, vilket brukar vara standardargumentet för höga skatter. Man skall ta från de rika och ge till de fattiga, som ni socialdemokrater brukar säga. En närmare granskning av hur det verkligen ser ut ger tvärtom ett ganska oroväckande resultat. Av regeringens egen finansplan, bil. 7, framgår det att låginkomsttagarna i dag får betala mer i skatt än de får i sociala transfereringar. Netto rör det sig om hela 9 500 kr i år.

Staten beskattar människor så hårt att de förlorar kontrollen över sina egna liv. Den starka staten har givit oss de svaga medborgarna. Fyrbarnsmamman från Linköping visar hur aktiva medborgare lätt förvandlas till passiva klienter.

Förutsägbarheten – det är grunden för tryggheten; att man vet vad som händer i morgon, i övermorgon, om tre månader och ett halvår – finns inte längre.

Beroendet av politiken är djupt olyckligt. Individer och familjer behöver stabila spelregler och utrymme att själva kunna planera sin ekonomi. De allt mindre marginalerna gröper ur välståndet och tryggheten. I dag är många människor mer beroende av regeringens och riksdagens beslut för sin inkomst än av sin egen insats.

Det är nu hög tid att växla sänkt skatt mot sänkta bidrag och på så sätt öka människors egen trygghet i stället för att, som regeringen och nu snart också riksdagen är i färd med att göra, öka bidragsberoendet genom höjda skatter och höjda bidrag.

Svenska barnfamiljer är i akut behov av en social skatteväxling!

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 24.

Anf. 138 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! Ett tag övervägde jag om det var fel att begära replik på ett sådant här uttalande, därför att det skulle kunna ge det mer uppmärksamhet än det förtjänar. Å andra sidan bör det inte stå oemotsagt.

Det blir litet märkligt när man jämför människorna i vårt samhälle och sammanför dem alla till något slags medelmänniska. Man säger att medelmänniskan betalar för mycket skatt och att medelmänniskan inte får de bidrag hon behöver – eller får för mycket bidrag; jag är litet osäker på konsekvenserna.

Sanningen är egentligen den att den som lider mest under skatter – om vi skall använda den typen av uttryck – sällan är den medborgare som är i behov av bidrag. Det resonemang som Moderata samlingspartiet för går ju ut på att om människorna inte behöver betala skatt kommer de att klara sig utan barnbidrag, bostadsbidrag, föräldraförsäkring för att kunna vara lediga med sina barn eller för all del underhållsstöd när den andra föräldern inte vill betala. Det är naturligtvis inte riktigt.

Däremot kan man alltid föra en diskussion om hur man vill utforma samhället, vilka skatter man vill ta ut och hur man vill jämna ut inkomster mellan medborgarna. Det är en ideologisk fråga. Där skiljer sig högst väsentligt den socialdemokratiska ideologin från den moderata. Men slutledningen om hur man löser samhällsproblem och hur man underlättar för deltidsarbetande lågavlönade kvinnor kan ändå inte anses riktig.

Anf. 139 CHRIS HEISTER (m):

Fru talman! Jag är rätt glad att det finns en ideologisk skiljelinje mellan oss. Det Margareta Israelsson nu gör sig till tolk för är att socialdemokratisk ideologi innebär att man skall betala så höga skatter som möjligt och få så höga bidrag som möjligt. Den politiken stöder inte jag.

Vad jag visade i mitt anförande var att svenska låginkomsttagarfamiljer betalar högst skatt i världen. De betalar så mycket skatt att de är helt beroende av bidrag. Det nya som har hänt, vilket också framgår av finansplanens bilaga, är att låginkomsttagare i Sverige nu betalar mer i skatt än vad de får i sociala transfereringar. Detta har inte skett tidigare. De betalar 9 500 kr mer i skatt än vad de får i sociala transfereringar. Socialstyrelsen har visat att ett socialbidragshushåll i genomsnitt betalar 23 000 kr i skatt och får 21 000 kr i socialbidrag.

Jag tycker att den här utvecklingen är djupt olycklig, och jag är orolig för den. Jag är orolig för vad det innebär för ett samhälle där alltfler inte klarar sig på sin inkomst, där alltfler är beroende av de beslut som fattas i Sveriges riksdag och av regeringen.

Jag vill ge fler barnfamiljer möjligheten att leva på sina egna inkomster och på det sättet kunna känna den trygghet det innebär att förfoga över sin egen ekonomi. Det var det som mitt anförande gick ut på, och det är det som är grunden för en trygg familjepolitik. Den utveckling som vi ser nu som Socialdemokraterna bär ansvaret för går långt bort från detta. Ni ökar bidragsberoendet, och ni höjer skatterna. Det kommer att innebära att fler familjer saknar tryggheten i att kunna leva på sin egen lön.

Anf. 140 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! Protokollet får väl utvisa vad jag sade i fråga om ett samband mellan att betala höga skatter och att själv få höga bidrag.

Det här ger en liten inblick i vad vi skall diskutera i samtal mellan partierna under nästa år, och det är intressant att få en försmak av det.

Låt mig bara understryka att vi inte betalar skatt för att få tillbaka bidrag i form av familjepolitiska åtgärder, utan vi betalar skatt för andra åtgärder. En del är sådana att vi betalar för budgetunderskott. Jag tror att de flesta av oss tycker att det vore trevligt om vi kunde slippa den typen av skattebetalningar. Men många av oss vet också att vi måste klara av detta och göra rätt för oss, och då ingår det naturligtvis att vi alla får

*Fel! Okänt
växelargument.*

bidra. Det är det vi kallar skatt efter bärkraft och att var och en av oss efter förmåga hjälper till i saneringen av statsfinanserna. I den situationen kan vi, oavsett parti, göra överväganden om när vi inte behöver betala skatt för att klara av en hög arbetslöshet, för att betala frukterna av en dåligt handlagd ekonomi av tidigare regeringar. Då kan vi fundera över vad vi vill göra med det ekonomiska utrymmet, vad vi vill använda de pengarna till. Men man kan inte vända på det.

Den kontokortsekonomi som man har använt sig av i borgerliga regeringar håller inte. Vi skall ha ordning på finanserna. Vi sparar ihop till det vi har råd med och betalar för det gemensamt. Vi gör inte först slut på pengarna och säger att när vi har sanerat finanserna och barnfamiljerna, pensionärerna och de arbetslösa har ställt upp skall vi sänka skatterna. Det är inte den rätta slutledningen.

Anf. 141 CHRIS HEISTER (m):

Fru talman! Kontokortsekonomin var det väl socialdemokrater som stod för och inte moderater.

Vi kan också se hur det såg ut när den borgerliga regeringen tog vid 1991. Då var det finanskris, fastighetskris, ekonomisk kris och arbetslösheten steg. Den här debatten brukar vi föra här i kammaren.

Jag vill försöka anknyta till någonting positivt som Margareta Israelsson sade. Hon sade att människor skall betala skatt efter bärkraft. Låt mig säga något viktigt: Att man tar hänsyn till försörjningsbördan är en väldigt sund tanke.

Med den grunden tror jag att t.o.m. Margareta Israelsson efter diskussion skulle kunna inse att ett extra grundavdrag med 10 000 kr per barn och år skulle innebära oerhört mycket för barnfamiljerna. Det skulle motsvara ett barnbidrag på 900 kr i månaden. Vi skulle på det viset ta hänsyn till försörjningsbördan och ge fler barnfamiljer möjlighet att leva på sina egna inkomster och inte vara beroende av bidrag.

Vi skall se till att vi får den sociala skatteväxling som svenska barnfamiljer är i behov av.

Anf. 142 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! Jag ber om ursäkt för att vi på detta sätt frestar på kammarens tålamod med oss.

Låt mig avslutningsvis säga att det när vi talar om grundavdrag och låginkomsttagare egentligen är den kommunala skattesituationen som är den viktiga frågan.

De barnfamiljer som jag träffar när jag går på dagis eller fritidsverksamhet med min dotter talar väldigt sällan om att det är viktigt att betala mindre skatt. De talar om helt andra saker. De undrar hur många barn det är i gruppen på lekis. De undrar hur det skall bli när barnen börjar skolan. De undrar hur vi skall kunna utforma en bra miljö kring barnens skolgång. De undrar hur vi skall kunna erbjuda ett föreningsliv och fritidsalternativ där barnen och familjerna utifrån ett valfrihetsperspektiv kan mötas av ett brett spektrum av kultur, idrott och andra verksamheter. Det är någonting som man faktiskt får ut av de kommunala medlen.

Det handlar om valfrihet. Ja, det gör det. Men det handlar också om hur man använder skattemedel.

Anf. 143 CHRIS HEISTER (m):

Fru talman! Jag är glad att talmannen ger mig en replik, eftersom Margareta Israelsson fick en extra replik på mitt anförande. Det ger mig möjlighet att referera till en undersökning som visar att svenska barnfamiljer delar min uppfattning om att det är bättre med sänkta skatter än höjda bidrag. Fyra av fem svenskar vill ha sänkta skatter i stället för höjda bidrag. De vill ha känslan av att kunna förfoga över sin egen inkomst. De vill kunna fatta beslut och känna att de gör det på den grund som deras egen insats har givit möjlighet till.

Det är det som är trygghet, Margareta Israelsson. Man behöver inte vara beroende av bidrag i så stor utsträckning, utan man kan leva på sin egen lön. Det är det som ger trygghet. Det är det som ger stabilitet. Det är det som ger trygga familjer. Det är därför svenska barnfamiljer behöver den sociala skatteväxlingen.

Med den socialdemokratiska politiken blir det bara höjda skatter och höjda bidrag. Beroendet av politiska beslut som fattas på regeringssammanträdena och i denna kammare bli bara större. Det är det som vi måste komma ifrån.

Svenska barnfamiljer är myndiga att i större utsträckning förfoga över sina egna beslut och känna den trygghet som det innebär att kunna leva på sin egen lön.

Anf. 144 TALMANNEN:

Jag vill på förekommen anledning erinra om att detta inte var något replikskifte utan en serie korta anföranden på högst två minuter, eftersom Chris Heister var sista anmälda talare på listan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

8 § Invandrare och flyktingar m.m. samt återkallelse av uppehållstillstånd

Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1997/98:SfU2

Utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar m.m. (prop. 1997/98:1 delvis och skr. 1997/98:23)

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1997/98:SfU7

Återkallelse av uppehållstillstånd (prop. 1997/98:36)

Invandrare och flyktingar m.m. samt återkallelse av uppehållstillstånd

Anf. 145 GUSTAF VON ESSEN (m):

Fru talman! Då hoppar vi raskt över till ett helt annat utgiftsområde, nämligen det som rör flykting- och invandringspolitik.

Flykting- och invandringspolitik – framför allt flyktingpolitik – är i högsta grad en internationell fråga. Flyktingpolitiken är större än invandringspolitiken. Det finns långt fler flyktingar runt om i världen än vad vi någonsin kommer att kunna ta emot här i Sverige. Vi måste därför inrikta vår politik på detta område mot att ge så många människor skydd som möjligt. Vi måste också verka för att så många människor som möjligt

skall kunna återvända till sina hemländer. Det skall vi göra tillsammans med en rad andra länder i EU, FN och andra regionala organisationer. Alla skall vi delta i detta mycket viktiga arbete. Det är här de stora insatserna för flyktingarna kan göras.

Det gäller förebyggande insatser av viktig art. Det gäller utvecklingshjälp och hjälp till migrationspolitiska åtgärder av olika slag i närområdena. Det gäller att försöka stävja konflikter där de börjar uppstå. Det är också frågan om att göra insatser för repatriering. Detta är de viktigaste områdena när det gäller svensk flyktingpolitik.

Vidare får asylrätten inte urholkas. Flyktingkonventionen stadgar vilka regler och normer som vi länder som har undertecknat flyktingkonventionen har att rätta oss efter.

Rätten till asyl är helig och måste upprätthållas i alla lägen. Inget land kan gå ifrån detta utan att det får kritik. Det måste finnas övervakningssystem därvidlag.

Inget land löser självt flyktingpolitiken genom att ta emot många och stora mängder av flyktingar. Det måste samarbetas på en rad olika sätt, som jag nyss sade.

Inget land, fru talman, kan hantera en fri invandring. Det måste finnas en reglering av invandringen för att man skall kunna klara asylrätten och familjeåterföreningen. Länderna runt omkring, inte minst i Europa, har litet olika traditioner när det gäller hur man hanterar asylrätten och vilken typ av invandringspolitik man för. Men flyktingkonventionen finns alltid i botten.

EU:s nyligen slutna Amsterdampfördrag ger möjligheter och också förpliktelser vad gäller ökad samverkan. Kommissionen har tagit en rad initiativ och avser ta ytterligare initiativ för att arbeta fram gemensamma regler och förhållningssätt.

Man har bl.a. lagt fram ett förslag om gemensamma åtgärder vid tillfälliga uppehållstillstånd. Man vill visa ungefär vilka mottagningsförhållanden som borde gälla. Man vill också försöka få fram system för fördelning och också för vilken typ av asylprövningsförfarande man skall ha när det gäller massflyktsituationer. Man vill också gå vidare och se hur tredjelandsmedborgares inresemöjlighet och rörlighet skall utvecklas och förbättras.

Detta är mycket viktiga saker, och arbetet kommer att ta lång tid. Jag är säker på att nationerna är rätt oense på många olika punkter i detta sammanhang, men det gemensamma arbetet måste icke desto mindre påbörjas.

EU-länderna har redan enats om en Eurodackonvention. Det gäller hur man tar fingeravtryck på asylsökande för att förhindra att de söker asyl i olika namn i flera olika länder. Man har fingeravtrycksregister och kan jämföra. Man har inte börjat arbeta fullt ut, men arbetet pågår för att fullständiga detta förfarande.

Dublkonventionen ger också möjligheter för en asylsökande att alltid få asylsökandet prövat i något land. Man kan också förvisa en asylsökande tillbaka till det land där vederbörande först borde ha sökt asyl om detta land har undertecknat Dublkonventionen.

Sverige måste ge stöd till samarbetet inom FN. Vi måste ge ett stöd till UNHCR. Vi måste ge ett stöd till konfliktförebyggande åtgärder av

olika slag, och vi måste ge ett starkt stöd till samarbetet inom EU på detta område.

Vi kan i dag se exempel på hur det går om man inte vidtar flykttföregående åtgärder i ett tidigt skede. Det gäller situationen i framför allt norra Irak. Där kan man tydligt se hur stormklockorna ringer. Allt fler människor – inte minst från det här området i norra Irak, men även från övriga Irak – söker sig från landet och tar sin tillflykt till andra länder, inte minst i Västeuropa, för att få skydd. Det här har börjat få en omfattning som vi kanske inte riktigt anade för ett halvår sedan, men inte minst höstens oroligheter i norra Irak har gjort att allt fler människor vill bege sig därifrån.

Detta kan inte hanteras enbart av Sverige, utan det måste hanteras på ett internationellt sätt. Därför bör större insatser göras för att försöka stabilisera situationen i norra Irak, för att ge människorna där större hopp om framtiden och därmed också vilja att stanna kvar i sitt land.

Fru talman! Inom Sverige måste vi naturligtvis ha ett bra mottagande. Vi måste också ha en bra asylprocess. Vi måste ha snabb och rättssäker handläggning. Vi måste ha en starkt förbättrad inresekontroll. På det området har jag och troligen många med mig anledning att vara kritiska. Inresekontrollen fungerar inte så bra som den borde göra i Sverige i dag. Det är att beklaga att polisen ofta nedprioriterar sina insatser i de gränsnära situationerna till förmån för andra viktiga åtgärder som också pockar på.

Jag tycker att det här är ett problem. Därför bör man pröva om inte Invandrarverket mera stadigvarande borde få större möjlighet att göra gränskontrollerna i fortsättningen.

Vi har också en annan sak som inte fungerar fullt ut, även om det är en känslig och svår fråga. Det gäller avvisning av den som ej fått uppehållstillstånd. Även där gör polisen enligt mitt förmenande inte tillräckligt stora insatser för att snabbt förpassa de människor som inte har rätt att stanna här ut ur landet.

Det finns i dag, fru talman, ett par olika saker som vi skall ta ställning till. Dels är det utgiftsområdet, dels är det frågan om återkallande av uppehållstillstånd som man har fått på falska grunder. Vi moderater stöder betänkandets förslag om nya återkallanderegler. Vi är dock kritiska på en punkt, och det är tidsgränsen. Regeringen har föreslagit att den skall vara fyra år. Vi föreslår fem år. Det gör vi därför att det var den överenskommelse som gjordes i en utredning mellan Centern, Socialdemokraterna och oss moderater. Vi bedömde efter långa diskussioner vad som var ungefärligen rimligt och rätt, och då hamnade vi på fem år. Nu har regeringen valt att köra över utredningen och lägga sig på fyra år. Jag kan bara konstatera att det kan vara svårt att göra överenskommelser av detta slag med regeringen i sådana här sammanhang om man sedan blir överkörd.

Vi yrkar alltså bifall till den moderata reservationen under mom. 2 i betänkandet SfU7 och står givetvis bakom även övriga reservationer.

Jag vill också nämna något om situationen på budgetsidan. Där är vi från vårt håll, och jag tror att det egentligen gäller alla i större eller mindre utsträckning, något underfinansierade. Det beror på att ett större inflöde av asylsökande har ägt rum under senare delen av detta år än vad vi hade kunnat räkna med. Jag tror därför att vi får lov att komma tillbaka

med ytterligare finansiering i ett senare skede fram på vårkanten. Jag tror inte att dessa kostnader kommer att kunna hållas, utan det kommer att bli fråga om mer och högre kostnader – alternativt besparingar som innebär att man inte kan ha en så effektiv verksamhet när det gäller tillståndsgivning som erfordras. Det skulle i så fall innebära att balanserna kan komma att växa och att det blir längre vänteperioder för asylsökande i olika förläggningar och sådant.

Vi har inget yrkande på det här området, eftersom ramarna är lagda. Vi bara konstaterar att vårt förslag och våra ramar är nedröstade. Men jag tror att vi måste komma tillbaka och se litet närmare på hur utvecklingen blir under vintern och våren. Jag tror att det kommer att behövas vissa förstärkningar.

Slutligen, fru talman, vill jag säga något om rasism och främlingsfientlighet. Det är självklart att vi liksom alla andra är oroade över de tendenser som finns runt om i Sverige i dag när det gäller nynazism och främlingsfientlighet. Vi tar givetvis avstånd från allt sådant som gör att svenska ungdomar blir vilseförda och vilseledda när det gäller de här mycket svåra och allvarliga sakerna. Det finns en särskild kommitté, Europarådet mot rasism, som arbetar med det här men som jag inte tycker har synts särskilt mycket. Dessutom tycks den till stor del vara en socialdemokratisk angelägenhet, eftersom de flesta som är engagerade där har rätt partibok. Det hade varit bra om vi hade haft en bredare fördelning av engagemang i just det sammanhanget, eftersom det här är ett så pass viktigt område. Det borde ha stötts bättre från en bredare allmänhet och från partierna i övrigt.

Fru talman! Därmed yrkar jag som sagt bifall till reservationen under mom. 2. Jag står bakom övriga reservationer och vill också hänvisa till att vi har särskilda yttranden i ett par fall.

Anf. 146 ANN-KRISTIN FØSKER (fp):

Fru talman! En kall februaridag 1943. Platsen är Oslo. Två män inom norska polisen får vetskap om att deras verksamhet har upptäckts, en verksamhet som bestod av att hjälpa judar till svenska gränsen – undan nazisterna. Transporten skedde bl.a. i självaste polisministern Jonas Lies bil.

Nu blir det bråttom. Hals över huvud får de nu själva ge sig av till Sverige undan nazisternas dödsdom – först med buss, därefter till fots.

När de pulsat genom skogen i djup snö, genomblöta, skakande av kyla och rädsla, hör de plötsligt röster. Är det svenskar eller tyskar? Det låter som svenskar. Äntligen framme i friheten! De har bestämt sig för att dölja sin riktiga identitet, då risken för anhöriga som är kvar i Norge annars blir alldeles för stor. De vet också att spioner, såväl tyskar som norrmän, finns i Sverige för att söka rätt på dem som flytt undan den nazism som nu frodas och växer i Norge.

I fickan har de tändstickor som de försöker tända för att kunna bränna sina bilder och id-handlingar. Tändstickorna är blöta, som allting annat de har på sig, så försöket misslyckas. I stället river de allt i småbitar och gräver ned det i snön. Därefter fortsätter de mot det håll där rösterna kommer ifrån.

Där – en svensk militäranläggning. Vilken lycka!

De blir emottagna och uppger sina falska namn som de tidigare kommit överens om. De får chansen att stanna ett tag för att värma sig och få litet mat. Timmarna går. Plötsligt dyker några andra svenska soldater upp med något de hittat nedgrävt i snön: bilder och id-handlingar tillhörande de två norrmän som anlant några timmar tidigare.

De hade tur. De var i trygga händer och blev inte utlämnade till Norge utan fick chansen att tillfälligt stanna i Sverige. Den första uppehållsviseeringen – ja, det hette så på den tiden – beviljades så småningom för tiden 13–31 mars 1943, står det i dokumentet. Den gällde alltså endast i 18 dagar, och endast för vistelse i Mariefred med anmälningsplikt hos polisen varje dag kl. 12.00.

Det har snart gått 55 år sedan denna händelse utspelade sig i Värmlandsskogarna.

Att flyktingar, såväl då som nu, ljuger om sin identitet kan i många fall ha en förklaring som är lätt att förstå. Det kan vara rädslan för att anhöriga som blev kvar skall utsättas för tortyr, förföljelse, ja t.o.m. straffas med döden. Den rädslan är många gånger befogad om de flyr från diktaturer där mänskliga rättigheter inte existerar.

Därtill finns rädslan för att det i det nya hemlandet kan finnas landsmän – fanatiker – som stöder regimen där hemma och är beredda att även i en demokrati som Sverige fullfölja brott mot mänskliga rättigheter. Många flyktingars traumatiska upplevelser och misstro till andra människor sitter oerhört djupt.

En av de norska poliser jag berättade om blev senare min far. Han valde att först i mitten av 70-talet berätta för utomstående vad han utträttat under andra världskriget. ”Man vet aldrig om, och i så fall var, en eventuell fiende kan finnas kvar”, som min far uttryckte det. Risken för att bli missförstådd gjorde också att min far inte ville att hans nedskrivna ord skulle ges ut förrän efter hans död som inträffade för ca 2 ½ år sedan.

Denna sammantagna känsla av osäkerhet gör att många flyktingar väljer att leva under falsk identitet, vilket i sig är en svår upplevelse då ens namn som följt en under många år har blivit en så stark del av ens personlighet och ens identitet.

Fru talman! Förslaget att om en utlänning har vistats här med uppehållstillstånd mer än fyra år får tillståndet återkallas endast om det finns synnerliga skäl för det är ett kliv framåt. Men det räcker inte då förslaget i sig fortfarande kan innebära att de som vistats i landet i uppemot tio år kan komma att få sina uppehållstillstånd återkallade om de uppgivit fel identitet. Det kan t.ex. ske för de bosnienkroater som i dag väntat mer än sex år på sina uppehållstillstånd.

En så lång väntetid är i sig helt oacceptabel! Skall dessutom denna långa väntetid inte ens kunna komma dem till godo vid en eventuell prövning av återkallelse av uppehållstillståndet är katastrofen total.

Vad jag befarar är att problemen med långa väntetider vid tillståndsprövning kommer att bestå! Jag vill här påminna om den debatt som var i kammaren för två veckor sedan angående integrationspolitiken. Då ställde jag frågan till statsrådet Blomberg om det som generaldirektören för Invandrarverket varnade för vid den hearing socialförsäkringsutskottet hade den 30 oktober. Frågan gällde att väntetiderna kommer att öka med anledning av den ekonomiska situation som uppstår i samband med att den nya integrationsmyndigheten skapas och pengar förs över från In-

vandrarverket. Jag fick då, för två veckor sedan, till svar att uppgifterna som generaldirektören lämnat den 30 oktober var felaktiga.

Jag vill därför här informera om en skrivelse från Invandrarverkets generaldirektör ställd till regeringen daterad den 3 december 1997, dvs. dagen efter vår debatt här i kammaren. Där står bl.a.: Minskningen av anslaget på grund av orimligt stora överföringar till den nya integrationsmyndigheten och omfattande generella neddragningar innebär att verket har tvingats att reducera resurserna till ärendeprövningen med ca 5 % under 1998 – trots att det finns behov av ökade insatser.

Dessutom har asylprövningen kraftigt påverkats av övertagandet av ansökningar och grundutredningar i samband med att detta togs över från polisen för cirka ett år sedan. Jag vill gärna att socialdemokraternas representant Maud Björnemalm kommenterar detta i dag.

Om ärendeprövningarna återigen kommer att ta längre tid ökar risken ytterligare att återkallelse av uppehållstillstånd kan komma efter såväl sex som åtta år.

Den iranske 29-årige Mohammad Shakeri tog sitt liv när han skulle utvisas ur Sverige efter tio år. Orsak till utvisningen: Han hade ljugit om sin identitet. Hans öde för cirka ett år sedan borde faktiskt få alla politiker att tänka till både en och två gånger innan voteringen i morgon i just denna fråga.

Folkpartiet anser att preskriptionstiden skall vara tre år, och den skall vara beräknad från tiden för ansökan om uppehållstillstånd. Tre år kan vara en lång tid i vissa skeenden i en människas liv, särskilt för ett litet barn som kan hinna med att genomgå såväl första som andra som tredje klass på lågstadiet eller för den som befinner sig i tonåren och kanske träffar sin första kärlek just här i det nya hemlandet.

Jag vill här därför påminna om att barnens bästa alltid måste komma i första hand. Det var därför Folkpartiet förordade att barnkonventionens formuleringar nästan ordagrant skulle föras in i utlänningslagstiftningen i den s.k. migrationspolitiska propositionen 1996. Men, tyvärr, så blev det nu inte.

Fru talman! Under det hemska krig som pågick i bl.a. forna Jugoslavien i början av 90-talet är jag stolt över att den borgerliga regeringen med en socialliberal invandrarminister – Birgit Friggebo – kunde ge så många flyktingar uppehållstillstånd och erbjuda dem en chans att få skapa sig en framtid i vårt gemensamma land. Många kommuner gjorde allt som stod i deras makt för att ordna med bostäder, barnomsorg och svenskundervisning till de nya kommuninvånarna. Det kändes oerhört positivt att i en tid med ökad arbetslöshet och allt sämre ekonomi kunna hävda en human flyktingpolitik.

Staten har i princip tagit ansvar för flyktingarnas kostnader genom att till kommunerna utge statsbidrag per mottagen flykting. Med det arbetsmarknadsläge som i dag råder har det varit få som har kommit ut på arbetsmarknaden och kunnat bli självförsörjande. Detta har lett till att när statens ekonomiska åtagande efter den första perioden upphört belastar det i ett enda slag kommunernas socialbudget mycket hårt.

Redan invandrartäta kommuner, kommuner som i ett krisläge visade solidaritet och tog emot extra många människor med skyddsbehov eller kommuner dit flyktingar självmant sökt sig efter ett par år i en annan kommun, har fått bära ett orättvist stort ekonomiskt ansvar. Givetvis har

dessa nya kommunivånare tillfört kommunerna mycket positivt på annat sätt, men det ekonomiska ansvaret bör staten vara med och bära. Det ekonomiska ansvaret måste omfördelas på alla skattebetalare så länge flyktingarna är i behov av ekonomiskt stöd för sitt uppehälle. Därför bör regeringen snabbt se över villkoren för statsbidrag till kommunerna i avsikt att underlätta och upprätthålla ett ekonomiskt ansvar för flyktingmottagandet.

När det då gäller budgeten har Folkpartiet lämnat reservation om det vid tidigare tillfälle. Vi redovisar därför i ett särskilt yttrande vårt budgetförslag för utgiftsområde 8.

För övrigt yrkar jag bifall till reservation nr 4 i SfU2, samt reservationerna nr 1, 4 och 5, och nr 8 under förutsättning av bifall till reservationerna 4 och 5 i SfU7.

Jag står också givetvis bakom alla reservationer där Folkpartiet finns med.

Anf. 147 ULLA HOFFMANN (v):

Fru talman! Ett lands asylpolitik är en god indikator på hur det landet ser på grundläggande värderingar som humanism, medmänsklighet och principen om alla människors lika värde. Att t.ex. neka en asylsökande skydd trots att det finns risk för kränkningar av den asylsökandens mänskliga rättigheter visar också att man inte tillmäter hans eller hennes människovärde någon större vikt.

Majoriteten av världens flyktingar har flytt från våld, krig och politiskt förtryck. Den direkta orsaken till att nio av tio fördrivna människor lämnar sina hem är politiskt förtryck och väpnade konflikter. Dessa konflikter utkämpas till största delen med vapen som tillverkats i de rika industriländerna, bl.a. Sverige. När turkiska stridsplan flyger in över Irak för att döda kurder, är det med svenska kikarsikten de ser, ställer in vapnet och till slut skjuter ihjäl kurdiska barn, kvinnor och män. När kriget i forna Jugoslavien pågick som hetsigast skickades reservdelar till kanonerna med kurirpost från Sverige.

Förra året den 16 december hade vi en debatt om den nya utlänningslagstiftningen. Vänsterpartiet var starkt kritiskt till förslaget, och som vanligt på detta område avstyrkte majoriteten i socialförsäkringsutskottet samtliga av Vänsterpartiets förslag. Vi står fortfarande bakom dessa krav. Det var mycket olyckligt att regeringen och riksdagen genomdrev ytterligare begränsningar i asylrätten från den 1 januari i år. Sverige har nu under en tolv månadersperiod blivit fället tre gånger för brott mot FN:s tortyrkonvention med anledning av avvisningsbeslut trots att det funnits risk för tortyr. Regeringens ansvar för dessa brott mot de mänskliga rättigheterna blir desto tydligare eftersom regeringen vid behandlingen hos FN-kommittén hävdade att de svenska myndigheterna handlat helt korrekt.

Vi i Vänsterpartiet anser att det minsta ett land kan göra är att uppfylla FN:s konventioner. Vi anser att den flyktingpolitik som utövas i Sverige i dag inte uppfyller konventionerna, och vi tycker att det är en skamfläck för ett land som Sverige. Vi har därför avsatt 300 miljoner kronor i vår finansierade budget för att Sverige skall kunna uppfylla FN-konventionerna. Vi har avsatt ytterligare 300 miljoner kronor för de ökade kostnader kommunerna får med vår solidariska flyktingpolitik.

Fru talman! Jag hade här tänkt hålla ett lysande brandtal för kvinnors asylskäl. Jag hade tänkt prata om systematiska våldtäkter, jag hade tänkt prata om iranska kvinnors situation och risken för att de stenas till döds om de skickas tillbaka. Men jag får spara det brandtalet till i januari, då utskottet skall behandla asylrätten i ett betänkande. Jag får därför hålla mig till det som behandlas i de utskottsbetänkanden vi behandlar i dag.

En stor del av vår motion med anledning av regeringens skrivelse om invandrings- och flyktingpolitiken ägnar vi åt sjukvård – både för vuxna och för barn, både för gömda och för dem som väntar på besked. Vi har gjort det därför att vi ofta kommer i kontakt med asylsökande som tar upp detta som ett problem.

De förhållanden som nu råder för hälso- och sjukvård för asylsökande som fått avslag och gömmer sig är inte värdiga en stat som gör anspråk på att vara grundad på civiliserade och humanitära principer. Många vågar inte vända sig till sjukvården, eftersom de är rädda för att vårdgivaren vänder sig till Invandrarverket för att kontrollera vem som skall betala för vården. Det har förekommit att sjukhus krävt 10 000 kr i förskottsbetalning av gömda asylsökande kvinnor som av sociala skäl inte har kunnat fortsätta en graviditet. De nu rådande förhållandena kommer självfallet att i vissa fall leda till svåra konsekvenser, t.ex. i samband med illegala aborter, som tvingas fram med den nu förda politiken.

Det är därför bra att utskottet i betänkandet påpekar att sjukvårdshuvudmännen är skyldiga att lämna akut sjukvård till dem som vistas inom sjukvårdsområdet och att utskottet förutsätter att såväl regeringen som Socialstyrelsen följer tillämpningen av hälso- och sjukvårdslagen i detta avseende. Utskottet säger också att landstingens kostnader kompenseras med en schabloniserad ersättning per asylsökande. Det är också bra att utskottet genom Barnkommitténs rapporter uppmärksammar de gömda flyktingbarnens hälsosituation. Vad som dock inte är bra är att utskottet avvaktar beredningen av Barnkommitténs förslag.

Jag har i en tidigare debatt i dag hänvisat till TV-programmet Strip-tease, och jag gör det nu igen. För någon tid sedan visades ett inslag om framför allt barnens situation på flyktingförläggningen i Gimo. Det handlade om bosniska barn som väntat i många år på flyktingförläggningen, barn som har med sig traumatiska upplevelser från hemlandet, där de sett människor dödas mitt framför ögonen på dem. Det handlade om traumatiserade föräldrars oförmåga att fungera som föräldrar och där barnen tvingas ta över ansvaret för hela familjen. Men det visade också på hur dåligt flyktingförläggningarna fungerar för asylsökande barn och deras familjer.

Vänsterpartiet har i en annan motion pekat på andra missförhållanden. En månad efter det att en flicka kommit till Sverige utsattes hon för ett sexuellt övergrepp. Övergreppet polisanmälades och styrks i ett tre sidor långt rättsläkarintyg. Fyra år efter övergreppet har ärendet ännu inte avgjorts i domstol. I maj är övergreppet preskriberat. Flickan och hennes familj har fått inhibition med anledning av att ärendet inte är avgjort i domstol. Vill det sig illa utvisas hon när övergreppet är preskriberat. Flickan har inte getts möjlighet till vare sig barnpsykiatrisk vård eller att på annat sätt bearbeta denna traumatiska upplevelse, trots att flyktingbarn har rätt till samma hälso- och sjukvård som barn som är bosatta i Sverige.

Vi har tidigare motionerat om att det måste finnas adekvat kunskap om bl.a. sexuella övergrepp mot barn på flyktingförläggningar. Vi har även motionerat om barnens situation på våra flyktingförläggningar och om hur litet som görs för de traumatiserade barnen, trots att Sverige har ratificerat FN:s barnkonvention. Och trots att utskottsmajoriteten citerar Barnkommitténs rapporter om hur viktigt det är att uppmärksamma och åtgärda särskilt flyktingbarnens hälsa och trots att Barnkommittén i sin rapport hänvisar till att Socialstyrelsen i två tidigare utredningar har påtalat behovet av att sjukvårdsenheterna arbetar aktivt och uppsökande för att identifiera de flyktingbarn som har haft traumatiska upplevelser, säger sig utskottsmajoriteten vilja vänta på ytterligare beredning inom Regeringskansliet.

Vad är det vi väntar på? Trots två utredningar från Socialstyrelsen och rapporter från Barnkommittén som visar på samma saker – flyktingbarn far illa i Sverige – skall vi avvakta! När vi har avvaktat färdigt hoppas jag verkligen att resultatet inte blir att det tillsätts fler utredningar, som vi sedan skall avvakta. Enligt utskottsmajoriteten skall vi även avvakta Barnpsykiatriska utredningen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 under mom. 3, reservation 2 under mom. 4 och reservation 3 under mom. 5.

Vi skall ju i dag förutom regeringens skrivelse om invandrar- och flyktingpolitiken även behandla *Utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar*. Utgiftsområdet har redan behandlats i en särskilt debatt om integrationspolitiken. Jag tänker därför inte gå in närmare på eller upprepa det som sades vid det tillfället. Men vi skall också behandla SfU:s betänkande nr 7 *Återkallelse av uppehållstillstånd*.

Den 6 november 1996 – det var en onsdag – tog Mohammad Shakeri sitt liv. Mohammad hade bott i Sverige i nio år, utbildat sig och arbetade på en ingenjörsfirma. Han låg inte det svenska samhället till last, men han hade ljugit om sin identitet när han kom hit som 16-åring. När han ville berätta om sin lögn för att kunna skaffa sig pass – inte för att återvända till hemlandet, som felaktigt påståtts av bl.a. flyktingministerns statssekreterare, utan för att kunna träffa sin familj var som helst i världen där det var säkert – gick han till skattemyndigheten, som hävdade att lögnen var preskriberad. Men skatteverket var aningslöst, liksom Mohammad. De kände inte till Invandrarverkets kvarnar. Hans permanenta uppehållstillstånd drogs in, och hur han än vädjade till Invandrarverket, Utlänningsnämnden eller flyktingministern, som kallade honom sin Lidingögranne, hjälpte det inte. Till slut orkade inte Mohammad längre, och han valde att ta sitt liv. Mohammad var min vän. Den regel och lagändring som finns i betänkandet kan kallas lex Shakeri.

Vänsterpartiet tycker att det är bra att det sker en lagändring. Det måste finnas en preskriptionstid för lämnande av falsk urkund – på samma sätt som det finns för etniska svenskar. Vad vi däremot tycker är märkligt är att regeringen inte kommit med förslag om övergångsregler. Det innebär att de invandrare med permanent uppehållstillstånd som lämnat fel uppgifter om sin identitet och som spårades av Invandrarverkets kampanj och fått sina uppehållstillstånd indragna måste lämna Sverige. Vänsterpartiet anser att de invandrare som fått sina uppehållstillstånd återkallade men fortfarande befinner sig i Sverige skall kunna få beslutet omprövat enligt de nya reglerna.

Invandrare och flyktingar m.m. samt återkallelse av uppehållstillstånd

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 6 under mom. 4 i SfU:s betänkande nr 7.

Anf. 148 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3 under mom. 3, 4 och 5 i SfU2 och till reservation 1 under mom. 1 och reservation 5 under mom. 3 i SfU7. Jag står också bakom andra reservationer där Miljöpartiet är med.

Jag kommer inte att föra någon flyktingpolitisk debatt nu. Vi har haft en integrationsdebatt, och det kommer en asylpolitisk debatt i vår. Jag kommer därför bara att ganska kort redogöra för de här små – men naturligtvis viktiga – betänkandena.

Under utgiftsområde 8 kommer återigen likabehandlingen av människor upp. För oss i Miljöpartiet är det viktigt att alla människor behandlas lika och inte avstängs från sjukvård och tandvård. Det gäller barn och äldre, det gäller flyktingar och invandrare, särskilt de asylsökande och bland dem de gömda.

Vi menar att det är viktigt att alla som bor i Sverige har rätt till samma sjukvård. Varför har de gömda flyktingarna eller asylsökande inte den rätten? Egentligen får de ofta sjukvård om de kommer till sjukhuset, men de vågar inte ta sig dit. Det har ändå hänt att sjukhuset trots sina sekretessregler har lämnat ut flyktingar. Jag vet att speciellt på olika psykiska avdelningar har det hänt. Jag känner inte till något fall från det senaste året, men tidigare har man gjort det. Den rädslan finns naturligtvis.

Det är ungefär som när man gjorde en razzia när det gällde att betala för tunnelbanan till Tensta och Rinkeby. Då upptäckte man människor som inte hade något ID-kort, och det finns risk för att de avvisas nu. Det tycker jag är kränkande för människor. Man måste ta hänsyn till sjuka människor.

Vissa människor är mer värda precis som vissa barn har olika värde. När det gäller barnen har Miljöpartiet hävdat att barnkonventionen skall inkorporeras i lagen. Jag tror att det kommer. Precis som konventionen om mänskliga rättigheter har inkorporerats kommer nog barnkonventionen också att inkorporeras. Det är min förhoppning, och jag kommer att fortsätta att arbeta för det.

När det gäller pengar handlar det för vår del mest om det nya integrationsverket och Diskrimineringsombudsmannen. Vi säger nej till ett integrationsverk och ger DO mer pengar. Men det har vi också berört tidigare.

Jag övergår nu till återkallelse av tillstånd. Ett delbetänkande har kommit i den utredning om asylrättsprocessen som flera ledamöter i utskottet sitter i, bl.a. jag själv. Det delbetänkandet handlar bl.a. om personer som har ljugit om sin identitet eller annars om sina personliga förhållanden. Om en svensk gör på det viset preskriberas det efter två år. Falsk urkund preskriberas efter två år.

Nu kom ett förslag från utredningen. Man får ha klart för sig att en utredning inte är ett politiskt beslut. Det skall tas hänsyn i den politiska behandlingen till både reservationer från olika partier, deltagare i utredningen och särskilda yttranden från experter. Sedan tar man också stor hänsyn till remissvaren. Det har gjort att majoritetens förslag om fem år sänktes till fyra.

Jag är inte helt nöjd med det. Men jag, och hela Miljöpartiet, är oerhört nöjda med att det har kommit en tidsgräns. Det är helt klart ett stort framsteg, och jag är övertygad om att det fanns en ganska stor enighet om att vi ville ha en tidsgräns. Den finns nu.

Men vi ville ha en lägre tidsgräns. Det är naturligtvis en variation. Vi i Kristdemokraterna, Folkpartiet och Miljöpartiet har fäst oss vid tre år. Fyra år är också en hög gräns. Då jämför man en asylsökande med en grov brottsling. De kan redan få uppehållstillstånd. Falsk urkund räknas inte som ett grovt brott såvida det inte finns synnerliga skäl. Det gäller kanske dold grov brottslighet, mord, knarklangning eller sådana saker. Därför har vi fastnat för tre år även om preskriptionstiden för svenskar är enbart två år.

Vi har reservationer. I min egen reservation under mom. 1 talar jag om att barnens ställning måste skyddas och stärkas. Man måste tänka även på ungdomar som kanske har överskridit barnåldern och som har förlorat viktiga år under sin väntan här. Man bör tänka också på dem även om de har råkat fylla 19 år.

Sedan har Sigge Godin i reservation 1 tagit med vår åsikt om inkorporering av barnkonventionen. Därför kommer jag att yrka bifall till den i stället för vår. Men jag står naturligtvis bakom vår reservation också.

En sak skall jag beröra. Tidigare stod det i utlänningslagen något som jag själv var med och reserverade mig emot för länge sedan. Det stod att visering av uppehållstillstånd och arbetstillstånd skall återkallas om utlänningsmedvetet har lämnat oriktiga uppgifter. Nu har man ändrat det till *får* återkallas. Det är en oerhört stor skillnad. Det kommer inte att bli samma beslut som tidigare när man har ändrat *skall* till *får*.

Med den här utredningen känns det som om vi har tagit ett stort steg framåt när det gäller humanism och mänskliga hänsyn till människor som har varit här länge, som har skött sig, som visserligen ljög, kanske av en sådan orsak som Folkpartiets ledamot talade om.

Anf. 149 ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Fru talman! Vi behandlar nu två betänkanden. I SfU2 behandlas utgiftsområdet på det här avsnittet och skrivelsen från regeringen. När det gäller betänkande SfU2 har vi kristdemokrater inga yrkanden, eftersom vi har våra anslagskrav i ett särskilt yttrande.

När det gäller betänkande SfU7 har det redan yrkats bifall till alla de reservationer som vi kristdemokrater är med på. Så om jag avstår tjänar inte kammaren någon tid på det. Jag kan därför med gott samvete yrka bifall till alla fyra reservationerna, nämligen 4, 5, 6 och 8.

Inom utgiftsområde 8 i statsbudgeten behandlar vi både migrationspolitik och integrationspolitik. Som en del andra talare har sagt har vi nyligen debatterat integrationspolitiken ganska ingående här i kammaren. Det kan man nog säga utan att överdriva. Så jag tänker inte uppehålla mig vid detta heller.

Men jag vill ändå ta upp frågan om DO-ämbetet, som ju berör integrationspolitiken. Det har också att göra med utgiftsområdet. Vi kristdemokrater var starka motståndare till det ursprungliga regeringsförslaget att involvera DO i ett nytt integrationsverk.

Jag vill gärna framhålla att när det gäller att få fram en motor i arbetet mot rasism och främlingsfientlighet vill vi i stället stärka DO-ämbetet.

Det finns några saker som krävs. Det ena är att DO måste få ett rejält verktyg som DO kan använda. Det hoppas vi att DO skall få i och med det förslag som har framförts nu när det gäller en lag mot etnisk diskriminering i arbetslivet. Den blir möjlig att använda på ett helt annat sätt än den urvattnade lag som gäller i dag. Så det verkar väl ganska lovande. Men sedan behövs det också mer resurser i form av pengar än de som JO har i dag. Därför vill vi tillföra ytterligare 5 miljoner till DO-ämbetet till det nygamla anslag som finns med i utskottets betänkande. Det tycker vi naturligtvis är bra.

Så till migrationspolitiken. Jag skall inte uppehålla mig länge vid det temat eftersom vi får anledning att återkomma till våren, skulle jag tro, med de specifika yrkanden som vi i motion har haft på det här området. De kom inte med i behandlingen av utgiftsområdet.

Jag vill framhålla det som ändå är det grundläggande för oss kristdemokrater, det som är den principiella grunden för oss i vår syn på migrationspolitiken. Vi ser den demokratiska utvecklingen som vi har haft i Sverige under hela det här århundradet och som har varit styrt av humanistiska och kristna grundvärderingar som det som även fortsättningsvis skall ligga till grund för svensk migrationspolitik.

Jag har tidigare sagt och säger igen att vi kristdemokrater anser att det är vår plikt att bistå människor i nöd därför att vi skall respektera alla människors lika värde. Att detta är vår plikt är ett moraliskt ställningstagande. Vi skall därför ha en generös, tydlig och uthållig migrationspolitik.

Denna politik kommer att utsättas för påfrestningar av olika slag under olika tider och förhållanden i Sverige. Det gäller inte minst i samband med det som vi har upplevt under senare år, nämligen de ekonomiska påfrestningar som den kris som vi har gått igenom medfört för vårt land och vårt folk. Man kan inte ge efter för dem som utnyttjar detta tillfälle till kraftiga angrepp, utan det gäller att hålla stand mot angreppen på migrationspolitiken.

Man får inte börja bli populistisk och förlora grunden för sina ställningstaganden utan måste då verkligen stå fast. Man kan möta angrepp av typen att varenda krona i statens budget till just det här politikområdet skulle vara lånad. Sanningen är naturligtvis att lika stor del på det området är lånad som på alla andra politikområden, även dem som mest berör bara etniska svenskar. Det finns i det läget naturligtvis en skyldighet för våra politiska partier tillsammans med frivilliga organisationer m.fl. att föra ut de demokratiska grundvärderingar som vi har byggt vårt land på.

Det finns inte rena matematiska samband mellan vad vi bör göra vid ett visst givet tillfälle i flyktinginsatser och statens inkomster och utgifter på andra områden. Vi måste också bygga på en folklig förankring. Det betyder att vi vid vissa tillfällen har en stor uppgift framför oss. Vi har haft under de år som har gått – och jag tror att så är fallet också ett tag till framöver – en stor uppgift i att förankra en sådan grundläggande syn som jag har velat ge uttryck för, så att vi kan upprätthålla viljan till insatser för människor i nöd och för människor på flykt i vårt land. Det är oerhört viktigt.

Jag vill också säga någonting om det betänkande som berör återkallelse av uppehållstillstånd. Jag skall inte bli mångordig utan vill bara säga att vi precis som i utredningsbetänkandet står fast vid att tre år bör gälla

som preskriptionstid. Vi har funderat igenom frågan vilken tidsperiod som man bör räkna och kommit fram till att det är rimligt att räkna vistelsetiden från tidpunkten för ansökan om uppehållstillstånd.

Vi kristdemokrater har också övertygats om att det är rimligt att ha övergångsbestämmelser. Vi stöder därmed Vänsterpartiets motion med det kravet.

Anf. 150 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Fru talman! Innan jag börjar mitt anförande vill jag gärna ge Ragnhild Pohanka och Rose-Marie Frebran en eloge, inte för deras åsikter men för att detta är deras fjärde debatt här i dag.

Det här är en debatt med anledning av två betänkanden. Det första betänkandet handlar om budgeten för invandrar- och flyktingpolitiken och det andra gäller återkallelse av uppehållstillstånd. Jag tar först upp budgetbetänkandet.

När utskottet behandlade propositionen *Sverige, framtiden och mångfalden* gjordes vissa förändringar i förhållande till propositionen. Utskottet förlängde bl.a. tiden för statsbidraget till Invandratidningen och ansåg dessutom att Diskrimineringsombudsmannen inte skulle inordnas i den nya integrationsmyndigheten. Budgetförslaget har anpassats till utskottets ändringar.

Det finns vid betänkandet särskilda yttranden från flera partier som avvisar förslaget om att inrätta en särskild integrationsmyndighet. Riksdagen har dock fattat sitt beslut, och jag tycker inte att det finns anledning att upprepa den debatt som vi hade här i kammaren den 2 december. Jag tycker ändå att det är viktigt att understryka att det är ytterst angeläget att regeringen mycket noga följer både utvecklingen av handläggningstiderna och antalet asylsökande. Jag vill därför peka på att det finns en viss osäkerhet när det gäller medelsberäkningen för Statens invandrarverk från den 1 juni 1998, när den nya integrationsmyndigheten beräknas starta sin verksamhet.

Detta framkom när utskottet hade sin utfrågning inför arbetet med integrationspropositionen. Invandrarverket och regeringen har såvitt jag kan förstå använt olika beräkningsmetoder. Invandrarverkets generaldirektör framhöll då att man från Invandrarverkets sida anser att den nya myndigheten helårsvis bör ha 43,5 miljoner av Invandrarverkets medel, inte som regeringen anser 59,3 miljoner.

Skillnaden i beräkningen beror på att regeringen anser att 19,7 miljoner av Invandrarverkets *overhead*-kostnader skall läggas på den nya myndigheten. Invandrarverket anser att det räcker med 6 miljoner kronor. Det motsvarar den procentandel av *overhead*-kostnaderna som Invandrarverket fått när det övertagit uppgifter från polisen. Enligt generaldirektören leder besparingskraven till att asylprövningen måste minskas med 12 %. Detta leder i sin tur till att handläggningstiderna blir längre i bl.a. asylärenden.

Antalet asylsökande har från att i början av året ha varit lågt nu under hösten stadigt ökat. Finns det inte tillräckligt med resurser, ökar handläggningstiderna. Vi vet att långa handläggningstider för asylsökande förutom problem för den asylsökande också medför ökade kostnader för samhället.

Utskottet föreslår inte någon ändring i budgetförslaget, men jag vill ändå belysa den situation som kan uppstå.

Fru talman! I betänkandet finns några reservationen som handlar om hälso- och sjukvård och som jag vill kommentera.

Reservation nr 1 från Vänsterpartiet och Miljöpartiet handlar om sjukvård för vuxna asylsökande. Reservanterna vill att begränsningen till att endast få akut sjukvård skall tas bort. Utskottsmajoriteten har den uppfattningen att fullständig sjukvård inte skall erbjudas vuxna asylsökande, utan samma begränsning som i dag bör gälla.

I reservation nr 2 vill samma partier att sekretesslagen skall ses över så, att utläningar som gömmer sig i Sverige skall våga anlita sjukvården.

Den tredje reservationen, även den från Vänsterpartiet och Miljöpartiet, gäller hälso- och sjukvård för barn. Reservanterna vill bl.a. att regeringen skall ge landstingen i uppdrag att skyndsamt kartlägga omfattningen av behov av särskilt stöd för flyktingbarn som utsatts för traumatiska upplevelser och föreslå nödvändiga åtgärder. Enligt reservationen skall varje landsting åläggas att inrätta ett centrum för tortyrskadade, vilket skall ge hjälp åt både barn och vuxna.

Fru talman! Enligt den överenskommelse som finns mellan Landstingsförbundet och regeringen och som gäller från den 1 januari 1997 skall landstingen ge vuxna asylsökande både akut sjukvård och tandvård och sådan vård som inte kan anstå, som man uttrycker det. Landstingen skall också svara för mödravård, förlossningsvård, preventivmedelsrådgivning, vård vid abort samt också för den vård och de åtgärder som behövs enligt smittskyddslagen.

Alla asylsökande barn under 18 år skall få samma hälso- och sjukvård och tandvård som våra egna barn får. Landstingen ersätts av staten för detta. Detta är den huvudregel som gäller. Beträffande uttrycket vård som inte kan anstå är det den läkare som den sjuke asylsökande vänt sig till som avgör om vården kan anstå eller ej och ingen annan.

Sjukvård för gömda utläningar är en mycket svår fråga, speciellt när det gäller barn. Barnkommittén föreslog med hänvisning till FN:s barnkonvention att även barn som vistas illegalt i Sverige skall ha rätt till en fullgod hälso- och sjukvård. Sjukvårdshuvudmännen är i och för sig skyldiga att lämna akut sjukvård till alla som vistas inom sjukvårdsområdet. Frågan är bara om gömda familjer vågar ta kontakt med sjukvården på grund av risken att polisen får veta var de finns.

Men frågan är mer komplicerad än så. Det är klart att vi tycker att sjuka människor skall få hjälp om de behöver kvalificerad vård. Som förälder är man naturligtvis beredd att göra vad som helst för att ens sjuka barn skall bli friskt igen. Regeringen har när det gäller Barnkommitténs förslag sagt att den frågan kräver ytterligare beredning eftersom den är så komplicerad.

Vi behöver också fundera på och diskutera vem som har ansvaret för dem som gömmer sig. Det gäller framför allt ansvaret för de gömda barnen. Vi har här i riksdagen tillsammans bestämt att vi skall ha en reglerad invandring. Vi har bestämt vilka lagar och regler som skall gälla för att få uppehållstillstånd i vårt land. Vi har i stort sett varit överens om att det är de som är i behov av skydd som får stanna.

Det betyder att alla som söker asyl i Sverige inte får stanna. De flesta finner sig i fattade beslut och lämnar landet. Men några vägrar att göra

det och får hjälp att gömma sig. Visst kan det fattas felaktiga beslut. Men man kan inte utgå från att alla avslagsbeslut är felaktiga. Är det då samhällets ansvar, dvs. vårt ansvar, att de gömda barnen tvingas att vistas största delen av dygnet inomhus utan att kunna gå i skola, utan att kunna träffa jämnåriga kamrater och att de barnen till slut mår så dåligt både fysiskt och psykiskt att de får stanna av humanitära skäl?

Frågan som också måste ställas är: Vilket ansvar har föräldrarna för sina barns hälsa och utveckling och för sitt barns bästa? Vilket ansvar har de människor som tagit på sig uppgiften att gömma dessa barnfamiljer? Skall människor som vistas illegalt här i landet ha samma rättigheter som dem som vistas här legalt måste vi också fråga oss om det behövs uppehållstillstånd.

Vi har stiftat lagar för att underlätta för människor att leva tillsammans. Om vi kräver respekt för våra lagar måste vi också följa dem. Tycker vi att lagarna är fel skall vi ändra på dem, inte strunta i dem.

Fru talman! Jag yrkar avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Så gäller det propositionen och betänkandet om återkallelse av uppehållstillstånd. Möjligheten att återkalla uppehållstillstånd är inget nytt utan har funnits i tidigare lagstiftningar. Där var skrivningarna något mjukare. I lagtexten stod att uppehållstillstånd kunde återkallas på grund av oriktiga uppgifter om identiteten.

I den utlänningslag som trädde i kraft den 1 juli 1989 infördes ordet skall. I lagen står att visering, uppehållstillstånd och arbetstillstånd skall återkallas om utlännen lämnat oriktiga uppgifter om sin identitet. Lagen innehåller ingen preskriptionstid.

Någon större debatt när lagen skärptes på den här punkten kan jag inte minnas att det blev, varken här i riksdagen eller i massmedierna. Det var andra förslag, t.ex. att ta barn och vuxna i förvar, kroppsvisitering och arbete för asylsökande, som var de stora omtvistade och omdiskuterade frågorna.

Folkpartiet, Miljöpartiet och Vänsterpartiet hade visserligen en gemensam reservation som gick ut på att behålla den gamla regeln. Men så blev det inte. Såvitt jag minns blev det heller inte någon större diskussion efter riksdagens beslut.

För att förstå varför ordet skall infördes måste man se till den tidsanda och den debatt som fördes när 1989 års utlänningslag antogs. Debatten då både bland människor och massmedierna handlade mycket om det stora antal människor som sökt asyl i Sverige, och inte minst om alla som saknade pass, biljetter och andra ID-handlingar.

Många var kritiska till att så många kunde få uppehållstillstånd. Man undrade också om Invandrarverket visste vilka det gav uppehållstillstånd och om det verkligen var rätt människor som fick asyl här. Både TV och tidningar skildrade livfullt papperskorgarna på Kastrup där människor kastat biljetter och andra handlingar. Även på Arlanda förekom liknande händelser. De flesta asylsökande kom då via Kastrup till Arlanda när de ansökte om asyl.

UNHCR var bekymrat och ansåg att asylrätten var hotad. Dokumentlösheten var ett stort och växande problem inte bara i Sverige utan också i övriga Europa. UNHCR befärade att folkopinionen skulle svänga och att alltfler länder skulle bli negativa till att ta emot flyktingar om en mycket

Invandrare och flyktingar m.m. samt återkallelse av uppehållstillstånd

stor andel människor fick asyl utan att kunna identifiera sig. Dåvarande invandrarministern såg också svårigheter att föra en rättvis flyktingpolitik och ansåg att något måste göras åt dokumentlösheten.

I dag är diskussionen annorlunda bland de flesta människor. Vi har sett konsekvenserna av 1989 års utlänningslag i de här delarna. Vi har också sett konsekvenserna både för enskilda människor och för familjer, och vi är beredda att ändra lagen på den här punkten. En politik som skall vinna förståelse både bland medborgare i vårt land och hos dem som söker asyl måste vara tydlig och trovärdig, modern och medmänsklig.

I samband med behandlingen av propositionen *Svensk migrationspolitik i globalt perspektiv* behandlade utskottet ett antal motioner som rörde återkallelse av uppehållstillstånd på grund av oriktiga uppgifter.

Utskottet ansåg att det fanns anledning att se över bestämmelserna. Kommittén om ny instans- och processordning i utlänningsärenden har gjort det med förtur, och det betänkandet ligger till grund för den proposition som vi just nu behandlar.

Huvudregeln är naturligtvis att identiteten skall klarläggas redan när uppehållstillstånd beviljas. Det är där som Invandrarverket ska satsa sina resurser och också gör det. I dag finns en kvalitetssäkring i asylprövningen.

Från den 1 januari 1997 är det också obligatoriskt för den asylsökande att lämna fingeravtryck och fotografi.

Problemet med oklar identitet gäller i huvudsak asylsökande. Invandrarverket har också framhållit att det finns asylsökande som kommer från länder där det är nästan omöjligt att få fram några handlingar och att det därför förekommer att personer inte har någon möjlighet att styrka sin identitet hur gärna de än vill.

Fru talman! Regeringen föreslår att det precis som i dag måste finnas möjligheter att återkalla tillstånd när utlänningsuppgett fel identitet. Det är huvudprincipen. Det är viktigt för att kunna föra en rättvis flyktingpolitik. Att ha fått uppehållstillstånd på en falsk identitet skapar naturligtvis problem för den enskilda människan. Det är också viktigt inte minst av humanitära skäl att en människa som bott här länge kan känna trygghet och inte ständigt behöver oroas för att inte få vara kvar.

För den person som inte får behålla sitt uppehållstillstånd och därför måste lämna landet får ett sådant beslut många gånger svåra följder. Därför är det angeläget att man ser på alla omständigheter och att de vägs samman innan beslut om återkallelse fattas. Hänsyn skall bl.a. tas till familjeförhållanden, till barnen och deras hälsa och utveckling och till barnets bästa. Hänsyn skall också tas till anknytningen till det svenska samhället och till hur länge man varit i Sverige. Regeringen föreslår att det skall krävas synnerliga skäl för att återkalla ett tillstånd för den som varit här i mer än fyra år.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 151 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Först vill jag litet grand kommentera sjukvården och anledningen till att vi har skrivit de motioner och reservationer som vi har gjort.

De vuxna som befinner sig på flyktingförläggningarna, och som kanske i hemlandet innan de tvingades fly har gått på kontinuerliga kontroller för att t.ex. undersöka livmodercancer, måste i Sverige vänta till dess att cancer har utvecklats fullt ut. Kostnaderna för att söka läkare täcks nämligen inte av det bidrag de får.

Vi har bestämt att vi skall ha reglerad invandring – ja, det har vi gjort. Det har Vänsterpartiet också sagt. Trots detta har Sverige under de senaste åren tre gånger fällts för brott mot FN:s tortyrkonvention. Detta visar att misstag kan begås. Detta visar också att, precis som Maud Björnemalm säger, de flesta av flyktingarna åker tillbaka men några hänger sig kvar.

Maud Björnemalm undrar vilket ansvar föräldrarna har för sina barn. Först och främst har de väl att se till att barnen har ett liv – att de får överleva. Risken för något annat är ganska stor om man skickas tillbaka till t.ex. Peru eller andra länder där vi vet att omfattande tortyr förekommer.

De som vistas illegalt här skall inte kunna hänga sig kvar, menar Maud Björnemalm. Vad vi talar om här, och vad vi har talat om, är barnen. Tycker vi att lagen är fel skall vi ändra på den, sägs det här. Ja, men snälla Maud Björnemalm, det är ju det vi har försökt sedan den dagen jag kom in i riksdagen.

Jag skall också kommentera övergångsreglerna. De som har fått sina uppehållstillstånd indragna, som uppfyller kriterierna för den nya lagstiftningen och som fortfarande finns kvar i landet – är det Maud Björnemalms uppfattning att de fortfarande skall utvisas?

Anf. 152 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Fru talman! Det finns överenskommelser mellan regeringen och Landstingsförbundet om läkarvården. De asylsökande skall få akutvård och vård som inte kan anstå. Sedan är det den behandlande läkaren, dvs. den läkare som den asylsökande uppsöker, som har att avgöra om man skall göra något åt den sjukdom som den asylsökande har. Det är läkaren, och ingen annan, som avgör detta.

När det gäller problemet med de familjer som vistas här har regeringen på Barnkommitténs förslag sagt att den vill utreda detta ytterligare. Men, Ulla Hoffmann, de här människorna har ju fått sina ansökningar prövade inte bara av Invandrarverket utan förmodligen också av Utlänningsnämnden. Man har funnit att de inte har skäl att stanna i Sverige. De har inte skyddsskäl för att få uppehållstillstånd. Därför skall de lämna landet. Om de sedan väljer att gömma sig ställer jag frågan: Vem har ansvaret för barnen, för barnens bästa och för barnens hälsa? Är det föräldrarna? Vilket ansvar har de? Vilket ansvar har de som gömmer barnfamiljerna? Detta kan inte vara samhällets ansvar, och det kan inte vara allom givet att få stanna i Sverige bara för att man är en barnfamilj. Barnens bästa innebär nämligen inte alltid att stanna i Sverige.

Anf. 153 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Maud Björnemalm! Jag skulle önska att vi på något sätt kunde göra det hela klart och tydligt för de behandlande läkarna när de avgör sådana här fall. Men jag skall göra mitt för att se till att det som står i utskottsbetänkandet kommer ut till de olika landstingen via Vänsterpartiets landstingsledamöter.

Vi skall utreda barnens – de barn som befinner sig på flyktinganläggningarna – situation ytterligare, sägs det nu. Jag tycker att det har utretts tillräckligt! Hela betänkandet andas att barnens situation har utretts tillräckligt. Men vi skall alltså vänta ytterligare! Vi begär bara en sådan enkel sak som att Invandrarverket skall få i uppdrag att ta fram ett åtgärdsprogram för att medvetandegöra sin personal om den anmälnings-skyldighet till socialtjänsten osv. som finns vad gäller misstankar om sexuella övergrepp. Inte ens det kan utskottsmajoriteten säga är angeläget! Vi vet ju att det sker sexuella övergrepp på flyktingförläggningar. Men inte ens det, Maud Björnemalm!

Anf. 154 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Fru talman! Jag anser att det är Landstingsförbundets sak att informera de läkare som finns inom landstingen om vad som gäller i sjukvården för de asylsökande.

Ulla Hoffmann! Man kan inte hänga upp allt på att någon av Invandrarverkets tjänstemän inte kände till detta. Det ingår naturligtvis i personalens utbildning att ha kännedom om när övergrepp på barn skall anmälas.

Anf. 155 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Fru talman! Varför gömmer de sig? De har ju ofta gett uppgifter och lämnat papper. Läkare och advokater har skrivit, men betraktats som icke trovärdiga. Det är det som är haken i detta – att man inte heller tror på svenska ämbetsmän som sätter sin yrkesheder i pant.

De här människorna tar naturligtvis ansvaret för sina barn. De är mycket väl medvetna om att det inte är någon dans på rosor att vara gömd. Många av dem har redan flytt. De valde inte flykten, utan flykten valde dem. Det är likadant här – de väljer inte att gömma sig, men de törs inte åka hem. Jag kan inte säga att det gäller till hundra procent, men det gäller de allra flesta. De vet nämligen att det verkligen inte är någonting bra att gömma sig.

Miljöpartiet reserverade sig också mot detta att ändra ”kunde” till ”skall”. Det var på den tiden Miljöpartiet satt i riksdagen under den förra perioden. Nu har vi fått igenom detta. Man har tagit bort ”skall”. Det är en stor seger för dem som det gäller – inte för vår del.

Ju mer restriktiv politiken mot invandrare är, desto mer sticker rasismen upp sitt fula huvud. Det är faktiskt så! Jag säger inte motsatsen, dvs. att om politiken är öppnare finns inte rasismen. Men restriktiviteten gör att rasismen och invandrarfientligheten växer. När regeringen skriver om falska flyktingar och missbruk av asylrätten i olika pressmeddelanden tänker folk: Jaså, de är falska. Men om man söker till ett universitet är man inte falsk därför att man inte kommer in. Om en flykting söker sig

till Sverige och inte får stanna så är han inte falsk och han missbrukar inte asylrätten. Det är väldigt viktigt att man skiljer på det här.

Prot. 1997/98:47
15 december

Anf. 156 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Fru talman! Varför gömmer de sig? frågar Ragnhild Pohanka. Många människor flyr undan krig, förföljelse och naturkatastrofer och kommer till Sverige och söker asyl. Många har ett skyddsbehov. Många kommer också till Sverige av andra skäl. De vill finna ett bättre liv för sig och sin familj. Detta är naturligtvis inte straffbart, men det ger inte uppehållstillstånd i Sverige.

Många människor vill inte fatta detta, och de vill inte lämna landet. De gömmer sig i förhoppning om att få stanna kvar. Det är det här som jag tycker är så tragiskt. Människor tvingas gå under jorden och gömma sig. Barnen far illa – så illa att de till slut får uppehållstillstånd av humanitära skäl eftersom de är i så dåligt fysiskt och psykiskt skick. Det är här jag frågar mig var ansvaret kommer in. Varför gömmer man människor på detta vis?

Invandrare och flyktingar m.m. samt återkallelse av uppehållstillstånd

Anf. 157 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Fru talman! Lagen är sådan, som Maud Björnemalm säger. Men det är inte så att det inte sker misstag. Misstag har begåtts. Det har hänt att människor som har kommit tillbaka har försvunnit. Det gäller även anknyningsinvandring. T.o.m. fängslande, tortyr och försvinnanden har inträffat när det gäller den gruppen.

Det är alltså inte så enkelt som Maud Björnemalm säger. Det är klart att vi måste följa lagen. Men de flesta av dessa människor anser att de inte har fått gehör för sina skyddsbehov, och det är det som är det viktiga.

Jag har träffat många gömda flyktingar. Jag har inte gömt någon, men jag har träffat många. Man gömmer dem inte, utan de ber om hjälp. De har lagt fram sina skäl, advokater har hjälpt dem att skriva nya ansökningar och det har hänt att de har blivit trodda och fått stanna i nästa omgång. Det är viktigt att den möjligheten att komma igen finns.

Anf. 158 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Fru talman! Lagen är sådan, säger Ragnhild Pohanka. Lagen blir som vi stiftar lagen. Det är vi som stiftar lagar. Vi har varit överens om, Ragnhild Pohanka, att vi skall ha en reglerad invandring. Med en reglerad invandring följer att alla människor som kommer till Sverige och söker asyl inte har skäl att få stanna här.

Anf. 159 STEN ANDERSSON (m):

Fru talman! Först har jag en kort kommentar till det som Ragnhild Pohanka sade om falska papper kontra betyg. Det är faktiskt en viss skillnad mellan falska pass och ID-handlingar och korrekta betyg som inte accepterats på grund av att de inte är på den nivå som krävs. Det var en litet långsökt jämförelse som Ragnhild Pohanka gjorde.

Fru talman! Här skall vi behandla nästa års kostnader för flyktingpolitiken, invandrapolitiken och även återkallelse av uppehållstillstånd.

I våras begärde jag att Riksdagens revisorer skulle utreda de totala kostnaderna för den svenska flyktingpolitiken. Många har sagt att detta är

en ekonomisk tillgång för oss. Det har varit det på kort sikt. Jag menade att man skulle ta reda på vad allting kostade, och även givetvis ta fram de pluspengar som finns. Jag fick ett svar under sommaren där man tackade för min begäran om ett utredningsuppdrag, men de ville inte utreda frågan. Det innebar att jag i september månad väckte en motion med samma begäran. Jag tror att den nu finns i det utskott som i dag behandlar flyktingfrågorna. Jag vet inte hur det går med den, men jag misstänker att det blir nej. Om det blir nej, misstänker jag att jag förstår varför.

Det här betänkandet handlar om återkallande av uppehållstillstånd. Jag menar att det är ett bevis på en totalt havererad asyl- och flyktingpolitik. Den är helt unik jämfört med hela EU och samtliga övriga industriländer i världen. Svenska politiker har tydligen en förmåga som alla övriga länders medborgare och politiker saknar. Vi ser dagligen bevis på en misslyckad politik.

I morse läste jag i en Stockholmstidning att statsrådet Schori känner sig träffad av den här kritiken. Han skrev att nu har vi minsann skärpt flyktingpolitiken. Men efter vad jag har hört i dag verkar det inte gälla Folkpartiet. De vill utöka den ännu mer. Jag undrar bara var pengarna till den här än mer generösa flyktingpolitiken finns.

Man kan konstatera att dagens betänkande beror på att antalet asylsökanter som har beviljats baserat på oriktiga uppgifter nu är så stort att man inte längre kan göra som man gjorde innan, dvs. avgöra från fall till fall i huvudsak, utan nu fattar man ett generellt beslut tvärs över. Det sägs här att detta bara kostar marginellt. Det kostar kanske bara marginellt i pengar, men jag tror att det kostar mycket mer ute bland allmänheten i form av ett minskat förtroende.

Enligt TT för fyra veckor sedan sade statsrådet Schori att den här lagen fanns i praktiken tidigare. Då kan man undra varför man skall införa en lag som redan finns. Det är tydligen så att den här lagen är ett bevis på oförmågan hos riksdagen att skriva en lättfattlig lagtext eller på inkompetensen hos de myndigheter som skall tolka den lagstiftning som vi beslutar om i riksdagen.

Huvudorsaken till dagens situation är att många människor har lämnat felaktiga ID-handlingar, inte har haft några ID-handlingar, saknat pass eller färdbiljetter som de bevisligen i de flesta fall måste ha visat flera gånger under resan till Sverige.

Fru talman! Jag inser att den som är politisk flykting och riskerar att bli fysiskt eller psykiskt förföljd i sitt hemland svårligen kan erhålla ett pass eller möjligheter att resa ut om han eller hon uppger korrekt namn. Men jag kan inte förstå varför man inte kan lämna de riktiga uppgifterna den dag då de söker asyl i Sverige. Det kan bero på att de inte har den flyktingstatus som de påstår. Det kan också bero på, vilket har skett i flera fall, att de redan har fått asyl i ett annat land.

Vi har också sett och hört att advokater bevisligen har uppmanat asylsökande att dölja korrekta uppgifter. Jag är inte jurist, fru talman. Det erkänner jag. Men jag tror inte att poängen med att ha en advokat som hjälp i ett mål är att advokaten skall uppmana sin klient att ljuga eller dölja sanningen. Det kan inte ha varit den ursprungliga uppgiften för en advokat.

Tidigare under den här debatten hörde jag Ann-Kristin Føsker berätta om sin pappa. Han och hans kollega, två poliser från Norge, deltog i en

sådan verksamhet att de medverkade till att människor smugglades ut ur Norge till Sverige under andra världskriget. Sedan anade de på goda grunder att ockupationsmakten misstänkte dem för samröre med motståndsrörelsen. De ansåg att det var skäl nog att lämna Norge. Men när de kom till Sverige ville de inte tala om vad de hette och vad de hade haft för yrke och uppgift i Norge. Det skulle vara skälet till att man inte lämnade korrekta uppgifter.

Jag skall inte ifrågasätta det här anförandet. Det var mycket känslofullt, och det som Ann-Kristin Føsker berättade var säkert sant. Men jag inbillar mig att nazisterna var så ondskefulla och infantila att om nazistisk polis i Norge under andra världskriget anade att norska poliser hade samröre med motståndsrörelsen och sedan plötsligt försvann, skulle det försvinnandet även drabba de försvunna norska polisernas familjer. Jag tycker inte att skälet till att bränna ID-handlingar var riktigt korrekt.

Enligt vad jag hörde skonade Ulla Hoffmann riksdagens kammare från ett brandtal om flyktingpolitiken. Det skulle hon spara till senare. Det kan man ju tacka för. Men hon lyckades ändå, fru talman, att anklaga alla andra människor och länder som inte accepterar Vänsterpartiets flyktingpolitik för att vara mer eller mindre omänskliga. Det var en bravad, trots ett uteblivet brandtal.

Rose-Marie Frebran förde också ett intressant resonemang om flyktingpolitikens påverkan på vår ekonomi. Det skulle vara intressant att vid ett annat tillfälle höra hur hon kom fram till de faktiskt ganska kloka synpunkter som hon hade.

Jag skulle vilja fråga alla er här i dag som i morgon kommer att fatta beslut om detta betänkande: Vad skall ni säga till de människor som för ett antal år sedan sökte asyl i Sverige och som fördrog att lyda myndigheternas uppmaning att tala sanning vid asylansökan därför att man då har bästa möjligheten att få sin asylansökan behandlad på ett korrekt vis?

Många av dem fann att de skäl som de fullt sanningsenligt uppgav inte räckte till. De fick inte asyl i Sverige. Men många av dem som ljög, som använde vilseledande uppgifter, fick asyl i Sverige.

Vad har ni alltså att i dag säga till de människor som trots allt följde det korrekta rättesnöret och försökte att ljuga så litet som möjligt och att hålla sig till sanningen så mycket som möjligt?

Till sist, fru talman, några ord om det svenska medborgarskapet. Tydligt finns det där fler undantag än regler. Jag skall ge ett exempel.

En kvinna från Ryssland vill söka medborgarskap i Sverige. Kvinnan är kontorist – hon har alltså inte direkt ett statusfyllt yrke – gifter sig med en svensk och vill bli svensk medborgare. Men hon har icke en chans i världen att bli svensk medborgare innan föreskriven tid har gått ut. Om man däremot är vetenskapsman eller idrottsstjärna – speciellt det sistnämnda, baserat på Sveriges akuta brister på medaljer i både OS och EM – får man inom en relativt kort tid svenskt medborgarskap.

Jag tänker nu dra en lans för vårt grannland Danmark. Där är man konsekvent i det här fallet. Där gäller samma tid för alla, oavsett vilken position man har när man söker medborgarskap.

Invandrare och flyktingar m.m. samt återkallelse av uppehållstillstånd

Anf. 160 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! En sak vill jag kommentera. Sten Andersson säger att det troligen blir avslag på en motion som han har väckt och att han i så fall vet varför.

Vi i Miljöpartiet får avslag på i stort sett alla våra motioner. Jag vet också varför. Men det handlar inte om någon konspirationsteori, utan vi får avslag därför att en majoritet och vi har olika åsikter. Om vi kan komma överens får vi medhåll. Det är alltså inget konstigt med att få avslag på en motion. Det vill jag betona. Ingenting annat vill jag kommentera.

Anf. 161 STEN ANDERSSON (m):

Fru talman! Jag har små händer. En del säger att jag har svårt att fatta. Jag fattar faktiskt inte vad fru Pohanka sade till mig. Kan fru Pohanka ta det en gång till?

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Mål för utgiftsområdet, m.m.

9 § Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Föredrogs

Socialutskottets betänkande 1997/98:SoU1

Budgetpropositionen för år 1998, utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg (prop. 1997/98:1 delvis)

Mål för utgiftsområdet, m.m.

Anf. 162 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Kommunsektorns andel av ekonomin utgör nära 30%, något som internationellt sett är unikt. Kommuner och landsting disponerar för närvarande netto ca 425 miljarder kronor, varav ca 380 miljarder kronor är skattemedel. Enligt de uppgifter som jag har inhämtat via riksdagens utredningstjänst går 20 % av dessa pengar till vård, 16 % till skola, 23 % till omsorg och 41 % till allt övrigt.

Landstingssektorns skatteintäkter minskar enligt Riksrevisionsverket med 2,3 miljarder kronor 1998 och med 2,5 miljarder kronor 1999. Detta beror på den höga arbetslösheten, dvs. på ett minskande antal skattebetalare. Samtidigt säger regeringen att den skall "rädda vården" genom ett tillskott på 4 miljarder kronor från staten till kommuner och landsting.

Då måste man fråga sig om en sektor som i dag förfogar över 400 miljarder kronor står och faller med ett tillskott som motsvarar 1 % av denna summa, dvs. 4 miljarder.

Det avgörande är ju att öka kommunernas och landstingens inkomster genom att minska arbetslösheten. Vi måste få fler arbetsgivare och därmed fler människor i arbete som kan betala skatt. Det är bristen på skattebetalare som skall åtgärdas. Om man med en sådan politik kan få 100 000 nya jobb – dvs. nya skattebetalare – inom den privata sektorn

ökar, enligt SCB:s statistik, kommun- och landstingssektorns inkomster med 20 miljarder kronor.

En politik som stimulerar företagande kan ge ett rejält tillskott med pengar till vård, omsorg och skola – de områden som måste prioriteras främst inom den offentliga verksamheten. Det är mot den bakgrunden, fru talman, som man skall bedöma våra förslag till skattesänkningar, vilka främst riktas till små- och medelinkomsttagare. Dels minskar vi löntagarnas bidragsberoende, dels minskar vi arbetsgivarnas arbetskraftskostnader. Då blir det fler i arbete, lägre kostnader för arbetslösheten och ökade skatteintäkter.

Vi finansierar våra skattesänkningar med motsvarande neddragningar av bidragen, dvs. vi minskar rundgången i ekonomin. Socialdemokraterna antyder att skattesänkningarna skulle äventyra vård, omsorg och skola. Det är inte sant. Vi moderater har faktiskt samma budgetförslag som regeringen när det gäller statens anslag till vård, skola och omsorg. Dessutom har vi 400 miljoner kronor mer för 1998 än regeringen eftersom vi avlastar kommunerna för assistanskostnader.

Vi har föreslagit en långtgående växling från subventioner och bidrag till omfattande skattesänkningar för alla, främst för låg- och medelinkomsttagare. Samtidigt värnar vi de människor som är i störst behov av gemensamma insatser och som har små eller inga möjligheter att påverka sin egen situation. Vi slår också fast att det allmänna skall tillföras resurser för att på ett tillfredsställande sätt kunna genomföra de uppgifter som måste vara gemensamma.

Vi förordar en ny tandvårdspolitik med etableringsfrihet och avskaffande av anslutningskontroller och prisreglering inom tandvården. Vi vill införa en ny läkemedelsförsäkring och genomföra rationaliseringar inom läkemedelsförsörjningen. Dessa förslag innebär besparingar på 4,4 miljarder kronor.

Handikapporganisationernas rekreationsanläggningar bör få oförändrat stöd med 15 miljoner kronor även för år 1998. Vidare anser vi att assistansreformen bör återställas till sin ursprungliga utformning, vilket innebär att rätten till assistans vid vistelse i barnomsorg, skola och dagcenter bör återinföras. Schabloniseringen av assistanssättningen bör avskaffas, och finansieringsansvaret för de 20 första assistanstimmarna per vecka skall återgå till staten.

Vi vill införa ett särskilt bostadsstöd till personer med funktionshinder för att underlätta för dem att bo kvar i handikappanpassade bostäder. Kostnaden har vi beräknat till 100 miljoner kronor.

De psykiskt funktionshindrade bör enligt lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade ingå i personkretsen. I avvaktan på detta anser vi att ett särskilt stimulansbidrag bör utgå till kommunerna för att dessa mer aktivt än i dag skall arbeta med denna glömda grupp funktionshindrade. Vi anslår 300 miljoner kronor för detta ändamål. Mina kolleger i utskottet Liselotte Wågö och Leif Carlson kommer senare under denna debatt i sina respektive inlägg att närmare redovisa våra alternativ.

Fru talman! Den kommunala sektorns omfattning understryker betydelsen av att pengarna används väl. Det blir då avgörande att den positiva produktivitetsutveckling som ägde rum under första hälften av 1990-talet återkommer. Den socialdemokratiska politiken har i stället inneburit att

*Fel! Okänt
växelargument.*

det framgångsrika kommunala förnyelsearbetet från denna period har avstannat. Varje procents förbättring ger ett betydande utrymme för att minska trycket på skattebetalarna. En avreglering och en ökad konkurrensutsättning måste därför genomföras.

Kommunsektorns storlek gör också att kommuner och landsting i mycket hög grad är beroende av tillväxten i den totala ekonomin. Om sysselsättningen utvecklas positivt förbättras den kommunala skattebasen. Den svaga sysselsättningen de senaste åren har slagit hårt mot kommunernas skatteunderlag. Den nuvarande stagnationspolitiken måste ersättas med en politik som ökar tillväxten och antalet nya arbetstillfällen. Därmed minskar också trycket på kommunernas och landstingens budgetar och samtidigt skapas helt andra och bättre arbetsförutsättningar för kommunsektorn.

När nu landstingen och kommunerna i vårt land förfogar över mer än 400 miljarder borde man väl kunna klara vården, omsorgen och skolan inom denna totalram, eller hur? Men vi noterar att 41 %, dvs. drygt 150 miljarder, används till annat än vård, omsorg och skola.

Socialdemokraterna, som värnar stora och mäktiga landsting och kommuner, saknar politisk kraft och förmåga att prioritera vård, omsorg och skola framför landstingens och kommunernas övriga verksamheter. Den politiken leder till ständigt högre skatter, hög arbetslöshet och sämre kvalitet i vården, omsorgen och skolan.

Vi moderater förordar en annan inriktning av politiken. Vi vill skapa förutsättningar för ett ekonomiskt, kulturellt och socialt växande Sverige. Genom en större enskild sektor och ett starkare civilt samhälle kan både företag och människor växa. Massarbetslösheten kan steg för steg pressas tillbaka samtidigt som den sociala tryggheten också i andra bemärkelser kan öka genom att hushållen får en större ekonomisk självständighet. För att Sverige skall få fler företag och fler jobb behövs en politik som stimulerar företagsamhet. Särskilt de mindre företagen behöver ny livskraft och möjlighet att utvecklas och växa. Först då kommer de nya riktiga jobben. Arbete åt alla ger välfärd åt alla.

Anf. 163 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! Låt mig börja med att kort kommentera de arbetsformer som vi nu har kring budgeten och budgetförslagen. Jag tycker att det är svårt att få en riktigt bra struktur på debatten med utgångspunkt i det sätt som vi behandlar budgeten på. Det måste vara viktigt att medborgarna i landet får en bild av vad som är de olika partiernas långsiktiga mål för en verksamhet och vad som är budgetfrågor för närmast liggande budgetår. Det framgår inte riktigt tydligt nu.

De partier som har andra budgetförslag kan också i det väva in frågan om de långsiktiga målen, medan för partier som Centern som har samma ramar som regeringen öppnas inte samma möjlighet att få diskutera de långsiktiga frågorna. Som ett exempel på det kan nämnas tandvårdsförsäkringen, där det från alla partier har föreslagits andra budgetramar än de regeringen och Centern har föreslagit. Där är det stor möjlighet att få en sådan debatt. Vi har också lagt fram ett mycket omfattande motionsförslag om tandvårdsförsäkringen, men det förslaget kom upp i särskild ordning vid en särskild debatt tidigare. Jag vill säga, herr talman, att det är viktigt att fundera på de här arbetsformerna framöver så att det inte blir

att de långsiktiga målen kastas in som jästen efter degen i en budgetdebatt. Nog om detta.

En stark ekonomi är naturligtvis en förutsättning för att välfärdssamhället skall fungera. Genom att vi i Centerpartiet haft modet att ta det ansvar som det modet för med sig kan vi medverka i den ekonomiska saneringen både i samarbete med den nuvarande regeringen och under arbetet tillsammans med den förra. Det är viktigt att komma ihåg att det här arbetet inte har börjat nu utan faktiskt började redan då. Vi har varit modiga att ta det ansvaret, och jag tycker att vi i hög grad bör kunna ta på oss äran av att vi nu håller på att få en ekonomi i balans, att vi är på rätt väg i Sverige för att skapa de förutsättningar som krävs för ett gott välfärdssamhälle där alla människor kan leva i trygghet.

Det har också gett oss möjligheter att efter flera års besparingar ge ökade resurser till kommunerna och landstingen så att de kan utföra sin viktiga del av vården och omsorgen. Det är här som tyngdpunkten ligger. Genom de 4 miljarder kronor som anslås mer för 1998 och de 8 miljarder som anslås mer för 1999 – inalles blir det 16 miljarder kronor mer till kommunsektorn – har förutsättningarna för en förbättring av vård och omsorg skapats genom den saneringspolitik som vi har bidragit till.

Centerns mål för vården och den sociala omsorgen är solidarisk finansiering. Grunden för finansieringen skall vara våra gemensamma skatteintäkter. Visst skall man ha kompletterande finansiering via avgifter, och visst skall man kunna på annat sätt ta in pengar till vården, men grunden måste vara det som man får in via skatter.

Vård och social service skall utgå från människors vårdbehov, inte från deras förutsättningar att betala. Utformningen av vården, så som den organisatoriskt skall vara, skall utgå från medborgarperspektivet. Medborgarens uppfattning om vilken typ av organisation han eller hon vill ha på verksamheten skall vara utgångspunkten för utformningen av vården, var den skall finnas geografiskt och på vilket sätt den organisatoriskt skall tillhandahållas.

Valfrihet är en viktig del i vård och omsorg. Människor måste kunna välja vilken vårdgivare man skall ha när man behöver vård och omsorg. Vem som producerar vården får inte stå strid med den solidariska finansieringen. Så länge samhället svarar för en huvuddel av kostnaderna skall också samhället ställa krav på dem som tillhandahåller vården så att det sker i de former som man vill.

Det är viktigt att den vård och omsorg som vi behöver finns nära, att vi har nära till vårdcentralen, att vårdcentralen kan se ut så som vi själva som medborgare tycker att den skall se ut. Ett effektivt utnyttjande av resurserna genom samverkan är också en viktig faktor som måste tas till vara.

Det sägs ibland att partierna här i landet står varandra ideologiskt alltför nära för att det skall vara lätt för medborgarna att se var gränserna och skiljelinjerna går. När vi nu står inför ett valår är det viktigt att klargöra för väljarna var skiljelinjerna går. Det finns väl inget område där det är så tydligt var gränserna går som inom området social välfärd. Det är många som i debatten kanske föreställer sig att skiljelinjen går mellan å ena sidan Socialdemokraterna och Centern och å andra sidan Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna. Men i realiteten går faktiskt den här skiljelinjen mellan Moderaterna, som radikalt söker sig bort från den

*Fel! Okänt
växelargument.*

solidariskt finansierade välfärden, och alla övriga partier, som på olika sätt visserligen vill reformera det nuvarande välfärdssystemet men ändå bibehålla den gemensamma grunden med den gemensamma finansieringen.

De moderata skattesänkingslöftena bygger på att det sker en omfattande neddragning av den med skattemedel finansierade sociala tryggheten, vården och omsorgen. Medan skillnaden mellan s, c, fp och kd när det gäller anslag till den här delen av verksamheten är försumbar, vill Moderaterna, inklusive de statliga pengar som går till kommunerna, skära ned kostnaderna med 20, 30 och så småningom 40 miljarder kronor.

Det moderata budgetförslaget innebär fram till år 2000 minskat ekonomiskt utrymme för staten och kommunerna med närmare 67 miljarder kronor. Det är pengar som till största delen skall tas från den sociala sektorn. Detta skall läggas ovanpå de besparingar på 126 miljarder kronor som redan har genomförts och som i hög grad fått bäras av social omsorg och vård. Det finns en uppenbar risk för att ett sådant system som det som Moderaterna förordar leder till en felaktig fördelning av resurserna. Det finns en uppenbar risk för att vi går mot ett samhälle där pengarna mer än behoven styr vården och omsorgen.

Tanken på att via en obligatorisk försäkring i stället för via skatter betala för sin trygghet, är något som vi från Centern kan acceptera så länge det gäller att försäkra sig mot inkomstbortfall av olika slag. Men att överlämna till Folksam och Skandia att bedöma när man behöver sjukvård eller omsorg är något helt annat. Det är något som vi i varje fall inte kan acceptera. Såvitt jag förstår kan inte heller Folkpartiet eller Kristdemokraterna acceptera det.

För Centern är det den solidariska finansieringen och detta med vård efter behov som skall vara grundbulten när det gäller vården och omsorgen. Ett system där den som har små behov av vård och omsorg och tjänar mycket vinner mest, och där den som har låg inkomst men stora behov förlorar mest, kan vi från Centern inte acceptera.

Därför vill vi behålla den solidariskt finansierade välfärden, men vi vill göra reformer som går mot valfrihet, närhet och ett effektivare resursutnyttjande.

Anf. 164 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Roland Larsson talar om att vårt finansieringssystem inte skulle vara solidariskt. Vår allmänna obligatoriska hälsovårdsförsäkring är verkligen solidarisk. Den omfattar *alla*. Oavsett den inkomst man har eller den situation man befinner sig i, får man del av försäkringen om man hamnar i den situationen att man blir sjuk.

Försäkringen följer patienten. Patienten får en ökad valfrihet och kan välja mellan olika former av utbud. Dessutom blir det möjligt för fler vårdgivare att konkurrera med varandra, och personalen får fler arbetsgivare att välja emellan.

Det här innebär att vi dessutom kan göra besparingar genom att vi kan avveckla landstingsskatten och därmed också landstingspolitikerna och den byråkrati som är förenad med det politiska maktutövandet. De pengar som man sparar genom den reformen kan användas som ett direkt resurstillskott till den egentliga vården. Jag vill alltså hävda att en sådan finansieringsform verkligen är solidarisk då den omfattar alla.

Anf. 165 ROLAND LARSSON (c) replik:

Herr talman! En viktig fråga är naturligtvis vem som får störst del av de här skattesänkningarna. Och hur mycket får man betala för den här försäkringen? Moderaternas idé är ju att människor, genom att man tar ut mindre skatt, skall få mer pengar över i hushållen, och att de skall kunna betala för de här försäkringarna. Men samtidigt påstår ni ju från Moderaternas sida att de här skattesänkningarna skall generera arbetstillfällen inom andra sektorer i näringslivet.

Jag kan för min del inte förstå hur man samtidigt – bara en annan väg – skall betala via försäkringar för den vård och omsorg man behöver, och samtidigt få pengar över för att använda till andra ändamål. Någonstans måste denna avtappning ske för att det skall kunna vara möjligt att genomföra detta – såvida det inte är ett rent reptrick. Därför hävdar jag att detta kommer att gå ut över dem som har de lägsta inkomsterna och de största vårdbehoven.

Anf. 166 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Så fungerar det inte. Avgifterna till den allmänna, obligatoriska hälsovårdsförsäkringen skall betalas in av var och en efter bärkraft. Har man ingen inkomst så kan man ingenting betala. Däremot får man del av vården. Försäkringen faller ändå ut och betalar mellanskillnaden mellan eventuell patientavgift och den totala kostnaden.

Våra skattesänkningar, som riktas till låg- och medelinkomsttagare, skall göra arbetskraften billigare. Vi skall se till att vi inte fortsätter att ta ut mer och mer skatt av ett minskande antal skattebetalare. Vi skall i stället öka antalet skattebetalare men inte ta ut så mycket av var och en. Men genom att antalet skattebetalare ökar när vi löser arbetslöshetsproblemen, får alltså kommuner och landsting in betydligt mer pengar.

Jag gav i mitt anförande ett exempel som man hade räknat på inom Statistiska centralbyrån. Om man kan skapa 100 000 nya jobb i den privata sektorn, ökar landstingens och kommunens inkomster med 20 miljarder kronor. Det skall jämföras med de siffror som vi i dag talar om, nämligen att inkomsterna till följd av arbetslösheten minskar med 2,3 respektive 2,5 miljarder för de kommande två åren för landstingssektorn.

Anf. 167 ROLAND LARSSON (c) replik:

Herr talman! Om då de pengar som tillförs den privata sektorn måste användas för vård och omsorg, för det är väl ändå det de här pengarna kan användas till, så kan man fråga sig vad man har vunnit. Det går ju inte att både räkna med de här pengarna som en tillgång för annan verksamhet och för vård och omsorg.

Vad jag kan förstå av det Sten Svensson säger nu, menar han att det egentligen inte är någon skillnad jämfört med det system som vi har i dag på annat sätt än att Trygg Hansa och Skandia skall ta över landstingens roll. Där ser jag ingen fördel. Jag tycker att det är bättre att landstingen bedömer om jag har ett tillräckligt stort behov av vård än att jag får gå till en skadereglerare på ett försäkringsbolag.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 168 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Herr talman! Den 20 november i år beslutade riksdagen om de ekonomiska ramarna för de olika utgiftsområdena. Den budget som antogs stöddes av Socialdemokraterna och Centerpartiet. Folkpartiet liberalerna har i sina parti- och kommittémotioner förordat en alternativ budget. Vårt budgetförslag har temat jobb, vård och skola. Det innebär i huvuddrag sänkta skatter för företagare och tillväxt med utgiftsökningar framför allt när det gäller vård och omsorg.

Eftersom vårt alternativ till budget har fallit, har jag inte deltagit i utskottets beslut om anslagsfördelning under bl.a. utgiftsområdet och målen och, herr talman, jag vill hänvisa till mitt särskilda yttrande i betänkandet.

Herr talman! Folkpartiet står naturligtvis för en solidariskt finansierad sjukvård. Vi har alltså inte ändrat uppfattning. Roland Larsson kan vara lugn. Att sedan andra än t.ex. landstingets anställda kan utföra vården, är en helt annan sak. Det är i hög grad välkommet för att vi skall kunna höja kvaliteten på vården och skapa möjligheter att ha andra arbetsgivare.

Svensk sjukvård står sig väl i internationell jämförelse när det gäller personalens kompetens och den tekniska utvecklingen. Men samtidigt måste vi konstatera att svensk sjukvård är i kris. Kristecknen blir allt flera.

Operationsköerna växer. Många människor lider i väntan på behandling.

Tiotusentals gamla får inte den hemsjukvård eller den hemtjänst de behöver för att kunna leva ett mänskligt och värdigt liv.

Patienter skickas hem i förtid och utan ett fungerande omhändertagande i bostaden.

Det förekommer att döende patienter skickas hem, trots att de vill vara kvar på sjukhus. Också det motsatta förekommer. Patienter som vill leva sin sista tid i hemmet får inte den möjligheten.

Omkring 13 000 gamla tvingas fortfarande bo i flerbäddsrum, tolv år efter det att Bengt Westerberg för första gången slog larm om situationen.

Klassklyftorna visar tecken på att komma tillbaka i vården. Arbetslösa och lågavlönade har inte på samma sätt som tidigare råd att åtgärda krämpor. Det märks inte minst i tandvården. Kombinationen av arbetslöshet, sänkta bidrag och försämrad försäkring gör att människor tvingas avstå från att gå till tandläkare.

Personalen känner sig mycket pressad. Uppsägningarna i vården har gjort att den personal som arbetar kvar får mycket tunga arbetspass. Medelåldern bland personalen är hög. Tiden för omvårdnad krymper.

Trycket på vården kommer att öka. Antalet invånare över 80 år kommer att öka kraftigt de närmaste årtiondena. Det visar inte minst HSU:s betänkande om behov och resurser i vården. Vi har inte bara att möta den kris i vården som vi har i dag. Vi måste också förbereda oss på ännu större behov inom en snar framtid.

Herr talman! Därför har Folkpartiet liberalerna i sin motion presenterat en krisplan för vården. På ett par år, fram till sekelskiftet, skall Sverige ha åtgärdat de kvalitetsbrister vi angivit och vara i ett läge då vi med fog kan hävda att vi närmat oss målet värdig vård för alla.

Vårdens resurser måste få öka. Det är omöjligt att klara en värdig vård för alla utan större resurser ekonomiskt och personalmässigt. De tillskott som regeringen föreslagit, och som vi stöder, kommer inte att

räcka. Medlen kommer för sent – hälften först år 1999 och 2000. En betydligt större insats behövs redan 1998.

Därför har Folkpartiet bl.a. föreslagit en aktivering av pengarna i sjukförsäkringen, som nu används till passiva sjukskrivningar. Detta har debatterats tidigare i dag. I viss mån har socialförsäkringsutskottet gått oss till mötes. Man låter försäkringskassorna i samarbete med landsting och kommuner använda de rehabiliteringspengar som finns. Vi tycker att det är tråkigt att man inte kan ta steget fullt ut och se till att vi får ett fungerande FINSAM i hela Sverige. Varför skall människor behöva vara sjukskrivna och ha smärtor i väntan på en behandling när det egentligen finns ekonomiska resurser att avhjälpa det?

Utvärderingen av FINSAM visar en total besparingseffekt på 9 % av kostnaderna för sjukpenning och rehabiliteringsersättning. Hela utvärderingen talar för att det finns en relativt stor potential för betydande besparingseffekter som en följd av samverkan mellan sjukförsäkringen och hälso- och sjukvården. Med ett riktigt FINSAM-system skulle det gå att spara mer än 2 miljarder under några få år på kostnaderna för sjukpenning, rehabiliteringsinsatser och nybeviljade förtidspensioner. De vinster som skulle kunna nås skall enligt vår mening gå oavkortat till vården, främst för att minska köerna.

Herr talman! Folkpartiets kommunalpolitiker har också program för hur försäljning av kommunala bolag kan tillföra vården resurser. Kommunerna står för 30 % av vården. Kommunernas bidrag till bolagsverksamhet uppgår i runda tal till 2 000 miljoner kronor. Det finns ungefär 1 500 kommunala bolag som tillsammans omsätter över 100 miljarder kronor.

Vårt besked är följande: Gym, skidliftar, restauranger, hotell och andra äventyr i bolagsform skall inte bekostas med skattemedel. För oss folkpartister är det självklart att inte en enda krona som kan satsas på det som är verkligt viktigt, som en bra äldrevård, får spillas bort bara för att framför allt socialdemokratiska kommun- och landstingspolitiker tycker att det är roligt att leka näringsliv.

Herr talman! I ett välfärdssamhälle måste vården få ta betydande resurser i anspråk. Återkommande undersökningar visar också att skattebetalarna är beredda att ge vårdutgifterna högsta prioritet. Att det finns en väl utbyggd vård är inte bara en nödvändighet för dem som är sjuka. Det är också en viktig trygghetsfaktor för alla andra.

Folkpartiet liberalerna vill därför prioritera vården på flera sätt.

Vår prioritering av en politik för fler jobb genom företagande har som en grundläggande motivering att kampen mot arbetslösheten är nödvändig för att vi skall klara välfärden.

Vi säger nej till löften om stora generella skattesänkningar, men prioriterar bra vård och utbildning.

Vi har i många år, både på riksplanet och i fullmäktigeförsamlingar, förespråkat en politik som innebär ett effektivare resursutnyttjande. Den ojämförligt viktigaste metoden heter konkurrensutsättning.

Folkpartiet liberalernas konkreta förslag när det gäller vård och omsorg ligger under andra utgiftsområden än utgiftsområde 9. Våra förslag innebär bl.a. en satsning på 1 miljard kronor för att korta sjukvårdsköerna, 0,5 miljarder i stimulansbidrag till kommunerna för att ge fler inom

långtidsvården rätten till ett eget rum och 0,4 miljarder för ett förbättrat högkostnadsskydd.

Vi står på solid grund när vi föreslår förbättringar inom vården som kräver ytterligare resurser. Barbro Westerholm kommer senare att gå in på flera förslag för att skapa mer resurser och bättre kvalitet i vården. Vi har visat på vägar att få fram dessa resurser. Det är bara att beklaga att dessa förslag till patienternas bästa inte har vunnit gehör hos Socialdemokraterna och Centerpartiet, som är de som har beslutat om den budget som nu gäller.

Anf. 169 STIG SANDSTRÖM (v):

Herr talman! Jag skall ägna mitt inlägg åt några markeringar som vi gjort inom utgiftsområdet. Jag skall även göra några reflexioner kring den allmänna debatten. Kanske hinner jag också med något angrepp på Moderaterna.

I likhet med Folkpartiet och Kristdemokraterna vill vi öka insatserna inom det utgiftsområde som vi behandlar med en dryg miljard. Det visar vilken vikt vi lägger vid dessa frågor.

Den stora satsningen vill vi göra utanför detta utgiftsområde. Det gäller kommuner och landsting. Det är där den egentliga verksamheten pågår, och det är där som vi tror att pengarna kommer till mest nytta.

Inom detta utgiftsområde – det gäller 22,5 miljarder – vill vi i första hand satsa på följande områden. Vi vill satsa 200 miljoner på en ny tandvårdsreform. Vi tror att det är absolut nödvändigt. Vi tror också att det finns underlag för ett sådant beslut.

Vi vill också förstärka handikappområdet med ungefär 500 miljoner. Pengarna skall gå till LASS, förstas, men även till Handikappinstitutet och till bilstödet.

Vi vill också anslå pengar för att hålla läkemedelskostnaderna nere, som vi tycker har skenat i väg. Det gäller framför allt utgifterna för patienterna. Vi har anslagit 465 miljoner kronor. Man kan också inkludera ett återupprättande av den fria listan, som vi tog bort förra året.

Jag har noterat att också Kristdemokraterna motionerar om det i år. Jag tycker fortfarande att det är lika angeläget. Vi fick i går se ett reportage på TV om vad som har hänt med de cancersjuka. Deras situation har förvarrats dramatiskt på grund av att bestämmelsen om fria mediciner har tagits bort. Är man så sjuk som en cancerpatient är kan man inte arbeta. Man mister inkomst. Man får kanske inte socialbidrag, utan är tvungen att sälja ut sin egendom. Jag tycker att det var ett väldigt dåligt beslut vi fattade förra året när vi tog bort stödet till de mest utsatta grupperna.

Utöver detta vill vi satsa en del pengar för att stötta de psykiskt sjuka, som vi alla i utskottet vet far väldigt illa.

Vi har också gjort en markering vad det gäller patienternas rättigheter. Vi vill förstärka patientförsäkringen. Det är i och för sig inte i första hand en sak för staten. Det är en uppgörelse mellan landstingen och sjukvårdshuvudmännen. Vi tycker ändå att patientförsäkringen behöver förstärkas. Det är många som inte kan få del av den, och det är svårt att få ersättning.

Vi har även gjort en markering angående Apoteksbolaget. Vi är mycket bekymrade. Jag kan inte förstå besparingskravet på 300 miljoner kronor som har ålagts bolaget. Det har resulterat i panik i ledningen när det gäller att lägga ned apotek runt om i Sverige. Det är ett helt onödigt

besparingskrav som har lagts på dem. Apoteksbolaget går redan i dag med vinst med 726 miljoner kronor. Man hade lika gärna kunnat ta från vinsten för att få in pengarna.

Sedan finns det andra bekymmer kring Apoteksbolaget. De har deltagit i utskottsförhör i utskottet. De har lovat vitt och brett att fixa läkemedelsreformen. Men jag blir bedrövad när jag får höra rapporter från fältet om löftet om att inga skall behöva betala mer än 108 kr har kringgåts på många håll. Dubbla avgifter tas ut, dvs. två månadsinbetalningar på en gång. Den typen av rapporter är inte bra. Nu finns det tydligen bekymmer med övertagandet av läkemedelsverksamheten vid årsskiftet för landstingen.

Nu är besluten om utgiftsområdena fattade. Våra förslag har fallit. Men vår viljeinriktning finns, för den som är intresserad, att läsa i vårt särskilda yttrande.

Jag har några reflexioner. Ute i samhället pågår en intensiv debatt om äldrefrågor, hur vi tar hand om våra gamla osv. Jag tycker att Kerstin Heinemann gav en bra beskrivning av hur läget är. Det är faktiskt så illa på många håll. Vi måste ta Socialstyrelsens rapporter på fullt allvar. Samtidigt finns förväntningar på oss att vi från riksdagen skall agera. Här händer ingenting. Det har varit en debatt och en mängd ord. Men konkret har inte mycket hänt.

Inom vårt utgiftsområde händer ingenting. Den enda förändringen som har skett sedan regeringen lade fram sitt förslag i somras fram till nu är att 4 miljoner har flyttats över till rekreationsanläggningar för handikappade. Det är bra och viktigt. Men i övrigt har vi i riksdagen inte reagerat – utöver att visa förståelse osv. Konkret händer inte något speciellt.

Folket kan vara litet besviket på sin riksdag. Vi vet att viljan att satsa på vården är stark bland folk. Det är där de vill lägga pengarna. Ofta förväntar de sig naturligtvis resultat. Jag tycker att det är något vi måste fundera över.

Håller vi på att få A- och B-sjukvård? Avgifterna börjar komma upp i den nivån att vanligt folk inte längre har råd att gå till tandläkaren eller doktorn. Det finns sådana allvarliga tendenser. Vi ser på läkemedelsnotan. Besparingarna var tänkta till 1 miljard, men det blev nästan 2 miljarder. Det är för att folk inte har råd att hämta ut sina mediciner. Vi får ta till oss av detta och försöka pressa avgifterna. Det får inte bli så att folk inte har råd att gå till läkaren.

Jag har en fundering kring Socialdemokraternas strategi och om den kommer att fungera. Det är bra att signalerna kommer att vi skall satsa 4 miljarder, öka på med 4 miljarder osv. tills vi är uppe i 16 miljarder år 2000. Det är ju nu som problemen finns. Frågan är om detta räcker. Jag tvivlar på det. Jag tror att vi behöver göra insatser så fort som möjligt. Enligt Landstingsförbundets egen beräkning, inkluderat de stora tillskotten, räknar man ändå med att behöva minska personalen med 7 000 personer fram till år 2000. Det är trots att så många har fått lämna sjukvården.

Jag undrar var Moderaterna får alla sina pengar från. När jag tittar på deras ekonomiska motioner ser jag att de räknar med att ta in 1 miljard från Apoteksbolagets receptregister. Det finns inga pengar att hämta där. I HSU:s förslag och propositionen från regeringen står det att Apoteksbo-

Prot. 1997/98:47
15 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

laget skall klara detta inom de ramar som angives. Men där har vi inga pengar att hämta. Jag förstår inte hur ni har fått fram dem.

Sedan var det 4 miljarder kronor i trafikförsäkring som ni vill få fram. Ni föreslår en höjning av trafikpremien med 1 000–1 500 per bil. Det är bra. Men hur kan ni kalkylera in det i er budget för nästa år när vi nu befinner oss på hösten? Det måste tillsättas en utredning för en sådan sak. Det går inte att säga att de pengarna finns. Har ni förankrat hos svenska folket att ni vill höja premien för trafikförsäkringen med dessa belopp? Ni talar bara om att sänka skatterna, det positiva, men aldrig om det negativa. Jag skulle vilja veta hur ni resonerar.

Sten Svensson säger att arbete åt alla ger välfärd åt alla. Ja, naturligtvis. Vem stämmer inte in i detta? Jag tror att inget parti säger emot.

Men hur kan det samtidigt komma sig att ni moderater i er ekonomiska motion klandrar regeringen för att vilja sänka arbetslösheten till 4 %? Ni säger i er ekonomiska motion att arbetslösheten bör ligga på 6 % för att inflationen inte skall få ny fart. OECD sade häromdagen 7 %. Det här går inte riktigt ihop. Moderaterna är det enda parti som i sin ekonomiska motion har skrivit att ni vill ha hög arbetslöshet. Hur kan Sten Svensson då stå i talarstolen och säga att arbete åt alla ger välfärd åt alla? Det går inte ihop. Jag vill ha en förklaring av Sten Svensson.

Anf. 170 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Ökad tillväxt i ekonomin skapas genom att man får fler sysselsatta. Vi kritiserar regeringen för att man inte har lyckats med sin politik. Man har från början lovat att halvera arbetslösheten under innevarande mandatperiod. Men det syntes snart att man inte skulle lyckas med det. Då flyttades tidpunkten fram, och så har man hållit på. Det är långt kvar innan man kommer fram till det mål man lovade att nå i valrörelsen.

Det är angeläget att vi får fler sysselsatta. Då behöver vi inte ta ut så höga skatter av var och en. Därigenom blir arbetskraftskostnaderna lägre och Sveriges internationella konkurrenskraft kan stärkas, dvs. genom att vi inte behöver ta ut motsvarande kostnader för de varor och tjänster som vi är tvingade att sälja till utlandet för att tjäna den utländska valuta som erfordras för att kunna betala för den omfattande importen. Allt detta måste fungera så att vi inte behöver fortsätta att låna och dra på oss räntekostnader. Lån från utlandet och räntan på den är en direkt tappning av blod från det svenska samhället.

Detta är naturligtvis kända elementa för Stig Sandström, och han borde förstå att det är på det resonemanget som de synpunkterna grundar sig på som vi har redovisat i våra motioner.

Sedan var det Apoteksbolaget. Vi har kalkylerat med vad en privatisering skulle kunna inbringa liksom en effektivisering och rationalisering av verksamheten. Det är de siffrorna som vi redovisar i våra budgetalternativ.

Anf. 171 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag trodde det var av trafikförsäkringen ni skulle ta det här. Men ni kalkylerar ju också med privatiseringen av Apoteksbolaget. Men det är lika illa det – det måste utredas först. Och ni vet ju att det

redan är på gång. Inte kan ni inkassera de pengarna redan i nästa års budget. Det verkar ju väldigt konstigt.

De ekonomiska resonemangen var ju elementära – det håller jag med om. Det lät ju precis som gamle Keynes. Det är klart att om vi får snurr på ekonomin ökar tillväxten, osv. Men hur kom det sig då att tillväxten sjönk i tre år i rad i början av 90-talet, när det var borgerlig regering?

Och varför varnar ni i er ekonomiska motion för att inflationen kommer att gå upp om jämviktsarbetslösheten på 6 % underskrids? Det är ju mycket märkligt. De här resonemangen går inte riktigt ihop.

Anf. 172 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Vi håller oss till vårt ämnesområde – därför kommenterade jag Apoteksbolaget.

Det behöver inte göras någon omfattande utredning om staten bestämmer sig för att sälja ut och privatisera. Det kan ske ganska så snabbt. Det har visat sig när man har privatiserat annan statlig verksamhet att det går att genomföra på ganska hygglig tid.

De beräkningar vi gör i budgeten har gjorts med hänsyn till de effekter som vi kan få också av omfattande rationaliseringar av verksamheten. Jag betonar att vi inte kommer att göra någonting som äventyrar själva förmånen för patienten.

Anf. 173 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! En försäljning av Apoteksbolaget kan naturligtvis inbringa 4 miljarder – det är möjligt. Men vi får ju också skilja mellan drift- och investeringsbudget. Här talar vi om uthållig finansiering av hälso- och sjukvården. En försäljning är ju bara en engångsinsats, och då lurar man sig själv litet. Kostnaderna kommer ju att kvarstå framöver.

Anf. 174 THOMAS JULIN (mp):

Herr talman! Det är inte många frågor som engagerar befolkningen så mycket som just frågor om hälsa, vård och omsorg. Vi är alla beroende av vården från det vi föds tills vi slutar våra dagar. En god vård upplevs också av de flesta som en viktig trygghetsfaktor. Den sociala omsorgen måste vara bra för att vi skall ha ett människovänligt och socialt hållbart samhälle. Samhället skall stå som garant för att de som behöver vård, omsorg och social hjälp också garanteras sådan hjälp. Därför måste samhället genom en solidarisk finansiering se till att det finns tillräckligt med resurser.

I betänkandet finns det bra skrivningar när det gäller mål och prioriteringar. Det handlar bl.a. om god hälso- och sjukvård, om kvalitet, om att tillgodose den enskilda individens behov, om att vidta ytterligare åtgärder för att stärka patientens ställning och om kortare väntetider inom vården.

Visst är det bra att i ord beskriva vad man vill göra och vad som skall prioriteras. Men det finns också risker. Det är när en stor del av medborgarna tycker att vi politiker säger en sak, som låter bra, och sedan upplever att verkligheten är annorlunda. Då blir de med rätta misstänksamma. Då vill de se handling innan de tror på vad som skrivs.

Men kan vi verkligen leva upp till de mål och de prioriteringar vi beskriver, med tanke på alla besparingar och personalminskningar som

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

genomförs? Man måste fundera över det nu när vi de senaste dagarna hört kritik av vad som skett inom vården på grund av bl.a. personalminskningar.

Trots kraftfulla protester från svenska folket har först den borgerliga och sedan den socialdemokratiska regeringen bedrivit en politik som medfört mycket stora nedskärningar inom vård, omsorg och den sociala sektorn.

Miljöpartiet anser att vi har råd med vård och att det behövs mer resurser till vården. Vi har i våra förslag till alternativ statsbudget omfördelat mer medel än regeringen till kommuner och landsting. Totalt innebar Miljöpartiets förslag att kommuner och landsting skulle fått ökade ramar med 3 miljarder 1998, 5,5 miljarder 1999 och 6,7 miljarder 2000 utöver regeringens förslag. Vi har även föreslagit att också de som orsakar vård skall vara med och finansiera vården. Vi har vidare i en motion föreslagit att medel från arbetsmarknadsåtgärder skall användas till riktiga jobb i vård och omsorg.

Herr talman! Nu skall jag redovisa de avvikelser som Miljöpartiet har inom utgiftsområde 9.

När det gäller tandvården har vi föreslagit en återgång till den nivå som gällde för tandvårdsförsäkringen före den 1 oktober 1997. Vi tillsköt därför i budgeten 500 miljoner kronor.

När det gäller insatser mot aids vill vi att ytterligare 7 miljoner tillförs och att den summan tas från de 98,9 miljoner som tilldelas Smittskyddsinstitutet.

Många barn får illa. Därför är det angeläget att Barnombudsmannens resurser förstärks så att det angelägna arbetet att granska barns situation ytterligare kan utvecklas. I Miljöpartiets budgetförslag tillsköt vi därför 2 miljoner årligen för åren 1998, 1999 och 2000.

När det gäller missbrukarvården har vi med stor oro sett att besparingarna slagit mycket hårt. Många kommuner har av kostnadsskäl prioriterat ned missbrukarvården och anser att det inte är värt att satsa pengar på gamla missbrukare. Då skall vi komma ihåg att som gammal missbrukare räknar man i dag 25-åringar.

Vi har också fått uppgifter om att missbrukare som söker behandling blir avvisade. Vården är för dyr, anser många ansvariga i kommunerna. Helt nyligen kunde vi läsa om en missbrukare som begick brott för att komma bort från missbruket. Han begärde då att få sitta på en drogfri anstalt.

Regeringen har i den här situationen givit Statens institutionsstyrelse i uppdrag att minska antalet platser inom LVM-vården, eftersom efterfrågan minskat. Vi vill påstå att det finns behov, men de ekonomiska resurserna saknas i kommunerna.

I Miljöpartiet anser vi därför att man skall förstärka Statens institutionsstyrelses budget med 94 miljoner årligen under de kommande åren – detta för att man skall kunna sänka avgifterna, så att de kommuner som inte anser sig ha råd att köpa LVM-vård skall ges ekonomiska möjligheter att göra det.

LVM-vården är många gånger livsviktig för missbrukarna. SIS uppgift är att avgifta och motivera missbrukaren till fortsatt vård.

Det är svårt att förstå regeringens spariver på det här området, när man först minskar antalet vårdplatser och sedan föreslår en utredning som

skall se över behovet av vårdplatser. Allt talar för att det är en samhällsförlust att inte vårda missbrukarna, något som även SIS ledning uttryckt. Missbrukarna kostar samhället mer när de är på gatan än när de är i vård. Då skall vi även komma ihåg att missbrukaren orsakar stor skada för många av medborgarna genom inbrott, rån, osv.

Vi vet att tobaken orsakar många hälsoproblem. Det är väl knappast något som man i dag behöver orda så mycket om. Alla känner vi till problemet med att rökningen bland många unga flickor ökar. Vi tycker därför att det är viktigt med ytterligare insatser i skolorna och har därför föreslagit en satsning på 20 miljoner extra till information i skolorna när det gäller tobakens hälsorisker – pengar som vi vill skall satsas på En rökfri generation och liknande frivilliga organisationer.

Herr talman! Även om vi i den här kammaren är väl medvetna, så finns det många som tror att hemlöshet är något som bara förekommer i andra länder. Tyvärr har vi en hel del hemlösa i vårt land, mest i de stora städerna, men även på många mindre orter. Det här är en grupp som lever i en svår situation där det många gånger finns både missbruk och sjukdom med i bilden. Det är inte heller ovanligt med en stark misstänksamhet mot myndigheter bland de hemlösa, vilket gör att de många gånger har svårt att söka vård och hjälp.

Vi anser att det måste bli en samverkan mellan landsting och kommuner för att hjälpa den här gruppen. Vi anser också att det borde finnas en bra uppsökande verksamhet utöver den som de frivilliga organisationerna bedriver. Jag tänker då främst på Stadsmissionen och Frälsningsarmén. Vi har därför avsatt 50 miljoner för projekt. Vi anser att det kan vara en bra start för att hjälpa den här gruppen människor.

Vi vill också förstärka socialstyrelsens budget med 5 miljoner kronor att användas till att utveckla familjerådslag. Miljöpartiet anser att familjerådslag är en bra metod för att göra släkt och anhöriga delaktiga när sociala problem i en familj uppstår.

Slutligen anser vi att regeringen borde ha avvaktat med besparingskrav på Apoteksbolaget tills den utredning som berör Apoteksbolagets verksamhet slutförts och en konsekvensutredning genomförts.

Herr talman! Jag står bakom alla Miljöpartiets förslag som berörs i det här betänkandet och det särskilda yttrande som jag har lämnat.

Anf. 175 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Mål för utgiftsområdet står det som överskrift. Det kristdemokratiska målet för det här utgiftsområdet är att alla skall kunna känna trygghet – trygghet som innebär att om man drabbas av ohälsa skall man få den vård och behandling man behöver. Jag tänkte ägna mina minuter åt att försöka ge några synpunkter på varför det är så viktigt med vård.

Vi människor är olika och har olika önskemål för ett gott liv. Somliga vill satsa på resor eller hästsport, medan andra prioriterar äkta mattor och frimärken. Det är nästintill omöjligt för omgivningen att bedöma vad som ger livskvalitet.

En sak är vi dock rörande överens om: Hälsan spelar en avgörande roll. Visst finns det många människor som trots svår sjukdom eller handikapp lever ett gott liv. Men det har oftast varit en smärtsam process att genomgå för att acceptera det och sedan göra det bästa av sin situation.

När hälsan sviktar känner man sig rädd och utsatt och kan ofta inte njuta av livets glädjeämnen. När man dras med svåra smärtor kan man inte tillgodogöra sig vare sig en jorden-runt-resa eller en fjällsemester. Vid sjukdom ändras prioriteringarna och perspektiven. Då finns absolut inget viktigare än att tillfriskna. Ändå får inte alla adekvat vård i rätt tid.

Herr talman! Utbildningsnivån inom svensk sjukvård är internationellt sett hög. Den tekniska och medicinska utvecklingen har gått framåt snabbt och i dag kan man bota många sjukdomar som tidigare var obotliga. Trots detta dör människor i väntan på behandling. Detta är helt oacceptabelt. Människor väntar inte i en operationskö på grund av brist på vare sig teknisk utrustning eller mänsklig kompetens, ej heller brist på operationssalar, utan på grund av brist på ekonomiska resurser.

Varför får då inte sjukvården tillräckliga resurser för vård och omsorg? Ja, det är en stor och viktig fråga. Enligt hälso- och sjukvårdslagen har alla rätt till god vård och omsorg. Att ge alla god vård är djupast sett en etisk fråga, en fråga om synen på människovärdet. Om vi går till oss själva så är det nästintill omöjligt att tänka sig att vi själva eller våra närmaste inte skulle få god vård. Det är omöjligt att tänka sig att någon närstående skulle dö i onödan.

Med den insikten borde det vara självklart att alla har samma rätt att få bot och behandling. Den gyllene regeln är här väl tillämpbar. Allt vad ni vill att andra skall göra för er, det skall ni göra för dem. Ingen människa har mer än ett liv. Ingen människa kan få tillbaka sitt liv. Ingen människa kan ersättas med någon annan. Varje människa är unik. Att värna livet är därför en huvudfråga. Materiella ting kan oftast ersättas, men inte livet.

Herr talman! I välfärdsambitionerna finns en uppenbar risk att det svenska samhället i alltför hög grad blir materialistiskt. Att ha god livskvalitet är för många detsamma som att ha en hög materiell standard. Inget kan vara mer felaktigt än detta. Alltför många jagar prylar och på grund av det hinner man kanske inte med att leva. Man hinner inte att ha gemenskap med närstående och vänner. Det resulterar också i att ångesten blir ännu större när någon drabbas och kanske oväntat dör, när man känner att man har gått miste om tid tillsammans.

Att varje människa är unik och har ett lika värde beror inte på vad man gör eller vad man kan, utan värdet finns de facto i att man är människa. Av och till hör man i debatten att exempelvis de äldre skall ha en god vård därför att de har byggt upp vårt välfärdssamhälle. Detta är visserligen sant, men det är inte det som djupast berättigar dem till god vård och omsorg, utan det är att de är människor. Hur skulle det annars gå för alla som inte har bidragit till välfärden vare sig genom en personlig insats eller med ekonomiska medel? De kanske har varit handikappade i hela sitt liv. Det är oerhört angeläget, herr talman, att ständigt påpeka detta så att inte elitsamhället får grogrund. Alla människor har ett absolut, unikt och lika värde. Alla människor har rätt till en god och välanpassad vård och omsorg när man behöver den.

Under senare år har det blivit allt vanligare att det är efterfrågan som skall styra vården. Självklart skall människors val i möjligaste mån respekteras, men det är viktigt att inte likställa begreppen behov och efterfrågan. Den som har de största behoven orkar eller kan oftast inte efter-

fråga dem. Därför måste det vara den enskildes behov som styr vårdinsatsen ytterst.

När materiella saker går sönder vill vi fortast möjligt laga dem. Det finns också insikt om att reparationen skall gå så snabbt som möjligt, och få av oss accepterar långa väntetider exempelvis på bilverkstaden. Men resonemanget är stundtals ett annat bland sjukvårdspolitiker. En del betecknar t.o.m. vårdköer som något naturligt, och man kan med rätta fråga sig vem det är naturligt för. Åtminstone inte för den sjuke och vårdbehövande!

Jag skulle utifrån ett mänslikoperspektiv vilja påstå att allt annat materiellt kan vänta till förmån för människan och hennes livsvillkor. Vi måste prioritera samhällets resurser efter människors viktigaste behov och inte i första hand efter de materiella. Jag hävdar självfallet inte att de materiella frågorna är oviktiga, men jag vet att de ickemateriella är ännu viktigare. Ofta är också de ickemateriella värdena en förutsättning för att de materiella skall bli värdefulla.

Vi människor hamnar lätt i tron att vår livsväg alltid skall vara kantad av sol och framgång. Det vackra, det fina och det friska skall alltid vara hos oss. Vi planerar materiellt gott på många sätt och ägnar stor kraft åt att bygga upp en materiell trygghet.

Nästan alla av oss tecknar försäkringar för att ha en materiell trygghet om något skulle hända. Men hur är det med tryggheten om man drabbas av sjukdom? Ja, många är i dag oroad för utvecklingen. I Sverige har vi sedan länge haft ett system med en allmän sjukförsäkring där avgifterna tas ut via skattsedeln, dvs. de betalas solidariskt efter bärkraft. Detta system är bra, men det måste fungera, eftersom det inte finns några egentliga alternativ. Det är därför en huvudfråga för framtiden att se till att vården prioriteras för att alla skall få del av en trygg vård och omsorg när man drabbas av sjukdom och ålderssvaghet.

Därför, herr talman, har vi kristdemokrater avsatt mer pengar än regeringen och Centerpartiet i årets budget för vård och omsorg. Vi anser att alla signaler som vi har fått under bara de senaste veckorna har bekräftat att det måste ges mer resurser till detta. Självklart skall kommuner och landsting på alla sätt försöka att se till att man har en så rationell verksamhet som över huvud taget är möjlig, men i den del av vården som gäller omvårdnaden finns det inte särskilt mycket att rationalisera på. En äldre människa som behöver omvårdnad måste få tid, tid och åter tid.

Jag vill avslutningsvis hänvisa till mitt särskilda yttrande vid detta betänkande, där jag har tagit upp hur vi ser på sjukförsäkringen. Vi vill i denna gärna se en gemensam försäkring för tandvården. Vi återkommer till de handikappades situation, där vi inte accepterar någon försämring. Vi vill förstärka det förebyggande arbetet inom alkohol- och narkotikaområdet, vilket Thomas Julin har talat mycket väl för. Det gäller en jätteviktig grupp av människor som lätt blir bortglömd.

Vi kristdemokrater tycker vidare att det inte är något självändamål att Apoteksbolaget skall vara statligt ägt. Också till det kommer vi dock tillbaka, herr talman.

Prot. 1997/98:47
15 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 176 INGRID ANDERSSON (s):

Herr talman! Det har gått drygt tre år av mandatperioden, år när statens finanser varit i svår obalans. Därför har varje budget som lagts fram under denna tid kännetecknats av nedskärningar på snart sagt alla områden, samtidigt som också skattehöjningar genomförts.

Två av de områden som vi med all makt försökt freda från besparingar, vård och omsorg, finns inom detta utskotts ansvarsområde. De har ändå påverkats, bl.a. genom den höga arbetslösheten, som är en kraftig påfrestning på kommunernas ekonomi.

Avsikten med våra åtgärder har varit att genom allas medverkan få ekonomin i god ordning, så att våra välfärdssystem skall kunna tryggas för framtiden. Vi har nu kommit fram till en vändning, så att vi kan förstärka välfärden på flera områden. Vård och omsorg tillförs mer pengar.

Jag välkomnar därför att vi får tillfälle att prata om hur vi tycker att det svenska välfärdssamhället skall se ut. I många delar är vi överens, men det finns också tydliga skiljelinjer.

För socialdemokraterna är den generella välfärden oerhört viktig. Den skall omfatta alla. De olika trygghetsförsäkringarna skall vara just trygga, något att långsiktigt lita på för alla.

Vi anser att alla efter förmåga genom skatterna skall bidra till välfärden, till ett socialt trygghetssystem, skola, vård och omsorg. Vi bidrar också, och i olika skeenden i livet får vi del av det som vi bidragit till. Det är solidaritet och fördelning mellan grupper som den generella välfärden handlar om.

Om alla som betalar skatt också får något tillbaka, är de också intresserade av att barnomsorgen, skolan, sjukvården och äldreården skall fungera för alla och ha god kvalitet.

Docent Stefan Svallfors vid Umeå universitet har undersökt hur den svenska välfärden har folkets stöd. Han konstaterar att stödet för vår gemensamt finansierade och offentligt drivna välfärd har varit starkt och stabilt och i många fall också ökat de senaste 15 åren. Stödet för den skattefinansierade välfärden är starkt, och framför allt gäller det beträffande sjukvården och äldreomsorgen.

Herr talman! Ändå är den generella välfärden ifrågasatt, och det har inte minst med landets ekonomi att göra. Det finns de som av ideologiska skäl vill ha helt andra modeller och som använder ekonomin som ett argument. De vill ha selektiva behovsprövade modeller som innebär att bara de sämst ställda får bidrag, och de argumenterar för privata försäkringslösningar.

Men då frågar jag: Vilket försäkringsbolag vill försäkra den som ofta är sjuk, den som har ett högriskycke? Och vad skulle det kosta? Vem skulle ha råd?

Välfärd och ekonomi har ett starkt samband. Generell välfärd är beroende av statens ekonomi. Det var just mot den bakgrunden som vi valde att sanera landets ekonomi.

Detta har ibland tolkats så att vi socialdemokrater övergivit vår målsättning, men det är precis tvärtom. Om vi inte haft modet att göra någonting utan hade gått på i den borgerliga regeringens spår, hade landets ekonomi raserats, och då hade vi inte kunnat försvara välfärden.

Nu har vi genom den förda politiken råd att höja den till mer rimliga nivåer igen, och vi har råd att prioritera vården, omsorgen och skolan. År 2000 blir anslaget till vård, omsorg och skola 16 miljarder högre.

I debatten om äldreomsorgen tidigare i höst här i kammaren sade Gullan Lindblad, Moderaterna, bl.a.: "Jag är beredd att säga att äldrevården får kosta vad den behöver kosta om den sköts effektivt och med god kvalitet."

Jag blev väldigt glad över att hon som moderat företrädare uttalade detta. Samtidigt blir jag förbryllad när jag ser de moderata motionerna och lyssnar till andra moderata företrädare. Moderaterna säger nej till nivåhöjningen till kommuner och landsting för 1999 och 2000.

Samtidigt menar de att kommunerna skall kunna sänka sina skatter med 3 kr till år 2000. Enligt deras egna beräkningar skall en skattekrona, motsvarande omkring 9,6 miljarder, finansieras genom ytterligare besparingar i kommuner och landsting. Vad kommer det att betyda för vård och omsorg till barn och äldre?

Dessutom vill moderaterna sänka skatterna med ca 100 miljarder kronor eller mer, och det oroar mig. Varifrån skall pengarna för att finansiera detta tas? Det går helt enkelt inte ihop att sänka skatterna så mycket och samtidigt ha ett offentligt trygghetssystem som lever upp till människornas förväntningar och behov. Var skall pengarna tas?

Jag inledde med att säga att det finns tydliga skiljelinjer, och här syns skiljelinjen väl mellan oss och moderaterna.

Jag har också noterat att flera andra partier än moderaterna har olika förslag till höjning av anslag på det här området. Jag har bemödat mig om att tränga igenom helheten i era förslag, men jag har inte funnit att de är så genomarbetade att de ens är genomförbara i alla delar. Då kan de inte heller accepteras som grund för budgeten 1998. Jag noterar dock med glädje att vi är överens om att vård och omsorg behöver tillföras ytterligare resurser.

Centerpartiet har dessutom varit med om att fatta de svåra beslut som har gjort denna resursförstärkning möjlig.

Herr talman! Sedan lång tid tillbaka har Sverige haft anseende som ett framgångsrikt land när det gäller vård och omsorg. Men neddragningarna har satt spår. De ekonomiska förutsättningar som nu finns vill vi använda för att rätta till bristerna. Vi vill utveckla välfärden när det gäller rättvisan, och då är kampen mot arbetslösheten den viktigaste insatsen. Men den skall kompletteras med en politik som på område efter område främjar rättvisa och samhörighet. Sänkt arbetslöshet frigör resurser.

Vi vill ha en generell välfärd, där målet är att alla människor ges förutsättningar att leva ett gott liv. Vi tycker att vård och omsorg skall kännetecknas av trygghet, kvalitet och delaktighet.

Det kommer senare i denna debatt ett fördjupat avsnitt om sjukvårdspolitik, men jag vill anföra några exempel för att visa på att brister inom det nuvarande systemet kan åtgärdas. Det ger inte anledning till det systemskifte som moderaterna förespråkar.

Herr talman! Verkligheten visar att vårdköerna måste minska. Något annat är inte rimligt. Det är bl.a. till detta de nya pengarna måste användas. Vården skall ha god kvalitet.

Det innebär att vi behöver använda nya och bättre metoder, och det kräver förändringar i strukturer. Det kan innebära att personal behöver

*Fel! Okänt
växelargument.*

utbilda sig ännu mer. Personalen är kunnig, men ny viktig kunskap och erfarenhet tillförs hela tiden, och den måste föras ut brett genom kompetensutveckling.

Det är viktigt att vi inser att de äldre som vårdas i eget boende är betydligt mer sjuka än vad som förutsågs då ädelreformen genomfördes. Det måste vi ta konsekvenserna av. Nya viktiga kunskaper behöver föras ut som handlar om vård av psykiskt sjuka i hemmen och de vi kallar äldre äldre. Det rör inte minst läkarkåren. Att bedöma symtom och förskriva mediciner för de äldre är en kvalificerad uppgift. Över- och undermedicinering är tyvärr förekommande.

Vi har också tidigare i vårt utskott uppmärksammat att läkarinsatserna för äldre i särskilt boende är otillräckliga. Det får inte fortgå.

Det har tydliggjorts i den offentliga debatten och genom Socialstyrelsens tillsyn att det finns eller riskerar att bli allvarliga brister inom äldre-vården. Det tar vi på största allvar.

Personalen har en oerhört viktig roll i en bra vård och omsorg. Jag vill vara tydlig och säga: Vården behöver förstärkning av personal, kompetens och en god arbetsledning.

Som ni vet formuleras just nu av socialministern ett nationellt handlingsprogram för äldre, och Socialstyrelsen har fått tillskott för att förstärka tillsynen av vården. Många för patienten viktiga förändringar håller på att beredas inom Socialdepartementet. Olika utredningar har lämnat förslag till åtgärder när det gäller ökad delaktighet och inflytande och valfrihet för patienten. Det handlar också om bemötandet i vården.

Landsting och kommuner arbetar för att utveckla samverkan mellan olika vårdformer. Läkartillgång i vårdformer med eget boende är ett exempel. Det är människors behov som skall vara utgångspunkten, och det finns utrymme för olika produktionsformer i vården. Lagen ställer nu samma krav på alla.

Jag har redovisat brister. När vi nu fått en bättre ekonomi, och vi har en tillsyn som kan analysera bristerna, kan vi sätta in åtgärderna precis där de behövs. Det är fullt möjligt att åstadkomma detta utan systemskiftet som innebär övergång till olika försäkringslösningar eller att låta marknaden styra.

Låt oss bilda en bred front mot alla idéer om att införa ett hela havet stormar på vårdens och trygghetens område genom moderaternas olika förslag på dessa områden.

Socialförsäkringarna har diskuterats tidigare i dag, och jag hänvisar till den debatten.

Herr talman! Detta är i korta drag hur vi socialdemokrater ser på välfärden i Sverige. Det finns en viktig ideologisk skiljelinje i svensk politik. Den finns i synen på den gemensamma sektorn. Vi kan inte acceptera uppfattningen att offentliganställda inte kan vara effektiva eller inte har riktiga jobb eller att våra socialförsäkringar skulle skapa för mycket trygghet eller vara ett hot mot tillväxten.

Välfärd medverkar till ekonomisk stabilitet och tillväxt. För oss är det självklart att värna och utveckla välfärden. På så sätt får vi ett bra samhälle för alla.

Jag yrkar bifall till hemställan i socialutskottets betänkande.

Anf. 177 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag noterade att Ingrid Andersson inledningsvis sade att den höga arbetslösheten är en kraftig påfrestning på kommunerna. Det är helt rätt. Också jag konstaterade detta i mitt anförande. Men varför kan inte socialdemokraterna tillhandahålla en politik som avlastar kommunerna genom att öka sysselsättningen och därigenom också höja inkomsterna för kommuner och landsting?

Sedan tar Ingrid Andersson upp frågan om vårt förslag till obligatorisk hälsoförsäkring. Den omfattar alla. Alla är garanterade att få ersättning. Det är inte så att olika försäkringsbolag skall gå ut och erbjuda detta. Det handlar inte om det. Jag tror att Ingrid Andersson missuppfattade den missuppfattning som Roland Larsson tidigare stod för.

Grunden skall läggas för alla. Vill man därutöver ha en försäkring är det upp till den enskilde att kunna gå till ett försäkringsbolag och teckna en sådan. Men den grundläggande solidariska försäkringen som skall betala alla kostnader mellan en eventuell patientavgift och den totala kostnaden skall man få via socialförsäkringssystemet, och den skall administreras av försäkringskassan. Jag vill vara tydlig på den punkten så att det inte blir några fler missförstånd.

Sedan nämnde jag i mitt anförande att vi vill prioritera vård, skola och omsorg. Jag konstaterade att 40 % av medlen används till annat inom kommuner och landsting. Varför gör socialdemokrater som nu sitter i ansvarsställning i så många kommuner och landsting en sådan prioritering inom den totalram på 400 miljarder som man förfogar över inom detta område?

Vi moderater föreslår – vilket också framgår av finansutskottets betänkande som ligger här på bordet – en neddragning på 4,3 miljarder när det gäller bidraget till kommunerna för 1998. Men det kompenseras av att vi inför en karensdag som minskar lönekostnaderna för kommunerna motsvarande 1 ½ miljard. Vårdnadsbidraget innebär lägre kostnader för kommunerna motsvarande 2,4 miljarder. Förändringen av assistansersättningen innebär lägre kostnader för kommunerna med 1,6 miljarder. Fortsatt administration av avgiftsintäkter för sjukvård innebär ett påslag på 400 miljoner kronor.

Vi kompenserar alltså neddragningen med andra åtgärder som gör att kommunerna inte drabbas av våra förslag. Det gäller att läsa våra motioner noggrant. Då ser man den här bilden.

Anf. 178 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att vi är helt överens om att arbetslösheten är ett gissel och att det är arbetslösheten som vi måste bekämpa. Vi har företagit oss väldigt mycket under denna period för att försöka att komma till rätta med den. Jag tycker nog att vi nu börjar få se siffror som ändå verkar ljusnande. Vi tänker tappert att fortsätta. Sten Svensson vet nog också att det inte är lätt att minska arbetslösheten i en handvändning.

Varför använder inte landstingen alla pengar till sjukvård? Jag kan titta på mitt eget hemlandsting. Om man gör en liten cirkel, delar upp i olika delar och ser vad det är som går till vad, går faktiskt huvuddelen till sjukvård. En del går till vår vårdskola, och den tycker jag väl är nödvändig. En del går till kommunikationer. Det tycker jag också är nödvändigt.

Det är viktigt med arbeten, och att människor kan ta sig fram och tillbaka till sina arbeten är också viktigt. Skulle inte landstingen sköta om det skulle någon annan göra det. Så har det varit i mitt område och i många andra områden. Det har då visat sig att trafiken blivit mycket billigare och effektivare i landstingens regi. Jag tycker att det är bra använda pengar.

Sedan finns det en liten skärva till. Det handlar om kultur. Det må väl vara hänt om Sten Svensson tycker att den är onödig. Men den skulle vi heller inte få så särskilt mycket vård för, så det är inte mycket att prata om.

Anf. 179 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag förstår att det inte är lätt att minska arbetslösheten för socialdemokraterna när de lägger ökade kostnader på företagen och envisas med att ha en stor byråkrati. Jag tog exemplen med den förlängda sjuklöneperioden och förtidsinbetalning av moms m.m. och den rigida inställningen till arbetsrätten. Det är klart att man inte är framgångsrik när man inte gör någonting som skapar ett näringsvänligt klimat. Det är vad det beror på.

Sedan skulle jag gärna vilja fråga Ingrid Andersson en sak. Vi ser nu att vårdköerna har fördubblats på ett halvår medan den politik som regeringen frenetiskt angriper under den gångna treårsperioden med en borgerlig regering faktiskt ledde till att köerna i praktiken försvann under den förra mandatperioden. Hur kommer det sig att köerna växte med en socialdemokratisk politik fram till år 1991, försvann under den borgerliga regeringsperioden och nu kommer tillbaka i hög fart? Är det inte något fel på den socialdemokratiska politiken när patienterna drabbas på det här viset?

Anf. 180 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt att vårdköerna börjar dyka upp igen. Men det var inte bara så att ni tillfälligtvis tog bort vårdköerna. Ni förskaffade oss också ett budgetunderskott som vi betalar 100 miljarder i ränta på varje år innan vi över huvud taget kan satsa någon krona på något angeläget område. Jag tycker att man skall ta det med i beräkningen när man klagat på att saker och ting i dag har brister. Ekonomin har inte tillåtit att vi har gjort så mycket annorlunda.

Sedan har Sten Svensson oerhört rätt i att jag har svårt att förstå er motion. Jag har också bett att få hjälp. Det måste ju ändå var genomträngligt. Men jag har inte fått så mycket hjälp. Vi får väl ta ett samtal Sten Svensson och jag efter debatten för att se om vi kan klara ut saker och ting.

Jag kan inte förstå hur man kan basera en budget för kommande år på att säga att man skall sälja Apoteksbolaget och få in en massa miljarder. Det är den 15 december i dag, och riksdagen fattar beslutet i morgon, dvs. den 16 december.

Det finns också förslag på olika utbrytningar av försäkringar för dem som blir trafikskadade. Det finns ingen lagstiftning – ingenting. Hur kan man vara så ansvarslös att man baserar kommande års budget, som börjar

den 1 januari, dvs. om 14–15 dagar, på detta? Det har jag också svårt att förstå.

Anf. 181 THOMAS JULIN (mp) replik:

Herr talman! Jag tycker att det var bra att Ingrid Andersson tog upp frågan om kampen mot arbetslösheten.

Jag måste ställa en fråga: Har Ingrid Andersson någon uppfattning om hur många arbetslösa som regeringens sparåtgärder har bidragit med?

Inom vården har ju tiotusentals jobb försvunnit, t.ex. i missbrukarvården. Hos apoteken försvinner det jobb, liksom hos polis, tull, skattemyndigheter, naturvårdsverk osv. Det är väldigt många arbetstillfällen som har försvunnit genom besparingarna. Det kostar ju mycket pengar även när de här människorna är arbetslösa.

Anf. 182 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det har varit svåra år. Vi har fått göra besparingar. Självfallet har de också haft obehagliga följder, men alternativet var att fortsätta låna pengar till allt det som vi ville göra. I så fall hade vi haft ännu mer än 100 miljarder i ränta att betala varje år. Det hade inte varit en ansvarsfull politik – det är förklaringen.

Anf. 183 THOMAS JULIN (mp) replik:

Herr talman! Som jag sade kostar ju de här människorna väldigt mycket pengar även när de är arbetslösa. Om man tittar på AMS egna siffror, som jag har redovisat även vid tidigare tillfällen, ser man att man spar väldigt litet om man friställer folk. Då har man ändå inte räknat med att man förlorar samhällsnytta och att de här personerna tappar kompetens. Om de deltar i en arbetsmarknadsutbildning kostar de många gånger mer än när de hade sitt ordinarie jobb.

Därför känns det ibland för mig som att man egentligen inte har sparat, utan har gjort en samhällsförändring, när man säger att man har sparat. Därför är det också intressant att ställa den här frågan.

Anf. 184 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag kan bara upplysa Thomas Julin om att det finns en hel arsenal med arbetsmarknadsåtgärder. Det finns någonting som kallas för Kalmarmodellen, och det finns många prov på hur vi försöker vända åtgärderna så att de skall komma vården till godo. Men det allra bästa är ändå att få ekonomin på fötter så att det hela rullar på, och vården har sina egna pengar. Vi skall inte ha konstgjord andning.

Jag skulle gärna se att vi får fortsätta vår politik så att vi kommande år kanske kan se att det blir ännu mer pengar över än de 16 miljarder som vi i dag faktiskt säger att vård, omsorg och skola skall få. Det måste i rimlighetens namn ha någon betydelse.

Anf. 185 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag vill fråga Ingrid Andersson om äldre vården och de signaler vi har fått den senaste tiden.

Jag fick veta att regeringen i torsdags beslutade att ge 5 miljoner till Socialstyrelsen för att öka möjligheten till uppföljning.

Prot. 1997/98:47
15 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

Min första fråga till Ingrid Andersson är: Om det skulle visa sig att det krävs mer resurser för att man skall kunna få en god vård och omsorg för de äldre, är Ingrid Andersson i så fall beredd att verka för att det snabbt kommer mer resurser till detta?

Min nästa fråga gäller de äldre som i dag inte får hjälp med saker i sin hemmiljö som de fick hjälp med tidigare. Det gäller t.ex. att handla och litet andra saker. Jag vill fråga Ingrid Andersson: Vad skall de göra som inte har några anhöriga eller närstående som kan hjälpa dem med de här olika, viktiga göromålen?

Anf. 186 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill lova Chatrine Pålsson att jag är beredd att med all min makt och kraft verka för att det skall finnas resurser till vård och omsorg och till omsorg om de äldre. Men verkligheten är nu en gång sådan att vi befinner oss i en situation där vi också skall betala de här 100 miljarderna i räntor på statskulden.

Jag vill gärna lämna frågan tillbaka till Chatrine Pålsson. Har hon någon bra lösning på det här? Hon har ju varit med om den utveckling vi har fått tampas med. Jag tycker att Chatrine Pålsson är litet medskyldig.

Anf. 187 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Ingrid Andersson! Mitt minne kan svika mig, men vad jag kan komma ihåg var inte ni socialdemokrater med om ett enda besparingsförslag under den treårsperiod då vi hade regeringsmakten. Det var verkligen julafton nästan vid varenda tillfälle här i kammaren.

Jag och mitt parti är beredda att försöka mejsla ut och frigöra pengar till vård och omsorg. Det handlar inte om pengar som blir över, utan om pengar som läggs dit först. Detta är nämligen så viktigt.

Jag vill också ha ett svar från Ingrid Andersson på min fråga om vad de äldre skall göra som i dag inte får hjälp med t.ex. inköp.

Anf. 188 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! De besparingsförslag som vi fick ta ställning till under den förra mandatperioden var ofta konstruerade så att besparingarna skulle gå till skattesänkningar, och då särskilt för dem som var bättre bemedlade. Det var förslag som vi sade nej till.

Jag kan ställa frågan tillbaka: Hade ni haft kraften att göra det vi har gjort för att få budgeten i balans? Det har varit svåra beslut att fatta, och jag har inte sett att vi heller har fått något särskilt stöd för de beslut vi har fattat under den här perioden. Men vi kan ändå uppvisa ett resultat – ekonomin är i bättre balans. Det tycker jag är ett gott tecken.

Chatrine Pålsson! Det kanske är bra om Socialdemokraterna får fortsätta att regera. Då skall det bli ännu bättre, och då löser sig även problemen för de personer Chatrine Pålsson hade bekymmer för. Jag har också bekymmer för dem, och jag vet att kommunerna har prioriterat dem som har de allra svåraste bekymren. De som har litet mindre bekymmer, men ändå bekymmer, har fått stå åt sidan. Jag undrar vad Chatrine Pålsson skulle ha sagt till mig om man hade gjort den motsatta prioriteringen.

Anf. 189 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Både Ingrid Andersson och jag tog upp i våra anföranden att människor tycker att vård och omsorg är viktigt. Men det visar sig att när människor får vänta i flera månader på behandling sviktar i många fall deras tilltro till den offentligt finansierade vården. Det är viktigt att vi vänder det här.

Folkpartiet har i sin motion pekat på flera sätt att ytterligare tillföra resurser. Men Ingrid Andersson sade att de förslag som finns inte var ordentligt genomtänkta. Vi i Folkpartiet har bl.a. föreslagit att man skall utveckla FINSAM och göra omprioriteringar i budgeten från sådant som vi inte tycker är lika viktigt till det som vi tycker är viktigare.

Jag vill gärna höra av Ingrid Andersson vilka förslag det är som är så ogenomtänkta att de över huvud taget inte går att fundera på.

Anf. 190 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Om man mer ingående läser finansutskottets bedömning, där man har tagit ställning till motionernas förslag i den här delen, ser man bl.a. att förändringarna i arbetslöshetsförsäkringen är av sådan art att lagstiftning krävs. Det finns ingen sådan, och detta kan rimligen därför inte träda i kraft den 1 januari och ge de budgeteffekter man räknar med under kommande år.

Flera av förslagen är sådana. De handlar t.ex. om försäljning av olika statliga bolag. Att räkna hem de vinsterna är också att vara sent ute. Hur blir det året därpå?

Anf. 191 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Försöksverksamheten med FINSAM är ju utvärderad. Den visar att det finns stora möjligheter. Jag har hört litet grand av debatten i dag. Men jag är litet fundersam över varför socialdemokraterna är så förfärligt rädda för att se till att använda de pengar som finns i systemet och de pengar som man kan spara på att människor slipper gå sjukskrivna en längre tid. Varför använder man inte de pengarna till att se till att människor får sin operation eller behandling så att de kan komma tillbaka i arbete litet snabbare?

Varför är ni så rädda för att aktivera de här pengarna och se till att vi får slut på köerna så att människor kommer igen och kan arbeta och betala skatt?

Anf. 192 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att det är så mycket värt att upprepa en debatt som har förts under större delen av den här dagen. Nu finns de ju möjligheter till sådan här samverkan, men hela fältet är inte fritt. Jag är lika oroad som Kerstin Heinemann för att det skall vara vårdköer och för att människor skall ha det besvärligt och ont och behöva vänta. Då finns det inget förtroende för vården. Det pågår ett arbete för att korta vårdköer på ett sådant sätt som Kerstin Heinemann har önskat, dvs. att ingen skall behöva stå i kö längre än tre månader.

I Jönköpings län har man faktiskt redan beslutat att genomföra detta fr.o.m. årsskiftet 1999. Här i Stockholm har man gjort en kraftsamling och sagt att man skall ha nått detta redan 1998. I de Dagmaröverens-

*Fel! Okänt
växelargument.*

kommelser som har genomförts alldeles nyligen finns det också överenskommelser som säger att man i hela landstingsvärlden skall arbeta för att kunna genomföra den här vårdgarantin på tre månader generellt fr.o.m. den 1 januari 1999.

Anf. 193 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag har två frågor som jag tänkte passa på att ställa. Den första gäller Socialstyrelsen. Om jag uppfattade saken rätt sade Ingrid Andersson att vi skall ta dessa rapporter på största allvar. De innehåller ju en ganska grav kritik av kommunerna. Jag undrar om Ingrid Andersson tar avstånd från Jörgen Anderssons påhopp på Socialstyrelsen. Det är ganska viktigt att veta.

Den andra frågan gäller det jag tog upp om det vi fick se på TV i går om Cancerfondens utredning. Den visar hur cancerpatienter har farit illa i dessa besparingstider. De har fått höjda läkemedelskostnader osv. Jag undrar om Ingrid Andersson tycker att det är rimligt att cancerpatienter skall få lämna hus och hem och bli socialfall bara för att de har drabbats av en svår sjukdom.

Anf. 194 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Först har jag en kommentar till det som Jörgen Andersson lär ha uttalat. Jag har sett tidningsrubrikerna. Jag har också läst protokollet från frågestunden förra veckan. Där ställdes samma fråga om man var oenig i regeringen huruvida man skulle ta Socialstyrelsens rapporter på allvar eller förneka dem. Då förstår jag att hela regeringen står bakom den extra satsningen till Socialstyrelsen för att man skall fortsätta att skärskåda vården så att vi får fram det som inte fungerar. Det står alltså hela regeringen bakom. Jag hörde också att Jörgen Andersson har kommit med något slags förklaring, men den har jag inte hört eller läst. Jag får lita på vad man sade på frågestunden.

Jag har faktiskt inte sett det här TV-programmet. Då är det väldigt svårt att kommentera det. Men på den direkta frågan om människor som är sjuka skall behöva lämna hus och hem för att få vård måste jag självklart svara nej. Det är därför som vi hela tiden prioriterar vård och omsorg. När vi nu får resurser är det dit de styrs. Det är en klar viljeinriktning.

Anf. 195 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag får väl tacka för det diplomatiska svaret. Jag tolkar det som ett kraftigt avståndstagande.

Man kan inte begära att alla skall se alla TV-program. Men jag tycker att även vi i utskottet bör beakta att våra beslut här i riksdagen kan få allvarliga konsekvenser. Det är viktigt att vi tar till oss det på fullt allvar. Jag tycker att det är väldigt olyckligt om sjuka människor skall tvingas hamna i nöd och elände.

Anf. 196 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag tycker inte att man prioriterar de allra svagaste. Jag har i dag förut talat om en mycket svag grupp, nämligen asylsökande och

sådana som får vänta länge på våra flyktingförläggningar. De prioriteras inte.

Nu tänkte jag tala om de hemlösa. De prioriteras inte. Jag har tyvärr varit litet tjugig. Med en dåres envishet har jag varje år skrivit en motion om de hemlösa. De har delvis själva skulden för att de har ramlat igenom alla skyddsnät, och delvis har samhället skulden för det. Det är naturligtvis samhällets plikt att hjälpa dem. Jag vet att det är en kommunal angelägenhet, men det hindrar inte att staten också måste ta sitt ansvar för sina medborgare. Ett mål måste alltid vara att lyfta fram de svagaste. Det måste vara ett mål för en riksdag, för ett parlament, för en kommun och för ett landsting.

Nu står det i tidningarna att de har minskat i antal. Det stod att de var 3 000 sist jag läste ett reportage. För tio år sedan var de 5 000 i Stockholm. Men vi ser ju alla att de inte har minskat i antal. De har ökat. Det har blivit en förändrad bild av dem. Numera är det en hel del som inte är missbrukare. Det är fler än tidigare. Det är fler kvinnor och fler äldre kvinnor som har blivit *bagladies*. Det är dags att riksdagen tar detta på allvar nu.

Jag skulle vilja skrika högt om alla reportage i TV, radio och tidningar. Tankarna att vi måste ta itu med dessa frågor tycks ju inte få fotfäste. Det finns unga kvinnor som går ut och hjälper dem. Stadsmissionen, Frälsningsarmén och Byrån för bostadslösa män hjälper dem. Från Bancofonderna får Stadsmissionen 2 % av det som människor sparar där. De får 785 000 kr nu i år från Bancofonderna. Det är inte försumbart. Även de smulor som faller från den litet rikares bord kan användas väl i det här fallet.

Thomas Julin lade fram ett förslag till Stadsmissionen om att man skulle kunna köpa kuponger till härbärgen där. På det viset skulle man inte ge dem pengar när de ber om natthärbärke. Vi vet ju att alla de pengarna kanske inte går till natthärbärke. En kupong kanske också går att kursa på gatan, men det blir kanske någon som använder den till natthärbärke i alla fall.

Det är mest frivilligorganisationer som hjälper dem. Men naturligtvis finns också de sociala myndigheterna. Här i Stockholm vill man ta ett tag för dem. Jag tycker att det är väldigt bra. Det är ofta en mycket komplicerad bild. Det är missbruk. De är utskrivna från mentalsjukhus. Det är de som har det allra svårast. Den största skada vi gjorde våra mentalsjuka var att släppa ut dem på gatan utan något annat alternativ. Det finns också en hel del udda personer.

Det finns också en grupp litet äldre män som definitivt inte är några missbrukare. De har kommit på kant med samhället på något sätt, och en del vill inte ens ha socialbidrag. Dessutom har de ingen fast adress osv. En del sover på nattbussen. En del går ibland till härbärgena där de kan få duscha, tvätta kläder och känna sig litet fräscha. De har många misslyckade kontakter med myndigheter bakom sig. Jag brukar tala om andlig striptease när man kommer och skall söka socialbidrag. Man får vika ut sig andligen och berätta allt. Dessa människor har inga ägodelar, så de behöver inte göra sig av med dem först, men det är svårt för dem.

Det är en svår balansgång att avväga mellan omhändertagande och tron på att människor kan klara sig själva. Det är en väldigt svår avvägning, och den måste vi ändå sträva efter att göra. Men då måste vi natur-

*Fel! Okänt
växelargument.*

ligtvis ha ett samhälle som hjälper och inte stjälper, och i många fall hjälper vårt samhälle. Men här är det särskilt besvärligt.

Jag tror att man skulle kunna utnyttja de människor som har varit i den här situationen. De vet var de finns, hur de lever, hur de tänker och hur de känner. Det är naturligtvis individuellt, men trots allt har de vissa gemensamma nämnare.

Det behövs hjälp till de hemlösa. Det behövs uppsökande verksamhet. Jag har tillbringat ganska många kvällar och nätter under dessa år som jag har suttit i riksdagen lokalt, regionalt och även här. Det skulle bli ett härbärge i Falun. Nu har man plötsligt inte råd med det. Vi skulle bygga om ett f.d. AMI-hus i Borlänge, min hemstad, men det fanns inte pengar till det. Jag kan förstå att det är svårt, men någon form av härbärge måste vi kunna hänvisa dem till. Ingen människa går att motivera för vård om man inte har en säng att sova i och inte har åtminstone frukost och en möjlighet att tvätta sina kläder.

Vi kommer aldrig att kunna rehabilitera alla. Men människor har ett människovärde även om de inte förmår hålla sig nyktra. Vi måste erbjuda dessa människor det allra minsta, åtminstone en säng. Det är svårt för dem på härbärgena att på vintern kanske avvisa lika många som de har plats för. Man får helt enkelt avvisa människor eftersom man inte har någon möjlighet att ta emot dem. Det finns alltså ett stort behov när det gäller de hemlösa.

Jag vädjar till riksdagen, och då förstås speciellt till er i socialutskottet, att återigen ta upp frågan till behandling. Ni måste försöka få en lösning på sådant som kan vila på riksdagen. Sedan får man naturligtvis också arbeta både regionalt och kommunalt för detta.

Anf. 197 INGRID ANDERSSON (s):

Herr talman! Det är ovärdigt ett gott samhälle att det finns hemlösa. Jag vill bara tala om för Ragnhild Pohanka att vi i socialutskottet flera gånger har intresserat oss för de hemlösas situation. Vi har gjort studiebesök och haft hearingar. Det har resulterat i att Socialstyrelsen har fått uppdrag som gäller de hemlösa.

Vidare kan jag tala om att det den 5 februari kommer att vara en hearing i socialutskottet. Den kommer bl.a. att handla om de hemlösas situation. Välkommen att lyssna då!

Anf. 198 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Det är förstås bra med ett betänkande om den här frågan, men det händer ju ingenting. Det är alldeles utmärkt att ni håller er informerade. Jag har sett att motioner på området blivit välvilligt bemötta varje gång, så det är inte fråga om någon motsättning. Det verkar som att man försöker göra någonting men att man ger efter. Ingenting händer. Det blir inte ett nej, utan det blir bara ett välvilligt bemötande. Sedan händer ingenting. Men nu är det dags att handla, att gå från ord till handling, när det gäller gruppen hemlösa. Naturligtvis gäller det också en del andra, men i dag talar vi om de hemlösa.

Anf. 199 INGRID ANDERSSON (s):

Herr talman! Detta är ett kommunalt ansvar, men vi intresserar oss därför att vi vill trycka på i frågan. Bl.a. representanter för Stockholms kommun kommer till nämnda hearing. Jag är säker på att de har något att berätta. Jag är alltså säker på att det faktiskt sker någonting.

Anf. 200 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jo, jag vet att det är ett kommunalt ansvar och det nämnde jag också i mitt korta anförande. Det hjälper dock inte. Staten har ett övergripande ansvar för sina medborgare. Här måste det alltså till åtgärder även från statligt håll. Det är inga stora summor som behövs, men det behövs aktivitet och en del pengar. Detta vore kanske ett område att prioritera nu när ekonomin börjar komma på fötter.

Handikapp

Anf. 201 LISELOTTE WÄGÖ (m):

Herr talman! Lika värde – lika rätt är väl ett bra tema när man skall diskutera handikappolitik. Jag vill börja med det temat.

”Vi bor i ett land där vi ofta talar om att alla människor har lika värde. Vi bor i ett land där vi lika ofta talar om att välfärd och trygghet, att demokrati och inflytande skall gälla för alla.

Eftersom vi bor i detta land där välfärd och demokrati råder, så talar vi ofta om de svaga och de utsatta som står utanför – de som välfärden ännu inte hunnit ikapp, de gamla, de handikappade, de långvarigt sjuka, flyktingarna.

Vi ifrågasätter ingen människas värde eller rätt till ett gott liv. Vi ifrågasätter inte öppet. Vi bejakar i ord.”

Herr talman! Gör vi det i handling? De här orden är inte mina egna. De är citerade ur en debattskrift från Statens medicinsk-etiska råd.

Vi bejakar varje människas lika värde i ord. Men gör vi det i handling?

När det gäller handikappolitiken måste jag, dess värre, konstatera att den breda politiska enigheten om att människor som har ett funktionshinder skall garanteras trygghet och välfärd även i tider av ekonomisk kris är bruten, något som vi moderater bara kan beklaga.

De besparingar som olika s-regeringar genomfört både före 1991 och efter 1994 har slagit hårdast och utan urskiljning mot de allra svagaste i samhället.

Att få balans i vårt lands ekonomi är på sikt det enda sättet att skapa förutsättningar för en välfärd värd namnet. Det är också ledstjärnan i det moderata arbetet. Trots ett ekonomiskt allvarligt läge har vi moderater avvisat budgetförslaget, som försämrar de funktionshindrades situation.

En av de första åtgärderna som Socialdemokraterna vidtog efter makt-skiftet var att tillsätta en utredning, vars uppgift var att presentera förslag för att minska kostnaderna för personlig assistans. När förslagen presenterades möttes de av så stora protester att Socialdemokraterna inte vågade fullfölja utredningens förslag i dess helhet. Vi moderater avvisade förslaget. De församlingar som man, trots högljudda protester, valde att gå fram med drevs igenom med hjälp av Centerpartiet och Vänstern.

Prot. 1997/98:47

15 december

*Hälsovård, sjukvård
och social omsorg*

*Mål för utgiftsområdet,
m.m.*

Handikapp

I tilläggsbudgeten 1997 övervältrades finansieringsansvaret för de första 20 timmarna assistansersättning på kommunerna utan att dessa kompenseras till mer än två tredjedelar.

I samma tilläggsbudget föreslogs att stimulansbidragen till rehabilitering av funktionshindrade, utveckling av hjälpmedel och tolkutbildning för döva och dövblinda helt plötsligt, mitt under verksamhetsåret, skulle minskas med nästan hälften, eller med 300 miljoner kronor.

Herr talman! Försämringarna har varit många under årens lopp. Det är ledsamt att behöva konstatera detta. Handikappade som bor i egen lägenhet kommer i fortsättningen inte att få särskilt ekonomiskt stöd. Ersättningen har schabloniserats. Man har inte rätt till personlig assistans vid vistelse i skola och dagcenter. Handikappombudsmannen får inte behålla sitt anslagssparande på 4 miljoner kronor. Anhörigas rätt till avlösning vid vård av handikappat barn har urholkats genom ändringar i socialtjänstlagen. Ja, listan skulle alltså kunna göras ännu längre. Frågan återkommer: Gör vi det i handling?

Herr talman! Vi skall ha klart för oss att den som lever med ett handikapp lever i ett beroendeförhållande som är starkare än för oss utan handikapp. Ju större beroende, desto större betydelse har det att man kan göra något av egen vilja.

Vad innebär då ett gott och värdigt liv? Jo, det innebär bl.a. att man kan göra något av sin dag, att man själv får påverka. Rätten till ett gott liv innebär rätten att få bestämma över den egna vardagen, rätten till ett eget boende, rätten till den praktiska dagliga hjälp man behöver, rätten till en fungerande sjukvård osv.

Det är just därför, herr talman, som lagar som LSS och LASS på det här området var så viktiga när de den 1 januari 1994 trädde i kraft. Det var en moderatledd regering som inledde reformarbetet i den riktningen. Jag kan försäkra att vi aldrig haft för avsikt att försämra den här reformen. I stället har vi hela tiden velat utveckla den, men här har vi inte varit överens. Detta kan jag bara beklaga.

Vi moderater har avvisat samtliga förslag till försämringar som den socialdemokratiska regeringen lagt fram och drivit igenom när det gäller reformen från 1994.

Vi har försvarat de funktionshindrades situation, även i tider med en mycket ansträngd ekonomi. I praktisk handling har vi faktiskt visat att vi menar allvar när vi säger att människor som behöver det offentligas stöd alltid skall garanteras detta. Det här står i klar kontrast till Socialdemokraternas fagra tal när det gäller funktionshindrade och den bistra verklighet som alltfler handikappade upplever just på grund av alla försämringar som genomförts under de senaste tre åren.

Jag vill fråga Hans Karlsson: Gör ni det i handling? Anser ni att det fagra talet om alla människors lika värde genom den nu förda politiken omsätts i handling? Var finns rättvisan och solidariteten, Hans Karlsson? Var finns delaktigheten? Skall man återigen behöva ”stå med mössan i näven”?

Vi moderater kan inte acceptera att de personer som mest behöver samhällets stöd alltid skall ta det största ansvaret i dåliga tider och då statens finanser måste saneras. Vi menar att det är de människor som haft turen och förmånen att inte drabbas av ett funktionshinder, för det är

verkligen en förmån att inte drabbas av något sådant, som i stället skall ta ett större personligt ansvar. Det kan vi ju faktiskt göra, herr talman!

Vi anser att stödet till funktionshindrade skall vara mångsidigt och att det skall anpassas till den enskildes särskilda förutsättningar.

Jag hade hoppats att vi skulle ha kommit långt bort från den tid då den funktionshindrade fick ta emot det som erbjöds, den tid då andra tyckte och bestämde vad som var bäst – ett omyndigförklarande och ett i grunden förfärligt synsätt. Att komma bort från detta var grunden i 1994 års handikappreform.

Tanken var också att reformen skulle vara stabil och långsiktig. Man skulle kunna lita på att man från riksdagens sida inte gick in och ändrade i själva förutsättningarna.

Vi får inte glömma bort att många funktionshindrade i och med reformen vågade ta steget, vågade leva ett alldeles vanligt liv. Man vågade t.o.m. skaffa barn. I det här perspektivet – att reformen för många har inneburit ändrade förutsättningar – är det viktigt med en långsiktighet, så att själva grundförutsättningen inte rubbas. Man måste kunna lita på reformen! Socialdemokraterna lovar runt men håller tunt.

I valrörelsen 1994 skrämde socialdemokraterna de människor som var i störst behov av samhällets stöd med moderaterna. Moderaterna var fienden. Med en fortsatt moderatledd regering skulle det bara bli sämre. Andelen människor som skulle fara riktigt illa, dvs. att inte få det stöd man behövde, skulle växa lavinartat. Människor skulle behöva gå från hus och hem. Soppökens antal skulle öka. Andelen uteliggare skulle öka. Moderaterna skulle öka klassklyftorna i samhället – elände, elände. Det var det falska budskapet.

Under den här socialdemokratiska regeringsperioden är det många som blivit varse vad som händer i ekonomiskt svåra tider när det inte finns en genomtänkt politik, när det inte finns någon respekt för många människors viktiga reformer. Och man kommer naturligtvis att upprepa det falska budskapet i 1998 års valrörelse. Men tro dem inte!

Herr talman! De senaste åren har situationen för de psykiskt funktionshindrade uppmärksammats alltmer. Det är uppenbart att de förändringar som har skett genom bl.a. den s.k. psykädelen inte har fungerat tillfredsställande. Det är allvarligt, och åtgärder måste därför vidtas. Den här gruppen finns med bland de hemlösa som Ragnhild Pohanka nyss talade om i talarstolen. Vi anser att även de psykiskt funktionshindrade skall omfattas av personkretsen enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Det innebär ökade utgifter på sikt, men det är viktigt att vi i större utsträckning uppmärksammar den här gruppen. Vi anser också att man skall få rätt till personlig assistans. Det tar tid. Därför har vi anslagit 300 miljoner till kommunerna för att vidta åtgärder i avvaktan på att även den här gruppen kommer att ingå i personkretsen.

Herr talman! Moderaternas politik bygger på varje människas lika rätt. Denna grundläggande inställning kombinerad med det konstitutionella skyddet för alla medborgare i vårt land borde vara tillräckligt för att garantera att ingen diskrimineras på grund av kön, ursprung, funktionshinder eller något liknande. Men samtidigt måste vi konstatera att funktionshindrade fortfarande möts av fördomar. Fördomarna kan ta sig många uttryck. När utvecklingsstörda och psykiskt funktionshindrade skall flytta

in i ett villaområde kan namnlistor förekomma med uppmaning till grannarna att motsätta sig detta.

Det finns alltså grupper som har ett lägre människovärde beroende på ett medfött handikapp eller en förvärvad sjukdom. Detta är oacceptabelt. Låt oss därför gemensamt arbeta för att ändra på detta, och låt oss också arbeta för breda politiska lösningar som tar sikte på att rikta våra gemensamma resurser till dem som behöver samhällets stöd. Det handlar i grunden om politisk vilja. Det är viktigt att nu hitta vägar, att se till att politikens intresse inte stannar vid retoriken. Det behövs förbättringar, inte försämringar inom handikappområdet.

Låt oss gå från ord till handling. Då först kan vi svara ja på frågan om vi gör det i handling.

Anf. 202 KERSTIN WARNERBRING (c):

Herr talman! Centerpartiet står bakom riksdagens beslut den 20 november om anslagen till hälsovården, sjukvården och den sociala omsorgen. Vi står även bakom förslagen till mål för utgiftsområdet. I denna debatt vill jag endast ta upp ett par områden.

I detta betänkande behandlas bl.a. bidrag till viss verksamhet för personer med funktionshinder. Bidraget till handikapporganisationernas rekreationsanläggningar föreslogs minska med 6 miljoner. Det är en mycket angelägen fråga att särskilt anpassade rekreationsanläggningar med hela landet som upptagningsområde, som det här är fråga om, kan utvecklas som ett komplement till annat utbud på marknaden. Den 40-procentiga neddragningen av stödet skulle innebära ett hot mot anläggningarnas fortsatta drift och underhåll, vilket framhölls i Centerns motioner. Det är med stor tillfredsställelse som jag konstaterar att vi hos regeringspartiet fick gehör för vårt krav på ökat stöd till dessa anläggningar. Det innebär att bidraget för 1998 kommer att bli 13 miljoner kronor i stället för 9 miljoner. Detta kommer dessutom att kunna ske utan större men för annan verksamhet, vilket vi har ansett vara en förutsättning.

För patienternas rätt till valfrihet, för ökad kvalitet i vården och för vikten av samordning av resurser vill jag också passa på att uttala det betydelsefulla i att den offentliga vården utnyttjar handikapporganisationernas kompetens och resurser. Jag tänker då bl.a. på Reumatikerförbundets specialistsjukhus där patienterna erbjuds den bästa tänkbara rehabilitering.

Herr talman! LSS, lagen om stöd och service, och LASS, om den statliga assistansersättningen, har vid ett flertal tillfällen på sistone debatterats i denna kammare. De finns med även i dagens betänkande.

Den viktigaste handikappreform som genomförts i Sverige är införandet av rätten till personlig assistans. Där om tvistar ingen. Den rättigheten har av dem som den berört upplevts som en revolution som äntligen ger dem möjlighet att leva ett något så när normalt liv. Just därför är det nödvändigt att se till att reformen blir långsiktig och stabil, vilket naturligtvis också innebär att den måste ha en stabil finansiering.

Som vanligt förs det fram kritik angående Centerpartiets och Socialdemokraternas s.k. besparingar på den statliga assistansersättningen vilka påstås ha försämrat och praktiskt taget urholkat hela reformen. Som vanligt är kritiken mer ett sätt att försöka vinna politiska poäng än ett seriöst

betraktande av verkligheten. En bra reform måste också vara långsiktigt finansierad. Det underströks av brukarna vid utskottets hearing. Ingen kan vid det här laget vara ovetande om att assistansreformen har varit underfinansierad och att det för reformens överlevnad är absolut nödvändigt att hålla de kostnader nere som inte drabbar den enskilde. Administrationskostnader måste hållas nere lika väl som att eventuella hål där pengar försvinner utan att komma den enskilde funktionshindrade till del måste täppas till.

De senaste årens saneringsprogram har omfattat 126 miljarder kronor, och det var nödvändigt som vi alla vet. Av dessa har ca 40 %, nästan 50 miljarder, drabbat Socialdepartementets område. Samtidigt har assistansersättningen, jämfört med våren 1995, fått ett tillskott på närmare två miljarder. Kan man tydligare än så visa att Centerpartiet och regeringspartiet har prioriterat denna reform. Det är fullständigt obegripligt hur man kan vrida detta tillskott på 2 miljarder till att bli besparingar.

Den hearing som socialutskottet ordnade i denna fråga visade med all önskvärd tydlighet att reformen för brukarnas del i stort sett fungerar bra. Det som skapar vissa problem är schablonersättningen, och dessa problem rör endast kooperativen. Detta måste självfallet lösas. Vi har uttryckligen från riksdagens sida sagt ifrån att förändringarna inte får innebära att brukarnas frihet att välja assistansanordnare inskränks. Om så blir fallet med schablonersättningen måste det självklart ändras. Eftersom assistansersättningen är individuell, något annat var heller aldrig avsikten då den infördes, måste en finansiering av vissa av kooperativens kostnader, t.ex. de kostnader som är förknippade med arbetsgivaransvaret, ordnas på annat sätt.

Regeringen ämnar nu se över den problematiken. Uppdraget kommer enligt uppgift att lämnas till Riksförsäkringsverket före jul. Jag vill bara understryka vikten av att översynen sker snabbt så att en förändring kan komma till stånd snarast möjligt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 203 LISELOTTE WÅGÖ (m) replik:

Herr talman! Efter Kerstin Warnerbrings anförande är det väl inte ett öga torrt i kammaren med tanke på vilka fantastiska insatser som har gjorts från Centerpartiet för att finansiera reformen.

Men snälla Kerstin Warnerbring! Att personkretsen har ökat, och att antalet timmar har ökat, det är sådant som vi visste redan 1994 att det kunde ske. Man var naturligtvis beredd att tillskjuta pengar för att se till att alla som var i behov av och ville ha tillgång till lagen skulle få del av detta. Då kan man väl inte med bästa vilja i världen påstå att man har gått in och räddat någon reform och att man gjort ett tillskott av medel?

Sanningen är ju att ni har urholkat reformen. Ni har försämrat genom att schablonisera, genom att förvägra människor personlig assistans i skolor, på dagcentrum och på andra ställen. Det är ju det ni har gjort. En lögn blir ju inte till sanning bara för att den upprepas tillräckligt många gånger.

Sedan, herr talman, vill jag säga att det inte verkar som om Kerstin Warnerbring och jag har varit på samma hearing när hon på fullt allvar påstår att brukarna skulle vara nöjda med de ingrepp som regeringen med benäget bistånd av Centerpartiet har gjort i reformen.

Anf. 204 KERSTIN WARNERBRING (c) replik:

Fru talman! Det här med att vi skulle ha genomfört besparingar i handikappreformen har debatterats vid otroligt många tillfällen i denna kammare. De andra partierna, bortsett från regeringspartiet och oss själva, upprepar hela tiden som ett mantra att vi har gjort besparingar. Vi har inte gjort några som helst besparingar – om jag får upprepa *vårt* mantra – som har kunnat gå ut över den enskilde.

Vi har de facto fortfarande lagt till två miljarder t.o.m. 1998 på denna reform. De besparingar som är gjorda är gjorda inom administrationen. Det är bl.a. därför vi har lagt över de 20 första timmarna på kommunen. Det har vi gjort för att dels spara på administrationen, dels också för att täppa igen de hål som kommunerna de facto litet då och då har utnyttjat. De har nämligen använt de personliga assistenterna i sin hemtjänst och skjutit över kostnaderna på staten.

Det är sådana här saker som vi vill täppa till för att ge den här fantastiskt fina reformen en långsiktigt stabil finansiering. Flera motioner och särskilda yttranden, inte minst från Moderaterna, hävdar att vissa saker skall återställas, t.ex. det som togs upp nu om att man inte får ha assistans i skolan. Detta är fullständigt fel. Utskottet har uttalat och riksdagen har fattat beslut om att man visst får ha personlig assistans i skolan. Men även denna bör för kostnadens skull samordnas med skolornas övriga assistenter. Det är inga sådana besparingar, inga inskränkningar, gjorda som kan drabba den enskilde i detta fall.

Anf. 205 LISELOTTE WÄGÖ (m) replik:

Fru talman! Det vore väl förmätet av mig att påstå att Kerstin Warnerbring ljuger, men jag kan väl säga så pass mycket som att hon hanterar sanningen litet vårdslöst.

Vi har inte gjort några förändringar i reformen, vi har tillskjutit medel, säger Kerstin Warnerbring. Ja, ni har tillskjutit medel för att alla de människor som är i behov av lagens stöd skall kunna få det. Men generellt har ni försämrat. Ni har urholkat reformen. Samtidigt har Kerstin Warnerbring mage att säga att ni värnar om långsiktigheten i reformen. Vid fyra tillfällen har ni varit inne och ändrat på reformen och stött regeringen i deras förändringar. Vad är det för långsiktighet att från 1994 till 1997 gå in och förändra förutsättningarna i reformen fyra gånger?

Anf. 206 KERSTIN WARNERBRING (c) replik:

Fru talman! När argumenten tryter upprepar man hela tiden sina en-
visa mantra. Det har Liselotte Wägö med all tydlighet också nu visat. De förändringar som är gjorda är fortfarande av administrativ art för att spara in pengar inom administrationen. Det enda som har blivit ett problem med de förändringar som är gjorda är schablonersättningen – vilket jag också sade i talarstolen.

De enda verkliga problem som brukarna pekade på under hearingen, som jag dels har hört, dels har läst – följaktligen kan inte heller särskilt mycket ha förbigått mig – är också den här schablonersättningen. Den ger vissa problem eftersom man t.ex. inte kan få betalt för arbetsgivaransvar när det gäller uppsägningslöner och sådant.

Nu har regeringen sagt att detta skall ses över, för det måste åtgärdas. Det enda sättet att verkligen garantera denna reforms överlevnad på sikt är att se till att de pengar som vi lägger i reformen verkligen kommer den enskilde brukaren till del och inte hamnar i några som helst svarta hål oavsett om det handlar om administration eller felaktigt utnyttjande.

Anf. 207 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Jag känner mig nästan litet frestad att fortsätta det replikskifte som var alldeles nyss. Det var mycket intressant får jag lov att säga. Jag skall hålla mig till det jag hade tänkt säga, men jag hade bra gärna velat blanda mig i.

Fru talman! Folkpartiet har genom åren ägnat stor kraft åt arbetet med att skapa bättre villkor för det glömda Sverige; för gamla och sjuka på långvården, för barn som far illa och inte minst för människor med funktionshinder och deras familjer.

Genomförandet av handikappreformen var för Folkpartiet mycket angeläget. Det är därför med stor oro och sorg som vi under de senaste åren har sett de förändringar som regeringen med hjälp av Centerpartiet har genomfört och som *har* urholkat handikappreformen.

Alltför många gånger under de senaste åren har vi debatterat förändringarna inom handikappreformen här i kammaren, och beslut har fattats. Reformen är ny men ändå ständigt utsatt för förändringar. Det väcker mycket oro och bekymmer för dem som har rätt till reformen, en oro som borde ha besparats dem med tanke på alla andra bekymmer de har. Dessutom blir det ju också en oro för framtiden. Vad händer nästa gång?

Den senaste förändringen, som kom i samband med vårbudgeten 1997, var ju när Socialdemokraterna och Centern ansåg det prioriterat att, samtidigt som man tecknade in miljardöverskott i de offentliga finanserna, spara ett par hundra miljoner kronor på assistansersättningen.

Handikappreformen urholkas bl.a. genom att ett större ansvar vältras över på kommunerna. Det blir delvis en återgång till situationen före reformen, då människor med funktionshinder ofta fick finna sig i att servicen radikalt kunde skilja sig åt mellan olika kommuner.

Försämringarna handlar inte bara om pengar. De handlar också om innehållet. Genom den s.k. schabloniseringen försämras situationen radikalt för enskilda funktionshindrade och för flera brukarkollektiv. Det bekräftades ju också vid socialutskottets utfrågning om handikappreformen tidigare i höst.

Fru talman! Enligt LSS skall även de med psykiska funktionshinder räknas till personkretsen. Enligt Socialstyrelsens utvärdering av handikappreformen så är denna grups behov väldigt eftersatt. Det finns därför all anledning att regeringen ser till att lagstiftningen följs även för gruppen med psykiska funktionshinder.

Vi menar att de rättigheter som LSS och LASS givit personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga inte får försämrats. Den personliga assistenten bör snarare användas mer i arbetslivet och i studieverksamheten. Assistentens insatser i skolarbetet och på dagis skall utvecklas så att den enskilde känner trygghet i att allt kring hans eller hennes person fungerar så bra att alla övriga krafter kan användas till att satsa på skolarbetet eller den pedagogiska leken.

Förändringarna i rätten till personlig assistans måste återställas. Återupprättandet av handikappreformen kommer för Folkpartiet i första rummet. När *det* väl är gjort och ekonomin ger utrymme finns det anledning att blicka framåt mot nya reformer.

Folkpartiet har därför i sin budget anslagit drygt 1,4 miljarder mer än vad regeringen hade föreslagit för att handikappreformen skulle kunna återställas. Det återstår nu bara att konstatera att Socialdemokraterna och Centerpartiet har funnit att andra områden är viktigare att prioritera.

Kerstin Warnerbring sade att handikappreformen har varit en revolution och att protesterna och våra förslag bara kommit till för att vi skall ta politiska poäng. Hon sade också att det är en långsiktig finansiering som är viktig. En sådan är vi i Folkpartiet liberalerna beredda att se till att vi får, så att människorna kan känna sig trygga. Vi gör den prioriteringen.

Fru talman! Jag vill också beröra stödet till rekreationsanläggningar för handikappade, och jag vill ta ett exempel.

Mättringe är en rekreationsanläggning för handikappade. Syftet med anläggningen är att erbjuda barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder samt deras familjer en rekreation i en tillgänglig miljö med särskild personal och service. Det är en rekreation som för många är ytterst välbehövlig och som inte går att få i andra miljöer, som t.ex. de som icke funktionshindrade kan använda. Jag tänker t.ex. på promenader i skog och mark, att sola och bada vid en badstrand. Detta är möjligt även för svårt funktionshindrade i Mättringe. En tids vistelse där kan betyda att både den funktionshindrade och de anhöriga orkar ytterligare en tid.

De olika organisationerna har tagit ett betydande ansvar för anläggningarna, och det är därför som samhället via särskilda statsbidrag har stött verksamheten. Regeringen ville i budgeten dra ned på stödet till anläggningarna med 6 miljoner kronor. Vi avvisar denna besparing. Utskottets majoritet har till viss del tillgodosett våra krav och tillfört ytterligare medel, men vi anser att hela summan på 6 miljoner kronor borde ha avsatts.

Fru talman! Våra förslag om förbättringar inom handikappområdet har ju avvisats genom riksdagens beslut den 20 november, och jag kan därför bara hänvisa till det särskilda yttrande som jag har lämnat till betänkandet.

Anf. 208 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Det finns en teoretisk samsyn mellan alla partier om handikappolitiken. Den kan uttryckas ungefär så här: Alla människor med funktionshinder skall ingå i samhällsgemenskapen med samma rättigheter och möjligheter som människor som inte är funktionshindrade. Det är bra att det finns en stor enighet i teorin, men när vi kommer till hur det här skall omsättas i praktiken och vad det krävs för resurser och rättighetslagstiftning börjar enigheten tyvärr krackelera.

Det är inte så att vi i Vänsterpartiet tror att regeringen och Centerpartiet inte har insikt om vad som behövs, men resurserna för att leva upp till målet med handikappolitiken verkar variera med det ekonomiska läget. I lägen med ekonomiska svårigheter genomförs åtstramningar, dvs. man ställer funktionshindrade utanför samhällsgemenskapen. Man säger: Vi har inte råd att ge er samma rättigheter som de utan funktionshinder helt

självlklart har. Ett tydligt exempel är införandet av schablonersättningen i assistanssystemet.

Vi menar att det här är ett helt oacceptabelt synsätt. Även i tider med ekonomiska svårigheter måste samhället kunna garantera dessa rättigheter. Det handlar om politisk vilja och prioritering. Det är en av anledningarna till att vi i Vänsterpartiet när det nu ser ut som det gör vill införa en rad rättighetslagar. Då handlar det om många saker som måste fångas upp, bl.a. om tillgänglighet i samhället, om telefonservice, om samhällsinformation, om IT-utveckling, om skolans utformning, om kommunernas ansvar. Funktionshindrades rätt att bestämma över sitt liv får aldrig reduceras till en konjunkturfråga.

Jag vill här lyfta fram några frågor ur Vänsterpartiets motion.

Det första handlar om människor med psykiska funktionshinder som i dag lämnas utan hjälp när statens stöd till kommunernas psykiatriarbete trappas ned alltför snabbt. Resultatet ser vi, som Ragnhild Pohanka tidigare redogjorde för, på gator och torg, där rotlösa och ibland hemlösa människor driver omkring i stället för att få det stöd de behöver. Vi menar att det här krävs mer resurser. Det krävs också att utvidgningen av personkretsen när det gäller rätten till personlig assistans får ett genomslag i praktiken för den här gruppen.

Det andra handlar om stödet till rekreationsanläggningar. Där har utskottet delvis tillgodosett kravet i Vänsterpartiets motion. Vi ville avsätta 6 miljoner – det blev 4. Det är bra att det blev något, men det hade krävts mer. Och det får inte bli en engångsinsats. Rekreationsanläggningarna fyller ett mycket viktigt behov.

Det tredje handlar om bidragen till handikapp- och pensionärsorganisationerna, där bidragen inte har höjts sedan budgetåret 1992/93. Det innebär reellt minskade resurser år efter år. Vi menar att stödet borde räknas upp med 6 miljoner kronor och att utbetalningen av bidrag bör ske kvartalsvis i förskott som tidigare.

Det fjärde är bilstödet, som faktiskt urholkats i och med att man inte kan få bidrag till servostyrning, automatväxel, klimatanläggning m.m. Det räknas väl antagligen som normalstandard, men det gör att bilen blir mycket dyrare i inköp. Ytterst få normalinkomsttagare klarar av att köpa sådana, väl grundutrustade bilar utan bidrag, och möjligheten att förflytta sig är för många funktionshindrade helt kopplad till en anpassad bil, där dessutom servostyrning och automatväxel är nödvändigt. Men den rätten verkar inte längre styras av den enskildes behov och efterfrågan utan verkar handla om ifall man har råd eller inte. Var det så det var tänkt?

Det femte gäller assistansersättningen och rätten till personlig assistans, något som för många funktionshindrade är helt avgörande för att de skall kunna leva ett värdigt liv. Det finns nu en schablonersättning på 164 kr i timmen. Visserligen kan man om det finns särskilda skäl få upp till 184 kr i timmen, men det täcker inte kostnaderna för dem som behöver många timmar under obekväm arbetstid. En gravt funktionshindrad som behöver hjälp dygnet runt skall t.ex. betala obekvämhetsersättning för sin assistans 62 % av tiden. Hur skall han eller hon klara sig?

Systemet verkar utgå från tanken att alla skall vara lagom – ha ett lagom behov av assistanstimmar på obekväm tid. Men så ser ju inte verkligheten ut. Där varierar det. Vi kan inte se hur schablonen skall kunna täcka kostnaderna för dem som har behov av assistans på kvällar och

*Fel! Okänt
växelargument.*

helger. Vi menar att schabloniseringen måste avskaffas. I stället borde ett nytt och tydligt regelsystem införas, i enlighet med vad Intressegruppen för assistansberättigade föreslagit.

Vi anser också att förslaget om överföring av de 20 första assistanstimmarna till kommunerna skall avvisas. Det kommer att bli ett nytt och administrativt klumpigt system. Det kommer att försvåra för den enskilde att bestämma hur den personliga assistansen skall organiseras. Dessutom har man inte finansierat överföringen fullt ut – det saknas 400 miljoner. Då säger man att dem skall man ta från de allmänna bidrag som man ger kommunerna för vård, omsorg och skola.

Vi menar att assistansersättningen måste finansieras fullt ut och naturligtvis långsiktigt och att den måste motsvara de faktiska behoven. Sker inte det här är det de funktionshindrade som får betala i form av minskad assistanshjälp, och så urholkas reformen. Är det tanken med underfinansieringen?

Det sjätte som jag vill lyfta fram är rätten till hjälpmedel, där ansvaret i dag ibland ligger på landstinget, ibland på kommunerna och ibland på staten. Det innebär att enskilda funktionshindrade ibland faller mellan stolarna och att det uppstår dispyter och regeltolkningar mellan olika huvudmän om vem som har ansvar för vad. Vi menar att man skall lägga det här ansvaret på *en* huvudman och att funktionshindrade skall garanteras rätten till hjälpmedel genom en strikt och tydlig rättighetslag.

Det sjunde jag vill lyfta fram är rätten att förflytta sig. Vi menar att tillgängligheten inom trafikområdet förutsätter att hela kedjan fungerar från dörr till dörr. Det innebär dels att kollektivtrafiken måste göras tillgänglig, dels att färdtjänsten behöver byggas ut. Det innebär att en satsning på att anpassa kollektivtrafiken inte kan finansieras genom att ta medel från färdtjänsten för här krävs nämligen både-och.

Det är i det här sammanhanget viktigt att påpeka att förordningen från 1980 om anpassning av kollektivtrafik visar sig helt verkningslös eftersom den innehåller så många om, men så få ovillkorade bör eller skall.

Det åttonde jag vill lyfta fram är tillgängligheten till hela samhället. Här finns oändligt mycket kvar att göra. Den lagstiftning vi har är helt uddlös och tillåter undantag och dispenser. Det gäller allt från handikapp-toaletter och rullstolsramper till busstidtabeller i blindskrift. Vi menar att kommunerna skall åläggas att genomföra inventeringar och upprätta åtgärdsplaner när det gäller publika lokaler på allmän plats. Det skall vara genomfört före år 2005, liksom en del av åtgärderna. Det finns ingen anledning att skjuta det här på framtiden i avvaktan på tvingande lagar.

Det nionde jag vill lyfta fram är behovet av en generell bred övergripande diskrimineringslagstiftning. Vi har under många år lagt fram upprepade motioner i ämnet. Vi har gjort det utifrån insikten att om vi skall skapa någon kraft bakom orden om alla människors lika värde och jämlikhet så krävs det en heltäckande lagstiftning. Då handlar det om tillgänglighet, om rätten till arbetslivet, om rätten till samhället.

Nu senast möttes vi av rubriker om att ett rullstolsbundet par på grund av utrymmesbrist nekades tillträde till flera restauranger när de skulle ut och roa sig. De satt ju i rullstol. De tog plats. Det är ett av många exempel på diskrimineringen av funktionshindrade.

Slutligen vill jag säga att rätten till ett jämlikt liv också inkluderar rätten till arbete. På det området har regeringen med hjälp av moderaterna

*Fel! Okänt
växelargument.*

väsentligt försämrat de funktionshindrades möjligheter under senare år. Det handlar om sänkta nivåer i lönebidragssystemet, om minskade bidrag till Samhall. I stället har förtidspensioneringen bland unga funktionshindrade ökat. Detta är skamligt.

Fru talman! Om jag kunde skulle jag naturligtvis yrka bifall till vår motion. Men ramarna är satta och eftersom våra förslag är fullt ut finansierade är de avvisade. Men jag står naturligtvis helt bakom vårt särskilda yttrande i betänkandet.

Anf. 209 KERSTIN WARNERBRING (c) replik:

Fru talman! Ingrid Burman säger att Vänsterpartiet vill se till att assistansreformen blir långsiktigt stabilt finansierad. Därför vänder hon sig emot att vi har låtit finansieringsansvaret för de 20 första timmarna övergå till kommunerna. Det säger hon beror på att inte alla pengar skickas med för den kostnaden.

Vi anser också, vilket jag verkligen har tydliggjort här, att det är nödvändigt att den här reformen blir långsiktigt stabilt finansierad. Det är en av anledningarna till att vi har överlåtit finansieringsansvaret för de 20 första timmarna på kommunerna. Att inte alla timmarna har fått pengar beror på det som jag tidigare har sagt, nämligen att det har visat sig att kommunerna ibland övervältrar kostnader på staten som alltså inte har med personlig assistans att göra, och då får man ta de kostnaderna själv. Det skall inte staten betala via den personliga assistansersättningen. Den skall bara komma de funktionshindrade till del, och ingen annan.

Jag har en fråga att ställa till Ingrid Burman. Jag skulle vilja att Ingrid Burman förklarade för mig av vilken anledning hon kan påstå att reformen urholkas genom att finansieringsansvaret för de 20 första timmarna övergår till kommunerna. Ingrid Burman säger att det bl.a. kommer att innebära att den assistanberättigade inte längre får rätt att själv bestämma hur assistansen skall anordnas. Jag skulle vilja veta hur det kan komma sig att man ser det på det sättet.

Anf. 210 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Först vill jag göra tydligt att det naturligtvis är viktigt att den här reformen är långsiktigt finansierad. Ett sätt att urholka reformen är att införa en schablonersättning, vilket jag också sade från talarstolen. Det innebär att i schablonersättningen passar förträffligt de som är lagom funktionshindrade och behöver lagom antal assistenttimmar med OB-ersättning. Men det passar inte för dem som behöver många timmar, som är gravt funktionshindrade och när de många timmarna läggs på obehövlig arbetstid. Och då har man urholkat reformen. Det vet Kerstin Warnerbring. Hon vet att verkligheten varierar och att den ytterst sällan passar in i schabloner.

Nu skall utskottet se över det här, och det sätter jag stor tilltro och stort hopp till. Men det tycker jag är det största misstaget man har gjort när jag tittar på det här betänkandet.

Så till frågan om att flytta över ansvaret för de 20 första timmarna till kommunerna i stället för att det går via statlig ersättning direkt till kooperativ och annat. Kerstin Warnerbring vet mycket väl att det har mött stor oro bland dem som har kooperativ och som förmedlar det här eftersom

man vet att det blir konflikter eller dispyter om hur man förlägger assistenttimmarna, hur man samordnar det med hemtjänst osv. Jag är helt övertygad om att Kerstin Warnerbring har haft samma samtal som jag har haft med handikapporganisationerna om det här.

Man har dessutom sagt att 400 miljoner skall sparas – hör citations-tecknen! Man har sagt att det skall finansieras på annat vis och att det är kommunernas ansvar.

Anf. 211 KERSTIN WARNERBRING (c) replik:

Fru talman! Det högsta belopp man kan få i ersättning för sin personliga assistans är nu 184 kr. Det högsta belopp man kunde få tidigare var 183 kr. Det är alltså höjt med 1 kr per timme.

Att schablonersättningen ställer till problem beror framför allt på att ersättning för personlig assistans skall vara individuellt knuten. Följaktligen kan man inte få ersättning för det arbetsgivaransvar som åvilar kooperativen. Det har man tidigare slagit ut på alla, och det har alltså inte varit rätt. Det här måste åligga en myndighet att göra, och följlaktligen skall det här nu också ses över så att man får rätsida på det. Jag hoppas verkligen också att det görs väldigt snabbt så att det här problemet kommer ur världen, för det är ett problem.

Däremot är det för mig fullständigt obegripligt hur man kan påstå att överföringen av finansieringen av de 20 första timmarna skall kunna urholka reformen. Jag får också väldigt många telefonsamtal om det här. Men till skillnad från Ingrid Burman och många andra talar jag om för dem som ringer mig hur det de facto ligger till. Det är enbart finansieringsansvaret som är överfört på kommunerna. Det kommer även fortsättningsvis att gå till så att försäkringskassorna gör utredningen. Det enda som görs med kommunerna är att man skickar en räkning dit och de får betala de 20 timmarna. Den assistansberättigade har fortfarande precis lika stor rätt att själv bestämma var någonstans assistansen skall ordnas och vem som skall göra det.

Detta innebär ingen urholkning av reformen. Det gör inte heller de 400 miljonerna. Om man inte slösar bort statens pengar, finns det pengar i statsbidragen att ta till detta.

Anf. 212 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Låt mig först återkoppla till schablonersättningen. Det är bra att Kerstin Warnerbring liksom vi inom Vänsterpartiet tar det här problemet på allvar. Verkligheten varierar, som sagt, och lär inte fångas in i schablonersättningar. En strikt schablonersättning kommer att ställa en del grupper utanför.

I frågan om att det bara är räkningen som skall skickas till kommunen vill jag säga att jag inte förstår varför man skall knyta till ytterligare en huvudman, om det bara är det som det handlar om. Bakgrunden är, som Kerstin Warnerbring själv påpekade, att man vill se till att kommunerna inte använder personlig assistans till hemtjänst och vice versa. Plötsligt har vi skapat ett system där vi blandar in fler huvudmän och där dialogen skall föras mellan flera sådana.

Det är klart att det blir oro bland de funktionshindrade. Skall assistanstimmarna minskas och övergå till hemtjänst, eller hur skall det se ut?

Gäller det bara att skicka en räkning, är det väl bra, men jag har själv fått en annan bild när jag talat med tjänstemän i kommunen.

Det är sant att Centerpartiet och regeringen säger att kommunerna skall bidra med de 400 miljoner som vi nu plockar bort ur den statliga potten till assistanstimmarna. Vi får väl hoppas att kommunerna gör det. Det är pengar som skall användas till vård, omsorg och skola och nu också till assistansersättning, men de är inte av utskottet på något sätt öronmärkta för detta. Det skapar stor oro i varje fall hos mig och även hos stora grupper av de funktionshindrade.

Anf. 213 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! Handikapp är ett stort område. Alla har vi väl något handikapp. Skalan är väldigt bred, men vi måste nöja oss med att hjälpa och stödja dem som har de stora handikappen, vilka dessa än är.

Jag kommer i avsnittet Handikapp bara ta upp frågorna om bilstöd till handikappade, bidrag till viss verksamhet för personer med funktionshinder och personlig assistans.

Det är inte ofta som vi i Miljöpartiet är positiva till bilåkandet, men på vissa områden är bilen svår att ersätta. Så är det för många handikappade för vilka bilen öppnar en möjlighet att förflytta sig utan att behöva anlita färdtjänst. Rörelsehindrade är den grupp för vilken bilen verkligen är motiverad.

I budgeten signalerar regeringen stora besparingar på bilstödet för handikappade för åren 1999 och 2000. Regeringen försvarar de föreslagna förändringarna med att det successivt har skett en minskning av efterfrågan på bilstödet. Det är riktigt att antalet ansökningar har minskat. Detta har regeringen tolkat så, att behovet har minskat, medan man inom handikapprörelsen gjort den tolkningen att minskningen skett på grund av att reglerna för bilstödet är så utformade att de handikappade inte har möjlighet eller råd att utnyttja detta stöd. Minskningen av antalet ansökningar har också inträffat under en tid då man haft en mycket besvärlig ekonomisk situation.

Regeringen har för avsikt att göra en översyn av anslagskonstruktionen och det framtida anslagsbehovet. Vi tycker att det är olyckligt att regeringen signalerar nedskärningar i bilstödet innan den översyn som regeringen planerar genomförs. Vi tycker att vi känner igen mönstret: först nedskärningar, sedan utredning.

Vi anser att man bör ta ett större grepp i den här frågan och genomföra en mer heltäckande utredning om funktionshindrades möjligheter att åka med egen bil. Möjligheten att förbättra deras frihet och rörlighet är en fråga om jämställdhet och solidaritet. Vi anser att det är viktigt att företrädare för handikapprörelsen som sakkunniga får delta i utredningen om bilstödet. I övrigt avvaktar vi utredningen och återkommer i kommande budgetsammanhang.

I budgetpropositionen minskade regeringen anslaget till de kursgårdar som de funktionshindrade har för sin fritidsverksamhet. Det handlar om kursgårdar som är högt uppskattade av de funktionshindrade och deras närstående.

Alla funktionshindrade har olika behov, och dessa kursgårdar har genom åren utvecklat en speciell kännedom om vad de enskilda besökarna behöver för ett optimalt deltagande i verksamheten. Vi anser att bidragen

Prot. 1997/98:47
15 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

till anslagsområdet är viktiga och att de måste bibehållas på föregående års nivå. Därför tillförde vi i vårt förslag 6 miljoner kronor årligen för de kommande åren. Vi anser att det hade varit ett bättre förslag än att ta pengar från vårdtjänsten. Det är bättre att tillföra dessa pengar till hela anslagsområdet.

Fru talman! När det gäller assistansreformen är det bara att konstatera att detta är en fråga som flera gånger tidigare varit uppe i riksdagen. Jag skall inte upprepa det som jag har sagt flera gånger förut och som flera har sagt här i dag. Jag skall bara snabbt föredra de yrkanden som finns i den motion från oss som behandlas i detta betänkande.

Vi vill att de assistansberättigade skall ha en individuell assistansersättning. Det tycker vi är viktigt.

Vi vill ha en uppföljning och en analys av kostnaderna för och värdet av assistansreformen. Detta bör ske i samarbete med brukarrörelsen.

Vi anser att det bör göras en tydlig redovisning av de merkostnader som assistansreformen har medfört, där alla plus- och minusposter vägs mot varandra.

Vi vill att det skall vara *en* huvudman för assistansreformen, och denna skall vara staten.

Anf. 214 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Värderade talman! Ärade kolleger som orkar hålla ut! Under de senaste åren har det ju fattats många beslut för att göra livet bättre för de fysiskt funktionshindrade, och det är naturligtvis mycket positivt. Det är dock angeläget att följa upp hur besluten verkställs och vilka förbättringar som det har blivit i realiteten för den enskilde funktionshindrade. Vi känner oss ibland när vi har fattat våra beslut stolta och lägger dem kanske på en välpolerad hylla någonstans, men de har inget värde förrän de omsätts i praktiken så att enskilda människor kan få det bättre.

En undersökning från handikappombudsmannen visar att mer än hälften av kommunerna hösten 1996 saknade anpassning för rullstolsburna i bussar som går i ordinarie linjetrafik. 65 % av landets kommuner rådfrågar sällan eller aldrig ett handikappråd eller en handikapporganisation i ett tidigt skede innan ett beslut tas som rör funktionshindrade. Mer än hälften av kommunerna saknar också handikappolitiskt program. Drygt en tredjedel av dessa avser inte heller att utarbeta något program med stöd av FN:s standardregler.

Jag fick häromdagen en skrift som möjligen kan förbättra de här siffrorna något. Vi får väl se hur det blir i verkligheten. Undersökningen som handikappombudsmannen gjort visar också att nästan var fjärde lokal där kommunfullmäktige håller sina sammanträden inte uppfyller minimala krav på tillgänglighet för rörelsehindrade.

Detta innebär i praktiken att många funktionshindrade stängs ute från en central del av den svenska demokratin. I mindre än var tionde kommun är det möjligt för en person med hörselnedsättning att kommunicera direkt med hjälp av texttelefon med kommunens växel. Endast 35 % av kommunerna har genomfört en minimal anpassning för rörelsehindrade av sina allmänna bibliotek. 54 % av grundskolorna i landet saknar en minimal anpassning för rörelsehindrade. Nästan var tionde särskoleelev får sin undervisning utanför ordinarie skollokaler.

Fru talman! Jag har tagit dessa exempel för att riktigt få oss att förstå hur verkligheten är och att det finns mycket kvar att göra för att verkligen nå de mål vi har satt. FN:s standardregler, som antogs 1993, lägger tonvikten på att personer med funktionsnedsättning skall ha samma rättigheter som alla andra.

Hittills har jag kanske mest ägnat mig åt de fysiska handikappen. Men ibland verkar det som att det som inte syns inte finns. Detta är en förenkling av verkligheten. Vi har här framme från talarstolen hört ett par av ledamöterna nämna de bostadslösa. Den största procenten som tillhör den här gruppen år 1997 är faktiskt de psykiskt sjuka. Det är människor som inte har passat in någonstans i den vård som vi kan ge här i Sverige, eller den vi kan erbjuda.

Jag håller med Liselotte Wågö om att det är oerhört väsentligt att även de som har osynliga handikapp får inkluderas i gruppen med rätt till personlig assistans. Vi vet att funktionsnedsättningar kan vara både fysiska och psykiska. Det är väldigt viktigt att personer inte kommer i kläm mellan olika huvudmän på grund av oklarheter i ansvarsfördelningen. Begreppet klinikfärdig måste avskaffas på alla nivåer. De psykiskt sjuka är i dag den grupp som hamnat allra sämst till i samhället vad gäller bostad, utbildning och lön.

Vi fick förra veckan – jag tror att det var i torsdags – en rapport som visar att det också finns stora brister i medicineringen för de psykiskt sjuka. Det är också viktigt att ta med när vi ser hur Sverige har ändrat sin vårdpolicy.

En annan grupp som har det väldigt svårt är de som inte hör. Möjligheterna att kommunicera genom språket är inte medfött utan utvecklas genom att vi använder det i kontakten med våra medmänniskor. De som under sin uppväxt lever i en språkligt torftig miljö får sin förmåga att använda språket eftersatt.

För döva är teckenspråket mycket betydelsefullt för möjligheten till delaktighet i samhället. Det räcker inte att lärarna i dövskolorna kan teckenspråket. Eleverna behöver för sin utveckling även ha en språklig kontakt med annan personal. Det gäller exempelvis vaktmästare, skolsköterska, bespisningspersonal och elevvårdspersonal. På många dövskolor behärskar inte personalen teckenspråket. Det är negativt för alla inblandade. Målet bör vara att all personal som arbetar på dövskolor skall kunna teckenspråket.

Fru talman! Svårt funktionshindrade har drabbats hårt av regeringens schablonisering av assistanssättningen, som vi tidigare hört. Med en schablon får vissa grupper för mycket ersättning medan svårt funktionshindrade inte längre klarar att anställa en personlig assistent.

Regeringens försämring, vilket schabloniseringen innebär, kommer förmodligen inte att leda till någon besparing. Försäkringskassan kommer dock att få ökad arbetsbelastning. Med den schablon som utformats ifrågasätter man de svårast funktionshindrades assistansbehov. Många funktionshindrade är därför djupt oroad. Socialdemokrater och centerpartister må sedan säga vad de vill. Men det har varit en mycket stor oro inför de olika förändringarna.

Vi kristdemokrater accepterar inte de nedskärningar inom handikappområdet som regeringen föreslår. Därför har vi avsatt 300 miljoner utöver regeringens förslag i årets budgetmotion. Det är inte de som bäst behöver

*Fel! Okänt
växelargument.*

samhällets stöd som skall betala vår statsskuld. Bördorna skall bäras av oss som orkar bära dem.

Fru talman! Slutligen har vi kristdemokrater enträget påpekat att 65-årsgränsen för rätt till personlig assistent är oetisk. Jag kan inte påminna mig att det finns någon sådan gräns enbart när det gäller ålder som skall göra att man utestängs från viss rättighet och viss hjälp.

Fru talman! Jag blev därför mycket glad när socialutskottet hade hearingen om assistansersättningen. Socialstyrelsens företrädare Ulla Höjgård uttryckte sig så här: ”Ytterligare en punkt som jag vill ta upp handlar om någonting som kanske kan tyckas främmande att ta upp i dag när vi talar om kostnader, nämligen att det i systemet finns inbyggt en 65-årsgräns som innebär att personer över 65 år inte har rätt till assistans. Socialstyrelsen föreslog emellertid i sin slutrapportering av handikappformen att denna gräns bör slopas för dem som har fått rätt till assistans innan de fyllt 65 år. Skälet är att vi har följt upp vilka insatser samtliga som har fyllt 65 har fått därefter. För 60 % har det inneburit försämringar, klara försämringar. Vi har också räknat på hur många som i framtiden kommer att passera denna gräns. Inom en tioårsperiod handlar det om inte mer än ca 100 personer. Det skulle alltså leda till en marginell kostnad att göra denna förändring.”

Fru talman! Jag ställer mig bakom det särskilda yttrande som finns bifogat till betänkandet. Jag vill också ställa en fråga till den person som kommer efter mig i talarstolen. Är Hans Karlsson beredd att initiera frågan med regeringen så att Socialstyrelsens förslag och mitt förslag om att ta bort 65-årsgränsen kan bli verklighet i Sverige?

Anf. 215 HANS KARLSSON (s):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till hemställan i betänkandet 1997/98:SoU1.

Under den här punkten debatterar vi omsorgen om personer med funktionshinder i perspektiv av budgeten för 1998. De samlade anslagen under B uppgår till drygt 5 miljarder, varav drygt 4 miljarder är kostnaden för den statliga assistansersättningen. Det är en höjning med 900 miljoner från föregående år.

För jämförelsens skull skall också omnämnas att 800 miljoner överförs till kommunerna för finansieringsansvaret för det första 20 timmarna.

Fru talman! Jag vill inledningsvis säga något om reformens betydelse för personer med svåra funktionshinder. Många har redan gjort det, men det tål att understrykas och upprepas. Dessutom vill jag ge uttryck för den uppfattningen att alla som deltar i den här debatten uppriktigt och ärligt strider för en av de viktigaste reformerna i svensk välfärdshistoria.

Den 1 januari 1994 genomfördes den reform som av många svårt funktionshindrade betraktas som den mest genomgripande och mest betydelsefulla som hittills genomförts för att öka jämlikheten och ta viktiga steg på vägen till full delaktighet för funktionshindrade. Den här reformen genomfördes av den borgerliga regeringen efter en utredning som startats på initiativ av en tidigare socialdemokratisk regering och dess biträdande socialminister Bengt Lindqvist, numera verksam som FN-rapportör i handikappfrågor. Jag säger detta för att understryka att den här reformen har en mycket bred för att inte säga en total uppslutning i riksdagen och i de politiska partierna.

Fru talman! Skall man vara kritisk mot något i genomförandet är det att reformen inte var finansierad fullt ut. Det är något som den tillträdande socialdemokratiska regeringen har fått ta ansvar för och reda ut. Det första hela budgetåret 1994/95 fanns exempelvis anslaget 2,5 miljarder medan kostnaden blev 3,3 miljarder.

Parallellt med de ekonomiska bekymren att täcka upp en underfinansierad reform hade den socialdemokratiska regeringen och riksdagsgruppen att ta sig ur den allmänna ekonomiska kris som regeringen Bildt lämnade efter sig. Jag är övertygad om att alla i kammaren är införstådda med det dilemma det innebär att å ena sidan sänka utgifterna i statens finanser, och å andra sidan öka på kostnader när det gäller personlig assistans. Vi har klarat det, och det är jag utomordentligt stolt över.

Vi har dessutom visat att vi även fortsättningsvis skall klara den här reformen. Från dessa 2,5 miljarder under hela det första budgetåret har vi i 1998 års budget anvisat drygt 4 miljarder. Till det skall då för jämförelsens skull läggas de 800 miljoner kronor som överförs till kommunerna för att klara finansieringsansvaret för de första 20 timmarna. I realiteten innebär detta nästan en fördubbling på fyra år – och detta i ett läge när de flesta andra områden fått vidkännas neddragningar.

För 1999 anvisar vi 4,9 miljarder och för 2000 5,8 miljarder. Detta om något är ett uttryck för den ambition vi har att också fortsättningsvis ta ansvar för innehåll och ekonomi.

Fru talman! På initiativ av Centerpartiet och Socialdemokraterna i socialutskottet genomfördes den 28 oktober en utfrågning om reformen och effekter av de förändringar som gjorts i reformen. Som ett resultat av utfrågningen avser regeringen att låta Riksförsäkringsverket utreda möjligheterna att avlasta assistansanordnare vissa kostnader förknippade med arbetsgivaransvaret. Jag är glad över den utvecklingen. Dels underlättar detta möjligheterna att i olika former bedriva verksamhet med personlig assistans, dels visar det på resultat av fruktbara diskussioner mellan företrädare för handikapprörelsen och oss politiskt förtroendevalda. Vettiga samtal kan leda långt.

Fru talman! I budgetpropositionen föreslås 75 394 000 kr som bidrag till viss verksamhet för personer med funktionshinder. Förslaget innebär i huvudsak oförändrat stöd till de organisationer och verksamheter som tidigare fått bidrag från anslaget. När det gäller stödet till handikapporganisationernas rekreationsanläggningar höjer utskottet anslagsposten med 4 miljoner. Finansieringen sker genom att stödet till ledarhundar behålls på nuvarande nivå, och genom att statsbidraget till vårdartjänster minskas med 3 miljoner. Utskottet anser att det är viktigt att dessa rekreationsanläggningar kan fortsätta att utvecklas. Det behövs pengar såväl till verksamhet som till investeringar.

När det gäller tillvaron för personer med funktionshinder, stora eller små hinder, medfödda eller förvärvade, så är kommunernas ekonomi väldigt avgörande. Vi vet alla i denna kammare att det har varit en besvärlig situation i flertalet av landets kommuner. Den ekonomiska krisen har slagit hårt. Minskade utgifter i kommunernas kärnverksamhet har bl.a. inneburit neddragning av servicen och stödet i olika avseenden.

Därför känns det mycket tillfredsställande att vi nu kan ge kommunerna en rejäl förstärkning av ekonomin. Från hösten 1997 fram till och med millennieskiftet ökas statsbidraget med 4 miljarder om året till lands-

ting och kommuner. Det innebär en sammanlagd höjning av nivån i statsbidraget med 16 miljarder år 2000.

Räknar vi samman tillskottet under dessa fyra år blir totalbeloppet 40 miljarder. Och det är egna pengar, inte lånade. Det betyder att vi varken behöver betala ränta på dem i framtiden eller tänka på att betala tillbaka lån.

Fru talman! Det är viktigt att komma ihåg – inte minst i dessa dagar – att Sveriges kommuner är välfärdsbärare och välfärdsproducenter i mycket stor omfattning. Finns det brister i välfärden skall dessa kritiseras och åtgärdas. Men det går aldrig att komma ifrån att den ekonomiska situationen i kommunerna är avgörande för hur samhällsservicen kan utvecklas. Kommunernas ekonomi är starkt förknippade med hur det går för Sverige och vilket synsätt som präglar regeringens och riksdags förhållningssätt till den kommunala verksamheten. När det går bra för Sverige kan servicen och stödet förbättras och utvecklas. Nu går det bra för Sverige. Då anser vi socialdemokrater att det är viktigt att fylla på i kommunernas kassakistor. Då blir det också en bättre situation för personer med funktionshinder.

Jag skall nu kort kommentera förslagen från oppositionen. Jag har mycket stor respekt för de förslag som vill tillföra assistansreformen mer pengar. Men mitt svar på dessa propåer är att vi socialdemokrater bedömer att de 900 miljoner vi nu tillför innebär att vi med nuvarande regelverk kan klara kostnaderna för den statliga assistansersättningen.

Vi tycker att det också är angeläget att även de funktionshindrade som inte får personlig assistans kan få stöd och service. För att klara detta behövs ekonomiska resurser i kommunerna, som jag tidigare har pekat på. Dessa ekonomiska resurser tillför vi nu, både i det korta och i det litet längre perspektivet.

När det gäller tolkningen av de grundläggande behoven finns det anledning att noga följa utvecklingen. Ingen av oss är nog nöjd med det sätt på vilket beslutet den 23 maj 1996 kom att tillämpas. Men att göra ytterligare förändringar kräver en noggrann konsekvensanalys.

När det gäller finansieringsansvaret för de första 20 timmarna tycker jag att det finns anledning att följa utvecklingen innan man är tvärsäker på vad som är rätt och fel. Det var otvivelaktigt ett problem när kommunerna och försäkringskassorna spelade Svarte Petter om vem som skulle betala. Jag måste medge att jag har svårt att upptäcka det dramatiska i denna förändring, som blir resultatet av vårt beslut i kammaren den 8 oktober i år.

Fru talman! Schabloniseringen är en annan förändring som kritiseras. Jag har respekt för de synpunkter som går emot schabloniseringen. Men det är viktigt att vi hela tiden kan söka former för hur vi sänker kostnaderna för hanteringen så att det skall bli mer till verksamhet. Med tanke på det uppdrag regeringen gett till Riksförsäkringsverket att se över effekterna av ansvaret som arbetsgivare för assistansanordnare finns det inte nu anledning att ändra schabloniseringen.

Alla vet att 65-årsgränsen för assistansersättning är problematisk. Chatrine Pålsson ställde en direkt fråga till mig om detta i slutet av sitt anförande. Jag är fullt medveten om de bekymmer som 65-årsgränsen innebär. Att från den ena dagen till den andra få helt annorlunda förutsättningar att leva sitt liv är ingen bra situation. Men varken den borger-

liga regeringen, som fullföljde reformen, eller den socialdemokratiska regeringen har kunnat klara en finansiering av assistansersättning efter 65 år. Vi har alla haft den inriktningen att kommunens hemtjänst skulle fylla upp där assistansen upphörde. Men det är bara att medge att det inte blir detsamma. Det är inte en egen assistent – det är den kommunala hemtjänsten, även om den är bra. Jag tycker, fru talman, att det finns anledning att pröva frågan om 65-årsgränsen när vi vet mer om hur samhällsekonomin utvecklas under de närmaste åren.

Anf. 216 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Jag har två frågor till Hans Karlsson.

Den ena gäller bilstödet. Jag är nyfiken på hur regeringspartiet resonerar när man undantar servostyrning, automatväxling och klimatanläggning från bilstödet. Som jag ser det är detta grundutrustning som många funktionshindrade behöver, medan jag kan köra en vanligt växlad bil utan servostyrning. Om nu målet är att vi skall undanröja hindren – vad är det då som gör att de här förändringarna i bilstödet har införts?

Min andra fråga handlar om det som Hans Karlsson sade från talarstolen, nämligen att när det går bra för Sverige blir det bättre för de funktionshindrade. Då hör jag just det som gör mig så orolig, nämligen att om vi skall utjämna villkoren mellan icke funktionshindrade och funktionshindrade blir det fråga om någon form av konjunkturpolitik. Det blir beroende av konjunkturer, dvs. går det bra för Sverige blir det bättre villkor för de funktionshindrade. Men det kan väl inte vara målet för handikappolitiken? Flera gånger har riksdagen och alla partier uttryckt en samsyn när det gäller att vi skall ha samma rättigheter och möjligheter som människor. Men då handlar det om att styra om medel till dem som behöver det mest! Nog har vi väl samma uppfattning i den frågan?

Anf. 217 HANS KARLSSON (s):

Fru talman! Låt mig börja med bilstödet och de förändringar som sker. Detta är ju beroende av att vi har haft utomordentligt ont om pengar, vilket säkert också Ingrid Burman har lagt märke till, under de senaste åren. Sedan sker det ju också en teknisk utveckling. Det som förr var extratillsatser i bilarna är i dag standard. Det finns skäl att göra en rejäl översyn. Det kommer också att ske en sådan framöver. Då får man titta på i vilken omfattning regelverket skall ändras med tanke på den tekniska utvecklingen.

Vi kan också konstatera att det har skett andra förändringar när det gäller kostnaderna för bilar i och med att bilaccisen slopades. Det kan vi föra på pluskontot för den enskilde. Det finns alltså flera anledningar till att vi är där vi är i det avseendet.

Sedan tror jag att Ingrid Burman misstolkade mig något när det gällde frågan vad som händer när det går bra för Sverige. Jag kopplade detta till den kommunala ekonomin. Då är det otvivelaktigt så att om kommunerna har en bättre ekonomisk bas att utgå från har de större möjligheter att höja kvaliteten i välfärden än om de har en dålig ekonomi. Det hjälper inte vilka ambitioner Ingrid Burman, jag och andra partier har i denna kammare, om det inte är så att det finns ekonomiska resurser att skapa den välfärd som vi alla vill åstadkomma. Därför är det så oerhört gläd-

*Fel! Okänt
växelargument.*

jande att det går bra för Sverige och att vi har utrymme att öka på ekonomin, både för funktionshindrade i form av personlig assistans och även i den kommunala ekonomin.

Anf. 218 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Först kan jag konstatera att visst är det standard med ser-vostyrning, automatväxling osv. på bilar. Det har också gjort det så oändligt mycket dyrare. Det innebär att det enbart är de funktionshindrade som har pengar som kan skaffa sig en anpassad bil med hjälp av kompletterande bilstöd eftersom den bas man skall bidra med själv är så mycket högre numera. Men jag är glad att man skall se över detta. Jag tycker att det är bra. Det låter som en framkomlig väg.

När det gäller frågan om jag har noterat att vi har haft litet knapert med pengar i samhället, kan jag väl säga att inte bara jag utan även Vänsterpartiet noterade det. Vi bidrog med en icke oansenlig del när det gällde att sanera det här landets budget, en övervägande del t.o.m. Det är vi ganska stolta över. Vi skall naturligtvis ha en sund ekonomi. Naturligtvis skall kommunerna ha en bra ekonomi.

Men jag kan inte känna att jag och Hans Karlsson är eniga när han säger att en god kommunal ekonomi är basen för de funktionshindrades rättmätiga krav på stöd. Jag menar att det är samhällets skyldighet att i varje läge klara av det grundläggande utjämnande stöd som samhället måste tillskjuta för att funktionshindrade skall leva ett lika värdigt liv som jag har möjlighet att göra. De kan inte vara beroende av god eller dålig ekonomi. Då är det politikernas ansvar att omprioritera. Det är därför som Vänsterpartiet driver att vi måste klara mycket med rättighetslagstiftningar. Tyvärr har vi inte fått gehör för det, men handikappolitiken får aldrig bli en fråga som prövas av konjunkturella skäl.

Anf. 219 HANS KARLSSON (s):

Fru talman! Det är en rättighetslag som ligger till grund för den personliga assistansen. Det innebär också att den inte påverkas av konjunkturen. Men under de tre senaste åren har vi upplevt att vi har haft en underfinansierad reform där vi skulle fylla på samtidigt som vi har varit tvungna att spara inom stora delar av samhället i övrigt. Det har varit väldigt påfrestande. Det tror jag att också Ingrid Burman är beredd att ställa upp på.

Sedan har vi detta med den kommunala ekonomin. Om det inte finns pengar att ordna välfärd för hjälper det inte vad vi tycker och vill här i kammaren. Vi kan inte trolla med knäna. Vi kan inte trycka nya pengar. Det har prövats på sina håll, och det har inte varit särskilt framgångsrikt om man ser det över tiden. Vad vi kan göra är att se till att vi har en ekonomi i balans och att vi har en utveckling där ekonomin växer. Då får vi nya resurser att fördela. På det sättet kan vi göra välfärden bättre och mer innehållsrik. Där är vi nu, och det gör vi nu.

Anf. 220 LISELOTTE WÄGÖ (m):

Fru talman! Egentligen vill jag inte polemisera med Hans Karlsson i den här frågan. Jag har nämligen stor respekt för hans engagemang och

synpunkter på den här frågan. Jag vet också att vi tycker väldigt lika i de här frågorna.

Jag tycker att det är litet ledsamt att vi skall behöva ha den här debatten om dessa självklara frågor. Jag har respekt för Hans Karlssons åsikter. Jag har egentligen bara en enda fråga och den gäller ett klargörande som jag vill ha. Det gäller schabloniseringen. Vi är väl ganska överens om att vi måste följa detta noggrant och se vad det innebär så att det inte blir så som vi misstänker, nämligen att schabloniseringen slår mot dem som har de mest komplexa handikappen och att de inte genom den här åtgärden kommer i åtnjutande av den assistansgrad som de behöver för att leva ett värdigt liv.

Min fråga till Hans Karlsson är: Tycker Hans Karlsson att det arbete som brukarkooperativen gör är bra och meningsfullt? Det finns ju grupper som i dag inte själva kan klara det här med egen personlig assistans och som behöver det här stödet.

Anf. 221 HANS KARLSSON (s):

Fru talman! Jag tycker att det är bra med kooperativens roll när det gäller assistansanordnandet. Det var bra att Liselotte Wågö ställde den här frågan. Då får jag också möjlighet att säga någonting mer runt kooperativen.

Den bild som målas upp ger oftast intryck av att det ser likadant ut i alla kooperativ. Så är det ju inte. Jag har kontakt med kooperativ som faktiskt är relativt nöjda med tingens ordning medan det finns andra som inte är det. Det är därför som det är så viktigt att regeringens uppdrag till Riksförsäkringsverket drar i gång omedelbart och att det dessutom inte tar för lång tid innan vi ser resultatet. Jag tror att det finns utomordentligt goda möjligheter att lösa den här frågan med den ambition som jag vet att samtliga partier i socialutskottet och i Sveriges riksdag har.

Anf. 222 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Jag vill först säga att jag uppskattar att Hans Karlsson här i talarstolen har sagt att han vet att det är flera partier här i riksdagen som känner starkt för handikappreformen. Det känns skönt att höra. Jag tror också på vad han säger efter att tidigare ha blivit beskylld för att bara vara ute efter politiska poänger när man engagerar sig i de här frågorna.

Hans Karlsson säger också att han upplever att en del av de förändringar som har gjorts inte är helt lyckade. Därför vill jag fråga Hans Karlsson om han är beredd att ta initiativ till några återställare på handikappreformsområdet.

Anf. 223 HANS KARLSSON (s):

Fru talman! Jag är beredd att ta initiativ till återställare om det visar sig, i ljuset av den genomlysning som pågår i olika sammanhang, att det vi har gjort leder till de försämringar som en del befarar. Men det har vi inte sett ännu. Fram till dess vi har sett det, skall vi fullfölja de beslut vi har fattat.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 224 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Också jag är glad för den ton som Hans Karlsson alltid har när det gäller de här frågorna och att vi konstruktivt kan försöka att lyfta fram positionerna.

Jag vill ställa en fråga som gäller 65-årsgränsen igen. Jag förstod på Hans Karlsson att det handlade om att vi kan diskutera det när ekonomin tillåter. Men den utvärdering som Socialstyrelsen gjorde har ju visat att 60 % har fått det betydligt sämre när man har blivit fråntagen den personliga assistansen. Jag vill fråga Hans Karlsson om det inte är meningen att man också skall vidta åtgärder när man får så klara och tydliga signaler i en utvärdering. Samtidigt säger man att man tror att det är en marginell kostnad.

En viss kostnad har ju även kommunerna. Kanske finns det en form av justering mellan kommunerna och staten i sådana fall. Jag undrar om det här ändå inte är tydligt nog för att ta ett initiativ.

Anf. 225 HANS KARLSSON (s):

Fru talman! Chatrine Pålsson och jag har diskuterat 65-årsgränsen många gånger i denna kammare. Jag är medveten om det problem som den innebär för väldigt många. Kanske kan man säga att det nästan är förvånande att det inte är mer än 60 % som tycker att det har blivit sämre.

Dels är det fråga om ekonomi, dels är det fråga om att verkligen noga gå till verket vid en eventuell förändring här. Det kan uppstå nya gränsdragningar. Det finns ju grupper som inte har omfattats av personlig assistans före 65 års ålder och som kanske efter 65-årsdagen raskt blir jämsladda när det gäller arten av funktionshinder. Detta är inte helt oproblemiskt. Jag kan dock försäkra Chatrine Pålsson att vi följer frågan och att vi är beredda att gå i närkamp med den när vi har ett tillräckligt underlag och när ekonomin är tillräckligt stabil.

Anf. 226 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Som ett ytterligare förtydligande kan jag nämna att Socialstyrelsen har sagt att det gäller dem som har personlig assistans före 65 års ålder, vilken i dag fråntas dem på 65-årsdagen, eller någonting sådant. Jag avser alltså inte dem som inte tidigare haft stöd. Detta får man naturligtvis studera väldigt noga. Det handlar här alltså om dem som före 65-årsdagen beviljats personlig assistans. De skall få behålla densamma.

Anf. 227 HANS KARLSSON (s):

Fru talman! Ja, jag vet.

Hälso- och sjukvård

Hälso- och sjukvård

Anf. 228 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Törs jag fresta tålamodet denna sena timme? I så fall skulle jag vilja fortsätta med vårdfrågorna, som ju står i fokus för debatten. Trots att vårdköerna växer, trots att tecknen på sjunkande kvalitet i vården och utbrändhet hos personalen blir allt tydligare föreligger inga tecken i årets budgetproposition på ett nytänkande hos Socialdemokraterna. Man är, som framkommit i kväll, ideologiskt låst till att landstingen

både skall finansiera och producera sjukvård. Allt tal om att det i dag inte finns någon ideologisk spänning mellan landstingsdriven vård och privat vård är prat. Vore det inte så skulle man ju ha tagit fasta på och diskuterat alla de förslag om en annan utformning av vårdens finansiering och produktion som kommit fram. Det gäller t.ex. den nya välfärdens HSF-modell, SNS-ekonomernas och Industriförbundets idéskisser eller vårt moderata förslag till en obligatorisk hälsoförsäkring.

Man borde lyssna när vårdens företrädare och företrädare för flertalet av vårdens organisationer närmast vädjar om en genomgripande förändring där mångfald tillåts. Men inte! En politiskt detaljstyrd vård skall det vara, trots att vården nu så tydligt visar att den inte kan uppfylla sin primära uppgift, nämligen att ge folk vård när sådan behövs.

I stället för att lyssna angriper man från Socialdemokraterna och Centern förslag som faktiskt inget parti står för. Man antyder att vården med andra system inte skulle ges efter behov utan efter ekonomi och att den inte skulle vara solidariskt finansierad. Man säger också att ett system med privata vårdförsäkringar fokuserar intresset på individens hälsorisker och att solidariteten då sätts på undantag.

Detta har inte ett dugg att göra med t.ex. det moderata förslaget om en obligatorisk hälsoförsäkring eller med något annat aktuellt förslag. Försäkringsförbundet har enhälligt uttalat att man inte accepterar individuell hälsobedömning för en vårdförsäkring. Samma sak klagjordes faktiskt i riksdagens särskilda vårddebatt. Nej, fru talman, detta är ett litet oblygt försök att blanda bort korten! Jag tror att vården skulle vara mycket mera betjänt av att vi diskuterade aktuella förslag som verkligen föreligger och som alltfler experter stöder, än att vi för en pseudodebatt om förslag som ingen har lagt fram.

Fru talman! Få verksamheter omsätter så mycket pengar och sysselsätter så många som sjukvården gör. Nästan en kvarts miljon offentligt anställda arbetar inom vården, till en sammanlagd kostnad av ca 125 miljarder, eller 16 000 kr per invånare. 30 000 av dessa personer är administratörer. Få verksamheter berör oss mer när vi skall bedöma vad som är välfärd och livskvalitet.

Sverige är märkligt så till vida att 99 % av vården är offentligt monopol. Det sägs att det garanterar att sjukvården är rättvis och tillgänglig för alla, men inget objektivt talar för att offentligt styrd, finansierad och producerad vård utgör en garanti för rättvisa och tillgänglighet. Tvärtom! Fråga de gamla i vårdköerna om tillgängligheten!

Offentlig vård är mindre kostnadseffektiv än privat vård. Det vet vi från bl.a. Landstingsförbundets egna undersökningar. Det offentliga monopoliet leder till ineffektivitet, dvs. till mindre vård för pengarna, något som drabbar speciellt de svaga som inte kan köpa det lilla som erbjuds av andra vårdgivare och som inte kan påverka sjukvårdspolitikerna.

Fru talman! Utskottsmajoriteten säger: "Behovet av vård är avgörande. Personlig ekonomi eller social status får aldrig påverka vårdens kvalitet eller fördelning." Det låter bra, men i verkligheten är det ju just det som sker! Här har människor under hela sitt liv betalat skatt för att få vård, men när de behöver sådan får de inte vård. Endast den som har "penningar och känningar" kan i dag, i Socialdemokraternas Sverige, vara säker på att få vård i tid. Den lilla människan ställs i vårdkön. Ändå talar ni i betänkandet om "den enskildes rättigheter utifrån behov och inte

betalningsförmåga". Fru talman! Det är, som jag sagt, tvärtom i dag och det är inte rättvist.

Systemfelet är många. Köerna fortsätter att växa. Under 1997 har det när det gäller dem som har en klar diagnos och som väntat mer än tre månader skett en ökning från 12 % i april till 25 % i oktober. När det gäller dem som har en oklar diagnos och som väntat mer än tre månader har det under samma tid skett en ökning från 10 % till 18 %.

Varför ifrågasätter man då inte det monolitiska landstingssystemet? Sätt i fråga de brister i ledning, effektivitet, organisation, prioriteringar och kompetens som detta system representerar! Varför vill man inte vara med om ett nationellt finansierat system med en produktion i konkurrens, med en mångfald av vårdgivare och med en riktig arbetsmarknad för de anställda? Är verkligen sättet att sköta sjukvården en uppgift för politiker? När det gäller målen – ja, självklart. Men hur är det politiskt med styrd produktion, med detaljfrågor?

Att anställa en undersköterska på halvtid blir ett politiskt beslut, trots att det är i produktionen som man kan avgöra behovet. Inköp av specifik medicinsk apparatur blir politiska frågor, trots att politikerna här fullständigt saknar kompetens.

Fru talman! 20 000 människor behöver gråstarrsoperation. Väntetiderna är mycket långa, ofta längre än ett år. Många ser därför inte heller efter en operation riktigt bra. Hemtjänst behövs både under väntetiden och efter operationen.

Operationen kostar ca 7 000 kr. Hemtjänsten kostar i genomsnitt 14 000 kr per månad! Hur kan vi ha råd att låta bli att operera? Har vi råd med en organisation som sparar småmynt i den ena plånboken och som låter guldmynten rinna ut ur den andra?

Fru talman! Vad kostar vården i produktionsbortfall och minskade skatteintäkter när det gäller sjukdomar för vilka tidiga effektiva insatser hade minimerat frånvaron? Och framför allt: Vad är den humanitära kostnaden för de svaga, för dem med de största behoven, för ett system som så illa tar till vara resurserna?

Sjukvård är inget nollsummespel. Sjukvården är dynamisk. Om man effektivt tar hand om patienterna ökar samhällets totala resurser som kan användas till vård. Ändå motsätter sig Socialdemokraterna en verklig resurssamordning i hela landet efter FINSAM:s principer.

Landstingssystemet innehåller inga incitament för att ge oss en sjukvård som svarar mot såväl medborgarnas krav som våra resurser. Vi måste byta system. Vi moderater föreslår en obligatorisk hälsoförsäkring. Jag har tidigare utförligt beskrivit en sådan försäkring. Det har också Sten Svensson gjort här i kväll. Därför nöjer jag mig med att konstatera att en sådan tar till vara resurserna och stimulerar effektivitet genom konkurrens och mångfald i producentledet. Den ger patienten makten i vården långt effektivare än någon lagstiftning genom att pengarna följer patientens val. Den ger också personalen en arbetsmarknad med möjligheter till en riktig lönesättning, samtidigt som de anställda kan etablera sig som egna, om de så önskar.

Låt mig också säga, fru talman, att för oss moderater är vården för viktig för människors välfärd för att vi dogmatiskt skall låsa oss vid vår modell i varje detalj. Ingen sitter ensam inne med lösningen på alla problem som finns i vården. Det vore mycket förmätet att tro det. Därför är

vi villiga att lyssna på och ta till oss vad andra tycker som vill diskutera ett system för en långsiktigt effektiv sjukvård med stabil finansiering, hög kompetens, mångfald och valfrihet. Vi är, liksom vårdens företrädare, övertygade om att det går att åstadkomma något bättre än vad vi har i dag.

Fru talman! Samma fixering till landsting, monopol och politisk styrning märks också i inställningen till Apoteksbolaget och läkemedelsfinansieringen. Vi säger: Släpp det kostnadsdrivande detaljhandelsmonopolet. Inför åter ett nationellt läkemedelsförmånssystem i stället för att stärka landstingsmonopolet. Att ytterligare stärka ett monopol har aldrig kunnat visas ge ökad effektivitet eller utgöra en kostnadspress. En landstingskommunal finansiering riskerar att förstärka ojämlikheter i vården inom landet. Avskaffa receptregistret och spar därmed en miljardinvestering, samtidigt som vi slipper den anomalin att en privaträttslig organisation sköter ett långtgående personregister. Inför en ny läkemedelsförsäkring, som vi föreslår.

Fru talman! Några ord också om äldreomsorgen. Vi har en bra äldreomsorg i Sverige, men alldeles uppenbart håller något på att hända som allvarligt hotar den. Rapporter om vanvård kan inte viftas bort av en aldrig så upprörd inrikesminister och tal om kommunal självstyrelse. Kommunal självstyrelse är bra för mycket men inte för att skydda den enskildes rättigheter. Den instundande juledigheten borde socialdemokraterna, i all ödmjukhet, ägna åt att begrunda att när de har regeringsmakten, makten i 22 landsting och över 200 kommuner, växer köer och börjar tecken på vanvård dyka upp. Försämrad vård inom äldreomsorgen har inget med driftform, privat eller offentlig, att göra utan handlar om beställarkompetens och vilja att prioritera vård framför annat. Kanske kan funderingarna leda till en insikt att det är bra att kommunerna är huvudmän för äldreomsorgen, men då bör de inte vara både beställare och producent utan nöja sig med att vara kunniga beställare. Här liksom på andra håll i vården måste monopolet brytas. Samtidigt skall staten ha tillsynsansvar och skärpa sin tillsyn genom att en myndighet blir ansvarig och inte som nu två. Inför en ansvarig läkare inom det särskilda boendet, MAL, en motsvarighet till MAS.

Fru talman! Diskrepansen är stor mellan vad majoriteten säger i betänkandet SoU1 om att vård och omsorg skall kännetecknas av trygghet, kvalitet och delaktighet och vårköernas, de eftersatta åldringarnas och den tröttkörda personalens verklighet. Det djupt oroande är att socialdemokraterna inte vill vidkännas att välfärden inte enbart kan drivas offentligt med politisk detaljstyrning av monopolorganisationer och att man hellre diskuterar hur politikerna skall organisera sig i diverse regionala eller andra organ än diskuterar sjukvårdens utveckling. Med den inställningen kommer vårdens problem inte bara att kvarstå utan även accentueras.

Fru talman! I övrigt hänvisar jag till vårt särskilda yttrande då det inte föreligger möjlighet till någon reservation.

Anf. 229 KERSTIN WARNERBRING (c):

Fru talman! Få områden engagerar människor så till den grad som sjukvården och äldreomsorgen. Reaktionerna blir alltid oerhört starka då ortens akutmottagning, BB eller t.o.m. hela sjukhus hotas av nedläggning.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Men så är också en god och säker vård och omsorg grundbulten i ett välfärdssamhälle. Alla skall ha tillgång till den grundläggande trygghet som god vård på lika villkor ger. Det är vårt gemensamma ansvar att solidariskt finansiera denna trygghet. Det finns också i dag ett mycket starkt folkligt stöd för att sjukvården skall finansieras med skatter och avgifter. Centerpartiet avvisar bestämt det systemskifte i finansieringen som framförs av moderaterna.

Sjukvård och äldreomsorg har på sistone debatterats mycket i medierna. Vi har alla upprörts av skrämmande reportage om vanvård inom äldreomsorgen. Många äldre vågar i dag inte lita på att de skall få en god och säker åldringsvård då de så småningom kommer att behöva den. Många människor oroar sig över kvalitet och tillgänglighet i sjukvården som en följd av personalbrist och överfulla sjukhuskorridorer som tidningsartiklar och TV då och då har visat.

De missförhållanden som beskrivits i medierna tenderar att överskugga det faktum att vi i Sverige faktiskt har en sjukvård av mycket hög kvalitet och att vi har en mycket omfattande äldreomsorg. Men det räcker alltså inte. De missförhållanden som ändå finns är oacceptabla och måste rättas till. Inte minst är det nödvändigt med kompetenshöjande insatser, framför allt sjukvårdande sådana, inom äldreomsorgen. Men det behövs också insatser för att förbättra bemötandet inom vården. Det är också viktigt med framförhållning för att för framtiden säkra en kvalificerad arbetskraft inom vårdsektorn. Vårdyrket måste helt enkelt lyftas till den status som patienter och anhöriga kräver.

Men inte heller det räcker. Vi måste slå fast att vården behöver mer pengar. Kommuner och landsting har utsatts för svåra ekonomiska påfrestningar under den period som den helt nödvändiga saneringen av statens ekonomi har pågått. Omstruktureringar och återkommande sparbetning har skapat en betydande press på personalen, och många vittnar om den negativa stress som vårdanställda upplever. Ändå har vården, tack vare kunnig och kompetent personal, i stort sett klarat att upprätthålla människors förtroende och tillit.

Omställningen har inte heller bara varit av ondo. Allt är inte kolsvart. Det finns trots allt ljusglimtar. Omställningen har tvingat fram nytänkande och gett nya infallsvinklar på hur problem kan lösas. Bättre planering på sjukhusen har t.ex. lett till snabbare undersökning och vård, vilket varit till fördel för både vårdgivare och vårdtagare.

Fru talman! En stark ekonomi är en förutsättning för välfärdssamhället. Att statens finanser är i ordning är därför avgörande för tillgången till en god sjukvård och omsorg. Genom Centerpartiets medverkan har nu bättre balans skapats i svensk ekonomi. Det förbättrade statsfinansiella läge som har uppnåtts måste användas till förstärkningar av landstingens och kommunernas ekonomi. Därom har Centerpartiet och regeringspartiet varit överens. Det anser däremot inte moderaterna. Deras ställningstagande i den här frågan rimmar väldigt illa mot alla vackra ord i deras motioner.

Vi har i vår motion också framfört vikten av att samordna alla resurser omkring patienten. Samverkan mellan sjukvården och försäkringskassan innebär ett effektivt resursutnyttjande som kan förkorta den enskildes vårdtid och som underlättar rehabiliteringen. Till vår glädje är det också vad socialförsäkringsutskottet i dag föreslår.

Vården skall alltid utgå från den enskildes intresse. Patientens ställning i vården måste stärkas. Vi anser att hög prioritet måste ges åt att arbeta bort de växande köerna. När nu ramarna för sjukvården vidgas bör nuvarande vårdgaranti utvecklas till att gälla generellt med en tydlig tidsram. Inom tre månader, anser vi, skall man ha fått anvisad operation.

Vi i Centerpartiet anser också att möjligheterna att välja vårdgivare måste öka. Riksdagen har vid flera tillfällen, senast i början av juni i år, framhållit vikten av att andelen privata vårdgivare ökar. Tyvärr har det visat sig att man i verkligheten inte lever upp till riksdagens intentioner. Antalet privata vårdgivare snarare minskar än ökar. Det finns all anledning att oro sig över den dåliga återväxten.

Ett varierat vårdutbud i olika driftformer är av värde för både patienter och personal. Det bidrar till ökad tillgänglighet, till att utveckla kvaliteten och till större kostnadseffektivitet. Att återinföra den fria etableringsrätten, som moderaterna i sin motion kräver, är däremot inte en framkomlig väg, då det skulle omöjliggöra det planeringsansvar som åvilar sjukvårdshuvudmännen.

Samverkansdelegationen har av regeringen fått i uppdrag att analysera orsaker och hinder för den önskade utvecklingen att få till stånd fler privata vårdgivare. Vi i Samverkansdelegationen skall söka former för att underlätta samverkan mellan den privata och den offentligt bedrivna vården. I delegationen beaktar vi alla de synpunkter som framkommit angående ersättningsetableringar, fortsatta avtal efter 65 års ålder, stabila villkor för de privata vårdgivarna, remisstvånget m.m.

Jag anser det nödvändigt att detta helhetsgrepp tas över situationen, så att effektiva lösningar verkligen kan presenteras. Därför delar jag i dag utskottets uppfattning om att i dessa frågor avvakta delegationens ställningstaganden. Betänkandet skall på fredag i denna vecka överlämnas till socialministern.

Hemsjukvården är grunden för all vård. Möjligheterna att välja vård i hemmet måste därför stärkas enligt Centerpartiets sätt att se saken. Hemsjukvård handlar i växande grad om avancerade medicinska insatser och tunga vårduppgifter. Det ställer helt nya krav på vården och på anhörigas behov av att vara delaktiga i vården och få utbildning och information. Det tydliggör behovet av omtanke och respekt för den enskilda individens egna val. Vården måste alltid formas utifrån patientens och de anhörigas villkor och inte tvärtom.

I detta betänkande, fru talman, behandlas också ramen för tandvårdsförsäkringen. Vi har i Centerpartiet en särskild motion angående tandvården, som kommer att behandlas i ett annat sammanhang. Då vi nu diskuterar hälso- och sjukvården, vill jag endast påpeka att vi anser att en ny tandvårdsförsäkring i högre grad måste täcka kostnaderna för den sjukdomsrelaterade tandvården. Jag vill också passa på att påpeka att vi i vår motion anser att den nuvarande etableringsbegränsning som gäller tandläkare skall avskaffas.

Fru talman! Centerpartiet står bakom förslagen i detta betänkande. I vår hälso- och sjukvårdsmotion har vi utvecklat ytterligare mål och riktlinjer vad gäller innehållet i sjukvården än de som finns i betänkandet. Några sådana riktlinjer har jag nu tagit upp här, och de finns också i vårt särskilda yttrande.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 230 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Att prioritera vården och se till att den har resurser är faktiskt något som vi verkligen har gjort. Det är inte detsamma, som en del tycks tro, som att man öser in nya, friska skattepengar i en maskin som så att säga har visat sig fungera dåligt. Då försöker man skaffa sig en bättre maskin som kan tillgodogöra sig oljan bättre, som fungerar effektivare.

Jag har litet svårt att förstå Kerstin Warnerbrings ständiga avståndstagande mot en annan lösning på sjukvårdsproblemen. I er motion säger ni: "Vården skall vara lika för alla och finansieras solidariskt." Det är precis samma sak som vi säger. Ni säger: "Vården skall utgå från den enskildes intresse och patientens makt måste stärkas." Det är precis som vi säger. Ni säger: "Vem som ger vården är inte avgörande." Det är något av nyckelpunkten i vad vi säger, att vi faktiskt skall ha mångfald. Ni säger: "Olika vårdgivare stärker tillsammans den enskildes möjligheter och bidrar till att utveckla kvaliteten i vården." Det är precis vad vi säger.

Jag förstår inte riktigt avståndstagandet. Man ser att det här måste göras. Man ser att vi har ett landstingsystem som inte klarat upp detta och att vi inte får en mångfald i vården. Man ser att vi faktiskt inte får en patient som stärks utan att patienten är i händerna på landstingets politiker, som fortfarande bestämmer som de själva vill om patienten får söka vård på annat ställe eller inte. Man kan inte ge patienten makten i vården. Då måste man ju, om man vill allt det här, rimligen säga: Vi skall ha en annan lösning med stabil finansiering, en lösning som ger mångfald och som stärker patienterna.

Varför skall vi inte diskutera *det* i stället för det som har tagits upp här förut, demoniseringar där man påstår en massa saker som aldrig har föreslagits?

Anf. 231 KERSTIN WARNERBRING (c) replik:

Fru talman! Det gläder mig mycket att Moderaterna har samma målsättning med sjukvården som vi i Centerpartiet. Däremot kan jag inte precis påstå att Moderaternas sätt att försöka utföra denna sjukvård kommer att leda fram till de mål som vi tydligen ändå har gemensamt. Jag har satt mig så pass mycket in i Moderaternas förslag till finansiering av sjukvården att jag kan inse att målsättningen inte kommer att uppfyllas med detta förslag. Vi anser att den enda möjligheten är att sjukvården är solidariskt finansierad. Det håller vi fast vid, och vi kan alltså inte gå in i det systemskifte som Moderaterna föreslår.

Däremot finns det en hel del annat som behöver ses över. Jag har också mycket noggrant förklarat att vi i Samverkansdelegationen nu ser över en hel del olika punkter som faktiskt förhindrar att fler privata vårdgivare kan etablera sig. Det behövs för valfrihetens och mångfaldens skull, det är jag helt överens med Moderaterna om. Det är något som vi behöver.

Men vi är i dag inte beredda att fatta några som helst beslut i den här frågan eller att komma med några förslag. Det är viktigt att Samverkansdelegationen verkligen får ta helhetsgreppet i stället för att man plottar bort sig på den ena biten efter den andra. Det betänkandet kommer på fredag. Det går sedan ut på remiss. Sedan kan vi börja diskutera lösningarna på de här problemen.

Anf. 232 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Jag tror i och för sig inte att man behöver vänta på det för att diskutera lösningarna.

För tredje eller fjärde gången under kvällen, tror jag, dyker nu det här med solidarisk finansiering upp. Så gör man det till en skillnad mot det som vi föreslår. Det råder en viss begreppsförvirring här. Jag har försökt att förklara det här många gånger förut, men tydligen duger inte min pedagogiska förmåga till att göra klart att skattefinansiering inte är det enda sättet att få till stånd en solidarisk finansiering. Man kan ha en obligatorisk försäkring. Det är precis lika solidariskt. Man tar ut avgift efter bärkraft. Det finns ingen skillnad i detta. Men det tycks vara omöjligt att förstå.

Däremot ger det möjlighet att veta att pengarna går till vård. Det ger möjlighet till att patienten får makt. Det ger möjlighet att få vårdgivare i konkurrens. Detta medför de besparingar som vi har talat om. Det går att åberopa internationella undersökningar. Det går att åberopa KPP-undersökningen i Sverige. Det går också att åberopa Spri-rapporter osv. som visar att man gör besparingar på ungefär 20 % inom alla vårdområden om man får in konkurrens och prestationsersättning.

Det är ju liksom litet konstigt att i övriga länder där man har detta tar man t.ex. i primärvården i snitt emot 25 patienter om dagen. I Sverige, där det inte spelar någon roll vilken takt man håller i sitt arbete, ligger vi på under 16 per dag. Vi avviker väldigt kraftigt från alla andra. Det måste ha att göra med vårt finansieringssystem och med att det här med prestationen är borttagen. Det finns massor av sådana här åtgärder att vidta för att få loss resurserna i vården så att patienterna slipper stå och köa.

Anf. 233 KERSTIN WARNERBRING (c) replik:

Fru talman! På Leif Carlsons fråga om varför vi inte kan tänka oss den här typen av finansiering, ber jag för tids vinnande att få hänvisa till Roland Larssons replik till Sten Svensson något tidigare ikväll. Jag delar helt och fullt den uppfattning som Roland Larsson då förde fram.

Anf. 234 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Först en kort ursäkt till stenograferna: Det blir inget manus i dag heller – datorhaveri. Sedan ber jag att få instämma i Roland Larssons syn på debattupplägget. Somligt kommer en del partier att behandla här, somligt kommer en del av oss andra att behandla i SoU12. Skillnaden är härfin i de yrkanden vi kommer med.

Ett tydligt exempel gäller hiv. Här har t.ex. Miljöpartiet och Moderaterna en del förslag som framläggs i det här betänkandet, medan t.ex. Folkpartiet liberalerna kommer med sina förslag i SoU12. Det ger en något splittrad bild. Samma sak ser vi när det gäller tandvården.

Vi i Folkpartiet liberalerna anser att dels måste vården tillföras mer resurser, dels måste vi få ett effektivare utnyttjande av de resurser som finns inom vården. Då vill jag inte på något sätt lasta den lojala personal som arbetar under ibland mycket tuffa och svåra betingelser. Det är när det gäller systemet, uppläggnings, organisationen som effektiviteten kan förbättras.

Kerstin Heinemann har i sitt inlägg tagit upp dels tillskottet av resurser, dels FINSAM-projektet. Jag tänkte ta upp några andra tankegångar som vi har dels i den motion som behandlas här, dels i de yrkanden som behandlas i SoU12. De gäller att vi kan få ut mer av skattepengarna med bättre åtgärdskedja, en kedja av insatser där staten har sin roll, landstingen har sin roll och kommunerna har sin roll. Man betalar ju en summa i skatt, och för allmänheten ter sig hindren mellan de olika skatteposterna och flödet av pengar mellan de olika posterna ganska obegripligt.

Jag skall ta några exempel på ett sådant samspel. SBU är ett statligt organ som tar fram förslag om effektivast möjliga behandling av olika hälsoproblem. Men förslagen skall ju inte bli hyllvärmare – de måste omsättas i konkret, praktisk handling. Här finns ett glapp.

När det gäller behandlingen av högt blodtryck finns det en halv miljard i besparing att hämta om SBU:s rekommendationer används fullt ut i vården. Det finns exempel även från andra hälsoproblemområden, t.ex. ryggont.

Jag kan gå över till Läkeemedelsverket och dess rekommendationer om läkeemedelsanvändning – här inbegrips också användning av provförpackningar av läkemedel. Om man alltid använde provförpackning när man första gången sätter in läkemedel på en kroniskt sjuk person skulle mycket vara vunnet.

Om Socialstyrelsens kvalitetssäkringssystem konsekvent användes ute i vården, om läkarna fick tid och möjlighet att självkritiskt granska sitt eget arbete, skulle vi också ha pengar att hämta.

Problemet med alla de här förslagen är att vi inte har de exakta prislapparna. Vi kan inte säga hur stora besparingarna blir om vi tillvaratar de kloka förslag som kommer från SBU och andra statliga instanser. Det gör att man inte kan plocka in dem som budgetalternativ i ett sådant här betänkande, utan man flaggar för att det här behöver göras.

Jag kan ge fler exempel. Ta t.ex. Folkhälsoinstitutets insatser när det gäller tobaksinformation och alkoholinformation. Om man tog till vara alla de förslagen skulle man spara miljardbelopp. Och det handlar inte bara om en eller annan miljard, utan åtskilliga miljarder. Om Folkhälsoinstitutets rekommendationer när det gäller tobaksinsatserna togs *ad notam* skulle man kunna få ned hälso- och sjukvårdsnotan med 7 miljarder.

Vi har också problemet med hamstring. När man har passerat högkostnadsskyddets övre gräns finns naturligtvis ett incitament att utnyttja den situationen. Det behöver vi också titta närmare på. Om jag är rätt underrättad finns det ett projekt inom Socialstyrelsen som går in på det här. Men det är då viktigt att vi här i riksdagen men också inom landstingen, som får läkeemedelsansvaret fr.o.m. den 1 januari, tar till vara de iakttagelserna. Det kan hända att vi här i kammaren behöver ändra en och annan paragraf.

Leif Carlson och Kerstin Warnerbring förde här en diskussion kring landstingens vara eller icke vara. Från Folkpartiets sida vill jag säga att vi naturligtvis står fast vid den solidariska finansieringen. Vi finner ingen anledning att ändra på landstingens ansvar. Däremot kan man säga mycket om rollfördelningen mellan landstingen och vårdutförarna. Det är viktigt att man skiljer mellan den politiska rollen, det politiska ansvaret, och

det ansvar de har som har att utföra vården i den mera patientnära relationen.

När man tittar på andra länder undrar man om det skulle göra så stor skillnad om det politiska ansvaret flyttades till den statliga nivån eller till den kommunala nivån. Jag tror inte det. Det finns andra åtgärder som skulle bidra till en effektivare vård – jag har exemplifierat med några – men också till en mänskligare vård. Människor skulle få vård tidigare, det skulle bli resurser till dem som i dag köar alldeles i onödan och som samtidigt drar andra resurser. Någon tog här upp starroperationerna. När man inte ser kräver man hemtjänst i större utsträckning än när man har en bra syn. Därför är det här köandet onödigt både från mänsklig synpunkt och från hälsoekonomisk synpunkt.

Klockan drar i väg, och det är sent på kvällen, så jag tror att jag nöjer mig med detta. Jag vill bara understryka att den här debatten blir litet egenartad. Folkpartiets budgetförslag avvisades den 20 november. Jag vill då hänvisa till det särskilda yttrande som vi har fogat till det här betänkandet.

Anf. 235 STIG SANDSTRÖM (v):

Fru talman! Jag tänker närmast följa upp Leif Carlsons inledning och göra en litet mer ideologisk betraktelse.

Det har nu blivit ett rätt stort intresse för HSU 2000:s kommande slutbetänkande, som skall handla om styrsystemen inom sjukvården – hur sjukvården skall styras framöver. Vi har sett en del aktuella inlägg på DN Debatt. Olika fackliga företrädare har ställt krav på en viss inriktning av förslagen. På samma sätt tolkar jag Leif Carlsons inlägg. Han vill ha sin prägel på de förslag som är tänkta att komma nu framöver.

Det har under de senaste åren förekommit en mängd trender inom sjukvården där olika s.k. styrsystem har lanserats. Det har varit beställar- och utförarsystem, köp-sälj-system, DRG och olika modeller som Bohusmodellen, Dalamodellen och Stockholmsmodellen. Gemensamt för dem är att man har velat föra in ekonomiska incitament i vården, men resultaten har blivit ekonomiska fiaskon.

Nu lanserar Leif Carlson några nya idéer. Nya välfärden har några idéer, Industriförbundet har förslag och SNS har tydligen tagit fram några förslag.

Det är många ekonomer som tror att de begriper sig på sjukvården. Men jag har varit med så pass länge i sjukvården – i varje fall över 20 år – att jag vill vara fräck nog att påstå att det inte är någon som begriper sig på sjukvården i Sverige. Jag tror inte det. Det är ingen som har helhetsgreppet.

Sjukvården är ju det mest komplexa system vi har i landet. Jag tror det är en barnlek att bygga ett JAS-flygplan i jämförelse med att styra svensk sjukvård. Anledningen är ju ganska enkel. Det handlar om kunskapsproduktion, om ett lärande och om en ständig utveckling. Det handlar om komplicerade samarbetsmönster där mängder av olika yrkesgrupper är beroende av varandra och där det hela tiden händer saker.

Jag tror inte att det är så enkelt att gå in och styra med något slags ekonomiska metoder. Jag tror att det system med landsting som vi har i Sverige är väldigt bra.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Landstingen är demokratiskt styrda. De kom till redan 1862 i det här landet. Deras uppgift var från början valkorporationer. I början var det små organisationer. De anställde någon länsdetektiv och litet sjukvårdspersonal. De hade kanske 5–10 anställda de första åren. Men sedan kom folket på att det fanns gemensamma behov över kommungränserna och att landstingen kunde ta hand om sjukvården. Det blev den naturliga utgångspunkten för landstingen.

Sedan har verksamheten vuxit under tiden. Allt fler privata läkare har också anslutit sig till landstingsorganisationen. Det fanns många fler privata läkare förr. De anslöt sig därför att de såg att det var praktiskt och bra. De fick en bra lön, de fick resurser för att skaffa maskiner och utrustning och det som behövdes för att bygga upp sjukvården.

Jag tror inte att man har insett att det traditionella gamla styrsystemet med folkvalda politiker som fördelar resurser efter bästa förmåga har stora ekonomiska fördelar jämfört med s.k. professionell styrning. Politiker kan se helheten på ett annat sätt än vad företrädare för den s.k. professionen kan göra. De kan slita tvister och lösa lokaliseringsfrågor, och dessutom kan de skapa legitimitet åt både populära och obekväma beslut. De kan vara både hjältar och spottkoppar, ibland på samma gång.

Vi menar att sjukvården även fortsättningsvis bör styras på ett demokratiskt sätt med folkvalda politiker som ytterst ansvariga. Vi avvisar de mer eller mindre märkliga ekonomiska experiment som förekommit i svensk sjukvård de senaste åren.

Däremot välkomnar vi den senaste trenden som säger att vården skall vara kunskapsstyrd. Patienternas förväntningar, nya kunskaper och goda resurser kan skapa en bra grogrund och drivkraft för den högklassiga svenska sjukvård vi vill se. Men den skall vara demokratiskt styrd för att garantera allas rätt till en bra sjukvård.

Jag vänder mig också mot en del andra inslag i Leif Carlsons argumentering. Han säger att det är monopol. Jag upplever inte landstingen som monopol. Vi har ett tjugotal landsting och ett par stora städer. Jag upplever att de är väldigt olika. Det är olika traditioner i olika landsting, och inom landstingen förekommer stor frihet. Jag upplever ibland att det är klinikcheferna som styr.

Det finns något uttryck om att 80 % av alla beslut inom svensk sjukvård fattas av klinikcheferna, av chefsläkarna. Det är nog närmare sanningen. Varje klinikchef är kung över sitt revir. Det förekommer en väldig mångfald inom svensk sjukvård. Det förekommer också konkurrens, men en sund konkurrens. Man tittar på varandra, man sneglar på varandra, man vill vara bäst. Det är en naturlig drivfjäder, som jag tycker att vi bör uppmuntra. Vi bör uppmuntra bra idéer.

Jag tror att när vårdfacken och de som är ute i debatten nu kräver privatisering är det egentligen något annat de är ute efter. Jag tror att de är ute efter demokratisering. De vill ha större inflytande på sin arbetsplats, över sina beslut. Det visade sig också efter ädelreformen att på de ställen där man bytte huvudman, där man lät personalen ta hand om det nya har det blivit bra resultat.

Man kan inom ramen för det system vi har i dag utveckla det. Är det systemfel får man lösa det inom det befintliga systemet.

Jag tycker att monopol inte stämmer in på svensk sjukvård. Det är väsensfrämmande att föra den typen av resonemang. Monolitiska system t.ex. – vad är det?

Jag skall avrunda med att återigen vända mig till Leif Carlson. Han tog upp apoteksregistret och sade att det skulle vara en miljardinvestering. Det stämmer ju inte. Det är ingen miljardinvestering. Receptregistret skall byggas upp inom Apoteksbolagets egen verksamhet, inom befintlig ram. Det har man klart sagt ifrån.

Dessutom är syftet att tjäna pengar, att spara pengar. Det är att tidigt upptäcka biverkningar, att få en effektivare läkemedelshantering, att kunna utmönstra värdelösa läkemedel och i stället satsa på det som är bra. Det är själva tanken med receptregistret. Det är att få en bättre kvalitet, en kvalitetssäkring. Jag tycker att om ni tar det till intäkt för en miljard i skattesänkningar eller vad ni nu skall använda dem till så är ni litet fel ute.

Anf. 236 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Låt mig först hålla med Stig Sandström om en sak som jag också framhöll väldigt noga i mitt inlägg. Jag håller med om att ingen har en total överblick över sjukvården eller kan säga att han kan hela sjukvården, och därför måste man vara öppen. Jag inbjöd ju faktiskt också till diskussion om hur vi skall göra, för det här är besvärligt.

Jag kan upplysa Stig Sandström om att de SNS-ekonomerna som han nämnde inte har huggit till med något. I sju år hade man drivit ett projekt med nationella och internationella experter för att se hur man skulle lösa just finansierings- och produktionsproblemen inom sjukvården.

Och då hamnade man inte inom dagens landstingssystem, som med alla andras utom Stig Sandströms mått mätt ändå måste anses vara ett monopol. Det finns ingen annan arbetsgivare att gå till. Vården produceras på det sätt som bestäms av landstingsförbunden, som är sammanknutna i en egen organisation. Där bestämmer man hur man skall göra. Där kan jag om jag vill göra vård på något annat sätt inte gå till ett annat ställe. Där kan man bestämma om folk får söka till en annan vårdanstalt eller inte. Det är ett monopol. Det är ett produktionsmonopol, och det är ett finansieringsmonopol eftersom man har skatteuttagningsrätt.

Förvisso skall politikerna, som jag också sade, ha inflytande på vården. Men det skall gälla målen, innehållet och vad vi satsar totalt i samhället. Hur produktionen skall drivas skall inte vara en politisk uppgift. Det är en uppgift för professionen att göra det. Det skall göras i mångfald och i konkurrens med andra så att man hela tiden har den sporre som faktiskt finns i detta.

Men det gör man mot de uppställda målen och under den kvalitetskontroll man har. Det kan aldrig bli fråga om att man går utanför de politiskt satta målen i det fallet. Men vi måste nyttja det som kan göra att vården blir effektiv och billig.

Anf. 237 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Låt mig börja med det här med monopolarbetsplats och att det är vi politiker som styr och ställer.

Det är säkert många av oss här som har jobbat inom landstinget. Men vi går som politiker inte några anställningsärenden. Det gäller möjligtvis en landstingsdirektör och den typen av befattningar. Men i övrigt fungerar det ju självständigt. Det finns massor av arbetsplatser inom sjukvården med särskilda personalhandläggare. Så man kan gå till många ställen om man inte får jobb på första platsen.

Jag skall inte ta upp så mycket, utan bara säga något om finansieringen. Man kan diskutera olika metoder. Det tycker jag är intressant. Jag har ingenting emot det. Men jag tror att vi också skall försöka se helhetsbilden, hur hela sjukvårdssystemet som vi har haft i Sverige har vuxit fram, vilken bakgrund det har och vilket värde det kan finnas i det hela.

Den kanske viktigaste rollen för oss politiker, som jag tycker ibland nonchaleras, är att skaffa fram pengar till sjukvården. Det gäller oavsett om vi är landstingspolitiker, kommunpolitiker eller riksdagspolitiker, och det är inte någon lätt uppgift. Vi måste inför befolkningen motivera att det behövs pengar.

Jag blir litet störd när man hela tiden angriper politikerna för att tala i egen sak. De har ambitionen att få fram de resurser som behövs för att hjälpa människor.

Anf. 238 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! Landstingssystemet har haft sin tid, men tiderna har ändrats, och vi kan inte hänga fast vid något som vi ser fungerar allt sämre. Vi måste hitta en annan lösning, och det är en sådan som vi försöker diskutera fram.

Jag är inte så negativ som Stig Sandström mot de försök som har gjorts med beställar- och utförarsystem och köp-sälj-system. Det är bara så att de systemen inte kom att genomföras fullt ut. Politiker gick in litet räddhågat och stoppade utvecklingen, så att det blev ojämna förhållanden på köp-sälj-sidan, och man hade dålig kompetens på beställarsidan. På många ställen har det fungerat mycket bra, men det har tyvärr på andra ställen blivit illa skött.

Jag vill vidare beträffande frågan om apoteken säga följande, eftersom jag tycker att Stig Sandström skall ha ett svar. Man säger från Apoteksbolaget att det kostar en miljard att utveckla det datasystem som behövs. Det är den uppgift som man där lämnar. Om man genomför det inom sina egna ramar, kan denna miljard användas på annat sätt.

Stig Sandström! Det här systemet är uppbyggt för att man skall veta vem som har betalat vad. Om jag handlar på ett recept i Uppsala och är skriven i Vimmerby, skall man där veta att pengarna skall föras över dit. Det är fråga om ett rent administrativt kontrollsystem för överföring av pengarna till landstinget i stället för att ha dem kvar i staten. Detta kostar en miljard, som kunde användas bättre.

Anf. 239 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Kvällen är sen, och det blir fler tillfällen att diskutera med Leif Carlson. Jag nöjer mig med detta.

Anf. 240 THOMAS JULIN (mp):

Herr talman! Jag som gärna betalar skatt vill börja med en fråga till Leif Carlsson: Vad är skillnaden mellan en obligatorisk försäkring och en skatt? Det har jag litet svårt att förstå.

Jag har sedan flera år tillbaka varit kritisk till utvecklingen inom hälso- och sjukvården. Det har varit år av centralisering och återkommande besparingar, förändringar och anpassningar. Detta har slitit hårt på personalen inom vården, eftersom den inte kunnat se något slut på dessa ständiga förändringar och återkommande besparingar. Personalen har inte på många år haft någon riktig arbetsro.

I många landsting har befolkningen rasat över de hårda besparingar som drabbat de lokala sjukhusen, och ofta har den lagt skulden på landstingspolitikerna för att dessa har fått underskott i sin verksamhet. Det har också många gånger framstått som om landstingspolitikerna misskött ekonomin och som om vårdenheterna misskött sig. Alla vet inte att en stor del av ansvaret för besparingarna faktiskt ligger på riksdag och regering.

Det har också retat många att nyrenoverade avdelningar lagts ned fastän det funnits behov av vårdplatserna och verksamheterna har varit bra. Också detta har upplevts som ett resursslöseri. Beslut har genomförts med motiveringen att man skall göra förbättringar, men befolkningen och de anställda har bara sett besparingar och försämringar. Akutverksamhet och förlossningsverksamhet har försvunnit från många mindre sjukhus.

Efter Socialstyrelsens uttalande om att ett sjukhus bör ha 1 000 förlossningar per år för att ha förlossningsverksamheten kvar finns nu risk för att många fler sjukhus mister den verksamheten. Överallt har den ledstjärna som påverkat besluten varit besparingar, och besparingsbesluten har framför allt drabbat personalen.

Enligt uppgift som vi från utskottet fick när vi besökte Landstingsförbundet skulle 75 000 arbetstillfällen ha försvunnit från landstingen under 90-talet. Också inom den kommunala vården och omsorgen har det försvunnit en stor mängd viktiga och nödvändiga arbetstillfällen.

Samtidigt med besparingarna och personalminskningarna kom tystnaden. Personalen vågade eller ville inte protestera. Man var rädd för att huvuden skulle rulla, om man framförde kritiska åsikter. Jag har mött överläkare som berättat om oacceptabla förändringar som de tigit om därför att de varit rädda om sina jobb.

Med jämna mellanrum har chefspersoner inom vården klivit av sina jobb med motiveringen att de på grund av besparingarna inte längre kan ta ansvar för vården.

Herr talman! Den personal som under många år tigit, slitit och många gånger mått dåligt på grund av sin arbetsituation börjar nu kliva fram och protestera. Ofta mår man dåligt över att man inte kan ge den omsorg som patienterna behöver, och det beror i första hand på personalbrist.

I förra veckan hade jag kontakt med personal vid ett servicehus i Bjuråker i Hälsingland. Där skall man reducera den redan knappa personalstyrkan. Det har medfört att personalen känner att smärtgränsen är passerad. Man säger att man inte orkar längre. Man kan inte längre ställa sig bakom den vård som ges. Nu får det vara nog, säger man. En del av personalen där vill inte längre jobba kvar. Man har därför besökt arbetsförmedlingen för att försöka hitta andra jobb.

Samtalet fick mig att tänka på de s.k. Perssonpengarna, och jag ställde därför en fråga om det. Svaret var att det när Perssonpengarna aviserades sades att det inte skulle bli några fler personalminskningar. Det hoppet har dock redan gått förlorat. De här pengarna räcker tydligen inte till för att bromsa avskedandena.

Jag ringde då till kundenskontoret och frågade om Perssonpengarna. Det svar som jag fick var: Här talas det aldrig om några tillskott – här handlar det bara om besparingar.

Herr talman! En stor del av de negativa förändringar som skett i landsting och kommuner beror på beslut som fattats här i riksdagen. Så har t.ex. det generella statsbidraget till landstingen minskat. Dels har skatteunderlaget för både landsting och kommuner kraftigt försämrats genom egenavgifterna, dels har den höga arbetslösheten påverkat skatteunderlaget.

De s.k. rejäla extraresurserna eller Perssonpengarna till kommunsektorn har visserligen förbättrat situationen och hindrat det värsta raset, men de har inte lyckats stoppa uppsägningarna. Det har jag fått flera bevis för. Kanske kan man från regeringspartiet berätta om något ställe där man ökar personalstyrkan och börjar nyanställa.

Herr talman! Vi i Miljöpartiet anser att man har råd med vård. Vi vill därför göra extra satsningar på vård och omsorg. Jag vill avsluta med att upprepa vad jag sagt tidigare i dag: Vi vill förstärka resurserna för landsting och kommuner. Vi vill att det som orsakar vård skall bidra till finansieringen. Vi vill överföra pengar från arbetsmarknadsåtgärder till riktiga jobb i vårdsektorn.

På tal om riktiga jobb får jag ibland en känsla av att många tycker att alla jobb utom de som finns i den offentliga sektorn är riktiga jobb. Den uppfattningen har inte jag.

Jag skulle vilja ställa frågan: Hur har vi råd med 55-plusjobb? Är de verkligen billigare än jobb inom den offentliga sektorn? Hur har vi råd med Kalmarmodellen? Är den verkligen billigare än att ha kvar de ordinarie jobben inom vårdsektorn? Jag funderar också på hur vi har råd att betala alla de arbetslösa som egentligen vill men inte får jobba.

Anf. 241 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! Jag måste naturligtvis svara på Thomas Julins direkta fråga. Han frågade om vad det var för skillnad på en avgift i en obligatorisk försäkring och en skatt. Jag kan förstå frågan. Det kan man ofta behöva förklara.

Skillnaden är att en skatt inte kan specialdestineras. Landstingsskatten går även till annat än vad människor tror. De tror att den går till vård, men ungefär 30 miljarder går till annat. Det är säkert i och för sig mycket välbehagliga och välmotiverade saker. Men det visar att landstingen inte har kunnat prioritera.

När man har människor som dör i hjärtoperationsköer och människor som är plågade på annat sätt ändrar man inte prioriteringarna och för över medel från annan verksamhet. Man kan inte specialdestinera. Människor vet inte vad pengarna går till. En avgift är däremot specialdestinerad. Den kan destineras precis till det som man säger att den skall vara till.

Riksdagen kan fastställa avgiftens storlek, vad den skall gå till, vårdens innehåll och hur stor den skall vara. Sedan är det andra godkända

producenter som med den av riksdagen bestämda vårdavgiften bedriver vården. Då vet man att pengarna går till vård. I dag är det inte på det sättet. Landstingen är dåliga prioriterare.

Vi skulle inte ha länsbiokonsulenter och sponsring av Vattenfestivalen om man tog hänsyn till att människor faktiskt inte får vård i tid.

Anf. 242 THOMAS JULIN (mp) replik:

Herr talman! Såvitt jag förstår skulle det egentligen räcka med att man öronmärkte skattemedel. Det skulle få samma effekt.

Anf. 243 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! Problemet är just att vi i Sverige inte kan öronmärka skattemedel på det sättet. Det är rent praktisk-tekniskt en bättre lösning att man har en avgift. Men jag håller med Thomas Julin om att det är en teknikalitet vad man kallar det för.

Anf. 244 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman och värderade kolleger! Det har debatterats en hel del om vård och omsorg. En del talar om organisation, och andra talar om skatteprinciper. Jag tror att vi måste komma till ett läge där vi konkretiserar oss litet mer.

Den här hösten har det pågått en mycket angelägen debatt om sjukvård och äldreomsorg i vårt land. Vi har fått se hur vanvård drabbar människor inom olika områden. Jag vill inledningsvis säga att det inte handlar om huruvida det är offentlig eller privat vård, utan det handlar om den vård man får. Det finns tyvärr vanvård inom båda delarna.

Riksdagens särskilda debatt onsdagen den 5 november är uttryck för den politiska vikt man ändå ger dessa frågor. Det finns inga enkla lösningar på alla problem. Men det får inte hindra att vi aktivt ställer frågor och söker finna de åtgärder som måste vidtas för att skapa den trygghet i sjukvården som vi alla eftersträvar.

Grundläggande för oss kristdemokrater är att sjukvården kan garantera varje patient värdighet i vården. Vi vill därför införa en värdighetsgaranti. Ni har hört både vår partiledare Alf Svensson och många andra kristdemokrater tala för den. Vi tycker att det skall vara en form av utvidgad vårdgaranti för att få helhet i vården.

Att stärka patientens ställning handlar inte enbart om avgifter, väntetider, tillgänglighet, ökade valmöjligheter, krav på tydlig information m.m. som går att mäta på enkla sätt. Vårdkvalitet och tillgänglighet måste gälla också för dem som inte kan ta för sig och dra nytta av patienträttigheterna. I annat fall riskeras att löften om patienträttigheter bara blir tomma ord, en reform för de starka. Vad det ytterst handlar om är att kvalitetssäkra vården.

För att kvalitetssäkra och få helhet i vården vill vi införa en värdighetsgaranti i form av en utvidgad vårdgaranti. Den skall omfatta såväl medicinsk kvalitet som omvårdnads kvalitet. Frågor om patientens delaktighet i sin egen vård, personlig integritet och respekt för den enskilde liksom tid för omvårdnad och tid för möten mellan människor måste bli centrala delar i en värdighetsgaranti.

Exempel på det vardagliga som måste lyftas upp i ljuset och bli självklarheter är att ingen patient skall behöva ligga och vänta innan en blöja med avföring eller urin byts. Det skall finnas tillräckligt med personal för att mata och hjälpa till med att dricka, så att rapporter om att patienter drabbas av undernäring och törst får ett slut. Det skall finnas tillräckligt med personal så att varje patient får känna sig ompysslad, observerad och personligt tilltalad några minuter varje förmiddag och varje eftermiddag.

Herr talman! En förutsättning för att denna vårdgaranti skall fungera är att det finns resurser tillgängliga, både mänskliga och ekonomiska.

Förutom de synpunkter jag ovan skisserat som motiv för ett politiskt beslut om en värdighetsgaranti vill jag peka på ett antal områden inom hälso- och sjukvården som måste åtgärdas.

Vi måste skrota begreppet klinikfärdig. I gränslandet mellan sjukvårdens ansvar och socialtjänstens får det inte finnas stelbenta gränser som drabbar patienten. Där måste alltid finnas utrymme för flexibla och individuella lösningar för att tillförsäkra patienten trygghet. Patienten skall garanteras att det alltid finns någon som tar ansvar så att ingen hamnar mellan stolarna. För att kunna sätta patienten i centrum är det nödvändigt att skrota begrepp som klinikfärdig och medicinskt färdigbehandlad. Det synsätt som följt i spåren av en alltför ekonomifixerad sjukvård måste ersättas av behovsstyrning och värdighet.

Herr talman! De flesta patienter ser det personliga mötet mellan sjukvårdspersonal och patient som det allra viktigaste. Samtidigt visar det sig att sjukvårdspersonalen ägnar en allt mindre del av sin tid åt den direkta patientnära vården. En förändring måste ske så att mer tid kan ägnas åt mötet mellan sjukvårdspersonal och patient.

Alltfler administrativa uppgifter läggs på läkare och sjuksköterskor. Detta är en misshushållning med den medicinskt utbildade personalen. Bara för att en läkare är en skicklig kirurg behöver det inte innebära att han eller hon därmed också är den lämpligaste administratören. Vi vill att sjukvårdspersonalen skall göra det som den är bra på och har utbildning för, dvs. vårda.

Vi kristdemokrater kan inte acceptera att medborgare får stå tillbaka på grund av ålder eller samhällsnytta. Det är när vi blir gamla som vi behöver mest vård. Samtidigt vet vi att de äldre blir alltfler. Risken finns att neddragningar i vården främst drabbar de äldre. Därför är satsningar på geriatriken helt nödvändiga.

Vården vid livets slut måste präglas av värdighet, omtanke och respekt för patienten. Rätten till smärtbehandling skall vara en självklarhet, liksom en god och professionell omvårdnad. Vården skall organiseras så att det blir naturligt för anhöriga att vara tillsammans med patienten den sista tiden. Eftersom många trots allt lever ensamma måste vårdpersonalen ha tid att vara hos patienten. Mänsklig närhet är oerhört viktig och kan inte ersättas av något annat. Principen skall vara att ingen skall behöva dö i ensamhet.

Varje teknisk landvinning måste analyseras i förhållande till dess etiska konsekvenser. All vård och behandling måste fortlöpande utvärderas så att den vård som ges har dokumenterad nytta och att rätt vård ges på rätt sätt.

Vården präglas i dag av alltmer högteknologi, vilket bör leda till ett bättre omhändertagande. Högteknologi kan dock aldrig ersätta nödvändiga satsningar på mänsklig omvårdnad och omsorg. Därför måste sjukvården sätta omvårdnad före tekniksatsningar.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag återigen påminna om det särskilda yttrande som finns fogat till betänkandet. Jag beklagar också att den här strukturen ger en något avslagen debatt.

Anf. 245 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag är litet nyfiken på den där värdighetsgarantin. Jag känner nämligen igen mycket från Vänsterpartiets motion i det som Chatrine Pålsson tar upp. Men jag har inte lyckats hitta någon motion från Kristdemokraterna i den här frågan. Jag skulle gärna vilja vara med i de här resonemangen. Jag undrar också hur mycket det hela kostar.

Anf. 246 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! I Kristdemokraternas motion har vi inte utvecklat detta fullt lika tydligt. Konkretiseringarna har så att säga kommit efter det att vi utvecklat innerkärnan. Jag och andra kristdemokrater har upplevt så många gånger att det inte duger med svepande formuleringar och mål. Vi måste konkretisera oss. Vi tror att värdighetsgarantin, med alla de egentligen självklara kraven som en patient bör kunna ställa gentemot sjukvården, gör att detta blir konkret.

Jag tror att Stig Sandström och jag kan komma överens om en värdighetsgaranti, och jag hälsar fler partier välkomna till ett samarbete kring att konkretisera oss för att nå målen.

Anf. 247 CONNY ÖHMAN (s):

Herr talman! För en timme sedan började nattpersonalen tjänstgöra i sjukvården. Tydligt skall vi även här i riksdagen debattera sjukvården nattetid.

Alla som sysslar med detta vet att en väl fungerande hälso- och sjukvård prioriteras mycket högt av alla människor. Det visar alla undersökningar som görs om hur människor prioriterar olika saker här i samhället.

Man kan konstatera att det med ett undantag finns en betydande samsyn kring resurserna till vården och efter vilka principer vården bör organiseras. Det framgår av bl.a. detta betänkande från socialutskottet, och det framgår också om man studerar skiljelinjerna i landstingspolitiken i Sverige. Skillnaderna mellan hur de politiska partierna vill fördela sjukvårdens resurser är egentligen ganska små om man betänker att det sammanlagt handlar om ca 125 miljarder kronor. Så mycket kostar sjukvården.

Men ingen regel utan undantag. Ett parti, Moderaterna, säger sig vilja ha en försäkringsmodell i stället för skattefinansieringen. Detta trots att internationella jämförelser gjorts där slutsatserna är att vi bör slå vakt om den svenska modellen. Moderaterna bortser helt från de problem man har

i länder som valt en försäkringslösning. Det låter på Leif Carlson som att alla patienter är nöjda och all vårdpersonal nöjd i länder med en sådan lösning. Sanningen är ju i stället att varje land, oavsett vårdsystem, har en aktiv sjukvårdsdebatt dessa dagar. Detta beror helt enkelt på att alltfler äldre samt nya behandlingsmöjligheter gör att man av helt naturliga skäl har en kostnadspress i vården.

Ett parti, Moderaterna, vill ta bort landstingen. Man frågar sig hur det demokratiska inflytandet och kontrollen skall ske i Moderaternas Sjukvårdssverige. Eller skall vi inte ha något demokratiskt inflytande? Vart skall den enskilde vända sig om han eller hon vill ha förändringar i sjukvårdsstrukturen och t.ex. debattera om en akutverksamhet hotas någonstans på något sjukhus? Eller vart skall man vända sig om man vill diskutera resurserna till en viss vårddisciplin? Vart vänder sig en handikapporganisation eller pensionärsorganisation som vill diskutera detta?

Jag tycker att moderaterna ger en vulgärbild av den landstingsverksamhet vi har kring sjukvården i Sverige. Å ena sidan säger de att politikererna – Leif Carlson sade det helt nyligen – sysslar med detaljstyrning i form av beslut om hur man inrättar en halv sjukskötersketjänst. Leif Carlson! Detta är verkligen en vulgärbild av hur det fungerar i ett svenskt landsting. Jag har viss erfarenhet av hur det fungerar där.

Den andra vulgärbilden av landstingen är att om de inte sysslade med allt annat som de sysslar med skulle det finnas otroligt mycket resurser till sjukvården. Moderaterna hade ju ett visst inflytande i svenska landsting under 1991–1994. Det kanske var litet svårare när man kom i majoritet än vad det är från riksdagens talarstol att ta bort alla pengar från kulturen och från trafiken. 85 % av landstingens resurser går faktiskt till vård, 5–6 % går till utbildning av vårdpersonal – det kan man väl orimligen tänka sig att ta bort – och sedan har man några få procent kvar. Men de räcker långt ifrån till att finansiera den utökning av vården som behövs. Det demokratiska inflytandet måste garanteras på något sätt. Om det sedan heter landsting eller något annat är inte det intressanta. Men något demokratiskt inflytande måste väl ändå finnas, Leif Carlson?

Ett parti – återigen detsamma, Moderaterna – gör en helt annan bedömning när det gäller de ekonomiska ramarna för sjukvården och omsorgen. Man föreslår att kommuner och landsting skall få en betydande minskning av statsbidragen, dvs. de får klart mycket mindre pengar att röra sig med år 2000 jämfört med vad regeringens förslag innebär. Samtidigt kan man konstatera att moderaterna, bl.a. Leif Carlson, i samband med HSU 2000:s studier och analyser av vårdens framtida resursbehov instämt i följande: om det skall vara möjligt att behålla en bra vårdkvalitet, bl.a. mot bakgrund av demografiska förändringar, och om det skall vara möjligt att ta till vara nya behandlingsmetoder behövs en resursförstärkning till vården.

I ett sammanhang, när man pratar vårdpolitik, säger alltså moderaterna att vården behöver mer resurser. Men när man pratar ekonomisk politik säger man att kommuner och landsting kan klara sig med betydligt mindre resurser än i dag.

Samma kluvenhet kan konstateras i flera landsting där moderaterna i sina oppositionsbudgetar baserar sin landstingspolitik på den socialdemokratiska regeringens ekonomiska politik.

För oss socialdemokrater är det självfallet glädjande att vi efter den nödvändiga och lyckosamma saneringen av statsfinanserna kan tillföra kommuner och landsting ett betydande antal miljarder som möjliggör förbättringar i vården och omsorgen. Thomas Julin frågade mig förut om jag kunde ge något exempel på ett ställe där man faktiskt har använt dessa pengar till att anställa ny personal. Jag behöver inte gå så långt för att ge Thomas Julin ett sådant exempel. Mitt eget landsting är på gång att fatta beslut om att nyanställa ungefär 500 människor som kommer att gå till utökningar inom prioriterade vårdområden.

Leif Carlson menar tydligen att det är möjligt för sjukvårdshuvudmännen att klara alla uppgifter med begränsade ekonomiska ramar. Detta menar han trots att personalorganisationsföreträdare och många patientföreträdare har en bild av att man faktiskt nått ganska långt med effektiviseringen i vården, och att trycket i dag är ganska hårt på den personal som finns.

Herr talman! Det är inte systemskifte eller minskade resurser som vården behöver. Däremot är ett fortsatt reformarbete och strukturarbete viktigt. Kompetensutveckling av personalen, att använda bästa möjliga diagnostik och behandlingsmöjligheter och väl fungerande vårdkedjor är viktigt.

En av de viktigaste framtidsfrågorna handlar om patientens ställning i vården. Vården är självfallet till för patienten. Att bättre ta till vara patientens intresse ökar motivationen i vården. Patienternas kunskaper om vård, sjukdomar och behandlingsalternativ ökar hela tiden. Allt detta pekar mot behovet av att stärka patientens ställning. Jag har förhoppningar om att regeringen under våren återkommer med förslag i denna riktning.

Något annat jag tycker det finns anledning att sätta i fokus är det faktum att vi kan konstatera skillnader i ohälsa. Jag förväntar mig att ett sammanhållet folkhälsoarbete skall komma till stånd i det här landet. Det är klart otillfredsställande att vissa grupper släpar efter när det gäller hälsoutvecklingen. Det måste vara en viktig arbetsuppgift för oss som vårdpolitiker att medverka i ett sådant arbete.

För långa köer är självfallet inte bra. När man nu har möjlighet att få utökade resurser hos huvudmännen utgår jag från att man arbetar med att korta köerna. Flera tidningsartiklar de senaste dagarna visar också att flera landsting nu har gett sig i kast med denna uppgift. I det sammanhanget är det självfallet viktigt att en bra och hållbar vårdgaranti, som stärker patientens ställning, kan utvecklas. Jag har förhoppningar om att man i samband med Dagmardiskussionerna för kommande år skall komma fram till ett sådant förslag.

Sedan vill jag säga några ord om den post i socialutskottets betänkande där den största ekonomiska avvikelserna finns, nämligen moderaternas syn på läkemedel. Moderaterna föreslår en besparing på över 4 miljarder på läkemedelsnotan. Som jag ser det skulle detta ge svåröverskådliga konsekvenser. Det är inte så lätt att ta del av och tränga bakom moderaternas skrivningar på den här punkten. Man tar pengar från i princip alla håll för att få ihop dessa 4 miljarder.

Slutsatsen måste ju ändå bli att detta på något sätt måste få konsekvenser för dem som är läkemedelskonsumenter i det här landet. Det kan inte vara så att moderaterna själva tror på att man kan ta bort 30 % av kostnaderna för läkemedel här i landet utan att det på något sätt påverkar patienternas situation.

Avslutningsvis vill jag säga några ord med anledning av Chatrine Pålssons inlägg. Chatrine Pålsson sade att omvårdnaden alltid skall gå före tekniken. Jag tycker att det är en konstlad motsättning som tyvärr ibland präglar vården. Det skall vara svart eller vitt, och man måste välja det ena eller det andra. För mig är sjukvård både bra teknik – den allra bästa tekniken skulle jag vilja säga – och självfallet också bra omvårdnad. Att få en bra omvårdnad utan att faktiskt ta till vara den bästa tekniken och möjligheten till bot och bättring skulle inte tillfredsställa mig när jag är i en patientsituation. Jag hoppas att Chatrine Pålsson kan ansluta sig till mitt synsätt i den här frågan.

Anf. 248 LEIF CARLSON (m):

Herr talman! Det finns många undersökningar. En del säger, precis som har sagts nu, att den svenska modellen är väldigt bra. Det finns andra som säger annorlunda. Jag tror att man har lyssnat väldigt dåligt om man säger att jag påstår att om vi gör som i utlandet blir allting bra. Jag understriker i stället väldigt noga att ingen har en hel lösning på detta. Jag har i flera debatter tidigare sagt att man letar efter detta i hela världen. Därför finns det skäl att vara lyhörd för vad man kommer fram till. Jag tycker nog att det gjordes ett felaktigt påstående här.

När det gäller det demokratiska inflytandet anser jag att riksdagen är demokratiskt vald. Vi har sagt att beslut om innehållet, avgiftens storlek osv. skall ske via riksdagen. Det tycker jag är ett demokratiskt inflytande.

När det gäller övriga uppgifter som landstingen har finns det många välmotiverade sådana, precis som jag sade. Men landstingen visar sig oförmögna att prioritera. När det är brister i själva vården satsar de fortfarande på andra saker i stället för att göra omprioriteringar.

Jag tror att Conny Öhman bet sig i tummen när det gäller HSU 2000. HSU 2000 har direktiv som säger att man inte får lägga några förslag som inte förutsätter landsting som finansiärer och producenter av vården. Är man med i utredningen måste man alltså finna sig i det. Därför har jag inte en reservation utan ett särskilt yttrande. Utifrån detta, som jag tycker, felaktiga direktiv kommer det att behövas resurstillskott i landstingspolitiken. Det håller jag med om. Men jag säger att en annan politik skulle göra att man kunde klara det innanför de ramar av pengar som redan finns i vården. Det talar t.ex. expertbilagorna till HSU 2000 för. KPP-undersökningen visar t.ex. att 15 miljarder kanske skulle kunna frigöras om man fick en bättre effektivitet. Man har nått långt när det gäller effektivitetsförbättringar i landstingen. Det är inte som på 80-talet nu. Det håller jag med om, men man kan nå mycket längre.

Anf. 249 CONNY ÖHMAN (s):

Herr talman! Leif Carlson påstår att riksdagen är demokratiskt vald. Det är bara att instämma i det. Men menar Leif Carlson att folket i bygderna skall vända sig till riksdagen när det blir diskussioner om Bollnäs lasarett eller Finspångs lasarett? Sedan skulle vi sitta här och diskutera huruvida man skall ha akutmottagning eller någonting annat på det sjukhuset. Det är faktiskt frågor som en hel bygd ställer upp och vill diskutera. Inte kan väl riksdagen vara det lämpligaste forumet för en sådan diskussion, Leif Carlson?

Det förvånar mig, Leif Carlson, att i vissa sammanhang talar moderaterna om problemen i vården och om resurserna till vården. I andra sammanhang säger man att man kan klara sig med mycket mindre resurser i vården. Det är bara att titta i era särskilda yttranden i riksdagens handlingar. Ni säger helt klart att för att er ekonomiska politik skall gå ihop, kan och måste sjukvårdshuvudmännen klara sig med klart mindre resurser än vad regeringen har föreslagit för de närmaste åren. Det är en politik som inte hänger ihop.

Anf. 250 LEIF CARLSON (m):

Herr talman! Den hänger ihop. Jag har tidigare försökt påpeka att de resurser som vården har inte är utnyttjade. Här ligger 15–20 miljarder som inte är effektivt utnyttjade. Om man utnyttjar dem behöver man alltså inte tillföra medel. Att det är på det sättet beror på att organisationen och styrningen är bristfällig. Det finns alltså mycket att göra där. Vården skall ha de pengar den behöver. Men i första hand skall man utnyttja de pengar som faktiskt finns där.

Sedan skall riksdagen ha det övergripande ansvaret. Om det skall vara ett sjukhus kvar i Bollnäs bestämmer faktiskt bollnäsborna tillsammans med de producenter som vill producera sjukvård där med de möjligheter som finns. Man får alltså en mycket närmare bestämning av hur det är.

Conny Öhman tog upp apotekssiffrorna. Vi säger att vi inte skall överföra till landstingen. Det är 700 miljoner. I det förutbetalningssystem vi har finns 300 miljoner. På inkontinenssidan finns det 100 miljoner. Det finns vidare massor av poster som adderar upp till denna summa. Det är inte så att det är 30 % av vad läkemedlen kostar. Det är 30 % av statsbidragen till läkemedel som det är frågan om. Det finns en egenfinansiering som också ligger i storleksordningen 30 %. Det här är frågan om rena effektiviseringar inom det vi har plus ett försäkringssystem som folk kan ansluta sig till och som på det sättet kan ta in mer pengar samtidigt som folk får välja vilket system de vill delta i.

Anf. 251 CONNY ÖHMAN (s):

Herr talman! Ni vill ta bort 30 % av statens kostnader för läkemedel. Samtidigt vill ni påskina att detta inte får några konsekvenser någonstans i det här systemet. Det är detta jag vänder mig emot. När Leif Carlson säger att man kan ta bort 30 % av statssubventionerna till läkemedel och att man kan effektivisera sjukvården med 25 miljarder, dvs. 20 %, säger han tulipanaros enligt mitt sätt att se det. Om dessa siffror vore rimliga och möjliga är de påståenden som vi får i den omtalade DN-artikeln fullständigt otroliga. Där säger ju personalen att de faktiskt inte orkar med

detta och att de är på gränsen till uttröttade. Vissa patientorganisationer säger att det finns köer i vården, vilket det förvisso finns.

Det här pusslet går ju inte ihop. Man kan inte å ena sida säga att det går att ta bort hur mycket som helst och å andra sidan säga att vi har problem i vården.

Anf. 252 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Jag säger att vi behöver prioritera omvårdnaden i första hand. Det har varit en tendens de senaste 25 åren att det är lättare att acceptera en dyr investering i ny teknik än ett halvt vårdbiträde eller ett extravak för en svårt sjuk människa. Man måste naturligtvis ha både–och. Men för de patientgrupper som de senaste åren har fått genomlida många besparingar, t.ex. de kroniskt sjuka, är ju omvårdnaden utomordentlig viktig för att nå någonstans. Samtidigt är det ju så att om dyr teknisk utrustning, dyr teknik och dyra operationer inte följs av en god omvårdnad tillfrisknar kanske inte patienten i alla fall.

Ibland har man väl också på sina ställen velat ersätta omvårdnad med teknik. Man tror att om en pensionär har ett larm så kan man dra in hemtjänsten. Det är detta som vi vänder oss emot. Man får aldrig glömma att det är i mötet mellan människor som det skapas en vårdkvalitet. Det är händer som behöver ge vårdkvalitet. Det är mänskliga relationer som ger trygghet.

Anf. 253 CONNY ÖHMAN (s):

Herr talman! Att jag reagerade berodde på att Chatrine Pålsson sade att hon valde omvårdnad före teknik. Då gör hon en konstlad motsättning mellan detta, som jag ser det. Självfallet behöver man omvårdnad under rehabiliteringsfasen och om man är kroniskt sjuk. Det har jag aldrig motsatt mig. Om jag har en falsk demens och har tillgång till en röntgenapparat kan detta diagnostiseras. Då kan jag kanske få läkemedel för detta och slipper omvårdnadsbehovet. Jag menar att det är bättre än att inte ha tillgång till den där röntgenundersökningen och faktiskt ha ett omvårdnadsbehov resten av livet.

Anf. 254 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Vi kan väl avsluta i god samstämmighet och säga att vi behöver både–och. Det ena får inte utesluta det andra.

Anf. 255 CONNY ÖHMAN (s):

Herr talman! På den punkten är Chatrine Pålsson och jag helt överens.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

10 § Bordläggning

Prot. 1997/98:47
15 december

Anmäldes och bordlades
Näringsutskottets betänkande
1997/98:NU1 Utgiftsområde 24 Näringsliv

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden
1997/98:AU1 Utgiftsområdena 13 Ekonomisk trygghet vid arbetslöshet
och 14 Arbetsmarknad och arbetsliv
1997/98:AU2 Utgiftsområde 19 Regional utjämning och utveckling
1997/98:AU4 Lag om rätt till ledighet för att bedriva näringsverksamhet

11 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställdes

den 15 december

1997/98:104 av *Roland Larsson* (c) till kulturministern
Presstödet

Interpellationen redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 20 januari 1998.

12 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 15 december

1997/98:263 av *Torsten Gavelin* (fp) till jordbruksministern
Det norrländska jord- och trädgårdsbruket
1997/98:264 av *Lena Klevenås* (s) till statsrådet Ylva Johansson
Ungdomar och tredje världen
1997/98:265 av *Lena Klevenås* (s) till statsrådet Pierre Schori
Avvisning av algeriska asylsökande till Algeriet
1997/98:266 av *Sven Bergström* (c) till statsrådet Thomas Östros
Försäljningsskatt på motorcyklar

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 20 januari 1998.

Prot. 1997/98:47
15 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

13 § Kammaren åtskildes kl. 22.40.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 7 § anf. 39 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 89 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 134 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 162 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 203 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 237 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Meddelande om information från regeringen	1
3 § Meddelande om middagsuppehåll	1
4 § Anmälan om inkommer faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen	1
5 § Hänvisning av ärenden till utskott och beslut om förlängd motionstid	2
6 § Förnyad bordläggning.....	2
Meddelande om uppskjuten votering.....	2
7 § Anslag inom socialförsäkringsområdet.....	2
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1997/98:SfU1	2
<i>Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp samt arbetska-</i> <i>deförsäkring.....</i>	<i>2</i>
Anf. 1 GULLAN LINDBLAD (m).....	2
Anf. 2 KARIN ISRAELSSON (c).....	5
Anf. 3 SIGGE GODIN (fp)	6
Anf. 4 KARIN ISRAELSSON (c) replik.....	9
Anf. 5 SIGGE GODIN (fp) replik.....	10
Anf. 6 KARIN ISRAELSSON (c) replik.....	10
Anf. 7 SIGGE GODIN (fp) replik.....	11
Anf. 8 MARIE ENGSTRÖM (v).....	11
Anf. 9 SIGGE GODIN (fp) replik.....	14
Anf. 10 MARIE ENGSTRÖM (v) replik	14
Anf. 11 SIGGE GODIN (fp) replik	14
Anf. 12 MARIE ENGSTRÖM (v) replik	15
Anf. 13 RAGNHILD POHANKA (mp)	15
Anf. 14 ROSE-MARIE FREBRAN (kd).....	18
Anf. 15 RONNY OLANDER (s).....	20
Anf. 16 GULLAN LINDBLAD (m) replik.....	23
Anf. 17 RONNY OLANDER (s) replik	23
Anf. 18 GULLAN LINDBLAD (m) replik.....	24
Anf. 19 RONNY OLANDER (s) replik	24
Anf. 20 KARIN ISRAELSSON (c) replik.....	25
Anf. 21 RONNY OLANDER (s) replik	25
Anf. 22 KARIN ISRAELSSON (c) replik.....	25
Anf. 23 RONNY OLANDER (s) replik	25
Anf. 24 SIGGE GODIN (fp) replik	26
Anf. 25 RONNY OLANDER (s) replik	26
Anf. 26 SIGGE GODIN (fp) replik	27
Anf. 27 RONNY OLANDER (s) replik	27
Anf. 28 RAGNHILD POHANKA (mp) replik.....	28
Anf. 29 RONNY OLANDER (s) replik	28
Anf. 30 RAGNHILD POHANKA (mp) replik.....	28
Anf. 31 RONNY OLANDER (s) replik	28
Anf. 32 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik.....	28

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 33	RONNY OLANDER (s) replik	29
Anf. 34	ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik	29
Anf. 35	RONNY OLANDER (s) replik	30
Anf. 36	MARIE ENGSTRÖM (v) replik	30
Anf. 37	RONNY OLANDER (s) replik	30
Anf. 38	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	31
Anf. 39	MARIE ENGSTRÖM (v) replik	33
Anf. 40	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	33
Anf. 41	MARIE ENGSTRÖM (v) replik	33
Anf. 42	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	33
Anf. 43	KARIN ISRAELSSON (c) replik	34
Anf. 44	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	34
Anf. 45	KARIN ISRAELSSON (c) replik	35
Anf. 46	GULLAN LINDBLAD (m) replik	35
Anf. 47	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	35
Anf. 48	GULLAN LINDBLAD (m) replik	36
Anf. 49	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	36
Anf. 50	SIGGE GODIN (fp) replik	37
Anf. 51	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	37
Anf. 52	SIGGE GODIN (fp) replik	38
Anf. 53	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	38
Anf. 54	RAGNHILD POHANKA (mp) replik.....	39
Anf. 55	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	39
Anf. 56	RAGNHILD POHANKA (mp) replik.....	39
Anf. 57	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	40
Anf. 58	ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik	40
Anf. 59	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	40
Anf. 60	ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik	41
Anf. 61	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	41
Anf. 62	SIW WITTGREN-AHL (s).....	41
Anf. 63	GULLAN LINDBLAD (s) replik.....	42
Anf. 64	SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	42
Anf. 65	PER LAGER (mp)	42
Anf. 66	BIRGITTA GIDBLOM (s)	43
Anf. 67	GULLAN LINDBLAD (m) replik	44
Anf. 68	BIRGITTA GIDBLOM (s) replik	44
Anf. 69	GULLAN LINDBLAD (m) replik	44
Anf. 70	BIRGITTA GIDBLOM (s) replik	45
Anf. 71	Andre vice talman GÖREL THURDIN (c).....	45
Anf. 72	GULLAN LINDBLAD (m) replik	46
Anf. 73	Andre vice talman GÖREL THURDIN (c) replik.....	46
Anf. 74	RONNY OLANDER (s) replik	47
Anf. 75	Andre vice talman GÖREL THURDIN (c) replik.....	47
Anf. 76	RONNY OLANDER (s) replik	48
Anf. 77	Andre vice talman GÖREL THURDIN (c) replik.....	48
	<i>Ekonomisk trygghet vid ålderdom samt delpension</i>	<i>49</i>
Anf. 78	MARGIT GENNSER (m).....	49
Anf. 79	INGRID SKEPPSTEDT (c).....	51
Anf. 80	BO KÖNBERG (fp).....	52

Anf. 81	MARGIT GENN SER (m) replik	55
Anf. 82	BO KÖNBERG (fp) replik	55
Anf. 83	INGRID SKEPPSTEDT (c) replik	55
Anf. 84	BO KÖNBERG (fp) replik	56
Anf. 85	ULLA HOFFMANN (v)	56
Anf. 86	RAGNHILD POHANKA (mp)	59
Anf. 87	MARGIT GENN SER (m) replik	61
Anf. 88	RAGNHILD POHANKA (mp) replik	62
Anf. 89	ROSE-MARIE FREBRAN (kd)	62
Anf. 90	LENNART KLOCKARE (s)	64
Anf. 91	BO KÖNBERG (fp) replik	66
Anf. 92	LENNART KLOCKARE (s) replik	67
Anf. 93	BO KÖNBERG (fp) replik	67
Anf. 94	LENNART KLOCKARE (s) replik	67
Anf. 95	MARGIT GENN SER (m) replik	67
Anf. 96	LENNART KLOCKARE (s) replik	68
Anf. 97	MARGIT GENN SER (m) replik	68
Anf. 98	LENNART KLOCKARE (s) replik	68
Anf. 99	ULLA HOFFMANN (v) replik	69
Anf. 100	LENNART KLOCKARE (s) replik	69
Anf. 101	ULLA HOFFMANN (v) replik	69
Anf. 102	LENNART KLOCKARE (s) replik	69
Anf. 103	ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik	70
Anf. 104	LENNART KLOCKARE (s) replik	70
Anf. 105	ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik	70
Anf. 106	LENNART KLOCKARE (s) replik	71
Anf. 107	BIRGITTA GIDBLOM (s)	71
<i>Ekonomisk trygghet för familjer och barn</i>		71
Anf. 108	ULF KRISTERSSON (m)	71
Anf. 109	INGRID SKEPPSTEDT (c)	74
Anf. 110	SIGGE GODIN (fp)	75
Anf. 111	ULLA HOFFMANN (v)	77
Anf. 112	RAGNHILD POHANKA (mp)	80
Anf. 113	ROSE-MARIE FREBRAN (kd)	82
Anf. 114	MONA BERGLUND NILSSON (s)	84
Anf. 115	RAGNHILD POHANKA (mp) replik	86
Anf. 116	MONA BERGLUND NILSSON (s) replik	86
Anf. 117	RAGNHILD POHANKA (mp) replik	87
Anf. 118	SIGGE GODIN (fp) replik	87
Anf. 119	MONA BERGLUND NILSSON (s) replik	87
Anf. 120	SIGGE GODIN (fp) replik	87
Anf. 121	MONA BERGLUND NILSSON (s) replik	88
Anf. 122	ULF KRISTERSSON (m) replik	88
Anf. 123	MONA BERGLUND NILSSON (s) replik	88
Anf. 124	ULF KRISTERSSON (m) replik	89
Anf. 125	MONA BERGLUND NILSSON (s) replik	89
Anf. 126	ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik	89
Anf. 127	MONA BERGLUND NILSSON (s) replik	89
Anf. 128	ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik	90

Anf. 129	MONA BERGLUND NILSSON (s) replik.....	90
Anf. 130	INGRID SKEPPSTEDT (c) replik.....	90
Anf. 131	MONA BERGLUND NILSSON (s) replik.....	90
Anf. 132	INGRID SKEPPSTEDT (c) replik.....	90
Anf. 133	MONA BERGLUND NILSSON (s) replik.....	90
Anf. 134	MARGARETA ISRAELSSON (s)	91
Anf. 135	SIGGE GODIN (fp) replik.....	92
Anf. 136	MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	92
Anf. 137	CHRIS HEISTER (m).....	93
Anf. 138	MARGARETA ISRAELSSON (s)	94
Anf. 139	CHRIS HEISTER (m).....	95
Anf. 140	MARGARETA ISRAELSSON (s)	95
Anf. 141	CHRIS HEISTER (m).....	96
Anf. 142	MARGARETA ISRAELSSON (s)	96
Anf. 143	CHRIS HEISTER (m).....	97
Anf. 144	TALMANNEN	97
	(Beslut skulle fattas den 16 december.).....	97
8 §	Invandrare och flyktingar m.m. samt återkallelse av up- pehållstillstånd	97
	Socialförsäkringsutskottets betänkande 1997/98:SfU2	97
	Socialförsäkringsutskottets betänkande 1997/98:SfU7	97
Anf. 145	GUSTAF VON ESSEN (m).....	97
Anf. 146	ANN-KRISTIN FØSKER (fp).....	100
Anf. 147	ULLA HOFFMANN (v)	103
Anf. 148	RAGNHILD POHANKA (mp).....	106
Anf. 149	ROSE-MARIE FREBRAN (kd).....	107
Anf. 150	MAUD BJÖRNEMALM (s).....	109
Anf. 151	ULLA HOFFMANN (v) replik.....	113
Anf. 152	MAUD BJÖRNEMALM (s) replik.....	113
Anf. 153	ULLA HOFFMANN (v) replik.....	114
Anf. 154	MAUD BJÖRNEMALM (s) replik.....	114
Anf. 155	RAGNHILD POHANKA (mp) replik.....	114
Anf. 156	MAUD BJÖRNEMALM (s) replik.....	115
Anf. 157	RAGNHILD POHANKA (mp) replik.....	115
Anf. 158	MAUD BJÖRNEMALM (s) replik.....	115
Anf. 159	STEN ANDERSSON (m)	115
Anf. 160	RAGNHILD POHANKA (mp).....	118
Anf. 161	STEN ANDERSSON (m)	118
	(Beslut skulle fattas den 16 december.).....	118
9 §	Hälsovård, sjukvård och social omsorg	118
	Socialutskottets betänkande 1997/98:SoU1	118
	<i>Mål för utgiftsområdet, m.m.</i>	118
Anf. 162	STEN SVENSSON (m)	118
Anf. 163	ROLAND LARSSON (c).....	120
Anf. 164	STEN SVENSSON (m) replik	122
Anf. 165	ROLAND LARSSON (c) replik.....	123
Anf. 166	STEN SVENSSON (m) replik	123
Anf. 167	ROLAND LARSSON (c) replik.....	123

Anf. 168	KERSTIN HEINEMANN (fp)	124
Anf. 169	STIG SANDSTRÖM (v)	126
Anf. 170	STEN SVENSSON (m) replik	128
Anf. 171	STIG SANDSTRÖM (v) replik	128
Anf. 172	STEN SVENSSON (m) replik	129
Anf. 173	STIG SANDSTRÖM (v) replik	129
Anf. 174	THOMAS JULIN (mp)	129
Anf. 175	CHATRINE PÅLSSON (kd)	131
Anf. 176	INGRID ANDERSSON (s)	134
Anf. 177	STEN SVENSSON (m) replik	137
Anf. 178	INGRID ANDERSSON (s) replik	137
Anf. 179	STEN SVENSSON (m) replik	138
Anf. 180	INGRID ANDERSSON (s) replik	138
Anf. 181	THOMAS JULIN (mp) replik	139
Anf. 182	INGRID ANDERSSON (s) replik	139
Anf. 183	THOMAS JULIN (mp) replik	139
Anf. 184	INGRID ANDERSSON (s) replik	139
Anf. 185	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	139
Anf. 186	INGRID ANDERSSON (s) replik	140
Anf. 187	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	140
Anf. 188	INGRID ANDERSSON (s) replik	140
Anf. 189	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	141
Anf. 190	INGRID ANDERSSON (s) replik	141
Anf. 191	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	141
Anf. 192	INGRID ANDERSSON (s) replik	141
Anf. 193	STIG SANDSTRÖM (v) replik	142
Anf. 194	INGRID ANDERSSON (s) replik	142
Anf. 195	STIG SANDSTRÖM (v) replik	142
Anf. 196	RAGNHILD POHANKA (mp)	142
Anf. 197	INGRID ANDERSSON (s)	144
Anf. 198	RAGNHILD POHANKA (mp)	144
Anf. 199	INGRID ANDERSSON (s)	145
Anf. 200	RAGNHILD POHANKA (mp)	145
<i>Handikapp</i>		<i>145</i>
Anf. 201	LISELOTTE WÅGÖ (m)	145
Anf. 202	KERSTIN WARNERBRING (c)	148
Anf. 203	LISELOTTE WÅGÖ (m) replik	149
Anf. 204	KERSTIN WARNERBRING (c) replik	150
Anf. 205	LISELOTTE WÅGÖ (m) replik	150
Anf. 206	KERSTIN WARNERBRING (c) replik	150
Anf. 207	KERSTIN HEINEMANN (fp)	151
Anf. 208	INGRID BURMAN (v)	152
Anf. 209	KERSTIN WARNERBRING (c) replik	155
Anf. 210	INGRID BURMAN (v) replik	155
Anf. 211	KERSTIN WARNERBRING (c) replik	156
Anf. 212	INGRID BURMAN (v) replik	156
Anf. 213	THOMAS JULIN (mp)	157
Anf. 214	CHATRINE PÅLSSON (kd)	158
Anf. 215	HANS KARLSSON (s)	160

Anf. 216	INGRID BURMAN (v)	163
Anf. 217	HANS KARLSSON (s)	163
Anf. 218	INGRID BURMAN (v)	164
Anf. 219	HANS KARLSSON (s)	164
Anf. 220	LISELOTTE WÅGÖ (m)	164
Anf. 221	HANS KARLSSON (s)	165
Anf. 222	KERSTIN HEINEMANN (fp)	165
Anf. 223	HANS KARLSSON (s)	165
Anf. 224	CHATRINE PÅLSSON (kd)	166
Anf. 225	HANS KARLSSON (s)	166
Anf. 226	CHATRINE PÅLSSON (kd)	166
Anf. 227	HANS KARLSSON (s)	166
<i>Hälsa- och sjukvård</i>		<i>166</i>
Anf. 228	LEIF CARLSON (m)	166
Anf. 229	KERSTIN WARNERBRING (c)	169
Anf. 230	LEIF CARLSON (m) replik	172
Anf. 231	KERSTIN WARNERBRING (c) replik	172
Anf. 232	LEIF CARLSON (m) replik	173
Anf. 233	KERSTIN WARNERBRING (c) replik	173
Anf. 234	BARBRO WESTERHOLM (fp)	173
Anf. 235	STIG SANDSTRÖM (v)	175
Anf. 236	LEIF CARLSON (m) replik	177
Anf. 237	STIG SANDSTRÖM (v) replik	177
Anf. 238	LEIF CARLSON (m) replik	178
Anf. 239	STIG SANDSTRÖM (v) replik	178
Anf. 240	THOMAS JULIN (mp)	179
Anf. 241	LEIF CARLSON (m) replik	180
Anf. 242	THOMAS JULIN (mp) replik	181
Anf. 243	LEIF CARLSON (m) replik	181
Anf. 244	CHATRINE PÅLSSON (kd)	181
Anf. 245	STIG SANDSTRÖM (v) replik	183
Anf. 246	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	183
Anf. 247	CONNY ÖHMAN (s)	183
Anf. 248	LEIF CARLSON (m)	186
Anf. 249	CONNY ÖHMAN (s)	187
Anf. 250	LEIF CARLSON (m)	187
Anf. 251	CONNY ÖHMAN (s)	187
Anf. 252	CHATRINE PÅLSSON (kd)	188
Anf. 253	CONNY ÖHMAN (s)	188
Anf. 254	CHATRINE PÅLSSON (kd)	188
Anf. 255	CONNY ÖHMAN (s)	188
(Beslut skulle fattas den 16 december.)		188
10 §	Bordläggning	189
11 §	Anmälan om interpellation	189
12 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	189
13 §	Kammaren åtskildes kl. 22.40.	190

Gotab, Stockholm 1998